cat ordines:cõſiliũ erat:ꝙ fortuna rẽ daret eo inclinare uires:miraculo primo eẽ romãis:q ꝓximi ſtete
rãt:ut nudari latera ſua ſocioꝶ digreſſu ſenſerũt:inde eques citato equo nũciat regi abire albanos.Tul
lus ĩ re trepida.xii.uouit ſalios fanaqꝫ Pallori:ac pauori:eqtẽ clara ĩcrepãs uoce ut hoſtes exaudirent:re
dire ĩ ꝓliũ iubet:nihil trepidatiõe opus eẽ ſuo iuſſu circũduci albanũ exercitũ ut fidenatiũ nuda terga
ĩuadãt:idẽ ĩpat:ut haſtas eqtes erigere iubeat:id factũ magnæ ꝑti peditũ romãoꝶ cõſpectũ abeũtis al
bani exercitus ĩterſepſit:q uiderãt id qđ ab rege auditũ erat:rati:eo acrius pugnãt.Terror ad hoſtes trã
ſit:& audiuerãt clara uoce dictũ:& magna ꝑs fidenatiũ:ut q colõi additi romanis eẽnt: latĩe ſciebã Ita/
qꝫ ne ſubito ex collibus decurſu albanoꝶ ĩtercluderẽtur:ab oppido terga uertũt:ĩſtat Tullus:fuſoqꝫ fi
denatiũ cornu in ueientẽ alieno pauore ꝑculſum ferociter redit:nec illi tullere ĩpetũ:ſed ab effuſa fuga
flumẽ obiectũ a tergo arcebat:quo poſteaꝙ fuga ĩclinauit:alii arma fœde iactãtes ĩ aquã cæci ruebant:
alii dũ cũctantur ĩ ripis ĩter fugæ pugnæqꝫ cõſiliũ oppreſſi:nõ alia ante romana pugna atrocior fuit.

Cur Fana pallori & pauori uota

Tum albanus exercitus ſpectator certaminis deductus ĩ cãpos.Metius Tullo deuictos hoſtes:gra/
tulat̃:cõtra Tullus Metiũ benigne alloqtur:qđ bene uertant caſtra albanos romanis caſtris iũgere iu
bet ſacrificiũ luſtrale ĩ diẽ poſteꝶ parat.Vbi illuxit:paratis oĩbus:ut aſſolet:uocari ad cõcionẽ utrunqꝫ
exercitũ iubet:ꝑcones ab extremo orſi primos exciuere albanos:hi nouitate ẽt rei moti ut regẽ roma
noꝶ cõcionãtẽ audirẽt:ꝓxĩe cõſtitere:ex cõpoſito arma circũdat romana legio:cẽturionibus datũ ne
gociũ erat:ut ſine mora ĩperia exeqrent̃.Tũ ita tullus ĩfit:Romãi:ſi unꝙ ante alias ullo ĩ bello fuit:qđ
diis ĩmortalibus grãs ageretis:deĩde ueſtræ ipſoꝶ uirtuti heſternũ id ꝓliũ fuit:dimicatũ eſt.n.nõ ma
gis cũ hoſtibus:quã(quæ dimicatio maior ac ꝑiculoſior ẽ)cũ ꝓditiõe a c ꝑfidia ſocioꝶ nã ne uos fal/
ſa opinio teneat:ĩ iuſſu meo albani ſubiere ad mõtes:nec ĩpiũ illud meũ:ſed cõſiliũ & ĩperii ſimulatio
fuit:ut nec uobis ignorãtibus deſeri uos:auerteret̃ a certamĩe aĩus:& hoſtibus circunueniri ſe ab ter/
go ratis terror ac fuga iniiceret̃.Nec ea culpa ꝙ arguo:oĩum albanoꝶ eſt:ducem ſecuti ſunt:ut:& uos
ſi quo ego ĩde agmẽ declinare uoluiſſem:feciſſetis.Metius ille eſt ductor itineris huius:Metius idẽ hu
ius machinator belli:Metius fœderis romani albaniqꝫ ruptor audeat deinde talia alius niſi hũc ĩſigne
iã documẽtũ mortalibus dedero.Cẽturiões armati Metiũ circũſiſtunt:rex cætera:ut orſus erat ꝑagit.
Quod bonũ fauſtũ fœlixqꝫ ſit populo Romano ac mihi uobiſqꝫ albãi populũ oẽm albanũ romã tra/
ducere ĩ aĩo ẽ:ciuitatẽ dare plebi:ꝑmores ĩ pr̃es legere:unã urbẽ unã rẽpublicã facere:ut ex uno quõdã
in duos populos diuiſa albana res ẽ:ſic nũc ĩ unũ redeat Ad hæc albana pubes ĩermis ab armatis ſepta
in uariis uolũtatibus cõi tamẽ metu cogẽte ſilẽtiũ tenet:Tũ Tullus meti:Suffeti iqt:ſi ĩpe diſcere poſ
ſes fidẽ ac fœdera ſeruare:uiuo tibi ea piſciplina a me adhibita eẽt:nũc quoniã tuũ ĩſanabile ĩgeniũ eſt
tu tuo ſupplicio doce hũanũ gẽus ea ſancta credere:quæ a te uiolata ſunt:ut igit̃ pauloãte aĩum inter
fidenatẽ romanãqꝫ rẽ ancipitẽ geſſiſti:ita iã corpus paſſim diſtrahẽdũ dabis.Exĩde duabus admotis ꝙ
drigis ĩ currus eaꝶ diſtẽtũ alligat Metiũ:deĩde ĩ diuerſum eq cõcitati:laceꝶ in utroqꝫ curru corpus:q
inheſerãt uĩculis mẽbra portãtes:auertere oẽs a tãta fœditate ſpectaculi oculos.Primũ ultimũqꝫ illud
ſuppliciũ apud romãos exẽpli:paꝶ memoris legũ humanaꝶ fuit:ĩ aliis gloriari licet nulli gẽtiũ mitio
res placuiſſe pœnas ĩter hæc iã ꝑmiſſi erãt albani eqtes:q multitudinẽ traducerẽt Romã: legiones de
inde ductæ ad diruẽdã urbẽ:quæ ubi intrauere portas:nõ quidem fuit tumultus ille nec pauor:qua/
lis captarum eẽ urbium ſolet:cum effractis portis:ſtratiſue ariete muris:aut arce ui capta clamor ho
ſtilis & curſus per urbem armatoꝶ oĩa ferro flamaqꝫ miſcet:ſed ſilẽtium triſte ac tacita mœſticia ita
defixit oĩum aĩos ut præ metu obliti quid relinquerent:quid ſecum ferrẽt deficiente conſilio:rogitã/
teſqꝫ alii alios nũc in liminibus ſtarẽt:nũc errabundi domos ſuas ultimũ illud uiſuri ꝑuagarẽtur. Vt
uero iam equitum clamaor exire iũbentium inſtabat: iã fragor tectorum: quæ diruebantur: ultimis
urbis partibus audiebatur:puluiſqꝫ ex diſtantibus locis ortus uelut nube inducta omnia impleuerat:
raptim quibus quiſqꝫ poterat elatis:cum larem ac penates tectaqꝫ:in quibus natus quiſqꝫ educatuſqꝫ
eſſet:relinquentes exirent iam continẽs agmen migrantium impleuerat uias & conſpectus aliorum
mutua miſeratione integrabat lachrymas:uoceſque etiam miſerabiles exaudiebantur mulierum: ꝑ/
cipue cum obſeſſa ab armatis templa auguſta præterirent:ac uelut captos relinquerent deos.

Ro.uictoria

Attir Tulli regis cõſilium

Fœdiſſimũ ſpectaculũ

Egreſſis urbem albanis:Romanus paſſim publica priuataqꝫ oia tecta adæqt ſolo:unaqꝫ ꝗdringen
toꝶ opus annoꝶ:qbus Alba ſteterat:excidio ac ruinis dedit:tẽplis tãtũ deũ:ita.n.edictũ ab rege fue/
rat:tẽpatũ ẽ.Roma interĩ creſcit Albæ ruinis duplicat̃ ciuiũ numerus:cælius addit̃ urbi mõs:& quo
freqntius hĩtaret̃ eãdẽ ſedẽ Tullus regiæ capit:ibiqꝫ hĩtauit:prĩcipes albanoꝶ ĩ pr̃es:ut ea quoqꝫ ꝑs rei
publicæ creſceret: legit:Tullios:ſeruilios Quĩtios:geganios:Curiatios.Chloelios:tẽpluqꝫ ordini ab ſe
aucto curiã fecit:ꝙ Hoſtilia uſqꝫ ad patrũ noſtroꝶ ætatẽ appellata ẽ:& ut oĩum ordinũ uiribus aliqd
ex nouo populo adiiceret̃.eqtũ decẽ turmas ex albãis legit:legiões ueteres eodẽ ſupplemẽto expleuit:
& nouas ſcripſit:hac fiducia uiriũ Tullus ſabinis bellũ ĩdicit:gẽti ea tẽpeſtate ſecundũ Ethruſcos op/
ulẽtiſſime uiris armiſqꝫ:utriqꝫ iniuriæ factæ ac res ne qcꝙ erãt repetitæ.Tullus ad Fenoriæ fanũ mer
catu freqnti negociatores romanos cõpræhẽſos ꝗrebat̃:ſabini ſuos prius ĩ lucũ cõfugiſſe ac Romæ re
tẽtos hæ cauſæ belli ferebant̃.Sabini haud paꝶ memores & ſuaꝶ uiriũ partẽ Romæ ab Tatio locatã
& romanã rẽ nuꝑ ẽt adiectiõe populi albani auctã:circũſpicere & ipſi externa auxilia.Ethruria erat ui
cina:proximi Ethruſcoꝶ uenientes:inde ob reſiduas belloꝶ iras maxĩe ſollicitatis ad defectionẽ ani/
mis uoluntarios traxere:& apud uagos quoſdam ex inopi plebe etiam merces ualuit:publico auxilio
nullo adiuti ſunt:ualuitqꝫ apud ueientes:nã de cæteris minus miꝶ eſt pacta cũ Romulo ĩduciarum fi

Alba excidiũ ꝙ dionyſius.cccc.lxxxvii. unde ſtetiſſe ait Curia Hoſtilia

Vbi feronicæ fanũ & undæ nomen docet Dionyſius

de. Cū bellū utriq; ſumma ope pararent:uertiq; ī eo res uideretur:utri prius arma inferrent:occupat
Tullus ī agrū ſabinū trāſire:pugna atrox ad ſiluā malicioſam fuit:ubi & peditum q̄dē robore:cæteꝝ
eq̄tatu aucto nup plurimū romana acies ualuit:ab eq̄tibus repēte īuectis turbati ordines ſunt ſabino
rum:nec pugna deinde illis conſtare:nec fuga explicari ſine magna cæde potuit. Deuictis ſabinis cū in
magna gloria magniſq; opibus regnū Tulli ac tota res romana eſſet:nūciatū regi patribuſq; eſt ī mon
te albano lapidibus pluiſſe:quod cū credi uix poſſet:miſſis ad id uiſendū ꝓdigiū in cōſpectu haud ali
ter:quā cū grādinē uenti glomeratā in terras agunt:crebri cecidere cœlo lapides:uiſi ēt audire uocem
ingentē ex ſummi cacuminis luco:ut pr̄io ritu ſacra albani facerēt:quæ uelut diis quoq; ſimul cū pa/
tria relictis obliuioni dederāt:& aut Romana ſacra ſuſceperāt:aut fortunæ:ut fit:obirati cultum reli/

Nouendialiſ ſacri ori/go

querāt deū. Romanis quoq; ab eodē ꝓdigio nouēdiale ſacrū publice ſuſceptū eſt:ſeu uoce cæleſti ex al
bano mōte miſſa;nā id quoq; traditur:ſeu aruſpicū monitu:māſit certe ſolēne:ut quādo id quidē ꝓ/
digiū nunciaret̄:feriæ p.ix.dies agerentur:haud ita multo poſt peſtilentia laboratū eſt:unde cū pigri/
cia militādi orire t̄:nulla tamē ab armis q̄es dabat̄ a bellicoſo rege:ſalubriora etiā credente militiæ:q̄
domi iuuenū corpora eſſe:donec ipſe quoq; lōginquo morbo eſt īplicitus:tūc adeo fracti ſimul cum
corpore ſunt ſpiritus illi feroces:ut q nihil ante ratus eſſet minus regiū quā ſacris dedere animū repē/
te oībus magnis paruiſq; ſupſtitionibus obnoxius degeret:religiōibuſq; etiā populū impleret:uulgo
iā hoīes eum ſtatum rerū:q ſub Numa rege fuerat:requirentes:unā opem ægris corporibus relictam
ſi pax ueniaq; ab diis īpetrata eſſet:credebant:ipm regem tradunt uoluentem commentarios Numæ
cum ibi quedā occulta ſolēnia ſacrificia Ioui Elicio facta īueniſſet:operatum iis ſacris ſe abdidiſſe ſed
non rite initum aut curatum eſſe id ſacrum:nec ſolum nullam ei oblatā cæleſtium ſpēm ſed ira Iouis
ſollicitati praua religione fulmine ictum cum domo flagraſſe. Tullus magna gloria belli regnauit an

Tulli regiſ interituſ Ancuſ Martius rex declarat̄

nos duos & triginta mortuo Tullo rex:ut inſtitutum iam inde ab initio erat:ad patres redierat:hiq;
īter regē nominauerāt:quo comitia habente Ancum Martium regē populus creauit:pr̄es fuere au/
ctores. Numæ Pōpilii nepos filia ortus Ancus Martius erat:q:ut regnare cœpit:& auitæ gloriæ me/
mor:& quia ꝓximū regnū ob cætera egregiū ab una pte haud ſatis ꝓſperū fuerat ſacris aut neglectis
aut praue cultis:lōgeq; antiquiſſimū ratus ſacra publica:ut a Numa inſtituta erāt:facere:oīa ea ex cō/
mētariis regis pōtificē in albū relata ꝓponere in publico iubet:īde & ciuibus ocii cupidis:& finitimis
ciuitatibus facta ſpes ī aui mores atq; īſtituta regem abituꝝ. Igitur latini:cū q̄bus regnāte Tullo ictū
fœdus erat:ſubſtulerāt aīos & cū incurſionē ī agrū Romanū feciſſent:repetentibus res Romanis ſup
be reſpōſum reddūt deſidē romanū regē īter ſacella & aras actuꝝ eē regnū rati. Mediū erat ī anco īge
niū & Numæ & Romuli memor:& p̄terq̄ q̄d aui regno magis neceſſariā fuiſſe pacē credebat:cum ī
nouo tū feroci populo:quod illi contigiſſet otiū ſine iniuria:id ſe haud facile habituꝝ:tēptari patiētiā
& tēptatā cōtemni:tpaq; eſſe Tullo regi aptiora quā Numæ:ut tamē quoniā Numa in pace religiōes
inſtituiſſet:a ſe bellicæ cerimonie ꝓderent̄:nec gererentur ſolū:ſed ēt īdicerent̄ bella aliquo ritu:ius

Fœciale ius unde

ab antiqua gēte eq̄culis:q̄d nūc fœciales habēt:deſcripſit:quo res repetunt̄. Legatus ubi ad fines eoꝝ
uenit:unde res repetunt̄:capite uelato filo lanæ uelamē ē:audi Iuppiter:īq̄t:audite fines:cuiuſcūq; gē
tis ſunt noīnāt:audiat fas:ego ſum publicus nūcius Populi Romāi iuſte pieq; legatus uenio:uerbiſq;
meis fides ſit:pagit deinde poſtulata:inde Iouem teſtē facit:ſi ego iniuſte impieq; illos hoīes:illaſq; res
dedier Populo Romano:mihiq; expoſco:tū pr̄ie cōpotē me nūq̄ ſinas eſſe. Hæc cū fines ſupra ſcandit
hæc q̄cūq; ei primus uir obuius fuerit:hæc portā īgrediens:hæc foꝝ ingreſſus paucis uerbis carmi/
nis concipiendiq; iuriſiurādi mutatis peragit ſi nō dedūtur:quos expoſcit:diebus tribus & trigīta:tot
.n.ſolēnes ſunt:pactis bellū ita indicit. Audi Iuppiter & tu Iuno: Quirine diiq; celeſtes:uoſq; terreſtes
uoſq; īferni audite:ego uos teſtor:populū illū (quicūq; ē noīat) iniuſtū ēē:neq; ius ꝑſoluere:ſed de iſtis
rebus in pr̄ia maiores natu cōſulemus:quo pacto ius nr̄m adipiſcamur. Cū is nūcius Romā ad cōſulē
dū redit:cōfeſtī rex ex his ferme uerbis pr̄es cōſulebat:quaꝝ reꝝ litiū cārū cōdixit pr̄patratus populi
Ro.q̄ritiū pr̄ipatrato priſcoꝝ latioꝝ hoībuſq; priſcis latinis:q̄s res dari fieri ſolui oportuit:q̄s res nec
dederūt:nec ſoluerūt nec fecerūt:dic īq̄t ei:quē p̄mū ſn̄iam rogabat:q̄d cēſes? tū ille puro pioq; duel/
lo q̄rēdas cēſeo:itaq; cōſētio cōſciſcoq;:īde ordīe alii rogabāt̄:q̄ūq; ps maior eoꝝ:q aderāt ī eādē ſn̄iam
ibāt:bellū erat cōſenſu fieri ſolitū:ut fœcialis haſtā ferratā aut ſāguineā p̄uſtā ad fines eoꝝ ferret:& nō
minus tribus puberibus p̄ſentibus diceret:q̄d populi priſcoꝝ latinoꝝ hoīeſue priſci latini populo ro.
quiritium fecerūt:deliquerūt:quod Populus Romanus q̄ritiū bellū cū priſcis latinis iuſſit eſſe ſena/
tuſue populi romani q̄ritiū cēſuit:cōſenſit:cōſciuit:ut bellū cū priſcis latinis fieret. Ob eā rem ego po/

Induendi belli ratio

puluſq; romanus populo priſcoꝝ latinoꝝ hoībuſq; priſcis latinis bellū indico:facioq;:id ubi dixiſſet
haſtā in fines eoꝝ emittebat. Hoc tū mō ab latinis repetitæ res ac bellū īdictum:morēq; eū poſteri ac
ceperūt. Ancus demandata cura ſacroꝝ flaminibus ſacerdotibuſq; aliis:exercitu nouo cōſcripto:pro/
fectus Politoriū urbē latinoꝝ ui cepit:ſecutuſq; morē regū prioꝝ:q rem romanā auxerant:hoſtibus
in ciuitatē accipiēdis multitudinē oēm Romā traduxit:& cū circa palatiū ſedē ueteres romanorum:
ſabini capitoliū atq; arcē:cælium montē albani īpleſſent:auētinū nouæ multitudini datum additi ei/
dem haud ita multo poſt Tellenis Ficanaq; captis noui ciues. Politoriū inde rurſus bello repetitum:
quod uacuū occupauerāt priſci latini:eaq; cā diruendæ urbis eius fuit romanis:ne hoſtiū ſemper re/
ceptaculū eſſet. Poſtremo oī bello latino ī Eduliam cōpulſo aliquādiu ibi marte īcerto uaria uictoria
pugnatū eſt:nam & urbs tuta munitiōibus præſidioq; firmata ualido erat:& caſtris ī apto poſitis ali

quotiens exercitus latinus comminus cum Romanis ſigna contulerat. Ad ultimum omnibus copiis
connixus Ancus acie primum uincit: inde ingenti præda potitus Romam redit. Tum quoqꝫ multis
millibus latinorum in ciuitatem acceptis: quibus ut iungeretur palatio auentinum ad murtiæ datæ
ſedes. Ianiculum quoqꝫ adiectum non inopia loci: ſed ne quando ea arx hoſtium eſſet: id nō muro ſo-
lum: ſed ob commoditatem itineris: ponte ſublicio tum primum in tyberim facto coniūgi urbi pla-
cuit: quiritium quoqꝫ foſſa haud paruum munimentū a planioribus aditū locis Anci regis opus eſt.
Ingēti icremēto rebus auctis: cū ī tāta multitudīe hoīum diſcrimīe recte an ꝑperā facti cōfuſo faci-
nora clādeſtina fierēt: carcer ad terrorē īcreſcētis audaciæ media urbe īminēs foro ædificat: nec urbs
tātū hoc rege creuit: ſed ēt ager fineſqꝫ ſilua meſia ueiētibus adēpta: uſqꝫ ad mare īperiū ꝓlatū: & ī ora
tyberis Hoſtia urbs cōdita ſalinæ circa factæ: ægregieqꝫ rebus bello geſtis ædes Iouis feretrii amplifi-
cata. Anco regnāte Lucumo: uir īpiger ac diuitiis potēs Romā cōmigrauit cupidīe maxīe ac ſpe ma-
gni honoris: cuius adipiſcēdi Tarqniis nā ibi quoqꝫ ꝑegrina ſtirpe oriundus erat: facultas nō fuerat.
Demarathi corinthii filius erat: q obſeditiōes domo ꝓfugus cū Tarqniis forte cōſediſſet: uxore ibi du-
cta duos filios genuit: noīa his Lucumo atqꝫ Aruns fuerūt: Lucumo ſupfuit pr̄i bonoꝝ oīum hæres
Aruns: priuſquā pr̄ morit̄: uxore grauida relicta: nec diu manet ſupſtes filio pr̄: q cū ignorās muꝝ uē-
trē ferre: īmemor ī teſtādo nepotis: deceſſiſſet: puero poſt aui mortē ī nullā ſortē bonoꝝ nato ob ino-
piā Egerio inditū nomē. Lucumoni cōtra oīum hæredi bonoꝝ: cū diuitiæ iā aīos facerēt: auxit: du-
cta ī m̄rimōinm Tanaql ſūmo loco nata: & quæ haud facile iis ī qbus nata erat humiliora ſineret: ea
cū illi nupſiſſet ſpnētibus ethruſcis Lucumonē exulē aduena ortū ferre īdignitatē nō potuit: oblitaqꝫ
īgenitæ erga patriā caritatis: dūmō uiꝝ honoratū uideret: cōciliū migrādi ab Tarqniis cepit. Roma ē
ad id potiſſimū uiſa ī nouo populo: ubi oīs repētina adqꝫ ex uirtute nobilitas fit futuꝝ locum forti ac
ſtrenuo uiro regnaſſe Tatium ſabinum: accerſitum in regnum Numam a curibus: & Ancum ſabi-
na m̄re ortum nobilēqꝫ una imagine Numæ eſſe: facile ꝑſuadet: ut cupido honoꝝ: & cui Tarqnii ma-
terna tantum patria eſſet. Sublatis itaqꝫ rebus cōmigrat Romā. Ad ianiculum forte uentum erat: ibi
carpento ſedenti cum uxore aquila ſuſpenſis demiſſa leniter alis pilleum aufert: ſuperqꝫ carpentum
cum magno clāgore uolitans rurſus uelut miniſterio diuinitus miſſa capiti apte reponit: inde ſubli-
mis abiit: accepiſſe id auguriū læta dicitur Tanaquil perita ut uulgo Ethruſci cæleſtium prodigiorū
mulier: excelſa & alta ſperare complexa uirum iubet: eam alitem ea regione cæli & eius dei nunciā ue-
niſſe: circa ſummū culmen hominis auſpicium feciſſe: leuaſſe humāo ſuppoſitū capiti decus: ut diui-
nitus eidē redderet. Has ſpes cogitationeſqꝫ ſecū portantes urbē īgreſſi ſunt: domicilioqꝫ ibi compara-
to. L. Tarqui. Priſcū ædidere nomē. Iā Romanus cōſpicuū eū nouitas diuitiæqꝫ faciebāt: & ipe fortunā
benigno alloquio comitate īuitādi beneficiiſqꝫ: quos poterat: ſibi cōciliādo adiuuabat donec in regiā
quoqꝫ de eo fama ꝑlata eſt: noticiaqꝫ eū breui apud regē liberaliter dextereqꝫ obeundo officia ī fami-
liaris amicitiæ adduxerat iura: ut publicis pariter ac priuatis cōſiliis bello domiqꝫ intereſſet: & per oīa
expertus poſtremo tutor ēt liberis regis teſtamēto inſtitueret̄. Regnauit Ancus is q̄ttuor &. xx. ānos:
cuilibet ſuperioꝝ regū belli: paciſqꝫ & artibus & gloria par. Iam filii ꝓpe puberē ætatē erāt: eo magis
Tarquinius īſtare: ut quāprimū comitia regi creādo fierēt: quibus indictis ſub tp̄s pueros uenatum
ablegauit: iſqꝫ primus & petiſſe ambitioſe regnū: & orōnē dicitur habuiſſe ad cōciliandos plebis aīos
cōpoſitā: cum ſe non rē nouā petere: quipde qui nō primus quod quiſquā indignari mirariue poſſet:
ſed tertius Romæ peregrinus regnū affectet: & Tatiū nō ex peregrino ſolū: ſed ex hoſte regē factū &
Numā ignaꝝ urbis nō petentē in regnū ultro accitū: ſe ex quo ſui potens fuerit Romā cū coniuge ac
fortunis oībus cōmigraſſe: maiorē partem ætatis eius: qua: ciuilibus officiis fungantur hoīes: Romæ
ſe quā inuetere pr̄ia uixiſſe: domi militiæqꝫ ſub haud pœnitendo magiſtro ipſo Anco rege romana ſe
iura romanos ritus didiciſſe obſequio: & obſeruantia in regē cum oībus: bonitate erga alios cū rege
ipo certaſſe. Hæc eum haud falſa memorantem ingēti conſenſu Populus Romanus regnare iuſſit: er-
go uirū cætera egregiū ſecuta: quā in petendo habuerat: etiam regnantē ambitio eſt: nec minus regni
ſui firmandi: quam augendæ reipublicæ memor: centum in pr̄es legit: qui deīde minoꝝ gentiū ſunt
appellati: factio haud dubia regis: cuius beneficio in curiā uenerant. Bellū primū cum latinis geſſit: &
oppidū ibi Appiolas ui cœpit: predaqꝫ inde maiore: quā quāta belli fama fuerat: reuecta: ludos opulen-
tius inſtructiuſqꝫ: quā priores reges: fecit. Tum primum circo: qui nunc maximus dicitur: deſignatus
eſt locus loca diuiſa patribus equitibuſqꝫ: ubi ſpectacula ſibi quiſqꝫ facerent fori appellati. Spectauere
furcis duodenos ab terra ſpectacula alta ſubſtinentibus pedes: ludicrū fuit: equi pugileſqꝫ ex Ethruria
maxime acciti: ſolemnes deinde annui manſere ludi romani: magniqꝫ uarie appellati: ab eodem rege
& circa forum priuatis ædificanda diuiſa ſunt loca: porticus taberneqꝫ factæ: muro quoqꝫ lapideo cir-
cundare urbem parabat: cum ſabinum bellum cœptis interuenit: adeoqꝫ ſubita res fuit: ut prius anie-
nem tranſierint hoſtes: quam obuiā ire ac prohibere exercitus romanus poſſet: itaqꝫ trepidatum Ro-
mæ eſt & primo dubia uictoria: magna utrinqꝫ cæde pugnatū eſt: reductis deinde in caſtris hoſtium
copiis: datoqꝫ ſpacio romanis ad comparandum deintegro bellum: Tarqnius equitem maxime ſuis
deeſſe uiribus ratus: ad ramnēſes titienſes luceres: quas centurias Romulus ſcripſerat: addere alias cō-
ſtituit. ſuoqꝫ inſignes relinquere nomine id: quia in augurato Romulus fecerat: negare Actius Naui-
us inclytus ea tempeſtate augur neqꝫ mutari neqꝫ nouum conſtitui: niſi aues addixiſſent: poſſe. Ex eo
īra regi mota: eludenſqꝫ artem: ut ferunt: agedum īquit: diuina inaugurato: fieri ne poſſit: quod nunc

Murtia eadēqꝫ & Venus
Carcer
Hoſtia ab anco cōditur
Attur augurium
Anci interitus qui annos regnauit q̄ttuor &. xx.
Pœnitēdo magiſtro
minoꝝ gētium pr̄es
Circus maxius deſignatur
Quid fori in circo
ludi ro. & magni iidē
Actius Nauius augu.
ſiue nemiuſ ut ē apud Diony.

ego mente cōcipio?cū ille in augurio rē expertus ꝓfecto futurā dixiſſet:atqui hoc aīo agitaui:inquit:te
nouacula cotē diſciſſurū:cape hæc:& perage:quod aues tuæ fieri poſſe portendunt:Tum illū haud
cunctanter diſcidiſſe cotē ferunt:ſtatua Actii capite uelato:quo in loco res acta eſt:in comitio in gra/
dibus ipſis ad leuā curiæ fuit cotē quoq; eodem loco ſitam fuiſſe memorant:ut eſſet ad poſteros mi/
raculi eius monumentū auguriis certe ſacerdotioq; augurū tātus honos acceſſit:ut nihil belli domi/
q; poſtea:niſi auſpicato gereretur:cōcilia populi:exercitus uocati:ſūma rerū:ubi aues nō admiſiſſent
Inde ob dimerent:neq; tū Tarquinius de equitū centuriis quicq̃ mutauit:numero tantum alterū adiecit:ut:
nūtia/ mille &.ccc.equites in tribus centuriis eſſent:poſteriores mō ſub iiſdē noībus:qui additi erāt:appel/
tio uide lati ſunt:quas nūc:quia geminatæ ſunt:ſex uocāt cēturias.Hac pte copiaꝝ aucta:iterum cum ſabinis
pedia/ cōfligit:ſed præterq̃ quod uiribus creuerat Romanus exercitus:ex occulto etiā addit dolus miſſis q
num magnā uim lignoꝝ in anienis ripa iacentē ardentē in flumen coniicerent:uentoq; adiuuāte accenſa li
gna:& plæraq; in ratibus impacta ſublicis cū hærerent:pontem incendunt:ea quoq; res in pugna ter
rorem attulit ſabinis effuſis:eadē fugā impediuit:multiq; mortales cum hoſtē effugiſſent:in flumine
ipſo periere:quoꝝ fluitantia arma ad urbē cognita in tyberi prius pœne:quam nunciari poſſet:in ſi/
gnē uictoriā fecere.Eo prœlio præcipua equitū gloria fuit:utrinq; ab cornibus poſitos:cū iā pelleret
media peditū ſuoꝝ acies:ita incurriſſe ab lateribus ferunt:ut non ſiſterent mō ſabinas legiones fero/
citer inſtātes cedētibus:ſed ſubito in fugā uerterent:montes ſabini curſu effuſo patebant:& pauci te/
nuere maxima pars:ut ante dictum eſt:ab equitibus ī flumē acti ſunt.Tarquinius inſtādū pterritis ra
Iteꝝ fli tus pda:captiuiſq; Romā miſſis:ſpoliis hoſtiū:uotū id Vulcano erat:ingenti cumulo accenſis:pergit
gati ſa/ porro ī agrū ſabinū exercitū īducere:& quāquam male geſta res erat:nec geſturos melius ſperare po
bini terant:tamē:quia cōſulendi res nō dabat ſpaciū:iere obuiā ſabini tumultuario milite:iterūq; ibi fuſi
ꝑditis iā ꝓpe rebus pacem petiere.Collatia & quicquid circa Collatiam agri erat:ſabinis ademptum
Egerius hic fratris filius erat regis.Collatiæ in præſidio relictus:deditoſq; collatinos:ita accipio:eāq;
deditionis formulam eſſe.Rex interrogauit.Eſtiſne uos legati oratoreſq; miſſi a populo collatino:ut
Attur uos populumq; collatinum dederetis?Sumus.Eſtne populus collatinus ī ſua poteſtate?Eſt.Deditiſ/
deditio ne uos populumq; collatinum:urbem agros:aquam:terminos delubra:utenſilia: diuina humanaq;
nis for/ omnia in meā Populiq; Romani dicionē?Dedimus.Et ego recipio.Bello ſabino perfecto:Tarqnius
mulam triumphans Romā rediit:inde Priſcis Latinis bellū fecit:ubi nuſq̃ ad uniuerſæ rei dimicationē uētū
eſt ad ſingula oppida circūferendo arma oē nomē latinū domuit.Corniculū.Ficulnea.Vetus.Came/
ria.Cruſtumeriū.Ameriola.Medulia.Nomētū.Hæc de priſcis latinis:aut q̃ ad latios defecerāt:capta
oppida.Pax deinde eſt facta maiore inde aīo pacis opera inchoata:quā quanta mole geſſerat bella:ut
nō qetior populus domi eſſet:quā militiæ fuiſſet:nā & muro lapideo:cuius exordiū operis ſabino bel
Tarqui lo turbatū erat:urbem:quā nondum munierat:cingere parat:& infima urbis loca circa foꝝ:aliaſq; ī/
nius ur tericctas collibus conualles:quia ex planis locis haud facile euehebāt aquas e cloacis faſtigio in tyberī
bē mu/ ductis ſiccat:& areā ad ædem in capitolio Iouis:quā uouerat bello ſabino:iā præſagiente aīo futuram
ro cīge/ olim amplitudinē loci occupat fundamentis.Eo tpe ī regia prodigium uiſum:euētuq; mirabile fuit:
re parat puero dormienti:cui Seruio Tullio nomen fuit:caput arſiſſe ferunt multorum in cōſpectu plurimo
igitur clamore inde ad tantæ rei miraculū orto excitum regē:& cum qdam familiariū aquam ad extī
guendū ferret:ab regina retentū:ſedatoq; iam tumultu:moueri uetuiſſe puerum:donec ſua ſpōte ex
Attur perrectus eſſet:mox cū ſomno flamam abiſſe.Tū adducto in ſecretum uiro Tanaquil:Videſne tu pue
ꝓdigiū rum hunc:inquit:quem tam humili cultu educamus?Scire licet hunc lumen quondā rebus noſtris
dubiis futurum:Præſidiūq; regiæ afflictæ:proinde materiā ingentis publice priuatiq; decoris omni
indulgentia noſtra nutriamus:inde pueꝝ liberum loco cœptū haberi erudiriq; artibus:quibus inge/
nia ad magnæ fortunæ cultum excitantur.Euenit facile:quod diis cordi eſſet:iuuenis euaſit uere īdo
lis regiæ:nec:cum quæreretur gener Tarquinio quiſq̃ Romanæ iuuentutis ulla arte conferri potuit:
Tullius filiamq; ei ſuā rex:deſpondit.Hic quacunq; de cā tantus illi honos habitus credere prohibet ſerua na
pr̄ ſer/ tum eum patruumq; ipſum ſeruiſſe:eoꝝ magis ſentētiæ ſum qui corniculo capto Seruii Tulli:q̃ prī/
uii mr̄ ceps in illa urbe fuerat:grauidam uiro occiſo uxorem:cum inter reliquas captiuas cognita eēt:ob uni
ocriſia cam nobilitatē:ab regina Romana prohibitā ferunt ſeruitio:partū Romæ ædidiſſe Priſci Tarquinii
dicta domo:īde tanto beneficio:& inter mulieres familiaritate auctā:& puerum:ut in domo a paruo educa
tū:in caritate atq; honore fuiſſe:fortunam matris:quod capta patria in hoſtiū manus uenerit:ut ſer/
ua natus crederet feciſſe.Duo de quadrageſimo ferme anno:ex quo regnare cœperat Tarquinius:nō
apud regem modo:ſed apud patres plebemq; longe maximo honore Seruius Tullius erat.Tum An
ci filii duo:& ſi antea ſemper pro indigniſſimo habuerāt ſe patrio regno tutoris fraude pulſos:regna
re Romæ aduenā:non modo uiciniæ:ſed ne italicæ quidem ſtirpis:tunc impenſius his indignitas cre
ſcere:ſi ne ab Tarquinio quidē ad ſe rediret regnū:ſed præceps inde porro ad ſeruitia caderet:ut in ea/
dem ciuitate poſt centeſimum fere annū:quam Romulus deo prognatus:deus ipſe tenuerit regnum
donec in terris fuerit:id ſeruus ſerua natus poſſideat:tum cōmune romani noīs tum præcipue id do
mus ſuæ decus fore:ſi Anci regis uirili ſtirpe ſalua nō modo aduenis:ſed ēt ſeruis romanum regnum
pareret.Ferro igitur eam arcere contumeliā ſtatuunt:ſed iniuriæ dolor ī Tarquiniū ipſum magis:quā
in ſeruiū eos ſtimulabat:& quia grauior ultor cædis:ſi ſupereſſet:rex futurus erat:q̃ priuatus:tū Ser/
uio occiſo quēcūq; alium generum delegiſſet:eundē regni hæredē facturus uidebatur.Ob hoc ipi re/

gi inſidiæ parantur. Ex paſtoribus duo ferociſſimi delecti ad facinus ꝗ cõſueti erãt: uterq; agreſtibus
ferramentis in ueſtibulo regiæ quam potuere tumultuoſiſſimæ ſpecie rixæ in ſe oẽs apparitores regi
os cõuertunt: inde: cum ambo regem appellarent: clamorq; coꝝ penitus in regiam perueniſſet uoca⁄
ti ad regem pergũt: primo uterq; uociferari: & certatim alter alteri obſterpere: coerciti a lictore: ac iuſ⁄
ſi inuicem dicere: tandẽ obloqui deſiſtunt: unus rem ex cõpoſito orditur: dum intẽtus ĩ eum ſe rex to
tus auerteret: alter elatam ſecurim in caput deiecit: relictoq; in uulnere telo ambo ſe foras eiiciũt Tar⁄
quinium moribundũ: cum qui circa erant: excepiſſent: illos fugientes lictores comprehẽdunt clamor
inde concurſuſq; populi mirantium quid rei eſſet. Tanaquil inter tumultum claudi regiam iubet: ar⁄
bitros eiicit: ſimulq;: quæ curando uulneri opus ſunt tanq̃ ſpes ſubeſſet: ſedulo comparat: ſimul: ſi de⁄
ſtituat ſpes: alia ꝑſidia molitur. Seruio prope accito: cum pœne exanguem uirum oſtẽdiſſet: dextram
tenẽs: orat: ne inultam mortem ſoceri: ne ſocerum inimicis ludibrio eẽ ſinat. Tuum eſt ĩquit: Serui: ſi
uir es: regnum: non eorum: qui alienis manibus peſſimum facinus fecere: erige te: deoſq; duces ſeque
re: qui clarum hoc fore caput diuino quondam circũfuſo igni portenderunt: nunc te illa cæleſtis exci⁄
tet flãma: nunc expergiſſere uere: & nos peregrini regnauimus: qui ſis: nõ unde natus ſis: reputa: ſi tua
re ſubita conſilia torpent: at tu mea conſilia ſequere. Cum clamor impetuſq; multitudinis uix ſuſtine
ri poſſet: ex ſuperiore parte ædium per feneſtras in nouam uiam uerſus (habitabat. n. rex ad Iouis ſta
toris ædẽ) populum Tanaquil alloquitur. Iubet bono aĩo eẽ: ſopitũ regẽ fuiſſe ſubito ictu: ferrũ haud
alte ĩ corpus deſcẽdiſſe: iã ad ſe rediſſe: inſpectũ uulnus abſterſo cruore: oĩa ſalubria eẽ: confidere ꝓpe
diẽ ipm eos uiſuros. Interim Seruii Tullii iubere populũ dicto audientẽ eẽ: eũ iura redituꝝ: obiturũq;
alia eius munia eſſe. Seruius cũ trabea: & lictoribus ꝓdit: ac ſede regia ſedens alia decernit: de aliis cõ⁄
ſultuꝝ ſe regẽ eẽ ſimulat. Itaq; ꝑ aliquot dies cũ iam expiraſſet Tarqnius: celata morte per ſpeciẽ alie⁄
næ fungendæ uicis: ſuas opes firmauit tũ demum palam facta & comploratione in regia orta. Serui
us præſidio firmo munitus primus iniuſſu populi uoluntate patrũ regnauit. Anci liberi iam tum cõ⁄
prehenſis ſceleris miniſtris: ut uiuere regem: & tantas eſſe opes Seruii nunciatum eſt: Sueſſam Pome⁄
tiam exulatũ ierant. Nã iã publicis magis cõſiliis Seruius: quã priuatis munire opes: & ne qualis An⁄
ci liberũ aĩus aduerſus Tarquinium fuerat talis aduerſus ſe Tarquinii libeꝝ eẽt: duas filias iuuenibus
regiis Lutio atq; Arunti Tarquiniis iungit. Nec tamẽ rupit fati neceſſitatẽ humanis cõſiliis: quin ĩui⁄
dia regni ẽt inter domeſticos infida oĩa atq; ĩfeſta faceret. Peropportune ad ꝑſentis quietem ſtatus bel
lum cum ueiẽtibus (iam. n. induciæ exierant) aliiſq; ethruſcis ſumptum in eo bello & uirtus: & fortu⁄
na enituit Tulli: fuſoq; ingenti hoſtium exercitu: haud dubius rex: ſeu patrum: ſeu plebis aĩus pericli⁄
taretur. Romam rediit: aggrediturq; inde pacis longe maximum opus: ut quẽadmodum. Numa di⁄
uini auctor iuris fuiſſet: ita Seruium conditorem oĩs in ciuitate diſcriminis ordinumq;: quibus inter
gradus dignitatis: fortunæq; aliquid ĩterlucet: poſteri fama ferrẽt. Cẽſum. n. inſtituit: rẽ ſaluberrimã
tanto futuro imperio: ex quo belli paciſq; munia nõ uiritim ut ante: ſed pro habitu pecuniaꝝ fierent.
Tum claſſes centuriaſq;: & hunc ordinem ex cenſu deſcripſit uel pace decorum: uel bello. Ex iis qui cẽ
tum millium æris: aut maiorem cẽſum haberent. lxxx. confecit centurias: quadragenas ſeniorum ac
iunioꝝ: prima claſſis oẽs appellati: ſeniores ad urbis cuſtodiam ut præſto eſſent: iuuenes ut foris bella
gererent: arma his imperata galea clypeus ocreæ lorica oĩa ex ære: hæc: ut tegumẽta corporis eẽnt: tæ⁄
la in hoſtem haſtaq; & gladius: additæ huic claſſi duæ fabrum centuriæ: quæ ſine armis ſtipendia fa⁄
cerent: datũ munus: ut machinas in bello ferrent. Secunda claſſis intra centum uſq; ad quĩq; & ſeptua
ginta millium cenſum inſtituta: & ex his ſenioribus iunioribuſq; uiginti conſcriptæ cẽturiæ: arma ĩ⁄
perat ſcutũ pro clypeo: & præter loricam oĩa eadem Tertiæ claſſis in quinquaginta milliũ cenſum eẽ
uoluit: totidẽ centuriæ: & eæ eodem diſcrimine ætatum factæ: nec de armis quicq̃ mutatũ ocreæ tan
tum adẽptæ. In quarta claſſe cenſus quinq; & uiginti millium: totidẽ centuriæ facte arma mutata ni⁄
hil præter haſtã & uerutum datum. Quinta claſſis aucta: centuriæ trigĩta factæ: fundas lapideſq; miſ⁄
ſiles hi ſecum gerebant: in his accenſi cornicines tibicineſq; in tres centurias diſtributi: undecim milli
bus hæc claſſis cẽſebatur. Hic minor cenſus reliquã multitudinem habuit. Inde una centuria facta eſt
ĩmunis militia. Ita pedeſtri exercitu ornato diſtributoq;: equitũ ex primoribus ciuitatis. xii. ſcripſit cẽ
turias: ſex item alias centurias tribus ab Romulo inſtitutis: ſub iiſdẽ: quibus ĩauguratæ erant: noĩbus
fecit. Ad equos emendos dena millia æris ex publico data: & quibus equos alerent: uiduæ attributæ:
quæ: bina millia æris in annos ſingulos penderent. Hæc oĩa in dites a pauperibus inclinata onera. De
inde eſt honos additus: non. n. ut ab Romulo traditum cæteri ſeruauerãt reges: uiritim ſuffragiũ ea⁄
dem ui: eodemq; iure ꝓmiſcue oĩbus datum eſt: ſed gradus facti: ut neq; excluſus quiſq̃ ſuffragio ui⁄
deretur: & uis oĩs penes primores ciuitatis eſſet: equites. n. uocabant̃ primi. lxxx. Inde primæ claſſis cẽ
turiæ peditũ uocabantur: ibi: ſi uariaret: quod raro incidebat: ut ſecũdæ claſſis uocarent̃: nec fere unq̃
infra ita deſcenderent: ut ad infimos peruenirent. Nec mirari oportet hunc ordinem ꝗ nũc eſt: poſt ex
pletas quinq; &. xxx. tribus: duplicato eorum numero centuriis iunioꝝ ſeniorũq; ad inſtitutã: a Ser⁄
uio Tullio ſummã non conuenire: quadrifariã. n. urbe diuiſa regionibus collibuſq;: qui habitabant̃:
partes eas tribus appellauit (ut ego arbitror) ab tributo: nam eius quoq; æqualiter ex cenſu cõferen⁄
di ab eodem inita ratio eſt: neq; hæ tribus ad cẽturiarum diſtributionẽ numerumq; quicq̃ pertinue⁄
re. Cenſu: perfecto: quẽ maturauerat: metu legis deinceps late cum uĩculoꝝ minis. mortiſq;: edixit: ut
oẽs ciues romani equites pediteſq; in ſuis quiſq; centuriis ĩ cãpo martio prima luce adeſſent: ibi iſtru

Tarqnii cædes ꝗ annoſ regna⁄uit duo de. xl.

Attur tanaquilis cõci⁄lium

Diony⁄ſius ne⁄potes L. Arũ⁄tem nõ filios Tarqnii ait fuiſ⁄ſe cẽſus

prima Claſſiſ

Secũda claſſiſ

Tertia claſſiſ

Quar⁄ta claſ⁄ſiſ

Quĩta claſſiſ

Iõ raro qa plus dimi⁄dio cen turiaꝝ cũ eqti⁄bus ĩ ca erat

Vnde tribuſ dicte

ctum exercitum omnem ſue:oue:tauriſꝗ luſtrauit:idꝗ conditum luſtrum appellatum:quia in cenſendo finis factus eſt. Millia.lxxx. eo luſtro ciuium cenſa dicuntur: Adiicit ſcriptorum antiquiſſimus Fabius Pictor eorum:qui ferre arma poſſent:eum numerum fuiſſe: Ad eam multitudiné urbs quoque amplificanda uiſa eſt:addit duos colles:quirinalem:uiminalemque:inde deinceps auget eſquilias:ibique ipſe:ut loco dignitas fieret:habitat:aggere & foſſis & muro urbem circundat:item pomœrium profert:pomœrium uerbi uim ſolum intuentes poſtmœnium interpretantur eſſe: eſt autem magis circa murum locus:quem in condendis urbibus quondam ethruſci qua murum ducturi erát: certis circa terminis inaugurato conſecrabant:ut neque interiore parte ædificia mœnibus continuarentur:quæ nunc uulgo etiam coniungunt:& extrinſecus puri aliquid ab humano cultu pateret ſoli hoc ſpatium:quod neꝗ habitari:neꝗ arari fas erat:non magis quod poſt murum eſſet:quam quod murus poſt:id pomœrium romani appellarunt:& in urbis incremento ſemper quantum mœnia ꝓceſſura erant:tantum termini hi conſecrati proferebantur:aucta ciuitate magnitudíe urbis: formatis omnibus domi:& ad belli & ad pacis uſus:ne ſemper armis opes acquirerentur:conſilio augere imperium conatus eſt:ſimul & aliquod addere urbi decus. Iam tum erat inclytum dianæ epheſiæ fanũ id communiter a ciuitatibus aſiæ:factum fama ferebat. Cum conſenſum deoſꝗ cõſociatos laudaret mire. Seruius inter proceres latinorum:cum quibus publice priuatimꝗ hoſpitia amicitiaſꝗ de induſtria iunxerat:ſæpe iterando eadem perpulit:tandem ut Romæ fanum Dianæ populi latini:cum Populo Romano facerent:ea erat confeſſio:caput rerum Romam eſſe:de quo totiens armis certatum fuerat:id q̄q̄ omiſſum iam ex omnium cura latinorum ob rem totiens infœliciter tentatá armis uidebatur:uni ſe ex ſabinis ſors dare uiſa eſt priuato conſilio imperii recuperandi. Bos in ſabinis nata cuidam patriſamiliæ dicit̃ miranda magnitudine ac ſpecie:fixa per multas ætates cornua in ueſtibulo templi Dianæ monumentum ei fuere miraculo:habita (ut erat) res ꝓdigii loco eſt:& cecinere uates:cuius ciuitatis eam ciues dianæ immolaſſent:ibi fore imperium. Id carmen peruenerat ad antiſtitem fani Dianæ Sabinus ut primum apta dies ſacrificio eſt uiſa:bouem Romam actam deducit ad fanum Dianæ: & ante aram ſtatuit ibi Antiſtes Romanus cum eum magnitudo uictimæ celebrata fama mouiſſe nouiſſet:memor reſponſi ſabinum ita alloquitur. Quidnam tu hoſpes paras inquit: inceſtum ſacrificium Dianæ facere? quin tu ante uiuo perfunderis flumine? infima ualle perfluit tyberis. Religione tactus hoſpes:qui omnia:ut prodigio reſponderet euentus:cuperet rite facta:extemplo deſcendit ad tyberim:interea Romanus immolat Dianæ bouem id mire gratũ regi ac ciuitati fuit. Seruius:q̄q̄ iam uſu haud dubie regnũ poſſederat:tamẽ q̄a interdũ iactari uoces a iuuene Tarq̄nio audiebat ſe iniuſſu populi regnare:cõciliata prius uolũtate plebis:agro capto ex hoſtibus uiriti diuiſo: auſus ẽ ferre ad populũ:uellent:iuberẽt ne ſe regnare:tãtoꝗ conſenſu q̃to haud q̄ſq̄ alius ante rex declaratus ẽ:neꝗ ea res Tarq̄nio ſpẽ affectandi regni minuit: imo eo ĩpenſius: q̄a de agro plebis aduerſum patrũ uoluntatẽ ſenſerat agi:criminãdi Seruii apud p̃res:creſcẽdiꝗ in curia ſibi occaſionẽ datam ratus ẽ:& ipſe iuuenis ardẽtis aĩ & domi uxore Tullia inq̄etũ aĩum ſtimulãte. Tulit.n.romana regia ſceleris tragici exẽplũ ut tedio regũ maturior uẽiret libertas:ultimũꝗ regnũ eẽt: q̄d ſcelere ꝑtũ foret.

Marginal notes: Quid Luſtrũ cõdere ſit — Quid pomœrium & unde dictum — Dianæ tẽplum — Attur. artem Dianæ ãtiſtitis

Hic.L.Tarquinius Priſci Tarquinii regis filius nepoſue fuerit:parum liquet:plurimis tamen auctoribus filium crediderim:fratrem habuerat Aruntem Tarquinium mitis ingenii iuuenem. His duobus:ut ante dictum eſt:duæ Tulliæ regis filiæ nupſerãt:& ipſæ longe diſpares moribus. Forte ita inciderat:ne duo uiolenta ingenia matrimonio iungerentur:fortuna credo Populi Romani: quo diuturnius. Serui regnum eſſet:conſtituiꝗ ciuitatis mores poſſent. Angebatur ferox Tullia:nihil materiæ in uiro neꝗ ad cupiditatem neque ad audaciam eſſe:tota in alterum uerſa Tarquinium:eum uirum dicere:ac regio ſanguine ortum ſpernere ſororem:quod uirum nacta muliebri ceſſaret audacia. Contrahit celeriter ſimilitudo eos:ut ferre ſit:malum malo aptiſſimum:ſed initium turbãdi omnia a fœmina ortum eſt:ea ſecretis uiri alieni aſſuefacta ſermonibus:nullis uerborum contumeliis parcere de uiro ad fratrem:de ſorore ad uirum:& ſe rectius uiduam:& illum cælibem futurum fuiſſe contendere:quam cum impari coniũgi haud elangueſcendum aliena ignauia eſſe:ſi ſibi eum:quo digna eſſet:dii dediſſent uirum:domi ſe propediem uiſuram regnum fuiſſe:quod apud patrem uideat:celeriter adoleſcentem ſue temeritatis implet: Aruns Tarquinius & tullia maior prope continuatis funeribus:cum domos uacuas nouo matrimonio feciſſent:iunguntur nuptiis:magis non prohibẽte Seruio:quam approbante. Tum uero in dies infeſtior Tulli ſenectus:infeſtius cœpit regnum eſſe:iam.n. ab ſcelere ad aliud ſpectare mulier. Scelus:nec nocte:nec interdiu uiꝝ conq̄ſcere pati ne gratuita præterita parricidia eſſent:non ſibi defuiſſe:cui nupta diceretur:nec cum quo tacita ſeruiret defuiſſe qui ſe regno dignum putaret:qui meminiſſet ſe eſſe Priſci Tarquinii filium:qui habere:quam ſperare regnũ malet:ſi tu is es:cui nuptam me eſſe arbitror:& uirum & regem appello:ſin minus:eo nũc peius mutata ẽ res:q̄d iſtic cum ignauia eſt ſcelus. Quin accĩgeris? non tibi a corintho:nec a Tarq̄niis ut patri tuo peregrina regna moliri neceſſe eſt:dii te penates p̃riiꝗ:& p̃ris imago:& domus regia:& in domo regale ſoliũ:& nomẽ Tarquiniũ creat.uocatꝗ regẽ:aut ſi ad hæc paꝝ eſt animi:q̄d fruſtraris ciuitatem? q̄d te ut regiũ iuuenem cõſpici ſinis? faceſſe hic Tarquinios:aut Corinthum deuolũere retro ad ſtirpẽ fratri ſimilior:quã p̃ri. His aliiſꝗ increpãdo iuuenẽ inſtigati:nec cõquieſcere ipſa põt:ſi cũ Tanaquil peregrina mulier tantũ moliri potuiſſet aĩo:ut duo cõtinua regna uiro: ac deinceps genero dediſſet:ipſa regio ſemĩe orta nullũ momẽtum in dãdo adimendoꝗ regno faceret: His mulieribus in-

Marginal notes: Dionyſius filios fuiſſe ait — Maior Tullia ẽ legẽdũ

ſtinctus furiis Tarqnius circũire:& præhenſare minorum maxime gentiũ pr̃es:admonere pr̃ni bene
ficii:ac ꝓ eo grãm repetere:allicere donis iuuenes:tũ de ſe ingentia pollicẽdo:tũ regis criminibus oĩ-
bus locis creſcere:poſtremo ut iam agendæ rei tp̃s uiſum eſt:ſtipatus agmine armatorum ĩ forum ir

Attur Tarqnii faunus

rupit:inde omnibus perculſis pauore in regia ſede pro curia ſedens pr̃es in curiam per præconem ad
regem Tarquinium citari iuſſit.Cõuenere extemplo alii iam ante ad hoc præ parati:alii metu ne non
ueniſſe:fraudi eſſet:nouitate ac miraculo attoniti:etiam de Seruio actum rati.Ibi Tarquinius maledi
cta ab ſtirpe ultima orſus:ſeruum ſerua natum:poſt mortem indignam parentis ſui:non inter regno
ut antea inito:non comitiis habitis:non per ſuffragium populi:non auctoribus patribus : muliebri
dono occupaſſe regnum:ita natum:ita creatum regem fautorem infimi generis hominũ:ex quo ipſe
ſit:odio alienæ honeſtatis:ereptũ primoribus agrum ſordidiſſimo cuiqꝫ diuiſiſſe:oĩa onera:quæ cõia
quõdã fuerũt inclinaſſe ĩ primores ciuitatis:ĩſtituiſſe cẽſum:ut inſignis ad ĩuidiã locupletioꝝ fortũa
eẽt:& parta:ubi uellet:egẽtiſſimis largiret̃:Huic orõni Seruius cũ ĩterueniſſet trepido nũcio excitatus
extẽplo a ueſtibulo curiæ magna uoce:Quid hoc:inquit:Tarquinii rei eſt qua tu audacia me uiuo uo
care auſus es pr̃es?aut ĩ ſede cõſidere mea?Cũ ille ferociter ad hæc ſe pr̃is ſui tenere ſedẽ:multo : quã
ſeruũ potiorẽ filiũ regis regni hæredẽ:ſatis diu illũ ꝑ licentiã eludentẽ inſultaſſe dominis.Clamor ab
utriuſqꝫ fautoribus orit̃:& cõcurſus populi fiebat ĩ curiã:apparebatqꝫ regnatuꝝ:q uiciſſet.Tũ Tarqni
us neceſſitate iã ẽt ipſa cogẽte ultima audere:multo & ætate & uiribus ualidior mediũ arripit Seruiũ
elatũqꝫ e curia in ĩferiorẽ ꝑtẽ per gradus deiicit:inde ad cogendũ ſenatũ ĩ curiã redit:fit fuga regis ap-
paritoꝝ atqꝫ comitũ:ipſe prope exanguis cũ ſemianimis regio comitatu domũ ſe recipet:ꝑueniſſetqꝫ
ad ſummũ cypriũ uicũ:ab iis q miſſi a Tarqnio fugiẽtẽ cõſecuti erant:interficit̃.Creditur:quia nõ ab

Seruius e curia ꝓceps eiicitur

horret a cætero ſcelere admonitu Tulliæ id factũ carpento certe id qđ ſatis cõſtat:in forũ inuecta:nec
reuerita cœtũ uiroꝝ euocauit uirũ e curia:regẽqꝫ prima appellauit:a quo faceſſere iuſſa ex tãto tumul
tu:cum ſe domum reciperet :perueniſſetqꝫ ad ſumũ cypriũ uicũ:ubi dianiũ nuper fuit:flectẽti carpẽ-
tu dextera in uirbiũ cliuũ:ut in collẽ eſquiliarũ eueheretur:reſtitit pauidus atqꝫ ĩhibuit frænos is: qui

cyprus uicus

iumẽta agebat:iacentẽqꝫ dominæ:Seruiũ trucidatũ:oſtendit:fœdũ inhumanũqꝫ inde traditur ſcelus:
monumentoqꝫ locus eſt:ſceleratũ uicũ uocãt:quo amens:agitantibus furiis ſororis ac uiri:Tullia per
patris corpus carpẽtũ egiſſe fertur:partẽqꝫ ſanguinis ac cedis pr̃næ cruẽto uehiculo cõtaminata ipa re
ſpſaqꝫ tuliſſe ad penates ſuos uiriqꝫ ſui:qbus iratis malo regni principio:ſimiles ꝓpediẽ exitus ſeq̃ren
tur:Seruius Tullius regnauit annos quattuor & q̃draginta:ita ut bono ẽt moderatoqꝫ ſuccẽdenti re-
gi difficilis æmulatio eſſet.Cæterũ id quoqꝫ ad gloriã acceſſit:qđ cũ illo ſimul iuſta ac legitima regna
occiderunt:idipſum tã mite ac moderatũ ĩperiũ:tamẽ:quia unius eſſet:deponere eũ in aĩo habuiſſe
qdã auctores ſunt ni ſcelus ĩteſtinũ liberãdæ patriæ cõſilia agitanti interueniſſet. Inde.L.Tarquinius
regnare cœpit cui Sup̃bo cognomẽ facta indiderũt:quia ſocerũ gener ſepultura prohibuit: Romulũ
quoqꝫ ĩ ſepultũ ꝑiiſſe dictitans:primores patrũ:quos Serui rebus fauiſſe credebat:interfecit:conſcius
deĩde male q̃rendi regni a ſeipſo aduerſus ſe exẽplum capi poſſe:armatis corpus circũſepſit:neque.n.
ad ius regni quicquam præter uim habebat:ut qui nec populi iuſſu : neque auctoribus patribus re-

Seruius Tullius regna- uit ãnos q̃ttuor & q̃dra ginta

gnaret:eo accedebat:ut in caritate ciuium nihil ſpei reponenti metu regnum tutãdum eſſet:quem ut
pluribus incuteret cognitiones capitaliũ rerum ſine cõſiliis per ſe ſolus exercebat:perqꝫ eam cauſam
occidere:in exiliũ agere:bonis mulctare poterat nõ ſuſpectos modo aut inuiſos:ſed unde nihil aliud:
quam prædã ſperare poſſet.Præcipue ita patrum numero imminuto:ſtatuit nullos in patres legere:

Vnde ſuperbi cogno- men

quo contemptior paucitate ipſa ordo eſſet minuſqꝫ:per ſe nihil agi:indignarentur.Hic.n.regum pri
mus:ut traditur:a prioribus morẽ de oĩbus ſenatũ conſulendi ſoluit:rẽpublicã domeſticis conſiliis ad
miniſtrauit:bellũ:pacem:fœdera:ſocietateſqꝫ per ſe ipſe:cum quibus uoluit:iniuſſu populi ac ſenatus
fecit: diremitqꝫ.Latinoꝝ ſibi maxime gentẽ conciliabat:ut peregrinis quoqꝫ opibus tutior ĩter ciues
eſſet:neqꝫ hoſpitia mõ cum primoribus eoꝝ:ſed affinitates quoqꝫ iungebat.Octauio Mamilio tuſcu

Diony- ſius le- giſſe ait ſed ami cos tãtũ

lano:is longe princeps latini noĩs erat:ſi famæ credimus:ab Vlyſſe deaqꝫ Circe oriundus:ei Mamilio
filiã nuptum dat:perqꝫ eas nuptias multos ſibi cognatos amicoſqꝫ eius conciliat.Iam magna Tarqui-
nii auctoritas inter latinoꝝ proceres erat:cum in diem certã:ut ad lucum Ferentinæ conueniant:indi
cit:eſſe quæ agere de rebus cõmunibus uelit.Conueniunt frequentes prima luce:ipſe Tarquinius di-
em quidem ſeruauit:ſed pauloante:quam ſol occideret:uenit:multa ibi toto die in concilio uariis ia-
ctata ſermonibus erant.Turnus Herdonius ab aricia ferociter in abſentem Tarquinium erat inue-
ctus:haud mirum eſſe ſuperbo inditum Romæ cognomen(iã enim ita clã quidã muſſitantes uulgo
tamen eum appellabant)an quicquã ſup̃bius eſſe:quam ludificari ſic omne nomen latinum princi-

Turnus Herdo- nius

pibus longe ab domo excitis:ipſum:qui concilium indixerit:nõ adeſſe:temptari profecto patiẽtiam
ut ſi iugum acceperint:obnoxios premat:cui enĩ non appareret:affectare eum imperium in latinos?
Quod ſi ſui bene crediderint ciues:aut ſi creditum illud:& non raptum parricidio ſit credere & lati-
nos;quãquam nec ſic quidem alienigenæ deberent:ſin ſuos eius pœniteat: quippe qui alii ſuper alios
trucidentur:exulatũ eant bona amittant:qd ſpei melioris latinis portendi.Si ſe audiant: domũ ſuam
quẽque inde abituros:neque magis obſeruaturos diem concilii:quam ipſe:q indixit:obſeruet. Hæc
atqꝫ alia eode ꝑtinentia ſeditioſus facinoroſuſqꝫ hõ:hiſqꝫ artibus opes domi nactus:cum maxime diſ-
ſereret:interuenit Tarquinius.Is finis orõni fuit.Auerſi oẽs ad Tarquinium ſalutandum:q ſilentio fa
cto monitus a proximis:ut purgaret ſe:quod id tp̃is ueniſſet:diſceptatorẽ ait ſe ſumptum inter pr̃em

& filium:cura reconciliandi eos in grãm moratum eſſe:& quia ea res exemiſſet illum diem :poſtero
die acturum quæ cõſtituiſſet.Ne id quidẽ ab Turno Tuliſſe tacitum ferunt:dixiſſe.n.nullam breuio/
rẽ eſſe cognitionẽ:quã inter prẽm & filium:paucis tranſigi uerbis poſſe:ni pareat prĩ:habiturum ĩfor
tuniũ eſſe.Hæc Aricinius in regẽ romanũ increpãs ex cõcilio abiit.Quã rem Tarqnius aliquãto quam
uidebatur:ægrius ferens confeſtim Turno necẽ machinaẽ:ut eundẽ terrorẽ:quo ciuiũ aĩos domi op/
preſſerat:latinis iniiceret:& quia pro imperio palã interfici non poterat:oblato falſo crimine ĩſontem
oppreſſit:per aduerſæ factionis quoſdam aricinos ſeruũ Turni auro corrupit:ut in diuerſorium eius
uim magnam gladiorum inferri clam ſineret:ea cum una nocte perfecta eſſent.Tarquinius pauloãte

Cõſiliũ Tarqnii in Her/donio oppræ/mendo

lucẽ accitis ad ſe prĩcipibus latinorum quaſi re noua perturbatus:moram ſuam heſternam:uelut deo
rum quadam prouidentia illatam:ait ſaluti ſibi atque illis fuiſſe:ab Turno dici ſibi:& primoribus po
pulorum parari necem:ut latinorum ſolus imperium teneat:aggreſſurum fuiſſe heſterno die in cõci
lio:dilatam rem eſſe:quod auctor concilii abfuerit:quem maxime peteret:inde illam abſentis inſecta/
tionem eſſe natam:quod morando ſpem deſtituerit:non dubitare:ſi uera deferantur:quin prima lu/
ce:ubi in concilium uentum ſit:inſtructus cum coniuratorum manu armatuſq; uenturus ſit:dici gla
diorum ingentem numerum eſſe ad eum conuectum id uanum nec ne ſit:extemplo ſciri poſſe roga/
re eos:ut inde ſecũ ad Turnum ueniant.Suſpectã fecit rem & ingeniũ Turni ferox:& oratio heſterna
& mora Tarquinii:quod uidebatur ob eã differri cædes potuiſſe.Eunt inclinatis quidẽ ad credendũ
animis:tamẽ:niſi gladiis deprænhenſis:cætera uana exiſtimaturi:ubi eſt eo uentum:Turnũ ex ſomno
excitatũ circũſiſtunt cuſtodes cõprehẽſiſq; ſeruis:qui caritate domini uim parabãt:cũ gladii abditi ex
omnibus locis diuerticuli protraherentur(enimuero manifeſta res uiſa)iniectæ Turno cathæne:& cõ
feſtim latinoꝝ cõciliũ magno cum tumultu aduocatur ibi tam atrox inuidia orta eſt gladiis ĩ medio
poſitis : ut indicta cã nouo genere lœti deiectus ad caput aquæ ferentinæ crate ſuperne iniecta:ſaxiſq;
cõgeſtis:mergeretur.Reuocatis deinde ad cõciliũ latinis.Tarquinius collaudatiſq;:qui turnũ nouan
tẽ res ꝓ manifeſto paricidio merita pœna affeciſſent:ita uerba fecit poſſe quidẽ ſe uetuſto iure agere
quod cũ oẽs latini ab alba oriundi ſint:in eo fœdere teneãtur:quod ab Tullo oĩs res albana cum colo/
nis ſuis in romanũ ceſſerit imperiũ:cæterum ſe utilitatis id magis oĩum cã cẽſere:ut renouetur id fœ/

Fœdus cum la/tinis re/nouaẽ

dus:ſecundaq; potius fortuna populi Romani:ut participes latini fruãtur:quã urbium excidia uaſta/
tioneſq; agroꝝ:quas Anco prius:prẽ deinde ſuo regnãte ꝑpeſſi ſint:ſemper aut expectent:aut patian/
tur.Haud difficulter pſuaſum latinis quanquã in eo fœdere ſuperior romana res erat cæterum & ca
pita nominis latini ſtare.ac ſentire cũ rege uidebantur:& turnus ſui cuiq; periculi:ſi aduerſatus eſſet
recens erat documentũ.Ita renouatum fœdus:indictumq; iunioribus latinoꝝ:ut ex fœdere die certa

Vtroſq; mãipu/los di/midia/tos tel/lige

ad lucum Ferentinæ armati freqntes adeſſent.Qui ubi ad edictum romani regis ex omnibus populis
conuenere:ne ducem ſuum:neue ſecretum imperium ꝓpriaq; ſigna haberent:miſcuit manipulos ex
latinis romaniſq;:ut ex binis ſingulos faceret:binoſq; ex ſingulis:ita geminatis manipulis centurio/
nes impoſuit.Nec ut iniuſtus rex in pace:ita dux belli prauus fuit:quin ea arte æquaſſet ſuperiores re
ges:ni degeneratum in aliis huic quoq; decori offeciſſet.Is primus uolſcis bellum in ducentos ampli/
us poſt ſuã ætatẽ annos mouit:Sueſſamq; Pometiam ex his ui cepit:ubi cum diuidenda præda.xl.talẽ
ta argenti auriq; cepiſſet:cõcepit aĩo eã amplitudinẽ Iouis tẽpli:quæ digna deum hoĩumq; rege: quæ
romano ĩperio:quæ ipſius etiã loci maieſtate eſſet:captiuã pecuniã in ædificationẽ eius tẽpli ſepoſuit.
Excepit deinde eũ lẽtius ſpe bellũ:quo Gabios propinquã urbẽ neqcquã ui adortus:cum obſidendi
quoq; urbem ſpes pulſo a mœnibus adempta eẽt: poſtremo minime arte romana fraude ac dolo ag/
greſſus eſt:nã cũ uelut poſito bello:fundamentis tẽpli faciendis: aliiſq;:urbanis operibus intentum ſe
eſſe ſimularet:Sextus filius eius:qui minor ex tribus erat:trãſfugit ex cõpoſito Gabios:prĩs ĩ ſe ſæui

Attur. Sexti Tarqnii fraudẽ

tiam intolerabilẽ cõquerens:iã ab alienis in ſuos uertiſſe ſuperbiã & liberoꝝ quoq; eũ frequẽtiæ tede
re:ut quã in curia ſolitudinẽ fecerit:domi quoq; faciat:nequã ſtirpẽ:neque hæredẽ regni relinquat ſe
quidẽ inter tella & gladios prĩs elapſum:nihil uſquã ſibi tutũ niſi apud hoſtẽ.L.Tarquinii credidiſſe:
nã ne errarent:manere iis bellũ:quod poſitum ſimuletur:& ꝑ occaſionẽ eũ ĩcautos ĩuaſurum. Quod
ſi apud eos ſupplicibus locus non ſit:pererraturũ ſe oẽ Latium:uolſcoſq; ſe ide:& equos: & hernicos
petiturum:donec ad eos ꝑueniat:qui a patrũ crudelibus atq; ĩpiis ſuppliciis tegere liberos ſciant:for/
ſitan etiã ardoris aliqd ad bellũ armaq; ſe aduerſus ſupbiſſimũ regẽ ac ferociſſimum populum inuẽ/
turum.Cũ:ſi nihil mouerentur:infenſus ira porro inde abiturus uidereẽ benigne ab gabinis excipiẽ.
Vetant mirari:ſi qualis in ciues:qualis in ſocios:talis ad ultimũ in liberos eſſet:in ſeipſum poſtremo
ſæuiturũ:ſi alia deſint:ſibi uero gratũ aduentũ eius eſſe:futurũque credere breui:ut illo adiuuante ab
portis gabinis ſub romana mœnia bellum transferatur.Inde in cõſilia publica adhiberi:ubi cũ de aliis
rebus aſſentire ſe ueteribus gabinis diceret:qbus hæ notiores eſſent:ipſe identidẽ belli auctor eſſet in
eo ſibi prudentiam præcipue aſſumere:quod utriuſq; populi uires noſſet:ſciretque ĩuiſam profecto
ſupbiã regiam ciuibus eſſe:quã ferre ne liberi quidẽ potuiſſent:Ita cum ſenſim ad rebellandum pri/
mores gabinorum incitaret:ipſe cum promptiſſimis iuuenum prædatum atq; in expeditiões iret: ut
dictis factiſq; oĩbus ad fallendũ inſtructis uana accreſceret fides:dux ad ultimũ belli legitur:ibi cum ĩ/
ſcia multitudine quid agereẽ:prælia parua inter Romam Gabioſq; fierent:quibus plerunq; gabina
res ſuperior eſſet:tũ certatim ſũmi ĩfimiq; gabinoꝝ:Sex.Tarquinium dono deũ ſibi miſſum ducem
credere apud milites uero obeundo pericula ac labores:pariter ꝑdã munifice largiẽdo tãta caritate eẽ

ut non pater Tarquinius potentior Romæ:quam filius Gabiis eſſet.Itaq; poſteaq̃ ſatis uirium colle/ctum ad omnes conatus uidebat:tum ex ſuis unum ſciſcitatum Romam ad patrem mittit:qd nam ſe facere uellet:quando quidem:ut omnia unus Gabiis poſſet:ei dii dediſſent.Huic nuncio: quia cre/do:dubiæ fidei uidebať:nihil uoce reſpõſũ eſt:rex uelut deliberabũdus ĩ hortũ ædiũ trãſit ſeq̃nte nũ/cio filii:ibi ĩambulãs tacitus ſũma papauerꝝ capita dicitur baculo decuſſiſſe.Interrogãdo expectãdoq; reſpõſũ nũcius feſſus:ut re ĩperfecta redit gabios:q̃ dixerit ĩpe:quæq; uiderit:refert:ſeu ira:ſeu odio ſeu ſupbia inſita ĩgenio nullam eũ uocẽ emiſiſſe. Sexto:ubi quid uellet:parẽs:quidue pciperet:tãcitis ãba gibus patuit:primores ciuitatis crĩnando:alios apud populum:alios ſua ipſos inuidia oportunos ĩteri mit:multi palã:quidã:in quibus minus ſpecioſa criminatio erat futura:clã interfecti: patuit quibuſdã uolentibus fuga:aut in exiliũ acti ſunt:abſentiũq; bona iuxta atq; ĩterẽptorꝝ diuiſa fuere:Largitõis ĩde prædæq; & dulcedine priuati cõmodi ſenſus malorꝝ publicorꝝ adimi:donec orba cõſilio auxilioq; ga bina res regi romano ſine ulla dimicatione ĩ manũ traditur.Gabiis receptis.Tarquinius pacẽ cũ equo/rũ gẽte fecit:fœdus cũ tuſcis renouauit.Inde ad nagotia urbana animũ conuertit:quorũ erat primum ut Iouis tẽplũ in monte trapeio monumẽtũ regni ſui:noĩſq; relinqueret.Tarquinios reges ambos pa/trẽ uouiſſe:filiũ perfeciſſe.Et tu libera a cæteris religionibus arx ea eſſet:tota Iouis templiq; eius:q̃ in/ædificareť exaugurare fana ſacellaque ſtatuit:quæ aliquot ibi a Tacio rege primum in ipſo diſcrimine aduerſus Romulũ pugnæ uota cõſecrata:in augurataq; poſtea fuerãt.Inter prĩcipia cõdẽdi huius ope/ris mouiſſe numẽ ad indicandũ tanti ĩperii molẽ traditur deos:nam cum omnium ſacellorum exua/gurationes admitterent aues: ĩ termini fano non addixere:idq; omen auguriũq; ita acceptum eſt : nõ motã termini ſedem:unumq; eum deorum non euocatum:ſacratis ibi finibus firma ſtabiliaq; cuncta portẽdere.Hoc ppetuitatis auſpicio accepto:ſecutũ aliud magnitudinẽ imperii portendens prodigiũ eſt:caput humanum intregra facie aperientibus fundamenta templi diciť apparuiſſe:quæ uiſa ſpecies haud per ambages arcẽ eam imperii caputq; rerũ fore portendebat:idq; ita cecinere uates:quiq; ĩ urbe erãt:quoſq; ad eam rem conſultandam ex Ethruria acciuerant augebatur ad impenſas regis animus: itaq; pometinæ manubiæ:quæ perducendo ad culmẽ operi deſtinatæ erãt:uix in fundamenta ſuppe ditauere.Eo magis Fabio Piſtori:pter quã q̃ antiquior eſt:crediderim.xl.ea talenta ſola fuiſſe:quã Pi/ſoni:qui.xl.millia pondo argenti ſepoſita in eã rem ſcribit:quã ſummã pecuniæ neq; ex unius tum ur bis pda ſperãdam:& nullius ne horꝝ qdem magnificentiæ operꝝ fundamẽta nõ exuperaturã.Intentus perficiẽdo tẽplo:fabris ex Ethruria undiq; accitis:nõ pecunia ſolum ad id publica eſt uſus: ſed opis ẽt ex plebe:qui:cum haud paruus & ipſe militiæ addereť labor:minus tamen plebs grauabaťſe templa deũ ædificare ſuis manibus.Quæ poſteaq̃ &ad alia ut ſpeciæ minora:ſic laboris aliquãto maioris tra/ducebãtur opera:foros in circo faciendos:cloacãq; maximã receptaculum omniũ purgamẽtorum ur/bis ſub terrã agendam:quibus duobus operibus uix noua hæc magnificentia quicquã adæquare po/tuit.His laboribus exercita plebe:qa & urbi multitudinem:ubi uſus nõ eẽt: oneri rebať eẽ: & colonis mittendis occupari latius ĩperii fines uolebat:Signiã:Circeoſq; colonos miſit:pſidia urbi futura terra mariq;.Hæc agẽti portẽtum terribile uiſum:anguis ex colũna lignea elapſus:cũ terrorẽ ac fugã in re/giam feciſſet:ipſius regis nõ tam ſubito pauore pculit pectus:quã anxiis ĩpleuit curis.Itaq; cum ad pu blica pdigia ethruſi tãtũ uates adhibereň:hoc uelut domeſtico exterritus uiſu:Delphos ad maxime inclytũ in terris oraculũ mittere ſtatuit:neq; reſpõſa ſortiũ ulli alii cõmittere auſus:duos filios p igno tas ea tẽpeſtate terras ignotiora maria in græciã miſit.Titus &Aruns pfecti:comes iis additus.L. Iu/nius Brutus Tarqnia ſorore regis natus:iuuenis longe alius ĩgenio:quã cuius ſimulationẽ ĩduerat. Is cũ primores ciuitatis:in qbus fratrẽ ſuũ ab auũculo ĩterfectum audiſſet:neq; in aĩo ſuo qcquã regi ti/mendum:neq; in fortuna cõcupiſcẽdum reliquere ſtatuit:cõtemptuq; tutus eẽ:ubi in iure parꝝ pſidii eẽt. Ergo ex ĩduſtria factus ad imitationem ſtultitiæ:cum ſe ſuaq; pdæ eſſe regi ſineret: Bruti quoq; haud abnuit cognomen:ut ſub eius obtẽtu cognominis liberator ille po.ro.animus latens apireť tpe ſuo.Is tum a Tarqniis ductus delphos ludibrium uerius:quã comes aureum baculũ ĩculſum corneo: cauato ad id baculo tuliſſe donum Apollini diciť:per ambages effigiem ĩgenii ſui.Quo poſteaq̃ uen/tum eſt:pfectis patris mãdatis:cupido ĩceſſit aĩos iuuenum ſciſcitãdi:ad quẽ eorꝝ regnũ romanũ eſſet uentnrum:ex infimo ſpecu uocem redditam ferunt:ĩperium ſummũ Romæ habebit:q ueſtrum pri mus o iuuenes oſculũ matri tulerit.Tarqnii:ut Sextus:q romæ relictus fuerat:ignarus reſpõſi: expſq; imperii eſſet:rem ſumma ope taceri iubet:ipſi iterſe uter prior:cum Romã rediſſent:matri oſculum daret:ſorti pmittunt:Brutus alio ratus:ſpectare pythycam uocem:uelut ſi plapſus cecidiſſet: terram oſculo cõtigit:ſcilicet qđ ea cõmunis mater oĩum mortalium eſſet.Reditum ĩde romã ubi aduerſus rutulos bellum ſumma ui parabať:Ardeã rutuli habebãt:gens ut in ea regiõe atq; in ea ætate diuitiis ppollens:eaq; ipſa cã belli fuit:q̃ rex romanus:cũ ipſe ditari exhauſtus magnificentia publicorꝝ operꝝ tum præda delinire popularium aĩos ſtudebat pter aliam ſuperbiam regno infeſtos ẽt: quod ſe in fa/brorum iniſteriis ac ſeruili tam diu habitos opere ab rege indignabantur.Temptata res eſt : ſi primo impetu capi Ardea poſſet:ubi id parum pceſſit obſidione munitionibuſq; cœpti premi hoſtes.In his ſtatiuis:ut fit:longo magis:quã acri bello ſatis liberi cõmeatus erãt:primoribus tamen magis: quam militibus:regii quidem iuuenes interdum otium conuiuiis commeſſationibuſq; inter ſe terebant.

Forte potãtibus iis apud Sextũ Tarquiniũ:ubi & Collatinus cœnabat Tarqnius Egerii filius: ĩcidit de uxoribus mẽtio ſuã qſq; laudare miris modis:inde certamẽ accẽſo. Collatinus negat uerbis opus

Petro antiſuis ſabinus ſub fal/ſo criẽ piit q̃ſi ſextum tradere pr̃i uo/luiſſet

Termi/nus

Attẽde pdigiũ Plyni.ĩ ethru/riã ob id ip̃m legatos ueniſſe ait

Cloacæ Fori

Signia Colõiæ Circei

Brutus

Titus Aruns Tarqnii Sextus

Ardea obſidio

Lucre/ eſſe:paucis id qdé horis poſſe ſciri quátum cæteris præſtet Lucretia ſua qn:ſi uigor iuuétæ ineſt: cõſcé
tiæ lauſ dimus equos:iuiſimuſq; præſentes noſtra℞ igenia:id cuiq; ſpectatiſſimũ ſit ꝙ inopinato uiri aduétu
occurrerit occulis. Incaluerát uino:age ſane oés citatis eqs aduolát Romá:quo cũ primis ſe itédétibus
tenebris pueniſſent:pgút ide collatiá:ubi Lucretiá haud q̃q ut regias nurus:q̃s i couiuio luxuq; cũ æq̃
libus uiderát tépus terétes:ſed nocte ſera deditá lanæ inter lucubrátes ancillas in medio ædiũ ſedenté
inueniũt.Muliebris certaminis laus penes Lucretiá fuit.Adueniens uir Tarquiniiq; benigne ſuſcepti
uictor maritus comiter inuitat regios iuuenes:ibi Sex.Tarquinium mala libido Lucretiæ p uim ſtu/
prandæ capit:tũ forma:tũ ſpectata caſtitas incitat:& tũ qdé a nocturno iuuenili ludo i caſtra redeunt.
Paucis interiectis diebus.Sex.Tarquinius inſcio Collatino cum comite uno collatiam uenit:ubi exce/
ptus benigne ab ignaris cõſilii:cũ poſt cœná in hoſpitale cubiculũ ductus eét:amore ardés poſteaquá
ſatis tuta circa:ſoſpitiq; oés uidebant:ſtricto gladio ad dormientem Lucretiam uenit:ſiniſtraq; manu
mulieris pactore oppſſo:tace Lucertia:inquit.Sex.Tarquinius ſum:ferrum i máu eſt:morieris ſi emi/
ſeris uocem.Cum pauida e ſomno mulier ꝓpe mortem imminentem uideret:tum Tarquinius fateri
amorem:orare:miſcere precibus minas:uerſare in omnes partes muliebrem auimum:ubi obſtinatá
uidebta:& ne mortis quidem mortu inclinari:addit ad metum dedecus:cum mortua iugulatum ſer/
uum nudum poſiturum ait:ut in ſordido adulterio necata dicatur.Quo terrore,cum uiciſſet obſtina/
tam pudicitiá uelut uictrix libido profectuſq; inde Tar.ferox expugnato decore muliebri eét.Lucretia
mœſta táto molo Romá nuntiũ:eundé ad patrem Ardeamq; ad uirũ mittit:ut cũ ſingulis amicis fide
Vide libus ueniát:ita facto maturatoq; opus eſſe:ré atrocem icidiſſe.SP.Lucretius cũ.P.Valerio Voleſi filio
ne Vale Collatinus cũ.L.Iunio Bruto uenit:cũ quo forte Romam rediés ab nuntio uxoris erat conuétus Lu/
ſi ꝑ Vo cretiam mœſtá i cubiculo ſedenté iueniũt:aduétu ſuo℞ lachryme abortæ:q̃rentiq; uiro ſatin ſaluæ?
leſi ſit Minime inqt:qd.n.ſalui é mulieri amiſſa pudicitia?ueſtigia uiri alieni Collatine in lecto ſunt tuo:cæ/
legédũ te℞ corpus eſt tantũ uiolatũ:aius in ſons: mors teſtis erit:ſed date dextras fideq; haud ipune adulte/
ro fore:Sex.eſt Tarqnius:q hoſtis ꝓ hoſpite priore nocte ui armatus mihi:ſibiq;:ſi uos uiri eſtis:peſti
ferũ hic abſtulit gaudiũ.Dant ordie oés fidé:cõſolant̃ ægrá animi auertédo noxá a coacta i auctorem
delicti:menté peccare nõ corpus:& unde cõſiliũ abfuerit:culpam abeſſe.Vos:inqt:uideritis:qd illi de/
beat̃:ego me:& ſi peccato abſoluo ſupplicio nõ libero:nec ulla deinde ipudica Lucretiæ exéplo uiuet:
cultrũ:qué ſub ueſte abditũ habebat:eũ i corde defigit:ꝓlapſaq; i uulnus moribũda cecidit.Cõclamát
uir paterq; Brutus illis luctu occupatis cultrũ ex uulnere Lucretiæ extractũ mananté cruore p̃ſe tenés
per hũc:inqt:caſtiſſimũ ante regiá iniuriá ſanguiné iuro:uoſq; dii teſtes facio:me.L.Tarqniũ ſuperbũ
cũ ſcelerata cõiuge & omni libero℞ ſtirpe ferro igniq; quacũq; dehinc ui poſſim executu℞: nec: illos
nec,aliũ quéq̃ regnare Romæ paſſu℞:cultrũ deide Dollatino tradit:inde Luctetio & Valerio ſtupéti
bus miraculo rei unde nouũ in Bruti pectore igeniũ:ut p̃ceptũ erat:iurát:totiq; a luctu uerſi in iram:
Brutũ iam inde ad expugnandũ regnũ uocanté ſecunt̃ ducé.Elatum domo Lucretiæ corpus in fo℞
deferũt:cõcientq; miraculo:ut fit:rei nouæ atq; idignitate hoies:pro ſe quiſq;ſcelus regiũ ac uim qué/
runt̃.Mouet tũ p̃ris mœſticia:tum Brutus caſtigator lachryma℞ atq; inertiũ q̃rela℞:auctor: qd' ui/
ros:qd' romanos deceret:arma capiédi aduerſus hoſtilia auſos.Ferociſſimus quiſq; iuuenũ cũ armis
uolũtarius adeſt:ſequit̃ & cætera iuuentus:inde pari p̃ſidio relicto Collatiæ ad portas: cuſtodibuſq;
datis:neqs eũ motũ regibus nũciaret:cæteri armati:duce Bruto:Romá ꝓfecti:ubi eo uétum eſt:qua/
cunq; incedit armata multitudo:pauoré ac tumultum facit:rurſus ubi anteire primores ciuitatis ui/
dent:quicqd ſit:haud temere eé rent̃:nec minoré motum animo℞ Romæ tam atrox res facit:quam
Collatiæ fecerat.Ergo ex oíbus locis urbis in forum curritur:quo ſimul uentũ eſt:præco ad tribunũ
De iure celerũ:in quo tum magiſtratu forte Brutus erat:populũ aduocauit.Ibi oratio habita neq̃q̃ eius pecto/
uocádi ris ingeniiq;:quod ſimulatũ ad eam dié fuerat:de ui ac libidine Sex.Tarquinii:de ſtupro ifando Lucre
ad cõci/ tiæ:& miſerabili cæde:de orbitate Tricipitini:cui morte filiæ cauſa mortis indignior ac miſerabilior
liũ po/ eét:addita ſupbia ipſius regis miſeriæq; &labores plebis i foſſas cloacaſq; exhauriendas demerſæ.Ro/
puli ide manos uictores omniũ circa populorũ:opifices ac lapicidas pro bellatoribus factos: idigna Seruii Tul
gelliũ lii regis memorata cædes:& inuecta corpori patris nefando uehiculo filia.Inuocatiq; ultores parentũ
dii.His atrocioribuſq;:credo:aliis:q̃ p̃ſens re℞ idignitas haud quaq̃ relatu ſcriptoribus facilia ſubiicit
memoratis:icenſam multitudiné perpulit:ut inperiũ regi abrogaret:exuleſq; eſſe iuberet.L.Tarqniũ
cum coniuge ac liberis.Ipſe iunioribus:qui ultro nomina dabant lectis:armatiſq; ad cõcitandum in/
de aduerſus regem exercitum Ardeam in caſtra eſt profectus.Imperium in urbe Lucretio præfecto
urbis iam ante ab rege inſtituto reliquit.Inter hunc tumultum Tullia domo profugit: execrantibus
quacunq; incedebat:inuocantibuſq; parentum furias uiris mulieribuſq;.Harum rerum nunciis i ca/
ſtra perlatis:cum re noua trepidus rex pergeret Romam ad comprimendos motus:flexit uiam Bru
L.Iunius tus:ſenſerat enim aduentum:ne obuius fieret:eodemq; fere tempore diuerſis itineribus Brutus Ar/
Brutus deam:Tarquinius Romá uenere.Tarqnio clauſæ portæ:exiliumq; idictum:Liberatorem urbis læta
&.L. caſtra accepere:exactiq; inde liberi regis duo patré ſecuti ſunt:q exulatum Cære in ethruſcos ierunt.
Targni Sex.Tarqnius Gabios tanq̃ in ſuum regnum ꝓfectus ab ultoribus uete℞ ſimultatum:quas ſibi ipſe
us Col/ cædibus rapiniſq; cõcitauerat:eſt interfectus.L.Tarqnius ſuperbus regnauit annos qnq;:&.xl. regna/
latinus tum Romæ ab condita urbe ad liberatam annos.ccxliiii.Duo conſules inde comitiis cẽturiatis a præ
cõſul fecto urbis ex cõmentariis Seruii Tullii creati ſunt.L.Iunius Brutus &.L.Tarquinius Collatinus.

TITI LIVII PATAVINI HISTORICI AB VRBE CONDITA LIBER SECVNDVS.

TIBERI IAM Hinc Populi Romani res bello paceq; geſtas:annuos ma
giſtratus ĩpiaq; legũ potẽtiora:quã hoĩum peragã:q̃ libertas: ut lætior
eẽt:ꝓximi regis ſuꝑbia fecerat.Nã priores ita regnauerũt: ut haud im/
merito deĩceps oẽs cõditores partiũ cœptæ urbis:q̃s nouas ipſi ſedes ab
ſe auctæ multitudini addiderũt:numerent.Neq; ambigit: qn Brutus
idẽ: q tãtũ gloriæ Suꝑbo exacto rege meruit:peſſimo publico id factu
rus fuerit:ſi libertatis ĩmaturæ cupidine priori regũ alicui regnũ extor/
ſiſſet.Quid.n.futuꝝ fuit:ſi illa paſtoꝝ aduẽarũq; plebs trãſfuga ex ſuis
populis ſub tutela ĩuiolati tẽpli:aut libertatẽ:aut certe ĩpunitatẽ adepta
ſoluta regio metu:agitari cœpta eẽt tribunitiis ꝓcellis:& in aliena urbe
cũ pr̃ibus ſerere certamina priuſq̃ pignora cõiugũ ac liberoꝝ: caritaſq;
ipſius ſoli:cui lõgo tp̃e aſſueſcit:aĩos eoꝝ cõſociaſſet: diſſipatæ res nõ/
dum adultæ diſcordia forẽt:q̃s fouit trãq̃lla tẽperatio ĩperii:eoq; nutriẽ
do ꝑduxit:ut bonã frugẽ libertatis:maturis iã uiribus ferre poſſet.libertatis aũt originẽ ĩde magis:qa
annuũ ĩperiũ cõſulare factũ eſt:quã q̃d diminutũ q̃cq̃ ſit ex regia ꝑtãte numeres. Oĩa iura:oĩa ĩſignia
primi cõſules retinuere.Id mõ cautũ eſt:ne ſi ambo faſces haberẽt:duplicatus terror uideret: Brutus
prior cõcedẽte collega faſces habuit:q nõ acrior uindex libertatis fuerat:quã deĩde cuſtos. Oĩum pri/
mũ auidũ nouæ libertatis populũ:ne poſtmodũ flecti ꝓcibus:aut donis regiis poſſet:iureiurãdo ade/
git neminẽ romæ paſſuros regnare.Deĩde quo plus uiriũ ĩ ſenatu ẽt freq̃ntia ordinis faceret:cædibus
regis diminutũ patrũ numerũ primoribus eq̃ſtris gradus electis ad tercẽtoꝝ ſũmã expleuit:traditũq;
deĩde fertur:ut ĩ ſenatũ uocarent qui patres:quiq;:cõſcripti eſſent :cõſcriptos uidelicet nouũ ſenatũ ap
pellabãt lectos.Id mirũ quãtũ profuit ad cõcordiã ciuitatis:iungendoſq; patribus plebis aĩos . Rerum
inde diuinaꝝ cura habita:& quia quædã publica ſacra ꝑ ipſos reges factitata erãt:nec ubi deſyderium
regum eſſet:regẽ ſacrificolũ creãt:id ſacerdotiũ pontifici ſubiecere:ne additus nomini honos aliquid
libertati:cuius tunc prima erat cura officeret:ac neſcio:an nimis eam undiq; minimis quoq; rebus mu
niẽdo modũ exceſſerint cõſulis.n.alterius:cum nihil aliud offenderit: nomẽ in uiſum ciuitati fuit:ni/
miũ Tarquinios regno aſſueſcere initiũ a Priſco factũ:regnaſſe deinde Seruiũ Tulliũ: ne ĩteruallo qui
dem facto oblitũ tanq̃ alieni regni:ſuperbũ Tarquiniũ uelut hæreditatem gentis ſcelere ac ui repetiſſe
pulſo ſuꝑbo penes Collatinũ imperium eſſe neſcire Tarquinios priuatos uiuere nõ placere nomẽ pe
riculoſum libertati eẽ. Hic primo ſenſim tẽtantium aĩos ſermo ꝑ totam ciuitatem eſt datus ſollicita/
tamq; ſuſpitiõe plebẽ Brutus ad cõcionem uocat ibi oĩum primũ iuſiurãdum populi recitat:neminẽ
Romæ regnare paſſuros:nec eſſe Romæ:unde periculũ libertati foret: id ſumma ope tuẽdũ eſſe neq;
ullam rem:quæ eo ꝑtineat:cõtennẽdã:inuitũ ſe dicere hoĩs cauſa: nec dicturum fuiſſe:ni caritas reipu
blicæ uinceret:nõ credere populũ romanum ſolidã libertatẽ recuperatã eſſe regiũ genus:regium no
men nõ ſolũ in ciuitate:ſed ẽt in imperio eſſe id officere:id obſtare libertati.Hunc tu:inquit:tua uolũ/
tate.L.Tarquini remoue metum:meminimus fatemur:eieciſti reges abſolue beneficium tuum:aufer
hinc regium nomen:rex tuas tibi nõ ſolum reddũt ciues tui auctore me ſed ſi quid deeſt:munifice au
gebunt:amicus abi:exonera ciuitatem uano forſan metu:ita ꝑſuaſum eſt animis cum gente tarquinia
hinc regnum abiturum:Cõſuli primo tam nouæ rei ac ſubitæ admiratio incluſerat uocem:dicere de/
inde incipientẽ primores ciuitatis circunſiſtunt:eadem multis precibus orant : & cæteri quidẽ moue
bant minus poſteaq̃.SP.Lucretius maior ætate & dignitate : ſocer præterea ipſius agere uarie rogan/
do alternis ſuadendoq; cœpit:ut uinci ſe cõſenſu ciuitatis pateretur timẽs cõſul ne poſtmodum priua
to ſibi eadẽ illa cũ bonoꝝ amiſſione:additaq; inſuꝑ alia ignominia:acciderent:abdicauit:ſe conſulatu
rebuſq; ſuis oĩbus Lauiniũ trãſlatis ciuitate exceſſit.Brutus ex ſenatuſconſulto ad populũ tulit:ut oẽs
Tarq̃niæ gẽtis exules eẽnt.collegã ſibi comitiis cẽturiatis creauit.P.Valeriũ:quo adiutore reges eiece/
rat.Cũ haud cuiquã ĩ dubio eẽt:bellũ ab Tarq̃niis ĩminere:id q̃dem ſpe oĩum ſerius fuit:cæteꝝ id:q̃d
nõ timebãt:ꝑ dolũ ac ꝓditionẽ ꝓpe libertas amiſſa ẽ.Erãt in Ro.iuuentute adoleſcẽtes aliquot:nec ii
tenui loco orti:quoꝝ ĩ regno libido ſolutior fuerat:æq̃les:ſodaleſq; adoleſcẽtiũ Tarq̃nioꝝ aſſueti mo
re regio uiuere:eã tum æq̃to iure oĩum licentiã q̃rentes:libertatẽ alioꝝ in ſuã uertiſſe ſeruitutẽ ĩter ſe
cõquerebant:regẽ hoĩem eẽ a quo ĩpetres:ubi ius:ubi iniuria opus ſit:eẽ gr̃iæ locũ eẽ beneficio:&ira/
ſci & ignoſcere poſſe:ĩter amicũ & inimicũ diſcrimẽ noſſe.Leges rẽ ſurdam inexorabilẽ eẽ:ſalubriorẽ
meliorẽq; inopi:quã potẽti:nihil laxamẽti:nec ueniæ habet:ſi modũ exceſſeris:ꝑiculoſum eẽ ĩ tot hu
manis erroribus ſola ĩnocentia uiuere.Ita iã ſua ſpõte ægris aĩs legati ab regibus ſuꝑueniũt ſine men/
tione reditus bõa tantũ repetẽtes.Eoꝝ uerba poſteaq̃ ĩ ſenatu audita ſunt:ꝑ aliquot dies ea cõſultatio
tenuit:ne nõ reddita belli cã:reddita belli materia:& adiumẽtum eẽnt.Interĩ legati cũ aliis alia moliri
apte bõa repetẽtes:clam recuꝑandi regni cõſilia ſtruere:& tãq̃ ad id:q̃d agi uidebat ambiẽtes:nobiliũ
adoleſcẽtium aĩos ꝑtemptabãt:a q̃bus placide oratio accepta ẽ:his lr̃as ab Tarq̃niis reddũt: & de acci/
piẽdis clã nocte in urbẽ regibus colloquunt.Vitelliis Aq̃liiſq; fratribus prĩo cõmiſſa res.Vitellioꝝ ſo/
ror cõſuli nupta bruto erat:iãq; ex eo m̃rimonio adoleſcẽtes erãt liberi Titus:Tiberiuſq;:eos queq; in
ſocietatẽ cõſilii:auũculi aſſumunt:ꝑterea & nobiles aliquot adoleſcẽtes cõſcii aſſumpti:quoꝝ uetuſta

Quid de aſſerta libertate

Alternis faſces cõſules habet coeperunt

Qui cõſcripti dicerẽt ĩ ſenatu rex ſacrificulus

Tarq̃nius Collatinus ſponte exiliũ cõceſſit

M.& Maniliuſ gellius fratres uxoris bruti

L.&.M te memoria abiit.Interim cũ in ſenatu uiciſſet ſnía:q cenſebat reddẽda bona eaqꝫ ipſam cãm moræ in
aquilii urbe haberét legati.qđ ſpaciũ ad cõparanda uehicula a cõſulibus ſumpſiſſent:q̄bus regũ aſportarent
Collati res:omne id tp̃s cũ cõiuratis cõſultando abſumũt:euincũtqꝫ inſtãdo ut litteræ ſibi ad Tarqnios darẽ/
ni ſoro tur:nõ aliter q̄dem credituros eos:nõ uana ab legatis ſup rebus tãtis afferri.Datæ litteræ:ut pignus fi
ris filii dei eẽnt:manifeſtũ facinus fecerunt.Nam pridiæ quã legati ad Tarqnios ꝓficiſcerent̃:& cœnati forte
detecta apud Vitellios eẽnt cõiuratiqꝫ ibi:remotis arbitris:multa ĩter ſe de nouo:ut fit cõſilio egiſſẽt: ſermoné
cõiura/ coꝝ ex ſeruis unus excepit:q iam ãtea id ſenſerat agi:ſed eã occaſioné ut lr̃æ legatis darent̃:q̃ dep̄hẽſæ
tio ré coarguere poſſent:expectabat.Poſteaq̃ datas ſenſit:ré ad cõſules ad dep̄hẽdẽdos legatos cõiuratoſqꝫ
Martiꝰ ꝓfecti domo ſine tumultu rem oém opp̄ſſere:litteraꝝ ĩ primis habita cura ne ĩterciderét:ꝓditoribꝰ
cãpus exemplo in uincla coniectis:de legatis paulum addubitatum é &:q̃q̃ uiſi ſunt cõmiſiſſe:ut hoſtiũ loco
Tarqni eſſent:ius tamé gentiũ ualuit.De bonis regis:q̃ reddenda ante ſenſuerãt:res ĩtegra refert̃ ad patres: ibi
orum uicti ira:uetuere reddi:uetuere in puglicũ redigi:diripiẽda plebi ſunt data:ut cõtacta regia p̄da ſpem ĩ
ager olí ꝑpetuum cũ iis pacis amitteret:ager Tarquinioꝝ q ĩter urbem ac tyberim fuit cõſecratus Marti:mar
Inſula tius deinde cãpus fuit.Forte ibi tum ſeges farris dicit̃ fuiſſe matura meſſi:qué campi fructum: q͂a reli
tyberia gioſum erat:cõſumere:deſectã cum ſtramẽto ſegetem magna uis hoĩum ſimul ĩmiſſa corbibus fu/
T.& Ti dere in tyberim tenui fluẽtem aqua:ut mediis ſolet caloribus:ita in uadis hæſitantis frumẽti aceruos
berius cõſediſſe illitos limo:ĩſulam ĩde paulatim & aliis:q̃ fert temere flumen eodem ĩuectis factã:poſtea ad/
Iunii ditas credo moles:manuqꝫ adiutũ:ut tam eminens area firmaqꝫ tẽplis quoqꝫ ac porticibus ſuſtinẽdis
bruti fi eẽt.Direptis bõis regum dãnati ꝓditores:ſumptũqꝫ ſupplicium cõſpectius eo qđ pœnæ capiũdæ mi
lii ex aq niſteriũ patri de liberis cõſulatus ĩpoſuit:& q ſpectator erat amouẽdus:eum ip̃m fortũa exactoré ſup
lioꝝ ſo plicii dedit.Stabãt ad palũ deligati nobiliſſimi iuuenes:ſeda cæteris uelut ab ignotis capitibus cõſulis
rore In liberi oĩum ĩ ſe auerterãt oculos:miſerabatqꝫ nõ pœnæ magis hoĩes:quã ſceleris:quo pœnam meriti
cõiura/ eſſent:illos eo potiſſimum anno patriã liberatã:patré liberatorem:cõſulatum ortum ex domo Iunia:
toſ aĩad patres:plebé:quicq̄d hoĩum deorumqꝫ romanoꝝ eẽt.ĩduxiſſe in aĩum ut Sup̄bo quondã regi:tũ infe
uerſũ ſto exuli ꝓderent.Cõſules in ſedé ꝓceſſere ſuã:miſſiqꝫ lictores ad ſumẽdum ſupplicium nudatos uir
Ceniné gis cædunt:ſecuriqꝫ feriũt:cum ĩter oẽ tp̃s pater uultuſqꝫ & os eius ſpectaculo eẽt:eminẽte patrio ani/
ſis uin/ mo ĩter publicæ pœnæ miniſteriũ ſecundum pœnã nocẽtium:ut in utrãqꝫ parté arcendis ſceleribus
dex Ví/ exẽplum nobile eẽt.Præmium ĩdici:pecunia ex ærario:libertas & ciuitas data:ille primũ dicit̃ uindi/
dictæ cta liberatus:q̄dam uindictæ quoqꝫ nomen tractum ab illo putant:Vindicio ipſi nomen fuiſſe.Poſt
nomen illum ſeruatũ:ut qui ita liberati eſſent:in ciuitaté accepti uiderent̃.His:ſicut acta erant:nunciatis:incẽ/
ipſi ma ſus Tarquinius non dolore ſolum tantæ ad irritũ cadentis ſpei: ſed etiam ita odioqꝫ:poſteaq̃ dolo uiã
nu miſ obſeptã uidit:bellum aperte moliendum ratus:circuire ſupplex Ethruriæ urbes:orare maxime ueien
ſiõi da/ tes tarquinienſeſqꝫ:ne ſe ortũ eiuſdem ſanguinis extorré egenté ex tanto modo regno cũ liberis adole
tũ Plut. ſcentibus ante oculos ſuos perire ſinerent:alios peregre in regnũ Romã accitos : ſe regé augenté bello
ait romanum imperium a proximis ſcelerata cõiuratione pulſũ:eos inter ſe:q͂a nemo unus ſatis dignus
regno uiſus ſit:partes regni rapuiſſe : bona ſua diripienda pnpulo dediſſe:ne quis expres ſceleris eſſet
patriã ſe regnũqꝫ ſuũ repoſcere:& perſegui ingratos ciues uelle:ferrent opem : adiuuarent:ſuas quoqꝫ
pulchꝝ ueteres iniurias ultum irent:totiens cæſas legiones: agrum ademptũ.Hæc mouerũt Veientes:ac ꝓ ſe
quiſque romano ſalté duce ignominias demendas̃:belloqꝫ amiſſa repetenda minaciter fremũt:tarqui
nenſes nomé ac cognatio mouet:pulchrũ uidebat̃ ſuos Romæ regnare.Ita duo duaꝝ ciuitatiũ exerci
tus ad repetendum regnum belloqꝫ pſequendos romanos ſecuti Tarquinium.Peſteaq̃ in agrũ roma/
Olĩ du/ num uentum eſt:obuiam hoſti cõſules eunt Velerius quadrato agmine peditem ducit Brutus ad ex/
cibꝰ ca/ plorãdum cũ equitatu anteceſſit.Eodé modo primus eques hoſtiũ agminis fuit:præerat Aruns Tarq
peſcere nius filius regis : rex ipſe cũ legiõibus ſequebat̃.Arũs ubi ex lictoribus ꝓcul cõſulé eſſe:deinde iã ꝓpri/
pugna us ac certius facie quoqꝫ Brutũ cognouit:inflamatus ira:ille eſt uir:inq̄t:q nos extorres expulit patria
ipſe en ille noſtris decoratus ĩſignibus magnifice ĩcedit:dii regũ ultores adeſte cõcitat calcaribus equũ
atqꝫ in ipſũ infeſtus conſulé dirigit ſenſit in ſe iri Brutus:decoꝝ erat tũ ipſis capeſſere pugnã ducibus:
auide itaqꝫ ſe certamini offert adeoqꝫ infeſtis aĩs cõcurrerũt:ut neuter:dũ hoſté uulneraret:ſui ꝓtegen
Bruti di corporis memor:cõtrario ictu ꝑ parmã uterqꝫ trãſfixus:duabus hærẽtes haſtis moribũdi ex equis la
&Arũ/ pſi ſint:ſimul & cætera eq̄ſtris pugna cœpit:neqꝫ ita multo poſt & pedites ſuperueniũt.Ibi uaria uicto
tis tarq ria & uelut æquo marte pugnatũ é:dextera utriqꝫ cornua uicere:leua ſup̄ata.Veiẽtes uinci ab romano
nii ĩteri milite ſueti fuſi fugatiqꝫ ſũt tarqniẽſis & nouus hoſtis nõ ſtetit ſolũ ſed ẽt ab ſua p̄te romanũ pepulit.
tus Ita cũ pugnatũ eſſet:tãtus terror Tarquinium atqꝫ ethruſcos ĩceſſit:ut omiſſa irrita re nocte ambo ex/
ercitus ueiens Tarquiniẽſiſqꝫ ſuas quiſqꝫ abierent domos:adiiciunt miracula huic pugnæ : ſilentio ꝓ/
ximæ noctis ex ſilua arſia ingenté æditã uocé:ſiluani uocé eã creditam:hæc dicta:uno plus ethruſcoꝝ
cecidiſſe in acie uincere bello romanũ:ita certe ĩde abiere:romani ut uictores:ethruſi ꝓ uictis nam po
ſteaq̃ illuxit: nec quiſq̃ hoſtiũ in cõſpectu erat.P.Valerius cõſul ſpolia legit:triumpbanſqꝫ inde Romã
Matro rediit:collegæ funus:q̄to tum potuit apparatu:fecit:ſed multo maius morti decus publica fuit mœ/
næ ãnũ ſticia:eo ante oĩa inſignis:q͂a matronæ annũ ut parẽtem eum luxerunt:qđ tam acer ultor uiolatæ pu/
Brutũ dicitiæ fuiſſet.Conſuli inde:qui ſup̄fuerat:ut ſunt mutabiles uulgi animi:ex fauore nõ inuidia modo
luxerũt ſed ſuſpicio ẽt cum atroci crimine orta:regnũ eum affectare fama ferebat:q͂a nec collegã ſubrogaue/
rat in locũ Bruti:& ædificabat in ſumma uelia:ibi alto atqꝫ munito loco arcé ĩexpugnabilé fore.Hæc

dicta uulgo creditaqꝫ cũ ĩdignitate quoqꝫ ágerét aíum cõſulis uocato ad cõſiliũ populo: ſummiſſis fa
ſcibus:in cõcionem aſcédit.Gratũ id multitudini ſpectaculũ fuit:ſummiſſa ſibi eẽ ĩperii ĩſignia:cõfeſ/
ſionéqꝫ factá:populi quá cõſulis maieſtaté uimqꝫ maioré eẽ.Vbi audire iuſſi cõſul laudare fortuná col
legæ:qđ liberata pr̃ia in ſummo honore ꝓ repu.dimicás matura gloria:nec dum ſe uertéte in ĩuidiá:
morté occubuiſſet:ſe ſupſtitem gloriæ ſuæ ad crimé:atqꝫ ĩuidiá ſupeſſe:ex liberatore pr̃iæ ad Aqlios
Vitelliosqꝫ recidiſſe. Nunq̃ ne ergo:ĩqt:ulla adeo a uobis ſpectata uirtus erit:ut ſuſpiciõe uiolari neq̃at
Ego me illum acerrimũ regũ hoſté.ipm cupiditatis regni crimen ſubituꝝ timeré? Ego ſi in ipſa arce
capitolioqꝫ habitaré:metui me credere poſſem a ciuibus meis? tam leui mométo mea apud uos fama
pédet adeo ne eſt fundata leuiter fides:ut ubi ſim:quá q ſim magis referat? Non obſtabunt.P. Valerii
ædes libertati ueſtræ qrites:tuta erit uobis uelia.deferam nõ in planũ mõ ædes:ſed colli ẽt ſubiiciá:ut
uos ſupra ſuſpectũ me ciuem habitetis:in uelia ædificent:qbus melius quá.P.Valerio credit̃ libertas.
Delata cõfeſtim materia oĩs ĩfra ueliam:& ubi nunc uicus publicus eſt:domus in ĩfimo cliuo ædifica
ta.Latæ deide leges nõ ſolũ q̃ regni ſuſpiciõe cõſulé abſoluerét:ſed q̃ adeo in cõtrariũ uerterent:ut po/
pularem ẽt facerét.Inde cognomé factũ Publicolæ eſt.Ante oẽs de ꝓuocatione aduerſus magiſtratus
ad populũ:ſacrádoqꝫ cũ bonis capite eius:q regni occupádi cõſilia iniſſet.Gratæ in uulgus leges fuere:
q̃s cum ſolus ꝓtuliſſet ut ſua unius in his gr̃a eẽt:tum deide comitia collegæ ſubrogádo habuit. Crea
tus.SP.Lucretius cõſul:q magno natu nõ ſufficiétibus iam uiribus ad cõſularia munera obeúda intra
paucos dies morit̃.Suffectus ĩ Lucretii locũ.M.Horatius Puluillus: apud quoſdá ueteres auctores nõ
inuenio Lucretium cõſulé:Bruto ſtatim Horatium ſuggerũt:credo qđ nulla geſta res inſignem fece
rit:conſulatum memoria ĩtercidiſſe.Nondum dedicata erat in capitolio Iouis ædes.Valerius Horati/
uſqꝫ cõſules ſortiti uter dedicaret.Horatio ſorte euenit.Pblicola ad ueiétem bellũ ꝓfectus. Aegrius:
quá dignum erat:tulere:Valerii neceſſarii dedicationé tam inclyti tépli Horatio dari: id oĩbus modis
impedire conati:poſteaq̃ alia fruſtra téptata erát:poſté iam tenéti cõſuli fœdum inter ꝑcationem deũ
nunciũ ĩcutiũt:mortuũ eius filium eẽ:funeſtaqꝫ familia dedicare eũ téplum nõ poſſe.Nõ crediderit fa
ctum:an tátum roboris aĩo fuerit:nec tradit̃ certũ:nec ĩterꝑtatio eſt facilis nihil aliud ad eum nunciũ
a ꝓpoſito auerſus:quá ut cadauer efferri iuberet: tenés poſté ꝑcationé pagit:& dedicat téplum. Hæc
poſt exactos reges domi militiæqꝫ geſta primo anno.Inde.P.Valerius iteꝝ.T.Lucretius cõſules facti.
Iam tarquinii ad Larté Porſená Cluſinũ regem ꝓfugerát:ibi miſcendo cõſiliũ ꝑceſqꝫ: núc orabant:ne
ſe oriũdos ex ethruſcis eiuſdé ſanguinis nominiſqꝫ egentes exulare pateret̃:núc mouebát ẽt ne oriété
morem pellendi reges inultũ fineret:ſatis libertatem ipſam habere dulcedinis:niſi q̃ta ui ciuitates eá
expetant: táta regna reges defendát:æquari ſumma infimis:nihil excelſum:nihil:qđ ſup cætera emi/
neat:in ciuitatibus fore:adeſſe finem regnis rei ĩter deos hoĩeſqꝫ pulcherrimæ.Porſena tum regem eẽ
Romæ:tum Etruſcæ gentis regé amplũ tuſcis ratus:Ramá infeſto exercitu uenit:nõ unq̃ alias ante
tantus terror ſenatum inuaſit:adeo ualida res tum cluſina erat:magnumqꝫ Porſenæ nomen.Nec ho/
ſtes modo timebant:ſed ſuos metipſos ciues:ne romana plebs metu ꝑculſa:receptis ĩ urbem regibus
uel cum ſeruitute pacé acciperet.Multa igit̃ bládimenta plebi ꝑ id tempus ab ſenatu data:annonæ in
primis habita cura:& ad frumentũ cõparádum miſſi:alii in uolſcos:alii Cumas:ſalis quoqꝫ uédédi ar
bitrium quia ĩpenſo pretio ueniebat in publicũ omni ſumptu adéptũ priuatis:portoriis quoqꝫ & tri/
buto plebe liberata:ut diuites conferrent:qui oneri ferendo eſſent pauperes ſatis ſtipendii pendere ſi li
beros educent.Itaqꝫ hæc indulgentia patrũ aſperis poſtmodũ rebus in obſidione ac fame adeo concor
dem ciuitaté tenuit ut regiũ nomé non ſummi magis: quá infimi horrerent:nec quiſquá unus malis
artibus poſtea tá popularis eſſet:quantũ bene imperando uniuerſus ſenatus fuit.Cũ hoſtes adeſſent,ꝓ
ſe quiſqꝫ in urbé ex agris demigrant:urbé ipſam ſepiunt præſidiis alia muris:alia tyberi obiecto uide/
bant̃ tuta pons ſublicius iter pene hoſtibus dedit : ni unus uir fuiſſet Horatius Cocles id munimen/
tum illo die fortuna urbis romanæ habuit:qui poſitus forte in ſtatione pontis.cũ captũ repétino im/
petu ianiculũ:atqꝫ:inde citatos decurrere hoſtes uidiſſet:trepidamqꝫ turbá ſuoꝝ arma ordineſqꝫ relin/
quere:repræhéſans ſingulos:obſiſtens obteſtáſqꝫ : deum & hoĩum fidem teſtabatur:ne quicquam de/
ſerto præſidio eos fugere:ſi tranſitũ põtem a tergo reliquiſſent:iam plus hoſtiũ in palatio capitolioqꝫ
quá ĩ ianiculo fore itaqꝫ monere:prædicare ut ponté ferro igni quacunqꝫ ui poſſint:interrúpant:ſe im
petum hoſtium:quantum corpore uno poſſet obſiſti: exceptuꝝ.Vadit ide in primũ aditum pontis:ĩ
ſigniſqꝫ inter cõſpecta cedétium pugnæ terga:obuerſis cõminus ad ineundũ præliũ armis:ipſo mira/
culo audaciæ obſtupefecit hoſtes:duos tamé cũ eo pudor téuit Spuriũ Laertiũ ac Titũ Herminiũ am
bos claros genere factiſqꝫ.Cũ his primá periculi procellá & qđ tumultuoſiſſimũ pugnæ erat parũper
ſuſtinuit:deide eos quoqꝫ ipſos exigua parte pontis relicta reuocátibus:q reſcindebát:cedere in tutum
coegit.Circũferens ĩde minaciter truces oculos ad ꝓceres ethruſcoꝝ núc ſingulos ꝓuocare:núc ĩcrepa
re oẽs:ſeruitia regũ ſupboꝝ ſuæ libertatis imemores alienã oppugnatũ uenire.Cũctati aliquádiu ſũt:
dũ alius alium:ut præliũ incipiát:circũſpectát:pudor deinde cõmouit acié:& clamore ſublato undiqꝫ ĩ
unũ hoſtem tæla cõiiciunt:quæ cũ in obiecto cũcta ſcuto hæſiſſent:neqꝫ ille minus obſtinatus ingenti
ponté obtineret gradu iam impetu detrudere conabant̃ uiꝝ:cũ ſimul fragor rupti pontis : ſimul cla/
mor romanoꝝ alacritate perfecti operis ſublatus pauore ſubito impetũ ſuſtinuit.Tum Cloces tybe/
rine:inquit:pater te ſanctæ præcor hæc arma:& húc milité propitio flumĩe accipias: ita ſic armatus ĩ
tyberim deſiluit:multiſqꝫ ſuper incidentibus tælis incolumis ad ſuos tranauit: rem auſus plus famæ

Prima orõ fu/nebris ap.ro. q̃ ĩ funere Bruti hũit ualerius conſul Vĩi pu/blicolæ cogno.
Primũ caput legis ut reis pro uocatio eſſet a mgra/tibꝫ ad pp.
Secũdum ut capi/tale eẽt ſi quis mgra/tũ ĩ iuſ/ſu pp. adiret
Idibus ſeptéb. téplũ đ dicatũ
Veriſi/milis é nũciatũ ĩ caſtris filiũ pi/iſſe
P.Vale rius:& T.Lu/cretius conſul
Põſ ſub licius Horatii coclitis memo rabile facinus
Sp. laer tius.T. Hermi nius Co/cles ab eo qđ alterũ oculũ ĩ bello amiſiſ/ſet

habituram ad poſteros:quá fidei Grata erga tantam uirtutem ciuitas fuit:ſtatua ī comitio poſita:agri quantum uno die circum arauit datum priuata quoq; īter publicos honores ſtudia eminebant nam: in magna inopia pro domeſticis copiis unuſquiſque ei aliquid fraudans ſe ipſe uictu ſuo contulit.

Porſena primo conatu repulſus:cōſiliis ab obpugnáda urbe ad obſidendá uerſis:p̃ſidio in ianiculo locato:ipſe in plano ripiſq; tyberis caſtra poſuit:nauibus undiq; accitis & ad cuſtodiēdum ne qd Romá frumenti ſubuehi ſineret:& ut prædatum milites trás flumen per occaſiunem allis atq; aliis locis trahiicerét:breuiq; adeo īfeſtū oém Ro.agrū reddidit:ut nō cætera ſolū ex agris:ſed pecus quoq; omne in urbé cōpelleret:neq; quiſq̄ extra portas ꝓpellere auderet.Hoc tátum licentiæ ethruſcis nō metu magis:quá cōſilio cōceſſum.Náq; Valerius cōſul ītertus in occaſioné multos ſimul & effuſos īprouiſo adoriēdi:in aruis rebus negligēs ultor:graué ſe ad maiora uindicé ſeruabat:itaq; ut eliceret p̃datores:edicit ſuis poſtero die freq̄ntes porta eſquilina:q̄ auerſiſſima ab hoſte erat: expellerét pecus: ſcituturos in hoſtes ratus:qđ in obſidione & fame ſeruitia īfida tráſfugerét:& ſciere pſugæ īdicio:multoq; plures ut in ſpem uniuerſæ p̃dæ flumen traiiciūt.P.Valerius inde.T.Herminiū cū modicis copiis ad ſecundū lapidé gabina uia occultū cōſidere iubet.PS.Largiū cū expedita iuuētute ad portá colliná ſtare:donec hoſtis p̃tereat:inde ſe obiicere:ne ſit ad flumé reditus:cōſulū alter.T.Lucretius porta næuia cū aliquot máipulis militū egreſſus:ipſe Valerius cælio mōte cohortes delectas educit:hiq; primi apparuere hoſti.

Cædūt ethrſci ī iſidiá ꝑcipitati

Herminius:ubi tumultū ſenſit:cōcurrit ex īſidiis:uerſiſq; in Lucretiū ethruſcis: terga cædit dextera leuaq; hīc a porta collina:illīc ab næuia redditus clamor.Ita cæſi ī medio p̃datores:neq; ad pugná uiribus pares:& ad fugá ſeptis oībus uiis:finiſq; ille tam effuſe uagandi ethruſcis fuit. Obſidio erat nihilominus:& frumenti cum ſmma caritate inopia:ſedendoq; expugnaturum ſe urbem ſpem Porſena habebat:Cum.C.Mutius adoleſcens nobilis:cui indignum uidebatut:Po.Ro.ſeruientem.cū ſub regibus eét:nullo bello nec ab hoſtibus ullis obſeſſum eſſe:liberꝝ eundem populū ab iiſdé etruſciſ obſideri:quoꝝ ſæpe exercitus fuderit:itaq; magno audaciq; aliquo facinore eam indignitatem uindicandam ratus primo ſua ſponte penetrare in hoſtium caſtra conſtituit:deíde metuens:ne ſi conſulum iniuſſu & omnibus ignaris iret:forte deprehenſus a cnſtodibus Romanis retraheretur:ut tranſfuga:fortuna tum urbis crimen affirmante:ſenatum adiit.Tranſire:inquit:tyberim patres:& intrare ſi poſſim caſtra hoſtium uolo:non prædo nec populationum inuicem ultor:maius:ſi dii iuuant in animo eſt facinus approbant patres:abdito intra ueſtem ferro proficiſcitur:ubi eo uenit:in confertiſſima turba prope regium tribunal conſtitit:ibi cū ſtipédium forte militibus dareť:& ſcriba cum rege ſedens pari fere ornatu multa ageret:cum milites uulgo adirent:timens ſciſcitari uter Proſena eſſet ne ignorando ſegem: ſemetipſe aperiret:quis eſſet quo temere traxit fortuna facinus:ſcribam ꝓ rege obtrūcat:uadenté īde q̈ ꝑ trepidá turbá cruento mucrone ſibi ipſe fecerat uiá cū cōcurſu ad clamorem facto:compræhēſum regii ſatellites retraxiſſent ante tribunal regis deſtitutus:tum quoq; inter tátas fortunæ minas metuendus magis:quá metuens : romanus ſum:inquit ciuis.C.Mutium uocant: hoſtis hoſtem occidere uolui: nec ad morté minus animi eſt:quam ac cædem fuit:& facere & pati fortia romanū eſt:nec unus ego in te hos aíos geſſi:longus poſt me ordo eſt idem petentium decus:proinde in hoc diſcrimen:ſi iuuat :accingere: ut in ſingulas horas capite dimices tuo ferrū hoſtamq; in ueſtibulo habeas regiæ:hoc tibi iuuentus romana indicimus bellum:nullá aciem:nullū præliū timueris:uni tibi:& cum ſingulis :res erit.Cū rex ſimul ira infenſus:periculoq; cōterritus circundari ignes minitabūdus iuberet niſi expromeret ꝓpere:quas inſidiaꝝ minas per ambages iaceret:en tibi:inquit : ut ſentias:quá uile corpus ſit iis:qui magná gloriá petunt: dextráq; accenſo ad ſacrificiū foculo iniicit : quam cū uelut alienato ab ſenſu torreret aīo:prope attonitus miraculo rex:cum ab ſede ſua proſiluiſſet:amoueriq; ab altaribus iuuenem iuſſiſſet:tū uero abi:inquit:in te magis:quá in me hoſtilia auſus iuberem macte uirtute eſſe:ſi pro mea patria iſta uirtus ſtaret:nunc iure belli liberum te intactum inuiolatūq; hinc dimitto.

Ageſilaus themiſtoclis frater mardoniū ꝓ Xerxe occidit

Facere & pati fortia romanū eſt

Hác ſpectar̃ manū Porſena nō potuit

Tunc Mutius quaſi remunerans meritū.Quando quidé:inquit:eſt apud te uirtuti honos:ut beneficio tuleris a me quod minis nequiſti.ccc.cōiurauimus principes iuuentutis romanæ:ut in te ac uia craſſaremur:mea prima ſors fuit:cæteri:utcunq; ceciderit:primi quoad te opportunū frotuna dederit:ſuo quiſq; tépore aderūt.Mutium dimiſſum : cui poſtea ſcæuolæ a clade dextræ manus cognomentum inditum:legati a Porſena Romam ſecuti ſūt(adeo mouerat eum & primi periculi caſus)quo nihil ſe præter errorem inſidiatoris texiſſet:& ſubeunda dimicatio totiens:quod cōiurati ſupereſſent:ut pacis conditiones ultro ferret romanis.Iactatū in cōditiōibus nequicquam de Tarquiniis in regnū reſtituendis magis:qa id negare ipſe nequerat Tarquiis:quá qđ negatū iri ſibi a romáis ignoraret:de agro ueientibus reſtituēdo impetratum:expreſſaq; neceſſitas obſides dádi romanis ſi ianiculo præſidium deduci uellét.His conditiōibus cōpoſita pace:exercitū ab ianiculo deduxit Porſena : & agro romano exceſſit.Patres.C.Mutio uirtutis cá trans tyberim agrum dono dedere:quæ poſtea ſunt mutia prata appellata.

Cur ſceuolæ cognomé inditū

Chloelia Mutia prata

Ergo ita honorata uirtute:fœmiæ quoq; ad plublica decora excitatæ . Chloelia uirgo una ex obſidibus cum caſtra ethruſcoꝝ forte haud ꝓcul ripa tyberis locata eént:fruſtrata cuſtodes dux agminis uirginū īter tæla hoſtium tyberym tranauit:ſoſpiteſq; oés Romá ad ꝓpinquos reſtituit.Quod ubi regi nūciatum eſt:primo īcenſus ira oratores Romá miſit ad Chloeliá obſidé depoſcédam alias haud magnifacere:deinde in admirationé uerſus ſupra Coclites Mutioſq; dicere id facinus eſſe:& præ ſe fere quēadmodū:ſi non dedať obſes:pro rupto ſe fœdus habituꝝ:ſic deditam īuiolatáq; ad ſuos remiſſuꝝ.Vtrinq; cōſtitit fides:& romani pignus ex fœdere reſtituerūt:& apud regem ethru

ſcum nõ tuta ſolum:ſed honorata ẽt uirtus fuit:laudataq; uirgine partẽ obſidum ſe donare dixit:ipſa
quos uellet:legeret:ꝓductis oĩbus legiſſe impuberes dicit̃:qđ & uirginitati decoꝝ & cõſenſu obſidũ
ipſoꝝ ꝓbabile erat:eam ætatẽ potiſſimũ liberari ab hoſte:q̃ maxime opportuna iniuriæ eſſet.Pãce re
dintegrata Romani nouam in fœmina uirtutẽ nouo genere honoris ſtatua equeſtri donauere:ĩ ſũm
ma ſacra uia fuit poſita uirgo ĩſidens equo.Huic tam pacatæ ꝓfectioni ab urbe regis ethruſci abhor⁄
rens mos traditus ab antiquis uſq; ad noſtram ætatem inter cætera ſolemnia manet bonis uendẽdis
Bona Porſenæ regis uendendi.Cuius originem moris neceſſe eſt:aut inter bellum natam eſſe neque
omiſſam in pace:aut a mitiore creuiſſe principio:quam hic præ ſe ferat titulus bona hoſtiliter ueudẽ⁄
di.Proximum uero ẽ ex iis:quæ traduntur:Porſenam diſcedentem a ianiculo caſtra opulenta:con⁄⁄
uecto ex propinquis ac fertilibus ethruriæ aruis cõmeatu romanis dono dediſſe: inopi tum urbe ab
longinqua obſidione:ea deinde:ne populo ĩmiſſo diriperent̃ hoſtiliter ueniſſe:bonaq; Porſenæ appel
lata:gratiam muneris magis ſignificãte titulo:quã auctionem fortunæ regiæ:q̃ ne in ꝑtãte qdem Po.
Ro.eſſet.Omiſſo romano bello Porſena:ne ftuſtra ĩ ea loca exercitus adductus uideret̃:cum parte co
piaꝝ filium Aruntem Aricia͂ oppugnatum mittit.Primo aricinos res nec opinata ꝑculerat: accerſita
deinde auxilia & a latinis populis:& a Cumis tãtum ſpei fecere:ut acie decernere auderẽt.Prælio inito
adeo cõcitato ĩpetu ſe intulerãt ethruſci:ut funderent ipſo ĩcurſu aricinos.Cumanæ cohortes arte ad⁄
uerſus uim uſæ declinauere paululũ:effuſeq; p̄latos hoſtes cõuerſis ſignis a tergo adortæ ſũt:ita ĩ me⁄
dio ꝓpe iam uictores cæſi ethruſci:pars exigua:duce amiſſo:quia nullum ꝓpius perfugium erat:Ro
mam inermes fortuna ac ſpecie ſupplicum delati ſunt:ibi benigne excepti:diuiſiq; in hoſpicia: curatis
uulneribus alii profecti domos nuncii hoſpitalium beneficioꝝ:multos Romæ hoſpitum urbiſq; ca⁄
ritas tenuit.Iis locus ad habitandum datus:quẽ deinde Tuſcum uicum appellauere.P.Lucretius inde
&.P.Valerius Publicola conſules facti.Eo anno poſtremum legati a Porſena de reducendo in regnũ
Tarquinio uenerunt:qbus cum reſponſum eſſet miſſuꝝ ad regem ſenatum legatos: miſſi confeſtim
honoratiſſimus qſq; e patribus:nõ qn breuiter reddi reſpõſum potuerit nõ recipi reges:ideo delectos
potius patrũ ad eũ miſſos:quam legatis eius romæ daret̃ reſponſum:ſed ut ĩ ꝑpetuũ eius rei mentio
finiretur:neu in tantis mutuis beneficiis animi ſolicitarent̃:cũ ille peteret:quod contra libertatem po⁄
puli romani eſſet:romani:niſi ſi pernitiem ſuam faciles eſſe uellent:negarent.cui nihil negatũ uellent
non in regno populũ romanũ⁄:ſed in libertate eſſe:ita induxiſſe in animũ hoſtibus potius:quam por⁄
tas regibus patefacere:eam eſſe uolunratem oĩum:ut qui libertati erit : in illa urbe finis idem urbi ſit:
proinde:ſi ſaluam eſſe uellet Romam:ut patiatur liberam eſſe:orare:Rex uerecundia uictus quando
id certum atq; obſtinatũ eſt:inquit:neq; ego obtundam ſæpius eadem ne quicquam agendo:nec Tar
quinios ſpe auxilii:quod nullum in me eſt:fruſtrabor:alium hinc:ſeu bello opus eſt:ſeu quieto exilio
quærant locum:ne quid meã uobiſcum pacem diſtineat.Dictis facta amiciora adiecit:obſidum quod
reliquũ erat:reddidit agrum ueientẽ:fœdere ad ianiculũ icto:adenptum reſtituit. Tarquinius ſpe om⁄
ni reditus inciſa:exultatum ad generꝝ Mamilium Octauiũ Tuſculum abiit:Romanis pax fida ita cum
Porſena fuit conſules Marcus Valerius publius poſthumius. Eo anno bene pugnatum cum ſabinis:
conſules triũpharunt.Maiore inde molle ſabini bellũ parabant:aduerſus eos:& ne quid ſimul ab Tu⁄
ſculo.unde & ſi nõ apertũ:ſuſpectũ tamen ballũ erat:repentini periculi oriret̃.P. Valerius quar.T.Lu⁄
cretius iteꝝ conſules facti.Seditio inter belli paciſq; auctores orta in ſabinis aliquantũ uirium tranſtu⁄
lit ad romanos:namq;. Ap.Clauſus:cui poſtea.Ap. Claudio fuit Romæ nomẽ:cum pacis ipſe auctor
a turbatoribus belli premeret̃ nec par factioni eſſet:ab Gn.Regillo magna cliẽtium comitatus manu
Romam tranſfugit.Iis ciuitas data agerq; trans Anienem uetus claudia tribus poſtea nouis additis tri
bulibus qui ex eo uenirẽt agro appellata.Appius ĩter patres lectus:haud ita multo poſt in principum
dignationem peruenit.Conſules infeſto exercitu in agrũ ſabinum profecti cum ita uaſtatione:deinde
prælio afflixiſſent opes hoſtiũ:ut diu nihil inde rebellionis timere poſſẽnt:triũphantes Romam redie
runt.P.Valerius omniũ conſenſu princeps belli paciſq; artibus anno poſt.Agrippta Menenio. P.Poſt⁄
humio conſulibus:morit̃ gloria:ĩgẽti:copiis familiaribus adeo exiguis:ut funeri ſumptus deeſſet: de
publico eſt datus:luxere matronæ:ut Brutum.Eodem ãno duæ coloniæ latinæ Pometia & Cora ad
Aurũcos deficiũt.Cum aurũcis bellum initum:fuſoq; ĩgẽti exercitu:q ſe ĩgrediẽtibus fines cõſulibus
ferociter obtulerat:omne auruncũ bellũ Pometiam cõpulſum ẽ.Nec magis poſt p̄lium:quia in prælio
cædibus temperatum eſt:& cæſi aliq̃to plures erãt:quã capti:& captos paſſim trucidauerũt ne ab obſi
dibus qdem:qui.ccc.accepti numero erãt:ira belli abſtinuit:& hoc anno Romæ triũphatũ.Secuti con
ſules Opiter Virgineus.SP.Caſſius primo Pometiã ui:deinde uineis aliiſq; opibus oppugnauerunt: ĩ
quos aurunci magis iam inexpiabili odio:quam ſpe aliqua aut occaſione coacti:cum plures igni: quã
ferro armati excurriſſent:cæde ĩcendioq; cuncta cõplent:uineis ĩcenſis multis hoſtium uulneratis &
occiſis:cõſulum quoq; alteꝝ:ſed ueꝝ nomẽ auctores nõ adiiciũt:graui uulnere ex ego deiectũ prope
interfecerũt.Romã ĩde male geſta re reditum:ĩter multos ſaucios cõſul ſpe ĩcerta uitæ relictus.Inter⁄
iecto deinde haud magno ſpacio quod uulneribus curãdis ſupplendoq; exercitui ſatis eſſet:cũ ira ma⁄
iore:tum:uiribus ẽt aucti:Pometiæ arma illata:& cum uineis refectis aliaq; mole belli iam in eo eſſet
ut in muros euaderet miles:deditio eſt facta:cæteꝝ nihilominus fœde dedita urbe:quã ſi capta foret:
aurũci paſſim prĩcipes ſecuri ꝑcuſſi:ſub corona uenierũt coloni alii oppidũ dirutum:ager ueniit. Con
ſules ob iras magis grauiter ultas:quã ob magnitudinem ꝑfecti belli triumpharunt.Inſequens annus

Plutar. & Phunus Valeria & publicolæ filiæ ſtatuã erectã aiunt

Aruns Porſe. filiꝰ circa aricia͂ periit

Vicus tuſcus uicus.

P. Lucre. P.Vale. conſul

Tarquinius a porſena ad Mamiliũ generũ abiit

M. Valeriꝰ & P. poſthũius conſul

P.Vale. & T. lucre. cõſ.

Vide ne a laui regillo ſit legẽdũ potius qđ Diony. ſentire uĩ

Agrippa menenius P.poſthũius conſul

Pometia & cora

Opiter uirginius & SP. Caſſius cõſ.

Poſthu mi⁊ co- minius &.T.lar giuſ cō. T. Lar- gius pri muſ pu tat. Sp. Caſſius magi. eqtum

Poſthumiū Cominiū.&.T.Largiū conſules abuit.Eo anno Romæ cum per ludos ab ſabinorum iu-
uentute per laſciuiā ſcorta raperent:concurſu hominum rixa ac prope prælium fuit:paruaq; ex re ad
rebellionem ſpectare res uidebatur.Supra belli latini metū,id quoq; acceſſerat:quadraginta iam con-
iuraſſe populos concitante Octauio Mamilio ſatis conſtabat.In hac tantaꝝ expectatione rerum ſolli-
cita ciuitate dictatoris primum creandi mētio orta:ſed nec quo anno: nec quibus factis conſulibus:qa
ex factiōe tarquiniana eſſent.Id quoq; enim traditur:parū creditū ſit:nec quis primū dictator ſit crea-
tus:ſatis cōſtat: apud ueterrimos tātum auctores.T.Largiū dictatorem primū.SP.Caſſium magiſtrū
equitum creatos inuenio:conſulares legere:ita lex iubabat de dictatore creando lata:eo magis addu-
cor:ut credam:Largiū:qui conſularis erat:potius quam.M.Valerium Fuſium Voleſi nepotē:qui non
dum conſul fuerat:moderatorē & magiſtrum conſulibus appoſitum: qui ſi mexime ex ea familia le-
gi dictatorem uellent:patrem multo potius.M.Valerium ſpectatæ uirtutis conſularem uirum legiſ-
ſent.Creato dictatore primum Romæ:poſteaq; præferri ſecures uiderunt: magnis plebem metus in-

Seruili⁊ ſulpiti⁊ M.Mā liuſ cōſ. T. Ebu tius.G. Vetuſi⁊ conſul

ceſſit:ut intentiores eſſent ad dicto parendum:neq; enim ut in conſulibus qui pari poteſtate eſſent:al-
terius auxilium:neq; prouocatio erat neq; ullū uſquam:niſi in cura parendi auxiliū:ſabinis etiam crea-
tus Romæ dictator eo magis:quod propter ſe creatum crediderant:metū incuſſit:itaq; legatos de pa-
ce mittunt:quibus orantibus dictatorem ſenatumq;:ut ueniā erroris hominibus adoleſcentibus da-
rent:reſponſum ignoſci adoleſcentibus poſſe:ſenibus non poſſe:qui bella ex bellis ſererent:actum ta-
men eſt de pace:impetrataq; foret:ſi quod impēſæ factum in bellum erat:præſtare ſabini(id enim po
ſtulatum erat)in animū induxiſſent:bellum indictum:tacitæ induciæ qetum annum tenuere. Con-
ſules Seruilius Sulpicius.M.Manlius Tullus:nihil dignū memoria actum.T.Ebutius deinde: &.G.
Vetuſius.His conſulibus Fidenæ obſeſſæ:Cruſtumeria capta: Præneſte ab latinis ad romanos deſci-

Aulus poſthu minus dictat

uit:nec ultra bellum latinum gliſcens iam per aliquot annos dilatum. Aulus Poſtumius dictator.T.
Ebutius magiſter equitū magnis copiis peditum equitumq; profecti ad lacū regillum in agro tuſcula
no agmini hoſtiū occurrerunt:& quia Tarquinios eſſe in exercitu latinorū auditum eſt: ſuſtineri ira
non potuit quin extēplo cōfligerent.Ergo etiā prælium aliquāto: quam cætera grauius atq; atrocius
fuit non enim duces ad regendam modo conſilio rem affuere: ſed ſuis metipſis corporibus dimican-
tes miſcuere certamina:nec quiſquam procerū ferme hac aut illa ex acie ſine uulnere præter dictato-

Atꝫ du cū con- greſſus

rem romanum exceſſit.In poſthumium prima in acie ſuos adhortantem inſtruentemq; Tarquinius
Superbus quanquā iam ætate & uiribus erat grauior:equum infeſtus admiſit:ictuſq; a latere cōcur-
ſu ſuorū receptus in tutum ē.Et ad alterum cornu Ebutius magiſter equitum in Octauiū Mamiliū
impetū dederat:nec fefellit ueniens tuſculanū ducē:cōtra quē & ille concitat equum:tantaq; uis īfeſtis

Valerii īteritus

ueiētiū haſtis fuit:ut brachiū Ebutio traiectū ſit.Mamilio pectus pcuſſum:hūc qdē ī ſecūdam aciem
latini recepere.Ebutius cū ſaucio brachio tenere tælū non poſſet:pugna exceſſit.Latinus dux nihil de-
territus uulnere prælium ciet:& quia ſuos perculſos uidebat: acceſſit cohortem exulum romanorū:
cui.L.Tarquinii filius præerat:ea quoniam maiore pugnabat ira ob erepta bona patriamq; ademptā:
pugnam parumper reſtituit.Referentibus iam pedem ab ea parte Romanis.M. Valerius Publicolæ
frater conſpicatus ferocem iuuenem Tarquinium obſtentantem ſe in prima exulum acie domeſtica

Mami- lii inte- rius

etiam gloria accenſus: ut cuius familiæ decus eiecti reges erant eiuſdem interfecti forent: ſubdit cal-
caria equo & Tarquinium infeſto.ſpiculo petit:Tarquinius retro in agmen ſuorum infenſo ceſſit ho-
ſti: Valerium inuectum temere in exulum aciem ex tranſuerſo quidem adortus tranſfigit:nec quicq̄
equitis uulnere equo retardato:moribundus romanus labentibus ſuper corpus armis ad terram de-
fluxit.Dictator.Poſthumius:poſteaquam cecidiſſe talem uirum exules ferociter citato agmīe inuehi
ſuos perculſos cedere animaduertit: cohorti ſuæ:quā delecta manu præſidii cauſa circa ſe habebat:dat

Vota ca ſtori ædem

ſignum:ut quem ſuoꝝ fugientem uiderint:pro hoſte habeant:ita metu ancipiti uerſi a fuga romani ī
hoſtem & reſtituta acies.Cohors dictatoris tum primum prælium iniit: integris corporibus animiſ-
que feſſos adorti exules cedunt. Ibi alia inter proceres cohorta pugna:imperator latinus:ubi cohortē
exulum a dictatore romano circunuentam uidit:ex͡q; ſubſidiarii manipulos aliquot in primam aciem
ſecum rapit:hos agmine uenientes.T.Herminius legatus conſpicatus inter eos inſignem ueſte armiſ-
que Mamilium noſcitans tanto ui maiore:quam pauloanto magiſter eqiutum cum hoctiū duce præ
lium init:ut & uno ictu tranſfixum per latus occiderit Mamilium:& ipſe inter ſpoliādum corpus ho-
ſtis ueruto percuſſus:cum uictor in caſtra eēt:relatus inter primam curationem expirauerit.Tum ad
equites dictator aduolat obteſtans:ut feſſo iam pedite deſcendāt ab equis:& pugnam capeſſant: dicto
paruere:deſiliunt ex equis:prouolant in prelium & pro anteſignanis parmas obiiciunt.recipit extem
plo animum pedeſtris acies poſteaquam iuuentutis pceres æquato genere pugnæ ſecum partem pe-
riculi ſuſtinentes uidit.Tum demum impulſi latini:perculſaq; iclinauit acies:equitibus admoti equi:
ut perſequi hoſtem poſſent:ſecuta & pedeſtris acies: ibi nihil nec diuinæ nec humanæ opis dictator
ptermittens ædem Caſtori uouiſſe fertur:ac pronunciaſſe militi præmia: qui primus: qui ſecundus

Q.Ch- loelius &.T. Lartius conſul

caſtra hoſtium intraſſet:tantuſq; ardor fuit:ut eodem impetu:quo fuderāt hoſtem:romani caſtra ca-
perent.Hoc modo ad lacum regillum pugnatum eſt.Dictator:& magiſter equitum triumphantes in
urbem rediere.Trientio deinde:nec certa pax:nec bellum fuit Conſules.Qu.Chloelius:&.T.Lartius
inde.A.Sempronius:&.M.Minutius:his conſulibus ædes Saturno dedicata:ſaturnalia inſtitutus fe-
ſtus dies.A.deinde Poſthumius &.T.Virgineus conſules facti.Hoc demumā no ad regillum lacum

pugnatum apud quoſdam inuenio. A. Poſthumium: quia collega dubiæ fidei fuerit: ſe conſulatu ab-
dicaſſe: dictatorem inde factum. Tanti errores implicant temporum aliter apud alios ordinatis magi-
ſtratibus: ut nec qui conſules ſecundum quoſdam: nec quid quoque anno factum ſit: in tanta uetuſta
te non rerum modo: ſed etiam auctorum digerere poſſis. Ap. Claudius: deinde & P. Seruilius conſu-
les facti: inſignis hic annus eſt nuncio Tarquinii mortis: mortuus eſt Cumis: quo ſe poſt fractas opes
latinorum ad Ariſtodemum Tyrannum contulerat. Eo nuncio erecti patres: erecta plebes: ſed patri-
bus nimis luxurioſa fuit læticia. Plebi: cui ad eam diem ſumma ope inſeruitum erat: iniuriæ a primo-
ribus fieri cœpere. Eodem anno Signia colonia: quam rex Tarqnius deduxerat: ſuppleto numero co-
lonorum iteꝝ deducta eſt. Romæ tribus una & .xxx. factæ. Aedes Mercurii dedicata eſt idibus maiis.
Cum uolſcorum gente latino bello neqꝫ pax: neqꝫ bellum fuerat: nam & uolſci comparauerant auxi-
lia: quæ mitterét latinis: ni maturatum ab dictatore Ro. eſſet: & maturauit Romanus: ne prælio uno
cum latino uolſcoqꝫ contenderet. Hac ira conſules in uolſcum agrum legiones duxere: uolſcos cōſilii
pœnam metuentes: nec opinata res perculit: armorum immemores obſides dant. ccc. pricipum a Co-
ra: atqꝫ Pometia liberos: ita ſine certamine inde abductæ legiões. Nec ita multo poſt uolſcis leuatis me
tu ſuum redit: ingenium: rurſus occultum parant bellum hernicis ī ſocietatem armorum aſſumptis
legatos quoqꝫ ad ſollicitandum Latium paſſim dimittunt: ſed recens ad regillum lacum accepta cla-
des: latinos ira odioqꝫ eius quicunqꝫ arma ſuaderet: ne ab legatis quidem uiolandis abſtinuit: compræ
henſos uolſcos Romam duxere: ibi traditi conſulibus: indicatumqꝫ eſt uolſcos hernicoſqꝫ parare bel-
lum romanis: Relata re ad ſenatum adeo fuit gratum patribus: ut & captiuoꝝ ſex millia latinis remit
terent: & de fœdere: quod prope in perpetuum negatum fuerat: rem ad nouos magiſtratus traiicerét.
Enimuero tam latini gaudere facto: pacis auctores in ingenti gloria eſſe: coronam auream Ioui donū
in capitolium mittunt: cum legatis donoqꝫ qui captiuorum remiſſi ad ſuos fuerant magna circunfu-
ſa multitudo uenit pergunt domos eorum: apud quem quiſqꝫ ſeruierant: gratias agunt liberaliter ha
biti cultiqꝫ in calamitate ſua: inde hoſpitia iungunt. Nunquam alias ante publice priuatimqꝫ latinum
nomen Romano imperio coniunctius fuit. Sed & bellum uolſcum imminebat: & ciuitas ſecum ipſa
diſcors inteſtino inter patres plebemqꝫ flagrabat odio: maxime propter nexos ob æs alienum: freme-
bant ſe foris pro libertate & imperio dimicantes domi a ciuibus captos & oppreſſos eſſe: tutioremqꝫ ī
bello quam in pace: inter hoſtes: quam inter ciues libertatem plebis eſſe: inuidiamque eam ſua ſponte
gliſcentem inſignis unius calamitas accendit. Magno natu quidam cum omnium maiorum ſuorum
inſignibus ſe in forum proiecit: obſita erat ſquallore ueſtis: fœdior corporis habitus pallore ac macie
perempti: ad hoc prolixa barba: & capilli efferrauerant ſpeciem oris: noſcitabatur tamen ī tanta defor-
mitate: & ordinem duxiſſe aiebant: aliaqꝫ militiæ decora uulgo miſerantes eum iactabant: ipſe teſtes
honeſtarum aliquot locis pugnarum cicatrices aduerſo pectore obſtentabat. Sciſcitantibus unde ille
habitus: unde deformitas: cum circunfuſa turba eſſet: prope in concionis modum ſabino bello ait ſe
militantem: quia propter populationes agri non fructu modo caruerit: ſed uilla incenſa fuerit: direpta
omnia pecora abacta: tributum iniquo ſuo tempore imperatum: æs alienum feciſſe: id cumulatum
uſuris: primo ſe agro paterno auitoqꝫ exuiſſe: deinde fortunis aliis: poſtremo uelut tabem perueniſſe
ad corpus: ductum ſe ab creditore non in ſeruitium: ſed in ergaſtulum: & carnificinam: inde oſtentare
tergum fœdum recentibus ueſtigiis uerberum. Ad hæc uiſa auditaqꝫ clamor ingens oritur: non iam
foro ſe tumultus continet: ſed paſſim totam urbem peruadit: nexu uincti ſolutiqꝫ ſe undique in publi
cum proripiunt: implorant quiritium fidem: nullo loco deeſt ſeditionis uoluntarius comes: multis
paſſim agminibus per omnes uias cum clamore in forum curritur. Magno cum periculo ſuo: qui for
te patrum in foro erant: in eam turbam inciderunt: nec temperatum manibus foret: ni propere conſu
les. P. Seruilius & Ap. Claudius ad comprimendam ſeditionem interueniſſent: in eos multitudo uer
ſa obſtentare uincula ſua deformitatemqꝫ aliam: hæc ſe meritos dicere exprobrantes ſuā: quiſqꝫ alius
alibi militiam: poſtulare magis minaciter: quam ſuppliciter: ut ſenatum uocarent: curiamqꝫ: ipſi futu
ri arbitri moderatoreſqꝫ publici conſilii circūſiſtunt. Pauci ad modum patrum: quos caſus obtulerat
contracti ad conſules. cæteros metus non curia modo: ſed etiam foro arcebat: nec agi quicquam per
infrequentiam poterat ſenatus. Tum uero eludi atqꝫ extrahi ſe multitudo putare: & patrum qui abeſ-
ſent: non caſu non metu: ſed impediendæ rei cauſa abeſſe: & conſules ipſos tergiuerſari: nec dubie lu-
dibrio eſſe miſerias ſuas. Iam prope erat: ut ne conſulum quidem maieſtas coerceret iras hominum:
cum incerti morando: an ueniendo plus periculi contraherent: tandem in ſenatum ueniunt: frequen
tiqꝫ tandem curia non modo inter p̄res: ſed ne īter cōſules quidem ipſos ſatis conueniebat. Appius uæ
hementis ingenii uir īperio conſulari rem agendam cenſebat: uno aut altero arrepto quieturos alios.
Seruilius lenibus remediis aptior: concitatos animos flecti: quam frangi putabat: cum tutius: tum fa-
cilius eſſe. Inter hæc maior alius terror: latini equites cum tumultuoſo aduolant nuncio. Volſcos in-
feſto exercitu ad urbem oppugnandam uenire: quæ audita: adeo duas ex una ciuitate diſcordia fece-
rat: longe aliter patres ac plebem affecere: exultare gaudio plebes: ultores ſuperbiæ patrum adeſſe dice
re deos: alius alium confirmare: ne nomina darent: cum omnibus potius: quam ſolos perituros: pa-
tres militarent: patres arma caperent: ut penes eoſdem pericula belli: penes quos præmia eſſent. At
uero curia mœſta ac trepida ancipiti metu & ab ciue: & ab hoſte. Seruilium cōſulem: cui ingeniū ma-
gis populare erat: orare ut tantis circūuentam terroribus expediret rempublicā. Tum cōſul miſſo ſe-

An. Sēpronio & M. Minutius cō. A. poſthumius & T. Virginius cōſules Ap. Claudius. P. Seruilio conſul.

Romane latiū ꝗ officiis intēdunt

Atẽ unde orta p̄rum & plebis diſcordia

Atẽ tumultū ob nexum

Seuilii ad populum orō tp̄i accommodata

natu in concionē prodiit:ibi curæ eſſe patribus oſtendit:ut cōſulatur plebi:cæterum deliberationi de maxima quidē illa:ſed tamē parte ciuitatis metum pro uniuerſa republica interueniſſe:nec poſſe:cū hoſtes prope ad portas eſſent:bello præuertiſſe quicquā:nec ſi ſit laxamenti aliquid:aut plebi honeſtū eſſe:niſi mercæde prius accepta arma pro patria non cepiſſe:neqꝫ patribus decoꝝ ſatis ꝑ metū potius: quā poſtmodū uolūtate afflictis ciuiū ſuoꝝ fortunis cōſuluiſſe. Concioni deinde edicto addidit fidem quo edixit:neqꝫ ciuem Ro. uinctū:aut clauſum teneret. quo minus ei nominis ædendi apud conſules poteſtas fieret:neu quis militis:donec ī caſtris eēt:bona poſſideret:aut uēderet:liberos nepoteſue eius moraretur. Hoc propoſito edicto:& qui aderant nexi profiteri extemplo noīa:& undiqꝫ ex tota urbe ꝓripientiū ſe ex priuato:cum retinendi ius creditori non eſſet:concurſus in forum:ut ſacramentum dicerent:fieri:magna ea manus fuit:neqꝫ alioꝝ magis ī uolſco bello uirtus atqꝫ opera enituit. Conſul copias contra hoſtē educit:paruo dirimente interuallo caſtra ponit:proxima inde nocte uolſci diſcordia romana freti:ſiqua nocturna trāſitio ꝓditione fieri poſſet:tēptāt & caſtra ſenſere uigiles:excitatus exercitus ſigno dato:cōcurſum eſt ad arma:Ita fruſtra id inceptū uolſcis fuit:reliquū noctis utrinqꝫ qeti datū:poſtero die prima luce uolſci foſſis repletis uallum inuadunt. Iamqꝫ ab omni parte munimenta uallabantur:cū conſul:q̄q̄ cuncti undiqꝫ & nexi ante omnes:ut ſignū daret:clamabant:experiēdi animos militū cauſa parumper moratus:poſteaq̄ ſatis apparebat ingens ardor:dato tandē ad erumpēdū ſigno:militē auidum certaminis emittit:primo ſtatim incurſu pulſi hoſtes:fugiētibus:quoad inſequi pedes potuit:terga cæſa:eques uſqꝫ ad caſtra pauidos egit:mox ipſa caſtra legionibus circūdatis:cū uolſcos etiam pauor inde expuliſſet:capta direptaqꝫ. Poſtero die ad Sueſſam Pometiā:quo cōfugerāt hoſtes:legionibus ductis intra paucos dies oppidū capitur:captum prædæ datū:īde paulū recreatus egēs miles. Conſul cū magna gloria ſua uictorē exercitū Romam reducit:decedentē Romā Mecetranorū

Volſci uicti caſtris exuunť

uolſcoꝝ legati rebus ſuis timentes poſt Pometiā captam adeunt. His ex ſenatuſcōſulto data pax: ager ademptus. Confeſtim & ſabini romanos territauere:tumultus enī fuit uerius:quam bellum nocte in urbe nunciatū ē exercitū ſabinū prædabundū ad anienem ꝑueniſſe:ibi paſſim diripi atqꝫ incēdi uillas: miſſus extemplo eo cū oībus copiis equitum. A. Poſthumius:q dictator bello latino fuerat:ſecutus cōſul Seruilius cum delecta peditū manu. Plæroſqꝫ palantes eques circūuenit:nec adueniēti peditū agmini reſtitit ſabina legio:feſſi tum itinere:tum populatiōe nocturna:magna pars in uillis repleti cibo uinoqꝫ:uix fugæ:quod ſatis eēt uiriū:habuere. Nocte una audito ꝑfectoqꝫ bello ſabino:poſtero die ī magna iā ſpe undiqꝫ pſtæ pacis legati aurūci ſenatū adeūt:ni decedaťuolſco agro bellū īdicentes cū legatis ſimul exercitus aurūcoꝝ domo ꝓfectus erat:cuius fama haud ꝓcul iā ab Aricia uiſi tāto tumultu cōciuit romanos:ut nec cōſuli ordīe pſes:nec pacatū reſpōſum arma īferētibus arma ipi capiētes dare poſſent. Ariciā īfeſto agmine itur:nec procul īde cum auruncis ſigna collata:prælioqꝫ uno debellatū eſt.

Sabiniūs tumultus

Aurūci acie uincuntur

Fuſis auruncis uictor tot intra paucos dies bellis Romanus promiſſa cōſulis fidemqꝫ ſenatus expectabat:cum Appius & īſita ſuperbia animo:& ut collegæ uanā faceret fidem:quam aſperrime poterat ius de creditis pecuniis dicere:deinceps & qui ante nexi fuerant:creditoribus tradebātur:& nectabanť alii. Quod ubi:cui militi īciderat:collegā appellabat:concurſus ad Seruiliū fiebat:illius promiſſa iactabant illi exprobrabant ſua qſqꝫ belli merita:cicatriceſqꝫ acceptas:poſtulabant:ut aut referret ad ſenatū aut ut auxilio eſſet conſul ſuis:imperator militibus. Mouebant cōſulem hæc:ſed tergi uerſari res cogebat:adeo in alterā cauſam non collega ſolū præceperat:ſed omnis factio nobiliū:ita mediū ſe gerendo nec plebis uitauit odiū:nec apud patres gratiā iniit:patres mollem conſulē:& ambitioſum rati: plebs fallacē:breuiqꝫ apparuit æquaſſe eum Appii odiū. Certamē cōſulibus inciderat:uter dedicaret Mercurii ædem:ſenatus a ſe rem ad populū reiecit:utri eoꝝ dedicatio iuſſu populi data eſſet:eum præeſſe annonæ:mercatoꝝ collegiū inſtituere:ſolemnia pro pontifice iuſſit ſuſcipere populus:dedicationē ædis dat. M. Lectorio primipili cēturioni:quod facile appareret nō tam ad honorem eius:cui curatio altior faſtigio ſuo data eſſet:factum quam ad conſulum ignominiam. Sæuire inde utiqꝫ conſulum alter patreſqꝫ:ſed plebi creuerant animi:& longe alia:quam primo inſtituerant uia graſſabantur:deſperato.n. conſulum ſenatuſqꝫ auxilio:cum in ius duci debitorem uidiſſent:undiqꝫ conuolabant:neqꝫ decretum exaudiri conſulis præ ſtrepitu:& clamore poterat:neqꝫ cum decreuiſſet:quiſq̄ obtemperabat:ui agebatur:metuſqꝫ omnis & periculum libertatis:cum in conſpectu cōſulis ſinguli a pluribus uiolarentur:ī creditores a debitoribus uerterant. Super hæc timor inceſſit ſabini belli:delectuqꝫ decreto:nemo nomen dedit:furente Appio & inſectante ambitionem collegæ:qui populari ſilentio rempublicam proderet:& ad id:quod de credita pecunia ius non dixiſſet:adiiceret:ut ne delectum quidem ex ſenatuſcōſulto haberet:non eſſe tamen omnino deſertam rempublicam:neqꝫ proiectum conſulare imperium: ſe unum & ſuæ:& patrum:maieſtatis uindicem fore. Cum circunſtaret quottidiana multitudo licentia accenſa:arripi unum inſignem ducem ſeditionum iuſſit:ille:cum a lictoribus iam traheretur:prouocauit:nec ceſſiſſet prouocationi conſul:quia nō dubium erat populi iudiciū:niſi ægre uicta ꝑtinacia foret conſilio magis & auctoritate principum:quam populi clamore:adeo ſupererant animi ad ſuſtinendam inuidiam. Creſcere inde malum ī dies non clamoribus modo apertis:ſed quod multo pernicioſius erat:ſeceſſione occultiſqꝫ colloquiis. Tandem inuiſi plebi conſules magiſtratu abeūt. Seruilius neutris:Appius patribus mire gratus. A. Verginius inde &. T. Vetuſius conſulatum ineunt. Tum uero plebs incerta:quales habitura cōſules eēt:cœtus nocturnos pars exquiliis:pars in auentio facere: ne in foro ſubitis trepidaret cōſiliis:& oīa temere ac fortuito ageret. Eam rem conſules rati:ut erat perni

Vide ne ꝑceps ierat ſit legendū

A. Verginius &. T. uetuſius conſ.

cioſam ad patres referunt:ſed delatā conſulere ordine nō licuit:adeo tumultuoſe excepta eſt clamori/
bus undiq; & indignatione patrū:ſi quod imperio cōſulari exequēdū eēt:iuidiā eius cōſules ad ſenatū
reiicerent:profecto:ſi eſſent i republica magiſtratus:nullum futuꝝ fuiſſe Romæ:niſi publicum cōci/
lium:nunc in mille curias concioneſq; cum alia in eſquiliis:alia in auentino fiant cōcilia : diſperſam &
diſſipatam eſſe Rempu.unum hercule uiꝝ:id enī plus eſſe:quā conſulem:qualis:Ap.Claudius fuerit
momento temporis diſcuſſurum illos cœtus fuiſſe.Correpti conſules:cū quid ergo ſe facere uellent:
nihil enī ſegnius mollíuſue:quā patribus placeat acturos:percūctarentur:decernunt:ut delectū quam
accerrimum habeant:otio laſciuire plebē.Dimiſſo ſenatu:cōſules ī tribunal aſcendunt:citant nomina
tim iuniores:cū ad nomen nemo reſpōderet:circūfuſa multitudo in concionis modū negaret ultra de
cipi plebē poſſe:nunquā unū militem habituros:ni præſtaretur fides publica libertatē unicuiq; prius
reddendā eſſe:quā arma danda:ut ꝓ patria ciuibuſq;:nō ꝓ dominis pugnēt:cōſules:quid mandatum
eſſet a ſenatu:uidebāt:ſed eoꝝ:q intra parietes curiæ ferociter loquerētur:neminē adeſſe inuidiæ ſuæ
participem:& apparebat atrox cum plebe certamen:prius itaq;:qua ultima experirentur:ſenatū iterū
conſulere placuit:tum uero ad ſellas conſulū prope conuolauere:minimus quiſq; natu patrum abdi/
care cōſulatu iubentes:& deponere īperiū:ad quod tuendū animus deeſſet : Vtraq; re ſatis experta:tū
demū cōſules:ne præditū negetis patres cōſcripti:adeſt ingens ſeditio:poſtulamus:ut ii : qui maxime
ignauiā increpant:ad ſint nobis habētibus delectū:cuiuſcūq; accerrimi arbitrio:quando ita placet:rem
agemus.Redeūt in tribunal ſcitari nominatim unum ex iis:qui in cōſpectu erant:dedita opera iubēt:
cū ſtaret tacitus:& circa eum aliquot hominū:ne forte uiolaret̄:conſtitiſſet globus:lictorem ad eum
conſules mittunt:quo repulſo:tum uero indignum facinus clamitantes:qui patrum conſulibus ade/
rant:deuolant de tribunali:ut lictori auxilio eſſent:ſed ab lictore nihil aliud:quam præhendere prohi
bito: cū conuerſus in patres impetus eſſet:conſulum intercurſu rixa ſedata eſt:in qua tamen ſine lapi/
de:ſine tælo plus clamoris:quam iniuriæ fuerat.Senatus tumultuoſe uocatus:tumultuoſius conſulit̄
queſtionem poſtulantibus iis:qui pulſati fuerant:decernente ferociſſimo quoq; non ſententiis magis
quam clamore & ſtrepitu:tandem cum iræ reſediſſent:exprobrantibus conſulibus:nihilo plus ſanita
tis in curia:quam in foro eſſe:ordine conſuli cœpit:Tres fuere ſententiæ:Publius Verginius rem non
uulgabat:de iis tantum:qui fidem ſecuti Publii Seruilii conſulis uolſco aurunco ſabinoq; militaſſent
bello:agendum cenſebat.T.Largius non id tempus eſſe:ut merita tantummodo exoluerentur:totam
plebem:ære alieno demerſam eſſe:nec ſiſti poſſe:ni omnibus conſulatur:quin ſi alia aliorum ſit condi
cio:accendi magis diſcordiam:quam ſedari.Ap.Claudius & natura immitis & efferatus hinc plebis
odio:illinc patrum laudibus:non miſeriis:ait:ſed licentia tantum concitum turbarum:& laſciuire ma
gis plebem quam:ſæuire:id adeo malum ex prouocatione natum:quippe minas eſſe conſulum : non
imperium:ubi ad eos:qui una peccauerint:prouocare liceat agedum inquit:dictatorem:a quo prouo
catio:nō eſt:creemus:iam hic:quo nunc oīa ardent:conticeſcet furor:pulſet tum mihi lictorē:qui ſciet
ius de tergo uitaq; ſua penes unum illū eſſe:cuius maieſtatē uiolauit.Multis:ut erat:horrida & atrox
uidebatur Appii ſententia:rurſus Verginii Largiiq; exemplo:haud ſalubrem utiq; Largii putabāt ſen
tentiā:quæ totā fidē tolleret:mediū maxime & moderatū utroq; conſiliū Verginii habebatur: ſed fa/
ctiōe reſpectuq; rerum priuataꝝ:quæ ſemper offecere officientq;: publicis cōſiliis Appius uicit:ac ꝓ/
pe fuit:ut dictator ille diem crearetur:quæ res utiq; alienaſſet plebem periculoſiſſimo tempore : cum
uolſci:equiq;:& ſabini forte una omnes in armis eſſent:Sed curæ fuit conſulibus & ſenioribus patrū:
ut īperiū ſuo uæhemens manſueto permitteretur īgenio.M.Valeriū dictatorē Voleſi filium creant.
Plebs:& ſi aduerſus ſe creatum dictatorem uidebat:tamen cum ꝓuocationē:fratris lege haberet : ni/
hil ex ea familia triſte:nec ſuperbum timebat:edictum deinde a dictatore propoſitū confirmauit ani/
mos Seruilii fere conſulis edicto conueniens: ſed & homini & poteſtati melius rati credi omiſſo cer/
tamine nomina dedere:quantus nunquam ante exercitus legiones decem effectæ:ternæ inde datæ cō
ſulibus:quattuor dictatori:nec poterat iam bellum differri.Equi latinum agrum inuaſerant.Orato/
res latinoꝝ a ſenatu petebant:ut aut mitterent ſubſidium:aut ſeipſos tuendorum finium cauſa cape/
re arma ſinerent.Tutius uiſum eſt defendi inermes latinos:quam pati retractare arma.Vetuſius con/
ſul,miſſus eſt:is finis populationibus fuit:Ceſſere.Equi campis locoq; magis quam armis fræti:ſum/
mis ſe iugis montium tutabantur.Alter conſul in uolſcos profectus:ne & ipſe tereret:tempus: uaſtan
dis maxime agris hoſtem ad conferenda propius caſtra:dimicandumq; acie exciuit:medio īter caſtra
campo ante ſuum quiſq; uallum infeſtis ſignis conſtitere.Multitudine aliq̄tum uolſci ſuperabāt:itaq;
effuſi & contemptim pugnā iniere.Cōſul Ro.nec ꝓmouit aciem:nec clamorem reddi paſſus: defixis
pilis ſtare ſuos iuſſit:ubi ad manū ueniſſet hoſtis:tum cohortes tota ui gladiis rē gerere . Volſci curſu
& clamore feſſi:cū ſe uelut ſtupentibus metu intuliſſent romanis poſteaquā impreſſionē ſenſere ex ad
uerſo factā:& ante oculos micare gladios:haud ſecus:quā ſi inſidias īcidiſſent turbati:uertunt terga:&
ne ad fugā quidē ſatis uiriū fuit:quia curſu in p̄lium ierant Ro.contra:quia in principio pugnæ quie/
ti ſteterant:uigentes corporibus facile adepti feſſos:& caſtra impetu cœperunt:& caſtris exutum ho/
ſtem Velitras perſecuti uno agmine uictores cum uictis in urbem irrupere:pluſq; ibi ſanguiuis pro/
miſcua omnium generum cæde:quam in ipſa dimicatione factum.Paucis data uenia:qui inermes in
deditionē uenerūt.Dum hæc ī uolſcis geruntur:dictator ſabinos:ubi lōge plurim ſt belli fuerat : fun/
dit fugatq;:exuitq; caſtris eq̄tatu miſſo mediā turbauerat hoſtiū aciem:qua dū ſe cornua latius pādūt

Attur certaminis ſpecies iter pr̄es & plebem

Varinæ p̄rum denexu ſniæ

Res priuatæ ſp offecere publicis cōſiliis

M.Valerius di/ctator

Attur Vergi/nii ſtra/tagema

Volſci uicti Caſtris exunt Velitræ capiũtur Att̃ ro. ĩ hoſtes ferociã

parum apte ĩtrorſus ordinibus aciem firmauerát:turbatos pedes iuaſit:eodẽ impetu caſtra capta:debellatúq; eſt.Poſt pugnam ad regillũ lacum nõ alia illis annis pugna clarior fuit.Dictator triumphás Romá inuehitur.Sup ſolitos honores locũ ĩ circo ipſi:poſteriſq; ad ſpectaculũ datus ſella in eo loco curulis poſita:Volſcis deuictis ueliternus ager ademptus.Velitras coloni ab urbe miſſi & colonia deducta.Cum Equis poſt aliquáto pugnatũ eſt:inuito qdem conſule:quia loco iniquo ſubeũdum erat ad hoſtes ſed milites extrahi rem criminátes:ut dictator prius:quá ipſi redirent in urbé:magiſtratu abiret:irritaq; ſicut ante conſulis promiſſa eius caderét:perpulerunt:ut forte temere in aduerſos montes agmé erigeret.Id male cõmiſſum ignauia hoſtiũ in bonum uertit:qui priuſq̃ ad coniectũ tæli uenirentur:ob ſtupefacti audacia Ro.relictis caſtris:quæ munitiſſimis tenuerát:locis:in aduerſas ualles deſiluere :ubi ſatis prædæ & uictoria incruẽta fuit.Ita trifariá rebello bene geſta de domeſticaꝝ reꝝ euentu nec patribus:nec plebi cura deceſſerat:tanta cũ gratia:tum arte præparauerát fœneratores:qđ non modo plebé ſed ipſum ẽt dictatoré fruſtrarent.Náq; Valerius poſt Vetuſii cõſulis reditũ oĩum actionũ ĩ ſenatũ prima habuit pro uictore populo:rettulitq;:qd de nexis fieri placeret.Quæ cum reiecta relatio eſſet:non placeo:inquit:concordiæ auctor:optabitis mediuſfidius propediẽ:ut mei ſimiles romana plebs patronos habeat:quod ad me attinet:neq; fruſtrabor ultra ciues meos:neq; ipſe fruſtra dictator ero.Diſcordiæ inteſtinæ:bellum externũ fecere:ut hoc magiſtratu egeret reſpublica:pax foris parta eſt:domi impeditur:priuatus potius:quam dictator ſeditioni ĩtereo:ita curia egreſſus dictura ſe abdicauit.Apparuit cauſa plebis ſuá uicé indignantem magiſtratu abiſſe.Itaq; uelut ꝓſoluta fide: quoniá per eum non ſtetiſſet:quin pra ſtaretur:decendenté domú cum fauore ac laudibus proſecuti ſunt.

Attur ſeditionem Plebs ĩ ſacrum monté ſeceſſit

Timor ĩde patres inceſſit:ne ſi dimiſſus exercitus foret:rurſus cœtus occulti:cõiurationeſq; fierent:itaq;:q̃q̃ per dictatoré delectus habitus eſſet:tamé quia in conſulũ uerba iuraſſent:ſacraméto teneri milité rati:per cauſam renouati ab Equis belli educi ex urbe legiões iuſſere:quo facto maturata é ſeditio : & prĩo agitatũ dicitur de conſulũ cæde:ut ſoluerentur ſacramento:doctos deinde nullá ſcelere religioné exolui.Sicinio quodá auctore:iniuſſu conſulũ in ſacꝝ monté receſſiſſe trans anienẽ amnẽ tria ab urbe millia paſſuũ.Ea frequẽtior fama eſt:quá cuius Piſo auctor eſt in auentinũ ſeceſſioné factá eſſe . Ibi ſine ullo duce:uallo foſſaq; cõmunitis caſtris:quieti ré nullá niſi neceſſariá ad uictũ ſumẽdo:per aliquot dies neq; laceſſiti:neq; laceſſentes ſeſe tenuere:pauor ingens in urbe:metuq; mutuo ſuſpenſa erát omnia:timere relicta ab ſuis plebes uiolentiam patrum:timere patres reſidem in urbe plebem incerti manere eam:an abire mallent:quamdiu autem tranquillam:quæ ſeceſſerit multitudinem fore? quid futurum deinde:ſi quod externum interim bellum exiſtat?nullam profecto niſi in concordia ciuiũ ſpé reliquam ducere:eam per æqua:per iniqua reconciliandam ciuitati eſſe.

Menenius Agrippa ad plebé recõciliandã mittitur

Placuit igitur oratoré ad plebem mitti Menenium Agrippam facundum uirum:& quod inde oriundus erat plebi carum. Intromiſſus in caſtra priſco illo dicendi & horrido modo nihil aliud:quam hoc narraſſe fertur: Tempore: quo in homine non ut nunc omnia in unum conſentiebat:ſed ſingulis membris ſuum cuiq; conſiliũ ſuus ſermo fuerat:indignatas reliquas partes:ſua cura:ſuo labore:ac miniſterio uentri omnia quæri: uentrem in medio quietum nihil aliud quam datis uoluptatibus frui conſpiraſſe inde ne manus ad os cybum ferrent:nec os acciperet datum:nec dentes conficerent:hac ira dum uentrem fame domare uellent:ipſa una membra totumq; corpus ad extremam tabem ueniſſe:inde apparuiſſe uentris quoq; haud ſegne miniſterium eſſe:nec magis ali:quam alere:eum reddentem ĩ omnes corporis partes:huc quo uiuimus uigemuſq;:diuiſum pariter in uenas:maturum confecto cybo ſanguinem.Comparando hinc quam inteſtina corporis ſeditio ſimilis eſſet iræ plebis in patres:flexiſſe mentes hominũ. Agi deinde de concordia cœptum:conceſſumq; in condiciones:ut plebi ſui magiſtratus eſſent ſacroſancti quibus auxilii latio aduerſus conſules eſſet:neue cui patrum capere eum magiſtratum liceret:ita tribuni plebeii creati duo.G.Licinius:&.L.Albinus.

C.Licinius & L.Albinus primi Tri; Sp.Caſſius & poſthumius cominius cõſul

Hi tres collegas ſibi creauerunt:in his Siciniũ fuiſſe ſeditionis auctoꝝ:de duobus:qui fuerint:minus conuenit.Sunt:qui duos in ſacro monte creatos tribunos eſſe dicant:ibi ſacratá legé latá:per ſeceſſioné plebis.Sp.Caſſius:& Poſthumius Cominius cõſulatũ inierũt.His cõſulibus cũ latinis populis ictum fœdus:ad id feriendum cõſul alter Romæ manſit alter ad uolſcũ bellũ miſſus.Antiates uolſcos fundit fugatq;:cõpulſos in oppidũ Longulá perſecutus mœnibus potitur:inde protinus Mucamitem uolſcoꝝ capit:tũ magna ui adortus eſt Coriolos:

Attur Martii ſtrénitatem circa Coriolos

Erat tũ ĩ caſtris iter primores iuuenũ Gn.Martius adoleſcens & conſilio & manu ꝓmptus:cui cognomé poſtea Coriolano fuit.Cũ ſubito exercitũ Ro.Coriolos obſidenté.atq; in oppidanos:quos intus clauſos habebat ĩtentũ:ſine ullo metu extrĩſecus ĩminentis belli uolſcæ legiões ꝓfectæ ab Antio inuaſiſſent:eodẽq; tpore ex oppido erupiſſent hoſtes:forte ĩ ſtatione Martius fuit.Is cũ delecta militũ manu nõ modo impetũ erumpentiũ retudit:ſed ꝑ patenté portá ferox irrupit:cædeq; in proximo urbis facta igné temere arreptũ ĩminentibus muro ædificiis iniecit.Clamor inde oppidanoꝝ mixtus puerili muliebriq; ploratu ad terroré:ut ſolet:prĩo ortus & romanis auxit aĩum:& turbauit uolſcos: utpote capta urbe:qui ad ferendam opem uenerant.Ita fuſi uolſci antiates:Corioli oppidum captum:tantũq; ſua laude obſtitit famæ conſulis Martius:ut niſi fœdus cũ latinis columna ahenea inſculptum monumento eſſet ab Sp.Caſſio uno:quia collega abfuerat : ictum:Poſthumium Cominium bellũ geſſiſſe cum uolſcis memoria ceſſiſſet.Eodem anno Agrippa Menenius moritur uir omni uita pariter patribus ac plebi carus:poſt ſeceſſioné plebi carior factus.Huic ĩterpreti:arbitroq; concordiæ ciuiũ legato patꝝ ad plebé:reductori plebis Ro.ĩ urbé ſumptus funeri defuit:extulit eũ plebs ſextátibus collatis in

Meneuii in tertius T.Greganius P.Minutius cōſul.

capita:Conſules deinde.T.Greganius.P.Minutius facti.Eo anno cum & foris quieta omnia bello eſ-
ſent:& domi ſanata diſcordia:aliud multo grauius malum ciuitatem inuaſit.Caritas primum anno-
næ ex incultis per ſeceſſionem plebis agris:fames deinde:qualis clauſis ſolet:uentumqꝫ ad interitum
ſeruitiorum:utiqꝫ & plebis eſſet:ni conſules prouidiſſent:dimiſſis paſſim ad frumentum coemendū
non in Ethruriam modo:dexteris ab Hoſtia littoribus:leuoqꝫ per Volſcos mari uſqꝫ ad Cumas: ſed
quæſitum in Sicilia quoqꝫ:adeo finitimorum odia longinquis coegerant indigere auxiliis.Frumentū
cū Cumis coemptū eſſet:naues pro bonis Tarquiniorum ab Ariſtodemo Tyranno:qui hæres erat:re
tentæ ſunt.In Volſcis.Pomptinoqꝫ ne emi quidem potuit:periculum:quoqꝫ ab impetu hominū ipſis
frumentatoribus fuit.Ex ethruſcis frumentum tyberi uenit:eo ſuſtentata eſt plebs.Incommodo bel-
lo in tam arctis commeatibus uerſati forent:ni uolſcos iam mouentes arma peſtilentia ingens inua-
ſiſſet:ea clade conterritis hoſtium animis:ut etiam:ubi ea remiſiſſet:terrore aliquo tenerentur:& Veli
tris auxere numerum colonorum romani:& Norbæ in montes nouam coloniam quæ arx in Pom-

M.Minutius A.Semꝓnius cōſul.

ptino eſſet:miſerunt.M.Minutio deinde &.A.Sempronio conſulibus magna uis frumenti ex Sicilia
aduecta:agitatumqꝫ in ſenatu:quantum plebi daretur.Multi ueniſſe tempus premendæ plebis puta-
bant:recuperandiqꝫ iura:quæ extorta ſeceſſiōe:ac ui patribus eēnt.In primis Martius Coriolanus ho
ſtis tribuniciæ poteſtatis:ſi annonam:inquit:ueterem uolunt:ius priſtinum reddāt patribus:cur ego
plebeios magiſtratus:cur Sicinium pollentem uideo ſub iugum miſſus tanquam a latronibus redē-
ptus?ego ne has indignitates diutius patiar:quam neceſſe eſt?Tarquinium regem:qui non tulerim:
Sicinium:feram?ſecedat nunc auocet plebem:patet uia in ſacrum montem alioſqꝫ colles:rapiant fru-
menta ex agris noſtris:quemadmodum tertio anno rapuere:utantur annona:quam furore ſuo fece-
re:audeo dicere:hoc malo domitos ipſos:potius cultores agrorum fore quam ut armati per ſeceſſio-
nem coli prohibeant.Haud tam facile dictu eſt:faciendum ne fuerit:quam potuiſſe arbitror fieri : ut
condicionibus laxandi annonam:& tribuniciam poteſtatem:& omnia inuitis iura īpoſita patres de-
merent ſibi:& ſenatui.Nimis atrox uiſa ſententia eſt:& ira plebem prope armauit:fame iā ſe ſicut ho-
ſtes peti:cybo uictuqꝫ fraudari:peregrinū frumentū:quæ ſola alimēta exiſperato fortuna dederit : ab

Martio a tribunis dies dicitur

ore rapi:niſi Gn.Martio uincti dedant̃ tribuni:niſi de tergo plebis Ro.ſatiſfiat:eū ſibi carnificē nouū
exortū:q aut mori:aut ſeruire iubeat.In exeuntē ī curia īpetus factus eēt:ni ꝑopportune tribuni diem
dixiſſent.Vbi ira ē ſuppreſſa:ſe iudicē quiſqꝫ:ſe dominū uitæ neciſqꝫ inimici factū uidebat.Contēptim
primo Martius audiebat minas tribunicias:auxilii nō pœnæ ius datū illi poteſtati:plebiſqꝫ non patrū
tribunos eē:ſed adeo coorta erat īfenſa plebs:ut unius pœna defungendū eēt patribus.Reſtiterunt ta-
mē aduerſa inuidia:uſiqꝫ ſunt qua ſuis qſqꝫ.qua totius ordinis uiribus:ac prīo tēptata res ē:ſi diſpoſi-
tis clientibus abſterrēdo ſingulos a cōcionibus cōciliiſqꝫ diſiicere rē poſſent:uniuerſi deinde ꝓceſſere:
qcqd erat patrū reos dicere ꝑcibus plebē expoſcentes:unū ſibi ciuē:unū ſenatorē:ſi īnocentē abſoluere
nollent:ꝓ nocēte darent.Ipſe:cū die dicta nō adeſſet:ꝑſeueratū ī ira ē:damnatus abſens in uolſcos exu

Dānat̃ abſens Martius coriolāus Plutar. Tulliū Amphidiū uocat T.Latinus Lactātius L.Atinium appellat

latū abiit:minitans patriæ:hoſtileſqꝫ iam tū ſpiritus gerens.Venientem uolſci benigne excepere: beni
gniuſqꝫ in dies colebāt:quo maior ira in ſuos eminebat:crebræqꝫ nunc querelæ:nūc minæ ꝑcipiebant̃
hoſpitio utebat̃ Actii Tullii.Longe is tū princeps uolſci nominis erat romanis ſemꝑ infeſtus:ita cū al
terꝫ uetus odium:alterꝫ ira recens ſtimularet:cōſilia cōferunt de Romano bello:haud facile credebāt
plebem ſuā impelli poſſe:ut totiens infeliciter tēptata arma caperēt:multis ſæpe bellis:peſtilentia po-
ſtremo amiſſa iuuētute fractos ſpiritus eē:arte agēdū in exoleto iā uetuſtate odio:ut recēti aliqua ira
exacerbarent̃ animi.Ludi forte ex īſtauratione magni Romæ parabant̃:Inſtaurandis hæc cā fuerat lu
dis:mane ſeruū qdam paterfamiliæ nondum cōmiſſo ſpectaculo ſub furca cæſum medio egerat cir-
co:cœpti inde ludi:uelut ea res nihil ad religionem ꝑtinuiſſet:haud ita multo poſt.T.Latino de plebe
homini ſopniū fuit:uiſus Iuppiter dicere ſibi ludi præſultorē diſplicuiſſe:niſi magnifice inſtaurarent̃
Ii ludi piculū urbi fore:iret:ea cōſulibus nūciaret.Quāq̄ haud ſane liber erat religione animus:uerecū
dia tamē maieſtatis magiſtratuū timorē uicit:ne in ora hoīum ꝓ ludibrio abiret:magno illi ea cūcta
tio ſtetit:filiū nāqꝫ ītra paucos dies amiſit:cuius repēte cladis:ne cauſa dubia eēt:ægro animi eadē illa ī
ſopniis obuerſata ſpecies uiſa eſt rogare ſat in magnam ſpreti numinis haberet mercedem?maiorē ī-
ſtare:ni eat propere:ac nūciet cōſulibus:iam præſentior res erat:cunctantē tamē ac prolatantē ingens
uis morbi adorta eſt debilitate ſubita:tum enimuero deorum ira admonuit:feſſus igitur malis præte
ritis inſtantibuſqꝫ conſilio propinquorum adhibito:cum uiſa atqꝫ audita:& obſeruatū totiens ſopno
Iouem:minas iraſqꝫ cæleſtes repræſentatis caſibus ſuis expoſuiſſet:conſenſu inde haud dubio oīum:
qui aderant:in forum ad conſules lectica defertur:inde in curiam iuſſu conſulum delatus:eadem illa
cum patribus ingenti omnium admiratione enaraſſet:ecce aliud miraculum:qui captus oībus mem
bris delatus in curiam eſſet:eum functum officio pedibus ſuis domū rediſſe traditum memoriæ eſt.

Att̃ demonū ꝑſtigias

Ludi quam ampliſſimi ut fierent:Senatus decernit:ad eos ludos auctore Actio Tullio uis magna uol
ſcorum uenit . Priuſquam committerentur ludi.Tullius:ut domi compoſitum cum Martio fuerat:
ad conſules uenit:dicit eſſe:quæ ſecreto agere de Repu.uelit arbitris remotis.Inuitus:inqt:quos ſequi
iuſſi de meis ciuibus loquor:non tamen admiſſum quicquam ab iis criminatum uenio : ſed cautum
ne admittant:nimio pluſquam uelim noſtrorum ingenia ſunt mobilia:multis id cladibus ſenſimus:
quippe qui non noſtro merito:ſed ueſtra patientia incolumes ſumus:magna hic uolſcorum multitu
do eſt:ludi ſunt:ſpectaculo intēta ciuitas erit:memini quid ꝑ eandē occaſionē ab ſabinorꝫ iuuētute in

hac urbe cõmiſſum ſit:horret animus:nequid ĩconſulto ac temere fiat:hæc noſtra ueſtraq; cã primũ dicẽda uobis cõſulibus ratus ſum:qđ ad me attinet:extemplo hinc domũ abire in aĩo eſt:ne cuius facti dictiq; contagione præſens uioler:hæc locutus abiit. Conſules cũ ad patres rem dubiã ſub auctore certo detuliſſent:auctor magis:ut fit:quã res ad p̃cauendũ uel ex ſupuacuo mouit:factoq; ſenatuſconſulto:ut urbe excederent uolſci:p̃cones dimittuntur:q cẽs proficiſci ante noctem iuberent. Ingens pauor primo diſcurrentes ad ſuas res tollendas in hoſpitia perculit:ꝓficiſcentibus deĩde ĩdignatio aborta:ut cõſceleratos contaminatoſq; ab ludis feſtis diebus cœtu quodãmodo hominũ deorũq; abactos. Cum ꝑpe continuato agmine irent:p̃greſſus Tullius ad caput ferentinũ:ut quiſq; eueniret:primores eoꝝ excipiens q̃rendo indignandoq;:& eos ipſos ſedulo audientes ſcđa iræ uerba:& p eos multitudinẽ aliã in ſubiectum uiæ campũ deduxit. Ibi ĩ concionis modũ oĩonem exorſus.

Actii Tullii oĩo ad ſuos

Veteres Po. Ro. iniurias cladeſq; gentis uolſcoꝝ:ut oĩa:ĩquit:obliuiſcamini alia:hodiernã hãc cõtumeliam quo tandẽ aĩo fertis:ᷤ q̃ p noſtrã ignominiã ludos cõmiſere:an non ſenſiſtis triũphatũ hodie de uobis eſſe:ᷤ uos omnibus ciuibus:peregrinis tot finitimis populis ſpectaculo abeuntes fuiſſe:ᷤ ueſtras coniuges:ueſtros liberos traductos p ora hoĩum:quid eos:q audiuere uocem p̃conis:ᷤ quid qui:uos uidere abeuntes:ᷤ qđ eos:q huic ignominioſo agmini fuere obuii:exiſtimaſſe putatis:niſi aliqđ ꝓfecto nefas eſſe:qđ ſi iter ſimus ſpectaculo:uiolaturi ſimus ludos:piaculũq; merituri:ideo nos ab ſede pioꝝ:cœtu cõcilioq; abigi:quid deĩde illud nõ ſuccurrit:ᷤ uiuere nos:qui maturauimus ꝓficiſci:ſi hæc ꝓfectio & nõ fuga eſt:& hanc urbẽ uos nõ hoſtiũ ducetis:ᷤ ubi ſi unũ diẽ morati eſſetis:moriendũ oĩbus fuit:ᷤ & bellũ uobis indictũ eſt magno illoꝝ malo:q indixere:ſi uiri eſtis.

Actius Tullius & Martius Coriolanꝯ belli duces

Ita & ſua ſpõte iraꝝ pleni & ĩcitati domos ĩde digreſſi ſunt:inſtigãdoq; ſuos qſq; populos effecere:ut oẽ uolſcũ nomẽ deficeret. Impatores ad id bellũ de oĩum populoꝝ ſnĩa lecti Actius Tullius & Gn. Martius exul Romanus:in quo aliq̃to plus ſpei repoſitũ:q̃ ſpem neq̃q̃ fefellit:ut facile appareret ducibus ualidiorẽ:quã exercitu rẽ Romanã eẽ. Circeios ꝓfectus primũ colonos inde Romanos expulit:liberamq; eã urbẽ uolſcis tradidit:inde in latinã uiam trãſuerſis tramitibus tranſgreſſus. Satricũ Longulã Poluſtiã Coriolos Nouellã:hæc romanis oppida ademit:inde Lauiniũ recepit:tũc deinceps Corbionẽ Veteliã Trebium Labicos pedũ cepit:

Bolam quoq; Dionyſius ait a Martio occupatã

poſtremũ ad urbẽ a Pedo ducit:& ad foſſas cluuillas quinq; ab urbe millia paſſuũ caſtris poſitis populatur inde agrum Ro. cuſtodibus inter populatores miſſis:q patricioꝝ agros ĩtactos ſeruarẽt:ſiue infenſus magis plebi:ſiue ut diſcordia inter p̃res plebẽq; orireť:quæ ꝓfecto orta eſſet:adeo tribuni ferocẽ p ſe plebem criminando in primores ciuitatis inſtigabant:ſed ex ternus timor maximum concordiæ unicu lum:q̃uis ſuſpectos infeſtoſq; inter ſe iungebat aĩos:Id modo non conueniebat:qđ ſenatus cõſuleſq; nuſq̃ alibi ſpem:quã in armis ponebãt:plebs oĩa:quã bellum malebat.

SP. Naucius & Sex. furius cõ.

Sp. Naucius iam & Sex. Furius conſules erant:eos recenſentes legiones:præſidia per muros aliaq;:in quibus ſtationes uigiliaſq; eſſe placuerat:loca diſtribuentes:multo ingens pacem poſcentium multitudo primum ſeditioſo clamore cõterruit:deinde uocare ſenatum:referre de legatis ad. Gn. Martium mittendis coegit.

M. Minutius Poſt cõmunus SP. Largius P. Pinarius Q. Supplicius Ad Coriolanũ miſſi

Acceperunt relationem patres:poſteaquam apparuit labare plebis animos:miſſiq; de pace ad Martium oratores:atrox reſponſum rettulerunt. Si uolſcis ager redderetur:poſſe agi de pace:ſi præda belli p otium frui uelit:memorẽ ſe & ciuiũ iniuriæ:& hoſpitũ beneficii:anniſuꝝ ut appareat exilio ſibi irritatos nõ fractos animos eſſe. Iterum deinde iidem miſſi non recipiuntur in caſtra.

Sacerdotes Angures & Aruſpuel miſſi ut Plu. ait

Sacerdotes quoq; ſuis inſignibus uelatos iſſe ſupplices ad caſtra hoſtium traditum ẽ:nihilo magis:quã legatos flexiſſe animum.

Cõſiliũ ipm & ualeria ortũ ait Plu.

Tum matronæ ad Veturiam matrẽ Coriolani Volumniãq; uxorẽ frequentes coeunt:id publicum conſiliũ:an mulieribus timor fuerit:parum inuenio:peruicere certe:ut & Veturia magno natu mulier & Volumnia duos paruos ex Martio ferens filios ſecum in caſtra hoſtium irent:& quã armis uiri defendere urbem nõ poſſent:mulieres precibus lachrymiſq; defenderent. Vbi ad caſtra uentum ẽ:nunciatumq; Coriolano eſt adeſſe ingens mulierũ agmen:ut qui nec publica maieſtate in legatis:nec in ſacerdotibus tanta eſſuſa oculis animoq; religione motus eẽt:multo obſtinatior aduerſus lachrymas muliebres erat:deinde familiarium quidã:qui inſignem mœſticia inter cæteras cognouerat Veturiam inter nurum nepoteſq; ſtantem:niſi me fruſtrantur:inquit:oculi:mater tibi coniũxq; adſunt & liberi. Coriolanus propere ut amens conſternatus ab ſede ſua:cũ ferret matri obuiæ cõplexum:mulier in iram ex precibus uerſa:ſine:priuſquam cõplexũ accipio:ſciam:ĩquit:ad hoſtẽ:an ad filiũ uenerĩ captiua mater ne in caſtris tuis ſim:in hoc me longa uita infelix ſenecta traxit:ut exulem te:deĩde hoſtẽ uiderem:ᷤ Potuiſti populari hãc terrã:q̃ te genuit atq; aluit:ᷤ non tibi q̃uis ĩfeſto aĩo & minaci peruenerás ingrediẽti fines ira cecidit nõ:ᷤ cũ in conſpectu Roma fuit:ſuccurrit:intra mœnia illa domus ac penates mei ſunt:ᷤ mater cõiunx liberiq;:ᷤ Ergo:ego niſi peperiſſem:Roma nõ oppugnareť:ᷤ niſi filiũ haberem:libera in libera patria mortua eſſem:ᷤ Sed ego nihil iam pati:nec tibi turpius:q̃ mihi miſerius poſſum:nec ut ſim miſerrima:diu futura ſum:de his uideris:quos:ſi pgis:aut ĩmatura mors:aut lõga ſeruitus manet. Vxor deĩde ac liberi amplexi:fletuſq; ab oĩ turba mulieꝝ ortus:& cõploratio ſui patriæq; fregere tãdẽ uiꝝ:cõplexus ĩde ſuos dimittit:ipſe retro ab urbe caſtra mouit:abductis deĩde legiõibns ex agro Ro. ĩuidia rei opp̃ſſum:piſſe tradũt:alii alio lœto:apud Fabiũ lõge antiq̃ſſimũ auctorẽ uſq; ad ſenectutẽ eũdẽ uixiſſe ĩuenio:refert certe hãc ſæpe eũ exacta ætate uſurpaſſe uocẽ:multo miſerius ſeni exiliũ eẽ. Nõ ĩuiderũt laudes ſuas mulieribus uiri Ro. adeo ſine obtrectatiõe gloriæ alienæ uiuebať monumẽto quoq;:qđ eẽt tẽplũ mulieri Fortunæ edificatũ dedicatũq; ẽ. Rediere deinde uolſci:adiunctis Equis:ĩ agrũ Ro. ſed Equi Actium Tulliũ haud ultra tulere ducẽ. Hinc ex certami

ne uolſci Equi ne imperatorem coniuncto exercitui darent ſeditio:deinde atrox prælium ortum.Ibi fortuna Po.Ro.duos hoſtium exercitus haud minus pernicioſo:quá ꝑtinaci certamíe cõfecit: Cõſules.T.Sicinius &.C.Aquilius.Sicinio uolſci:Aquilio hernici:ná ii quoqꝫ in armis erát:ꝓuincia euenit eo anno hernici deuicti:cum uolſcis æquo marte diſceſſum eſt.Sp.Caſſius deíde & Proculus Verginius cõſules facti:cũ hernicis fœdus ictũ:agri ꝑtes adéptæ:íde dimidiũ latinis dimidiũ plebi diuiſurus cõſul Caſſius erat:adiiciebat huic muneri agri aliqtũ:qué publicũ poſſideri a priuatis criminabatᷣ. Id multos qdé patꝝ ipſos poſſeſſores periculo reꝝ ſuaꝝ terrebat:ſed & publica patribus ſollicitudo inerat largitione cõſulé ꝑiculoſas libertati opes ſtruere.Tum primũ lex agraria ꝓmulgata eſt:nunquam deíde uſqꝫ ad hanc memoriá ſine maximis motibus reꝝ agitata.Cõſul alter largitiõi reſiſtebat auctoribus patribus:nec omni plebe aduerſante: quæ primo cœperat faſtidire munus uulgatũ a ciuibus iſſe í ſocios:ſæpe deíde & Verginiũ cõſulé í cõcionibus uelut uaticinâté audiebat:peſtilés collegæ munus eé:agros illos ſeruituté iis:q acceperát:laturos:regno uiá fieri.Quid.n.ita aſſumi ſocios noméqꝫ latinũ? quid attinuiſſet hernicis pauloante hoſtibus capti agri tertiá parté reddi? niſi ut hæ gétes ꝓ Coriolano duce Caſſium habeant? popularis iam eé diſſuaſor & interceſſor legis agrariæ cœperat:uterqꝫ deinde conſul certatim plebi ídulgere:Verginius dicere paſſuꝝ ſe aſſignari agros:dum necui:niſi ciui Ro.aſſignentur.Caſſius:quia in agraria largitione ambitioſus í ſocios eoqꝫ ciuibus uilior erat:ut alio munere ſibi recõciliaret ciuium aíos:iubere ꝓ ſiculo fruméto pecuniá acceptá retribui populo.Id uero haud ſecus:quá ꝑſenté mercedé regni aſpnata plebs:adeo ꝓꝑ ſuſpicioné inſitá regni uelut abũdarét oía:munera eius í aís hominũ reſpuebantᷣ:qué ubi primũ mḡratu abiit:dánatũ necatumqꝫ cõſtat.Sũt q patré auctoré eius ſupplicii ferant:eũ cognita domi cauſa uerberaſſe ac necaſſe:peculiumqꝫ filii Cereri cõſecrauiſſe:ſignũ íde factũ eé & inſcriptũ ex Caſſia familia datũ.Inuenio apud quoſdam:idqꝫ ꝓpius fidei é:a quæſtoribus Ceſone Fabio &.L.Valerio diem dictá ꝑduellionis:damnatũqꝫ populi iudicio:dirutas publice ædes:ea é area ante Telluris ædem.Cæteꝝ ſiue illud domeſticum:ſiue publicũ fuit iudiciũ:damnatur.Seruilio Cornelio.Qu.Fabio cõſulibus.Haud diuturna ira populi í Caſſium fuit:dulcedo agrariæ legis ipſa per ſe dempto auctore:ſubibat animos:accenſaqꝫ ea cupiditas eſt malignitate patꝝ:qui deuictis eo anno uolſcis:equiſqꝫ milité præda fraudauere:quicquid captum ex hoſtibus eſt:uendidit Fabius cõſul:ac redegit in publicũ.Inuiſum erat Fabium nomen plebi propter nouiſſimũ cõſulem:tenuere tamé patres:ut cũ.L.Aemylio Ceſo Fabius conſul crearetᷣ:eo infeſtior facta plebes.Seditio domeſtica bellũ externũ exciuit: bello deinde ciuiles diſcordiæ íntermiſſæ:uno animo patres ac plebs rebellátes uolſcos & equos duce Aemylio proſpera pugna uicere:plus tamé hoſtiũ fuga:quam præliũ abſumpſit:adeo ꝑtinaciter fuſos inſecuti ſunt equites.Caſtoris ædes eodé anno idibus quintilibus dedicata eſt:uota erat latino bello Poſthumio dictatore:filius eius duũuir ad idipſum creatus dedicauit.Sollicitati & eo anno ſunt dulcedine agrariæ legis animi plebis.Tr.Pl.popularé poteſtatem lege populari celebrant:patres ſatis ſuperqꝫ gratuiti furoris in multitudine credentes eſſe:largitiones temeritatiſqꝫ inuitamenta horrebant:acerrime patribus duces ad reſiſtendum cõſules fuere. Ea igitur pars reipublicæ uicit:nec in præſens modo:ſed in ueientem etiam annum.M.Fabium Ceſonis fratrem:& magis inuiſum alterum plebi accuſatione.Sp.Caſſii.L.Valerium conſulem dedit. Certatum eo quoqꝫ anno cum tribunis eſt:uana lex:uaniqꝫ legis auctores iactando irritum munus facti.Fabium inde nomen ingens poſt tres continuos conſulatus:unoqꝫ uelut tenore omnes expertos tribuniciis certaminibus habitũ:itaqꝫ ut bene locatus manſit í ea familia aliquandiu honos.Bellũ inde ueiens initum:& uolſci rebellarunt:ſed ad bella externa prope ſupererant uires: abutebanturqꝫ iis inter ſemetipſos certando.Acceſſere ad ægras iá omniũ mentes prodigia cæleſtia prope quottidianas in urbe agriſqꝫ oſtentantia minas:motiqꝫ ira numinis cauſam nullam aliam uates canebant: publice priuatimqꝫ nunc extis:nũc per aues cõſulti quam haud rite ſacra fieri:qui terrores eo euaſere:ut Oppia uirgo ueſtalis damnata inceſti pœnas dederit.Qu.Fabius inde &.C.Tullius conſules facti:eo anno non ſegnior diſcordia domi:& bellum foris atrocius fuit.Ab Equis arma ſumpta.Veientes quoqꝫ agrum Romanoꝝ populantes inierunt.Quoꝝ belloꝝ creſcente cura Ceſo Fabius & Sp.Furius cõſules fiunt.Artonam latiná urbé equi oppugnabant:ueientes pleni iam populationum Romam ipſam ſe oppugnaturos minitabantᷣ:qui terrores cũ cõpeſcere deberent:auxere inſuper animos plebis:redibatqꝫ nõ ſua ſponte plebi mos detrectandi militiam:ſed.Sp.Publius Licinius Tr.Pl.ueniſſe tépus ratus per ultimá neceſſitaté legis agrariæ patribus iniungendæ:ſuſceperat ré militarem impediendam. cæterum tota inuidia tribuniciæ poteſtatis uerſa in auctoré eſt:nec í eũ conſul acrius:quá ipſius eius collegæ coorti ſunt:auxilioqꝫ eoꝝ delectũ conſules habent.Ad duo ſimul bella exercitus ſcribitur ducendus:Fabio in ueientes:In equos Spurio datur:& in equis qdé nihil dignum memoria geſtum eſt: Fabio aliquanto plus negotii cũ ciuibus:quá hoſtibus fuit.Vnus ille uir ipſe cõſul rẽpublicá ſuſtinuit: quá exercitus odio cõſulis:quantũ í ſe fuit:prodebat:Ná cum cõſul ꝑter cæteras íperatorias artes:qs parando gerendoqꝫ bello ædidit plurimas:ita inſtruxiſſet acié:ut ſolo equitatu emiſſo exercitũ hoſtiũ funderet:inſequi fuſos pedes noluit:nec illos & ſi nõ adhortatio inuiſi ducis:ſuũ ſaltẽ flagitium:& publicũ in ꝑſentia dedecus:poſtmodũ ꝑiculũ:ſi aíus hoſti rediſſet:cogere potuit gradũ accelerare: aut ſi aliud nihil íſtare íſtructos:Iniuſſu ſigna referũt:mœſtiqꝫ:crederes uictos:execrátes nũc íperatoré:nũc nauatam ab equite operá redeunt í caſtra.Nec huic tam peſtilenti exemplo remedia ulla ab íperatore quæſita ſunt:adeo excellẽtibus íngeniis citius defuerit ars:qua ciué regant:quá qua hoſtem ſuperent.

Plu. uergiliá coriolá cõiugé & uon uolum má uocat

T.Sicinius & G.aqlius cõſ.

SP.Caſſiuſ & ꝓculuſ uerginiuſ cõſ.

Pría lex agraria

SP.caſſii dánatio

Seruilio Corneliuſ & Q.Fab. conſul

L.Aemiliuſ Cæſo fabio conſul

M.fab. L.Valeriuſ cõ.

Oppia ueſtaliſ dánatᷣ

Q.fab. &.SP. furiuſ conſul

M.Fabius & Gn.Manilius conſ.

Conſul Romam rediit non tam belli gloria aucta:quã irritato exacerbatoq; ĩ ſe militũ odio obtinue-
re tamẽ pr̃es:ut in fabia gẽte cõſulatus maneret.M.Fabium cõſulẽ creant:Fabio collega Gn.manilius
dat᷑.Et hic annus tribunũ auctorẽ legis agrariæ habuit.T.Põtificius fuit:is eandem uiam uelut ꝓceſ-
ſiſſet.Sp.Licinio ĩgreſſus:delectũ pauliſper ĩpediit.Perturbatis iterꝝ pr̃ibus.Ap.claudius uictã tribuni
tiam poteſtatẽ dicere priore anno:ĩ p̃ſentia:Reipub.exẽplo ĩ perpetuũ:q̃do inuentũ ſit:ſuis ipſam ui-
ribus diſſolui:neq;.n.unq̃ defuturꝝ:q ex collega uictoriã ſibi:& gr̃am melioris partis bono publico ue
lit eſſe q̃ſitã:& plures:ſi pluribus opus ſit tribunos ad auxiliũ cõſulũ paratos fore:& unũ uel aduerſus
oẽs ſatis eẽ:darẽt mõ & cõſules & primores patrũ operã:ut ſi minus oẽs aliquos tamẽ ex tribunis rei-
pu.ac ſenatui cõciliarẽt.Præceptis Appii moniti pr̃es uniuerſi comiter ac benigne tribunos appellare:
& cõſulares:ut cuiq; eorꝝ priuati aliqd iuris aduerſus ſingulos erat:parti gr̃a:parti auctoritate obti-
nuere:ut tribuniciæ poteſtatis uires ſalubres uellẽt reipu.eẽ:nouẽq; tribunorꝝ aduerſus unũ morato-
rẽ publici cõmodi auxilio:delectũ cõſules habẽt.Inde ad ueiẽs bellũ ꝓfecti:quo undiq; ex Ethruria au
xilia cõuenerãt:nõ tã ueientiũ gratia cõcitata:quã qđ ĩ ſpem uentũ erat diſcordia ĩteſtina diſſolui rem
Ro.poſſe:prĩcipeſq; ĩ oĩum Ethruriæ populorꝝ cõciliis fremebãt:æternas opes eẽ romanas:niſi inter
ſemetipſi ſeditiõibus ſæuiãt:id unũ uenenũ eam labẽ ciuitatibus opulẽtis repertã:ut magna imperia
mortalia eẽnt:diu ſuſtẽtatũ id malũ parti patrũ cõſiliis:parti patiẽtia plebis:iã ad extrema ueniſſe:du-
as ciuitates ex una factas:ſuoſq; cuiq; parti mgr̃atus ſuas leges eſſe:primũ in delectibus ſæuire ſolitos:
eoſdẽ in bello tamẽ parere ducibus:q̃licunq; urbis ſtatu manente diſciplina militari ſiſti potuiſſe:iam
nõ parẽdi mgr̃atibus morẽ:ĩ caſtra quoq; romanũ militẽ ſeq.Proxĩo bello ĩ ipſa acie:ĩ ipſo certamine

Cur uictis eqs quũ duobus locis hetruſcos prouinciam Fabio datum ſuperbius dixeris

cõſenſu exercitus traditã ultro uictoriã uictis Equis:ſigna deſerta:ĩperatorẽ ĩ acie relictũ:iniuſſu in ca
ſtra reditũ:ꝓfecto:ſi inſtetur:ſuo milite uinci Romã poſſe:nihil aliud opus eẽ quã indici oſtẽdiq; bel
lũ:cætera ſpõte ſua fata:& deos geſturos.Hæ ſpes Ethruſcos armauerant multis ĩuicẽ caſibus uictos
uictoreſq;.Cõſules quoq; romani nihil p̃terea aliud:quã ſuas uires:ſua arma horrebãt:memoria peſſi
mi ꝓximo bello exẽpli terrebat:ne rem cõmitterẽt:eo ubi duæ ſimul acies timẽdæ eſſent:itaq; caſtris
ſe tenebant tam ancipiti p̃iculo auerſi:diẽ tẽpuſq; forſitan ipſum leniturꝝ iras ſanitatẽq; aĩs allaturꝝ.
Veiens hoſtis ethruſciq; eo magis p̃propere agere:laceſſere ad pugnã primo obequitãdo caſtris: pro-
uocandoq;:poſtremo ut nihil mouebat tã conſules ipſos:quã exercitũ increpãdo:ſimulationẽ inteſti-
næ diſcordiæ remedium timoris inuentũ:& cõſules magis nõ confidere:quã nõ credere ſuis militi-
bus:nouum ſeditionis genus ſilentiũ otiumq; inter armatos.Ad hæc ĩ nouitatẽ generis originiſq; tã
falſa:q uera iacere.Hæc cũ ſub ipſo uallo portiſq; ſtreperẽt.Haud ægre cõſules pati:at ĩperitæ multitu
dini nũc indignatio:nũc pudor pectora uerſare:& ab ĩteſtinis auertere malis:nolle inultos hoſtes:nol-
le ſucceſſum nõ patribus:nõ cõſulibus:externa & domeſtica odia certare in aĩs:tãdẽ ſuperãt externa:
adeo ſupbe ĩſolenterq; hoſtis eludebat:freq̃ntes in p̃toriũ conueniunt:poſcunt pugnã:poſtulant:ut ſi
gnũ detur.Cõſules uelut deliberabundi capita cõferunt:diu colloquunt᷑:pugnare cupiebant:ſed retro
reuocãda & addẽda cupiditas erat:ut aduerſandoq; remorando ĩcitato ſemel militi adderent impetũ.
Reddit᷑ reſpõſum ĩmaturam rem agi:nõdum tp̃s pugnæ eſſe:caſtris ſe tenerent:edicunt ĩde:ut abſti-
neant pugna:ſiq̃s iniuſſu pugnauerit:ut ĩ hoſtẽ aĩaduerſuros:ita dimiſſis:quo minus cõſules uelle cre
dunt:creſcit ardor pugnandi:accendunt ĩſuper hoſtes ferocius multo:ut ſtatuiſſe nõ pugnare cõſules
creditum ẽ:quippe impune ſe inſultaturos:nõ credi militi arma:rem ad ultimum ſeditionis eruptu-
ram:finemq; ueniſſe Romano ĩperio.His fræti occurſant portis:ĩgerunt probra:ægre abſtinent:qui
caſtra oppugnẽt.Enĩuero nõ ultra contumelia pati romanus poſſe:totis caſtris undiq; ad cõſules cur
ritur:nõ tam ſenſim ut ante per centurionũ principes poſtulãt:ſed paſſim omnes clamoribus agunt:
matura res erat tergiuerſantur tamen.Fabius deĩde ad creſcentẽ tumultũ iam metu ſeditionis colle-
ga concedente:cũ ſilentiũ claſſico feciſſet:ego iſtos Manili poſſe uincere ſcio:uelle ne ſcirẽ:ipſi fecerũt:
itaq; certũ atq; decretum ẽ non dare ſignũ:niſi uictores ſe redituros ex hac pugna iurent:conſulẽ Ro
manum miles ſemel in acie fefellit:deos nunquam fallet.Centurio erat.M.Flauoleius inter primores

Attur pugnandi cupiditatẽ

pugnæ flagitator:uictor:ĩquit.M.Fabi reuertar ex acie:ſi fallat:Iouem patrem Gradiuumq; Martem
alioſq; iratos inuocat deos:inde deĩceps omnis exercitus ĩ ſe quiſq; iurat.Iuratis datur ſignũ:arma ca-
piunt:eunt in pugnam irarꝝ ſpeiq; pleni:nũc iubent ethruſcos probra iacere:nunc armato ſibi quiſq;
lingua prõptũ hoſtẽ offerri.Omniũ illo die:qua plebis:qua patrꝝ eximia uirtus fuit:fabia gens maxĩe
enituit:multis ciuilibus certaminibus infenſos plebis aĩos illa pugna ſibi reconciliare ſtatuũt:inſtruit᷑
acies.Nec ueiens hoſtis ethruſcæq; legiones detrectãt:ꝓpe certa ſpes erat:nõ magis ſecũ pugnaturos:
quam pugnauerint cũ equis:maius quoq; aliquod ĩ tã irritatis animis:& occaſione ancipiti haud de-

Immo cum ethruſcis ſi uera ſupbius dixiſti Q. Fabii interitus

ſperandum eẽ facinus:res aliter lõge euenit:nã nõ alio ante bello ĩfeſtior romanus:adeo hinc cõtume
liis hoſtes:hinc cõſules mora exacerbauerãt:præliũ iniit.Vix explicãdi ordinis ſpatiũ ethruſcis fuit:cũ
pilis ĩter primam trepidationem abiectis temere magis:quam emiſſis:pugna iam ad manus:iam ad
gladios:ubi mars eſt:atrociſſimus:uenerat.Inter primores genus Fabium inſigne ſpectaculo exẽploq;
ciuibus erat:ex his.Q.Fabium:tertio hic anno ante cõſul fuerat principẽ in conferctos ueientes euntẽ
ferox uiribus & armorum arte:tuſcus incautum inter multas uerſantem hoſtium manus gladio per
pectus trãſfigit:tælo extracto præceps Fabius in uulnus abiit.Senſit utraq; acies unius uiri caſum:ce-
debat inde Romanus:cũ.M.Fabius cõſul trãſiliit iacentis corpus:obiectaq; parma hoc iuraſtis inquit
militẽs:fugiẽtes uos ĩ caſtra redituros?adeo ignauiſſimos hoſtes magis timetis:quã Iouẽ Martẽq; ꝑ

quos iuraſtis? at ego iniuratus: aut uictor reuertar: aut ꝓpe te hic. Q. Fabi dimicãs cadã: Cõſuli tũ. C.
Fabius prioris anni cõſul: uerbis ne iſtis frater: ut pugnẽt: te ĩpetratuꝝ credis? dii impetrabunt: ꝑ quos
iurauere: & nos: ut decet ꝓceres: ut Fabio noĩe eſt dignũ pugnãdo potius: quã adhortãdo accẽdamus
militũ aĩos: ſic in primũ infeſtis haſtis ꝓuolãt duo Fabii: totaq; mouerũt ſecũ aciẽ. Prælio ex parte una
reſtituto nihilo ſegnius in altero cornu Manilius cõſul pugnã ciebat: ubi ꝓpe ſimilis fortuna eſt uerſa
ta: nã ut altero cornu. Q. Fabiũ: ſic in hoc ipm cõſulem maniliũ iam uelut fuſos agentẽ hoſtes: & in pi
gre milites ſecuti ſunt: & ut ille graui uulnere ictus ex acie ceſſit ĩterfectum rati gradũ rettulere: ceſſiſ/
ſentq; loco: ni cõſul alter cũ aliquot turmis eqtum in eã partẽ citato equo aduectus uiuere clamitans
collegã ſe uictorẽ effuſo altero cornu adeſſe: rem ĩclinatam ſuſtinuiſſet: Manlius quoq; ad reſtituendã
aciem ſeipſe corã offert: duoꝝ cõſulũ cognita ora accẽdunt militũ aĩos: ſimul & uanior iã erat hoſtiũ
acies: dum abũdãte multitudĩe fræti ſubtracta ſubſidia mittũt ad caſtra oppugnãda: in quæ haud ma/
gno certamĩe facto ĩpetu dum ꝑdæ magis: quã pugnæ memores tererent tp̃s: triarii romani: ꝗ primã
irruptionẽ ſuſtinere nõ potuerãt: miſſis ad cõſules nũciis: quo loco res eẽnt cõglobati ad ꝑtoriũ rede/
unt: & ſua ſpõte ꝑlium ipſi renouãt: & Manilius cõſul reuectus in caſtra ad oẽs portas milite oppoſito
hoſtibus uiã clauſerat. Ea deſperatio tuſcis rabiem magis: quã audaciã accẽdit: nã cum ĩcurſantes qua/
cũq; exitum oſtẽderet ſpes uano aliquotiẽs ĩpetu iſſent: globus iuuenũ in ipm cõſulẽ inſignẽ armis in/ Mana/
uadit: pria excepta a circũſtantibus tæla: ſubſtineri deĩde uis neqt: cõſul mortifero uulnere ictus cadit: lii cõſu
fuſiq; circa oẽs. Tuſcis creſcit audacia: Romanos terror ꝑ tota caſtra trepidos agit: & ad extrema uentũ lis inte/
foret: ni legati rapto cõſulis corpore patifeciſſent una porta hoſtibus uiam: ea erumpunt: cõſternatoq; ritus
agmine abeũtes in uictorẽ alteꝝ ĩcidunt cõſulem: ibi iteꝝ cæſi fuſiq; paſſim: uictoria egregia parta: tri
ſtis tamẽ duobus tam claris funeribus. Itaq; cõſul decernẽte ſenatu triũphum: ſi exercitus ſine ĩperato Trium
re triũphare poſſit: ꝓ eximia belli opa ſe paſſuꝝ: reſpondit ſe familia funeſta. Qu. Fabii fratris morte: phus tẽ
Rep. ex parte orba: cõſule altero amiſſo publico priuatoq; deformẽ luctu laureã non acceptuꝝ: omni peſtiue
acto triumpho depoſitus triũphus clarior fuit: adeo ſpreta ĩ tẽpore gloria ĩterdũ cumulatior redit: fu/ ĩpudia/
nera deĩde duo collegæ fratriſq; ducit. idẽ ĩ utroq; laudat: cũ cõcedendo illis ſuas laudes: ipſe maximã tus dan
ꝑtẽ eaꝝ ferret. Neq; ĩmemor eius: qđ initio cõſulatus imbiberat reconcilandis aĩos plebis: ſaucios mi/ tur om
lites curãdos diuidit patribus. fabiis plurimi dati: neq; alibi maiore cura habiti: inde populares iã eẽ Fa/ ni triũ/
bii: nec hoc ulla re niſi ſalubri reip. ꝑte. Igit̃ nõ patrũ magis: quã plebis ſtudiis. Gn. Fabius cũ. T. Vergi/ pho cla
nio cõſul factus: neq; bella: neq; delectus: neq; ullã aliã priorẽ curã agere: quã ut iã aliqua ex arte ĩcoha rior
ta cõcordiæ ſpe: primo quoq; tempore cũ patribus coaleſcerent animi plebis: Itaq; principio anni cẽſu
it: priuſquã quiſquam agratiæ legis auctor tribunus exiſteret: occuparent patres ipſi ſuum munus fa
cere: captiuum agrum plebi quã maxime æqualiter darent: æquum eſſe habere eos: quorum ſanguĩe
ac ſudore partus ſit. Aſpernati atres ſunt equeſti quoq; qdã nimia gloria luxuriare & euaneſcere uiui/
dum illud quondã Ceſonis ingeniũ: nullæ deĩde urbanæ factiões fuere. Vexabant̃ ĩcurſionibus equo
rum latini: eo cũ exercitu Ceſo miſſus in ipſoꝝ equoꝝ agrũ depopulãdũ trãſit. Equi ſe in oppida rece
perunt: muriſq; ſe tenebãt: eo nulla pugna memorabilis fuit. At a ueiẽte hoſte clades accepta temerita
te alterius cõſulis: actũq; de exercitu foret: ni Ceſo Fabius in tp̃e ſubſidio ueniſſet. Ex eo tp̃e neq; pax:
neq; bellũ cũ ueientibus fuit. Res ꝓxime in formã latrocinii uenerat: legionibus romanis cedebant in
urbem: ubi abductas ſenſerãt legiones: agros ĩcurſabant. bellũ quiete: quietẽ bello ĩuicem eludẽtes: ita
neq; omitti tota res: neq; ꝑfici poterat: & alia bella aut ꝑſentia ĩſtabant: ut ab Equis: Volſciſq; non diu/
tius: quã dolor recẽs ꝓxime cladis trãſiſſet qeſcentibus: aut mox moturos ſe apparebat ſabinos ſemꝑ
infeſtos Etruriãq; oẽm. Sed ueiens hoſtis aſſiduus magis: quã grauis: cõtumeliis ſæpius: quam ꝑiculo Fabia
aĩos agitabat: qđ nullo tp̃e negligi poterat: aut auerti alio ſinebat. Tum fabia gens ſenatũ adiit: cõſul ꝓ gens ue
gente loquit̃. Aſſiduo magis quã magno ꝑſidio: ut ſcitis patres cõſcripti: bellũ ueiens eget: uos alia bel iens bel
la curate: Fabios hoſtes ueientibus date: auctores ſumus tutam ibi maieſtatem Ro. nominis fore: no/ lum ſu
ſtrum id nobis uelut familiare bellum priuato ſumptu gerere in aĩo eſt: reſpu. & milite illic & pecunia ſcipit
uacet. Gratiæ ĩgentes actæ: cõſul e curia egreſſus comitãte Fabioꝝ agmine: ꝗ in ueſtibulo curiæ ſena/
tuſcõſultum expectãtes ſteterãt: domum rediit: iuſſi armati poſtero die ad limẽ cõſulis adeſſe: domos
inde diſcedunt. Manat tota urbe rumor: Fabios ad cælũ laudibus ferũt: familiã unam ſubiſſe ciuitatis
onus: ueiens bellũ in priuatã curam: in priuata arma uerſum: ſi ſint duæ roboris eiuſdẽ in urbe gentes
depoſcant hæc uolſcos ſibi: illa equos: Po. Ro. pacem tranquillam agente oẽs finitimoſ ſubigi populos
poſſe. Fabii poſtero die arma capiũt: quo iuſſi erãt: cõueniũt. Cõſul paludatus egrediẽs in ueſtibulo gẽ
tem oẽm ſuã ĩſtructo agmine uidet: acceptus ĩ mediũ ſigna ferri iubet. Nunꝗ exercitus neq; minor nu
mero: neq; clarior fama & admiratiõe hoĩum ꝑ urbẽ inceſſit. Sex & .ccc. milites oẽs patricii: oẽs unius Sed &
gentis: quoꝝ neminẽ ducem ſperneret: egregius qbuſlibet tp̃ibus ſenatus: ibant unius familie uiribus ccc. fa/
ueienti populo peſtem minitantes: ſequebat̃ turba propria: alia cognatorum ſodaliumq;: nihil mediũ bii
nec ſpem: nec curã: ſed immenſa oĩa uoluẽtium aĩo: alia publica ſollicitudine excitata fauore & admi/
ratione ſtupens: ire fortes ire fœlices iubent: inceptis euentus pares reddere: cõſulatus inde ac trium/
phos omnia præmia ab ſe: omnes honoes ſperare. Prætereuntibus capitolium arcemq; & alia templa
quicquid deoꝝ oculis: quicqd aĩo occurrit: præcantur: ut illud agmen fauſtum atq; fœlix mittãt: ſoſ/
pites breui in patriã ad parẽtes reſtituãt. Incaſſum miſſæ præces: infœlici uia a dextero Iano portæ car
mentalis ꝓfecti ad cremeram flumẽ ꝑueniunt: is opportunus uiſus locus communiendo præſidio.

L. Aemilius. G. Seruilius

L. Aemylius inde:&.C.Seruilius cõſules facti:& donec nil aliud:quã ĩ populatiõibus res fuit:nõ ad
ꝑſidiũ mõ tutandũ Fabii ſatis erãt:ſed tota regiõe:qua tuſcus ager romano adiacet:ſua tuta oĩa: ĩfeſta
hoſtium uagãtes ꝑ utrũqꝫ finẽ facere.Interuallũ deĩde haud magnũ populatiõibus fuit:dum & ueien
tes:accito ex ethruria exercitu:ꝑſidium cremeræ oppugnãt:& romanæ legiões ab.L.Aemylio cõſu/
le abductæ cominus cũ ethruſcis dimicãt acie:q̃q̃ uix dirigẽdi aciem ſpaciũ ueientibus fuit:adeo inter
primam trepidationem:dum poſt ſigna ordines introeunt:ſubſidiaque locant:inuecta ſubito ab late/
re romana ala equitum non pugnæ modo incipiendæ:ſed conſiſtendi ademit locum:ita fuſi retro ad
Saxa rubra ibi caſtra habebãt:pacẽ ſupplices petunt:cuius ĩpetratæ ab inſita aĩs leuitate ante deductũ

Fabiorũ ſucceſſus

cremera romanũ ꝑſidiũ pœnituit.Rurſum cũ Fabiis erat ueienti populo ſine ullo maioris belli appa/
ratu certamẽ:nec erant ĩcurſiones mõ in agros aut ſubiti ĩpetus ĩcurſantiũ:ſed aliquotiẽs æquo cãpo
collatiſqꝫ ſignis certatũ:genſqꝫ una Po.Ro.ſæpe ex opulẽtiſſima:ut tum res erant:ethruſca ciuitate ui/
ctoriã tulit.Id primo acerbũ indignũqꝫ ueiẽtibus eſt uiſum:inde cõſilium ex renatũ inſidiis ferocẽ ho
ſtem captãdi:gaudere ẽt multo ſucceſſũ Fabiis audaciã creſcere:itaqꝫ & pecora ꝑdantibus aliquotiens
uelut caſu ĩcidiſſent obuiã acta:& agreſtiũ fuga uaſti relicti agri:& ſubſidia armatoꝝ ad arcẽdas popu

Fabii oẽs ad unũ ceduntur

lationes miſſa:ſæpius ſimulato:quã uero bello refugerũt.Iamqꝫ fabii adeo contẽpſerãt hoſtẽ:ut ſua in
uicta arma neqꝫ loco:neqꝫtpe ullo crederẽt ſuſtineri poſſe:hæc ĩpes ꝓuexit ut ad cõſpecta ꝓcul a creme
ra magno cãpi ĩteruallo pecora:q̃q̃ rara hoſtiũ appareret arma:decurrerẽt:& cũ ĩprouidi effuſo curſu
ĩſidias circa ipm iter locatas ſupaſſent:palãteſqꝫ paſſim uaga:ut fit:pauorẽ ĩiecto rapẽt pecora:ſubito ex
inſidiis cõſurgitᷣ:& aduerſi & undiqꝫ hoſtes erant.Primo clamor circũlatus exterruit: deinde tæla ab
omni parte accedebãt:coeũtibuſqꝫ ethruſcis iã cõtinẽti agmĩe armatoꝝ ſepti:quo magis ſe hoſtis ĩfere
bãt:cogebantᷣ breuiore ſpatio:& ipſi orbẽ colligere:quæ res paucitatẽ eoꝝ inſignem: & multitudinẽ
ethruſcoꝝ multiplicatis in arcto ordinibus faciebat:tum omiſſa pugna:quã in oẽs partes parem in/
tenderat:in unũ locũ ſe oẽs ĩclinãt:eo niſi corporibus armiſqꝫ rupere cuneo uiã:duxit uia in æditũ le/
niter collẽ:inde primo reſtitere:mox ut reſpirãdi ſupior locus ſpaciũ dedit:recipiẽdiqꝫ a pauore tanto
aĩum pepulere ẽt ſubeũtes:uincebatqꝫ auxilio loci paucitas:ni iugo circũmiſſus ueiens in uerticẽ collis
euaſiſſet.Ita ſuperior rurſus hoſtis factus:Fabii cæſi:ad unũ oẽs ꝑſidiumqꝫ expugnatum.ccc.vi.periſſe
ſatis cõuenit:unũ ꝓpe puberẽ ætate relictũ ſtirpẽ gẽti Fabiæ:dubiiſqꝫ rebuspo.Ro.ſæpe domi belliqꝫ

G. Horatius T. Menenius conſul.

maximũ futuꝝ auxiliũ.Cũ hæc accepta clades eẽt:iã.C.Horatius &.T.Menenius cõſules erãt: Mene/
nius aduerſus tuſcos uictoria elatos cõfeſtim miſſus:tũ quoqꝫ male pugnatũ eſt:& ianiculũ hoſtes oc/
cupauere:obſeſſaqꝫ urbs foret ſuper bellum annona ꝑmente:trãſierant enĩ ethruſci tyberim:ni Hora
tius cõſul e uolſcis eẽt reuocatus:adeoqꝫ id bellũ ipſis ĩſtitit mœnibus:ut primo pugnatum ad ſpei ſit
æquo marte:iterum ad portam collinam:ibi quãquam paruo momento ſuperior Ro.res fuit: melio

A. Verginius & SP. Seruilius conſul.

rem tamen militem recepto priſtino animo in futura prælia id certamen fecit.A. Verginius: &.SP.
Seruilius conſules fiunt.Poſt acceptam proximã pugnæ cladem ueientes abſtinuere acie: populatio/
nes erant:& uelut ab arce ianiculi paſſim in Ro.agrum impetus dabant:non uſquam pecora tuta: nõ
agreſtes erãt:capti deinde eadem arte ſunt:qua ceperant Fabios.Secuti dedita opera paſſim ad illece/
bras propulſa pecora præcipitauere in inſidias:quo plures erant:maior cædes fuit:ex hac clade atrox
ira maioris cladis cauſa:atqꝫ initiũ fuit:traiecto enĩ nocte tyberi caſtra Seruilii cõſulis adorti ſunt op/
pugnare:inde fuſi magna cæde in ianiculũ ſe ægre receperũt.Cõfeſtim cõſul & ipſe trãſit tyberim:ca/
ſtra ſub ianiculo cõmunit:poſtero die luce orta nõ nihil &heſterna felicitate pugnæ ferox:magis tamẽ
ĩ opia frumẽti:quãuis ꝑcipitia:dũ celeriora eſſent:agebãt cõſilia temere aduerſo ianiculo ad craſta hoſti
um aciẽ erexit:fœdiuſqꝫ ĩde pulſus:quã pridie pepulerat:iteruẽtu collegæ ipſe exercituſqꝫ ẽ ſeruatus:i/
ter quas acies hetruſci cũ inuicẽ his atqꝫ illis terga darẽt occidione occiſi:ita oppreſum temeritate feli/

Ethruſci Verẽ ianiculũ occuparãt ceſi ſunt

ci ueiens bellũ.Vrbi cũ pace laxior ẽt annona rediit:&aduecto ex Cãpania frumento:& poſteaq̃ timor
ſibi cui futuræ inopiæ abiit eo quod abditũ fuerat ꝓlato:Ex copia deĩde ocioqꝫ laſciuere rurſus animi
& priſtina mala:poſteaq̃ foris deerant:domi quærere:tribuni plebem agitare ſuo ueneno agraria lege
in reſiſtentes ĩcitare patres:nec ĩ uniuerſos mõ: ſed ĩ ſingulos:Qu.Conſidius &.T.Genũtius auctores

T. Menenio diẽ. T. Statio dicitᷣ. L. Cæditõ dies dcã

agrariæ legis.T. Menenio diẽ dicũt:ĩuidiæ erat amiſſum Cremeræ ꝑſidiũ:cũ haud ꝓcul ĩde ſtatiua cõ
ſul habuiſſet:eã oppreſſit:cũ & patres haud minus quã ꝓ Coriolano annixi eſſent & pr̃is Agrippæ fa
uor haud dũ exoleuiſſet.In mulcta tẽperarũt tribuni:cũ capitis anq̃ſiſſent:duo milia æris dãnato mul
ctã edixerũt:ea ĩ caput uertit:negãt tuliſſet ignominiã ægritudinẽqꝫ: ĩde morbo ab ſũptũ eẽ:alius inde
reus.SP. Seruilius ut cõſulatu abiit Gaio Nautio & publio Valerio cõſulibus initio ſtatĩ ãni ab.L.Cæ/
ditio &.T.Statio tribunis die dicta:nõ ut Menenius ꝑcibus ſuis aut patrũ:ſed cũ multa fidutia ĩnocen
tiæ gr̃æqꝫ tribinitios ĩpetus tulit:& huic ꝑliũ cũ tuſcis ad ianiculũ erat crimini:ſed feruidi aĩ uir ut ĩ pu
blico ꝑiculo ante:ſic tũ ĩ ſuo nõ tribunos mõ:ſed plebẽ or̃one feroci refutãdo.exprobrãdoqꝫ.T.Mene/
nii dãnationẽ:mortẽqꝫ:cuius pr̃is munere reſtituta quõdã plebs :eos ipſos:qubs tum ſcæuiret magi/
ſtratus eas leges hr̃et:ꝑiculũ audatia diſcuſſit:iuuit & Verginius collega teſtis ꝓductus ꝑticipãdo lau
des magis tamẽ menenianũ:adeo mutauerãt aĩum:ꝓfuit iuditiũ Certamina domi finita:ueiens bellũ
exortũ:q̃bus ſabini arma cõiũxerãt.P.Valerius cõſul:accitis latĩoꝝ hernicoꝝqꝫ auxiliis:cũ exercitu Vei
os miſſus:caſtra ſabina:quæ ꝓ menibus ſocioꝝ locata erãt cõfeſtim aggreditᷣ:tãtãqꝫ trepidationẽ ĩiecit
ut dũ diſpſi alii:alii mãipulatĩ excurrũt ad arcẽdã hoſtiũ ui:ea porta:ubi ſignũ ĩtulerat caperetᷣ:ĩtra ual
lũ deĩde cædes magis q̃ ꝑliũ eẽ tumultus e caſtris in urbẽ penetrat tanq̃ Veiis captis ita pauidi ueientes

ad arma currūt:pars ſabinis eunt ſubſidio:pars romanos toto ipetu ītentos ī caſtra adoriūť: pauliſper Sabini
auerſi turbatiq; ſunt:deīde & ipſi utroq; uerſis ſignis reſiſtūt:& eqs ab cōſule īmiſſus tuſcos fundit fu & Veré
gatq;:eadéq; hora duo exercitus:duæq; potétiſſimæ & finitimæ gétes ſupatæ ſunt. Dū hæc ad Veios tes uin/
gerunť:uolſci eq q; in latio agro poſuerat caſtra populatiq; fines erāt:eos ꝑ ſe ipſi latini aſſūptis her cuntur
nicis ſine romano aut duce aut auxilio caſtris exuerūt:igenti ꝑda ꝑter ſuas recupatas res potiti ſunt:
miſſus tamé ab roma cōſul in uolſcos.C.Nautius.mos:credo:nō placebat ſine romano duce exerci/
tuq; ꝓpriis ſocios uiribus cōſiliiſq; bella gerere nullū genus calamitatis cōtumeliæq; nō æditū in uol
ſcos eſt:nec tamé perlici potuere:ut acie dimicarét.L.Furius inde &.C.Manilius cōſules Manilito Ve
ientes ꝓuincia euenit:nō tamé bellatū:induciæ ī ānos.xl.petétibus datæ fruméto ſtipédioq; impera/ L.Furiꝰ
to.Paci externæ cōfeſti cōtinuať diſcordia domi:agrariæ legis tribunitiis ſtimulis plebs furebat:cōſu G.Ma/
les nihil Menenii dānatione:nihil ꝑiculo deterriti Seruilii ſūma ui reſiſtūt:abeūtes magiſtratu cōſules nilius
Genutius tribunus plebis arripuit.L.Aemilius & Opiter Verginius cōſulatū ineūt.Vopiſcū Iulium ꝓ conſul
Verginio in qbuſdā ānalibus cōſulé īuenio.Hoc anno quoſcūq; cōſules habuit: rei ad populū Furius L.Ae/
& Manilius:circūeunt ſordidati nō plebū magis:quā iuniores patrū:ſuadét:monét:honoribus & ad/ milius
miniſtratiōe reipu.abſtineāt:cōſulares uero faſces:ꝑtextā:curuléq; ſellā:nihil aliud quā pompā fune/ Opiter
ris putét:claris īſignibus uelut infulis uelatos ad morté deſtinari:qđ ſi cōſulatus tāta dulcedo ſit. iam Vergi/
nūc ita in aīum īducant:cōſulatū captū & oppſſum ab tribunicia poteſtate eē:conſuli uelut apparitori nius
tribunitio oīa ad nutū īperiūq; tribuni agéda eē:ſi ſe cōmouerit:ſi reſpexerit pr̄es:ſi aliud:quā plebem
eē in repu.crediderit:exiliū.Gn.Martii:Menenii dānationé:& morté ſibi ꝓponāt ante oculos.His ac/
cenſi uocibus pr̄es cōſilia inde nō publica:ſed in priuato:ſeductaq; a pluriū cōſciétia habuere:ubi cū id Genu/
mō cōſtaret iure an īiuria eripiédos eē reos:atrociſſima quæq; maxie placebat ſnīa:nec auctor ꝗuis au tiis tri/
daci facinori deerat.Igiť iudicii die:cū pleps in foro erecta expectatiōe ſtaret mirari prīo qđ nō deſcé/ buni
deret tribunus:deinde cū iā mora ſuſpectior fieret:deterritū a primaribus credere & deſertā ac ꝓditā Plb.do
publicā cām qri:tandé:q obuerſati ueſtibulo tribuni fuerāt:nūciant domi mortuū inuentū:qđ ubi in mi occi
totā cōcioné ꝑtulit rumor:ſicut acies fundiť duce occiſo:ita dilapſi paſſim alii alio:ꝑcipuus pauor tri/ ſus
bunos īuaſerat:quā nihil auxilii ſacratæ leges haberét morte collegæ monitos.Nec ſatis pr̄es modera
te ferre lætiçiā:adeoq; neminé noxæ pœnitebat:ut ét īſōtes feciſſe uideri uellét:palāq; ferreť malo do
mandā tribunitiā ptatem.Sub hac peſſimi exépli uictoria delectus ediciť:pauétibuſq; tribunis ſine ī/
terceſſiōe ulla cōſules ré peragūt.Tū uero iraſci plebs tribunoꝝ magis ſilétio:quā cōſulū īperio:& di/
cere actū eē de libertate ſua:rurſus ad antiqua reditū:cū Genutio una mortuā ac ſepultā tribuniciam
ptātem:aliud agédū ac cogitādū quō reſiſtať pr̄ibus:id hoc unū cōſiliū eē:ut ſe ipſa plebs:quādo aliud
nihi auxilii habeat:defendat:qttuor & uiginti lictores apparere cōſulibus:eos ipſos plebis hoīes nihil
contéptius neq; īfirmius:ſi:ſint:q contémant:ſibi quéq; ea magna atq; horréda facere.His uocibus alii
alios cum incitaſſent ad Voleronem Publiū de plebe hoīem:qa:qđ ordines duxiſſet:negaret ſe milité
fieri debere:lictor miſſus eſt a cōſulibus.Volero appellat tribunos:cum auxilio nemo eét:cōſules ſpo
liari hoīem:& uirgas expediri iubét ꝓuoco inqt ad populū Volero:quoniā tribuni ciuem Roma.in Volero
cōſpectu ſuo uirgis cædi malūt:quā ipſi in lecto ſuo a uobis trucidari:quo ferotius clamitabat: eo in/
feſtius circūſcindere & ſpoliare lictor:tum Volero & præualés ipſe & adiuuantibus aduocatis:repulſo
lictore:ubi īdignantiū ꝓ ſe accerrimus erat clamor:eo ſe in turbā cōfertiſſimā recipit:clamitās ꝓuoco
& fidé plebis īploro:adeſte ciues adeſte cōmilitōes: nihil eſt qđ expectetis tribunos: qbus ipſis ueſtro
auxilio opus eſt.Cōcitati hoīes uelut ad prælium ſe expediūt apparebatq; omne diſcrimé addeſſe: nihil
cui quā ſanctū nō publici fore:nō priuati iuris:Huic tātæ tépeſtati cū ſe cōſules obtuliſſent:facile exp/ Violāť
ti ſunt parū tutā magieſtaté ſine uiribus eē:uiolatis lictoribus:faſcibus:fractis:e foro īcuriā cōpellūtur littores
incerti quatenus Volero exerceret uictoriā.Cōticeſcéte deīde tumultu:cū ſenatū uocari iuſſiſſent que faſces
rūtur iniurias ſuas:uim plebis:Voleronis audatiā:Multis ferociter dictis ſentétiis uicere ſeniores: qui/ frāgūť
bus ira patrū aduerſus temeritaté plebis certari nō placuit.Vuleroné amplexa plebs ꝓximis comitiis pelunť
tribunū creat in eū annū:q.L.Pinariū.P.Furiū cōſules habuit:cōtraq; oīum oponioné:qui eū uexandis incuria
prioris anni cōſulibus adminiſtratuꝝ tribunatū credebāt:poſt plublicā cām priuato dolore habito:ne cōſules
uerbo quidé uiolatis cōſulibus rogationé tulit ad populum: ut plebeii magiſtratus tributis comitiis L.Pina
fierét.Haud parua res ſub titulo prima ſpecie minime atroci ferebať: ſed quæ patriciiſ oém ptātem ꝑ rius.P.
clientiū ſuffragia creādi:quos uellét:tribunos auferret.Huic actioni gratiſſimæ plebi cū ſūma ui reſiſte Furius
rent patres:nec quæ una uis ad reſiſtendum erat:ut ītercederet aliquis ex collegio:auctoritate aut cōſu conſul
lum:aut principū adduci poſſet:res tamen ſuo ipſa molimine grauis certaminibus in annū extrahiť.
Plebs Voleroné tribunū reficit:pr̄es ad ultimū dimicatiōis rati rem uéturā.Ap.Claudiū.Appii filiū iā
inde a paternis certaminibus inuiſū infeſtūq; plebi cōſulé faciūt:collega ei Quintius dať.Principio ſta Ap.cla/
tim anni nihil prius:quā de lege agebať::ſed ut inuétor legis Volero.ſic Lectorius collega eius auctor udius
tū recétior:tū acrior erat:ferocé faciebat belli gloria ingés:qđ ætatis eius haud quiſquā manu prōptior Quītiꝰ
erat:is cū Volero nihil ꝑterq de lege loquereť:inſectatiōe abſiſtés conſulū ī accuſatioé Appii:familiæ/ conſul.
q; ſupbiſſimæ ac crudeliſſimæ in plebé romanā exorſus:cū a patribus nō cōſulé:ſed carnificé ad uexā/
dam & lacerādā plebé creatū eſſet cōtéderet:rudis in militari hoīe lingua nō ſuppetebat libertati aīoq;.
Itaq; deficiéte orōne quādo quidé nō facile loquor īquit:quirites:quā qđ locutus ſum:Præſto craſtina
die adeſte:aut hic ego in cōſpectu urō:moriar:aut perferā legé.Occupāt tribuni téplū poſtero die:con/

Atť certamé i ter plebem & patres Viator lictor

ſules nobilitaſqꝫ ad ĩpediendã legẽ in concĩoẽ cõſiſtũt:ſummoueri Lectorius iubet:p̄terq̃ qui ſuffragi/
um ineãt:adoleſcẽtes nobiles ſtabant nihil cedẽtes uiatori:tũ ex his p̄hẽdi quoſqã Lectorius iubet:con
ſul. Appius negare ius eẽ tribuno in quẽq̃ niſi in plebiũ:nõ.n.populi:ſed plebis eũ magiſtratum eẽ:nec
illũ ipſum ſũmouere ꝓ ĩperio poſſe more maioꝝ quia ita dicať:ſi uobis uř:diſcedite quirites.Facile &
contẽptim de iure diſſerẽdo ꝑturbare Lectoriũ poterat:ardẽs igiť ira tribunus uiatorẽ mittit ad con
ſulẽ:cõſul lictorẽ ad tribunũ:priuatũ eẽ clamitãs ſine ĩperio:ſine magiſtratu:uiolatuſqꝫ eẽt tribunꝰ:ni
concio oĩs atrox coorta ꝓ tribuno in cõſulẽ eẽt:& cõcurſus hoĩum in foꝝ ex tota urbe cõcitatæ mul/
titudinis fieret:ſuſtinebat tamẽ Appius ꝑtinacia tantã tẽpeſtatẽ:certatũqꝫ haud incruẽto p̄lio foret:ni
Quintius cõſul alter cõſularibus negocio dato ut collegã ui:ſi aliter nõ poſſent:de foro abducerẽt:ĩpe
nũc plebẽ ſæuientẽ p̄cibus lenire:nũc orare tribunos:ut cõciliũ dimitterẽt:darent: iræ ſpaciũ:nũ uim
ſuã illis tp̄s adẽptuꝝ:ſed conſilium uiribus additũꝝ:& p̄res in populi:& cõſulem in patrũ fore p̄tãte.
Aegre ſedata ab Quintio plebs:multo ægrius cõſul alter a p̄ribus.Dimiſſo tãdem cõcilio plebis:ſena
tum cõſules habẽt:ubi cũ timor atqꝫ ira iuicẽ ſñias uariaſſent:quo magis ſpatio ĩterpoſito ab impetu
ad cõſultãdũ aduocabanť:eo plus abhorrebãt a certatiõe aĩ:adeo ut Quintio grãs agerẽt:qđ eius opa
mitigata diſcordia eẽt:ab Appio petiť:ut tãtam cõſularẽ maieſtatẽ eẽ uellet:q̃ta in cõcordi ciuitate eẽ
poſſet:dũ tribuni & cõſules ad ſe qſqꝫ oĩa trahãt:nihil relictũ eẽ uiriũ ĩ medio: diſtractã laceratãqꝫ rẽp.
ꝑ magiſtratus quoꝝ in manu ſit:quã ut incolumis ſit:q̃ri.Appius cõtrã:teſtari deos atqꝫ hoĩes:remp.
prodi ꝑ metũ ac deſeri nõ cõſulẽ ſenatui:ſed ſenatum cõſuli deeſſe:grauiores accipi leges:quã in ſacro

Lex de tributis comitiis perfertur

mõte acceptæ ſint:uictus tamẽ patrum cõſenſu q̃euit:lex ſilentio ꝑferť.Tum primũ tributis comitiis
creati tribuni ſunt:numero ẽt addito:tes perinde ac duo antea fuerint:Piſo auctor eſt:nominat quoqꝫ
tribunos Gn.Siccium.L.Numitoriũ.M.Duelliũ.SP.Illicium.L.Meciliũ.Volſcum:Equicũqꝫ ĩter ſedi
tionẽ romanã eſt bellũ coortũ:uaſtauerãt agros ut ſi qua ſeceſſio plebis fieret:ad ſe receptũ haberent:
cõpoſitis deinde rebus caſtra retro mouere.Ap.Claudius in uolſcos miſſus:Quintio equi ꝓuĩcia eue
nit.Eadẽ in militia ſæuitia Appii:quæ domi eſſe:eo liberior:quod ſine tribunitiis uinculis erat:odiſſe
plebem pluſquã paterno odio:qđ ſe uictum uidebat ab ea:ſe unico conſule obiecto aduerſus tribuni/
tiam poteſtatem:perlatam legem eſſe:quam minore conatu nequaquã tanta patrum ſpe priores ĩpe/
dierãt conſules.Hæc ira indignatioqꝫ ferocem animum ad uexandum ſæuo ĩperio exercitum ſtimu/

Atť militũ cõtumaciã ĩ cõſulẽ.Iã tertio ducãt a liuio aliter ſupra traidtum

labat:nec ulla ui domari poterat:tãtũ certamẽ aĩs ĩbiberat: ſegniter:ocioſe negligẽter cõtumaciter oĩa
agere:nec pudor:nec metus cohercebat:ſi citius agi uellet agmen:tardius ſedulo incedere:ſi adhorta/
tor operis adeſſet:omnes ſua ſponte motam remittere ĩduſtriam:præſenti uultus dimittere:tacite præ
tereũtem execrari:ut ĩuictus ille odio plebeio aĩus iterdũ moureť:omni nequicquã acerbitate prom
pta nihil iam cum militibus agere:a cẽturionibus corruptum exercitũ dicere:tribunos plebeios cauil/
lans:interdum & Volerones uocare.Nihil eorum uolſci neſciebant:inſtabãtqꝫ eo magis ſperantes idẽ
certamen animoꝝ aduerſus Appiũ habituꝝ exercitũ romanũ:qđ aduerſus Fabium cõſulẽ habuiſſet.
Cæteꝝ multo Appio:quã Fabio uiolẽtior fuit:nõ.n.uincere tantũ noluit ut fabianus:ſed uinci uoluit
ꝓductus ĩ aciẽ turpi fugat petit caſtra:nec ante reſtitit:quã ſigna ĩferẽtẽ uolſcum munimẽtis uidit:fœ/
dãqꝫ extermi agminis cædẽ:tũ expreſſa uis ad pugãdũ ut uictor iã a uallo ſũmoueretur hoſtis:ſatis ta/
mẽ appareret:capi tãtũ caſtra militem romanũ noluiſſe:alii gaudere ſua clade atqꝫ ignominia.Quibus
nihil ĩfractus ferox Appii aĩus:cũ ĩſuper ſcæuire uellet:cõcionẽqꝫ aduocaret:cõcurrũt ad eum legati tri
bũiqꝫ monẽtes:ne utiqꝫ experiri uelle ĩperiũ cuius uis oĩs in cõſenſu obediẽtium eſſet : negare milites
uulgo ſe ad cõcionẽ ituros:paſſimqꝫ exaudiri uoces poſtulãtiũ ut caſtra ex uolſco agro moueantur:ho
ſtẽ uictorẽ pauloãte ꝓpe ĩ portis ac uallo fuiſſe:ĩgẽtiſqꝫ mali nõ ſuſpitionẽ mõ:ſed aptã ſpeciem obuer
ſari ãte oculos:Victus tãdẽ quãdoq̃dẽ nihil p̄ter tp̄s noxæ lucrarẽtur:remiſſa cõcione iter ĩ ĩſequẽtem
diẽ ꝓnũciari cũ iuſiſſet:prima luce claſſico ſignũ ꝓfectiõis dedit Cũ maxime agmen e caſtris explicare
tur:uolſci:ut eodẽ ſigno excitati:nouiſſimos adoriũtur:a q̄bus ꝑlatus ad primos tumultus eo pauore
ſignaqꝫ:& ordines turbauit: ut neqꝫ imperia exaudiri: neqꝫ inſtrui acies poſſet:nemo ullius niſi fugæ
memor:ita effuſo agmĩe per ſtragẽ corpoꝝ armorũqꝫ euaſere:ut prius hoſtis deſiſteret ſeq:quã roma
nus fugere.Tãdẽ collectis ex diſſipato curſu militibus:cõſul cũ reuocãdo nequicq̃ ſuos p̄ſecutus eſſet
in pacato agro caſtra poſuit:aduocataqꝫ cõciõe ĩuectus haud falſo ĩ ꝓditorẽ exercitũ militaris diſcipli
næ deſertorẽ ſignorũ:ubi ſigna ubi arma eẽnt ſingulos rogitans:inermes milites:ſigno amiſſo ſigni/
feros:ad hoc centuriões dupliciarioſqꝫ:qui reliquerãt ordines:uirgis cæſos ſecuri percuſſit:cætera mul

Atť appii aĩ aduerſionẽ & in ſuos

titudo ſorte decimus quiſqꝫ ad ſupplicium lecti.Contra ea in equis inter conſulem ac militem comita
te ac beneficiis certatum eſt:& natura Quintius erat lenior:& ſæuitia ĩfœlix collegæ:quo is magis ga/
uderet ingenio ſuo:effecerat.Huic tantæ concordiæ ducis exercituſqꝫ non auſſi offerre ſe equi : uagari
populabundum hoſtem per agros paſſi nec ullo ante bello latius ĩde actæ p̄dæ oĩs militi data eſt:adde
bantur & laudes q̄bus haud minus q̃ præmio gaudent militum animi Tum duci tũ ꝓpter ducem pa

L.Valerius & T.Aemilius cõſul.

tribus quoqꝫ placatior exercitus rediit:ſibi parentem:alteri exercitui dominum datum ab ſenatu me/
morans.Variatum fortuna belli atroci diſcordia domi foriſqꝫ annum exactũ inſignem maxime comi
tia tribunitia efficiunt:res maior uictoria ſuſcepti certaminis:q̃ uſu plus.n. dignitatis comitiis ipſis de
tractum eſt patribus ex conſilio ſummouendis:q̃ uirium aut plebi additum aut demptum patribus.
Turbulentior ĩde ãnus excœpit.L.Valerio.T.Aemylio cõſulibus:tum ꝓpter certamina ordinũ de
lege agraria:tum ꝑ iudicium Ap.Claudii:cui acerrimo aduerſario legis:cauſamqꝫ poſſeſſoꝝ publici

agrí tanq̃ tertio conſuli ſuſtinenti. M. Duellius & Gn. Siccius diem dixere. Nunquam ante tam inui-
ſus plebi reus ad iudicium uocatus popul eſt: plenus ſuarum plenus paternaꝝ iraꝝ: patres quoqꝫ nō
temere ꝓ ullo æque annixi ſunt: propugnatorem ſenatus maieſtatiſqꝫ uindicem: ſuæ: ad oēs tribuni-
tios plebeioſqꝫ oppoſitum tumultus: modū dūtaxat in certamine egreſſum obiici iratæ plebi. Vnus e
patribus ipſe Appius Claudius & tribunos: & plebem: & ſuum iudicium ꝓ nihilo habebat: illum nō
minæ plebis: nō ſenatus p̄ces ꝑpellere unq̃ potuere: nō modo ut ueſtem mutaret: aut ſupplex ꝑhenſa-
ret hoīes ſed ne ut ex conſueta qdem aſperitate orationis: cum ad populum agēda cauſa eēt: aliquid le
niret atqꝫ ſummitteret: idem habitus oris: eadē cōtumacia in uultu: idem in oratiōe ſpiritus erat. adeo
ut magna pars plebis Appiūm nō minus reum timeret: quā cōſulem timuerat: ſemel cām dixit: quo
ſemp agere oīa ſolitus erat accuſatorio ſpiritu: adeoqꝫ conſtantia ſua & tribunos obſtupefecit & plebē
ut diem ipſi ſua uoluntate ꝓducerent: trahi deinde rem ſinerent: haut ita multū interim tēporis fuit:
ante tamē: quam prædicta dies ueniret. morbo moritur: cuius cum laudationem tribuni plebis impe
dire conarenť: plebs fraudari ſolemni honore ſupremum diem tanti uiri noluit: & laudationem tam
æquis auribus mortui audiuit: quā uiui accuſationem audierat: & exequias freqūēs celebrauit. Eodē
anno Valerius cōſul cum exercitu in equos ꝓfectus: cum hoſtem ad ꝑlium elicere nō poſſet: caſtra op
pugnare eſt adortus: prohibuit fœda tempeſtas cum grandine ac tonitribus cælo deiecta: admiratio-
nem: deinde auxit ſigno receptui dato: adeo trāquilla ſerenitas reddita: ut uelut numine aliquo defen
ſa caſtra: oppugnare iterum religio fuerit: omnis ira belli ad populatione: a agri uertitur. Alter cōſul
Aemylius in ſabinis bellum geſſit: & ibi: quia hoſtis mœnibus ſe tenebat: uaſtati agri ſunt. Incendiis
deinde nō uillaꝝ modo: ſed ēt uicoꝝ: quibus erequenter habitabať: ſabini exciti: cum p̄datoribus oc-
curriſſent ancipiti ꝑlio digreſſi. Poſtero die retulere caſtra in tutiora loca: id ſatis cōſuli uiſum cū ꝑ ui
cto relinq̃ret hoſtē itegro īde decedēs bello. Inter hæc bella manēte diſcordia domi. T. Numitius Pri
ſcus. A. Verginius cōſules facti. Nō ultra uidebať latura plebs dilationē agrariæ legis: ultimaqꝫ uis pa-
rabať: cū uolſcos adeſſe fumo ex īcendiis uillaꝝ fugaqꝫ agreſtiū cognitū ē: ea res maturā iā ſeditionē
ac ꝓpe erūpētē oppſſit. Cōſules coacti extēplo ab ſenatu ad bellū educta ex urbe iuuētute: trāqliorē cæ
terā plebē fecerūt: & hoſtes qdē nihil aliud: q̃ ꝑfuſis uano tīore romāis citato agmīe abeūt. Numitius
Antiū aduerſus uolſcos: uerginius cōtra equos ꝓfectꝰ: ibi ex īſidiis ꝓpe magna accepta clade: uirtus mi
litū rē ꝓlapſā negligētia cōſulis reſtituit. Melius ī uolſcis īperatū ē: fuſi prīo ꝑlio hoſtes: & ī urbē antiū:
ut tū res erāt: opulētiſſimā acti: quā cōſul oppugnaꝛ nō auſus. Cenonē aliđ oppidū neq̃q̃ tā opulētū ab
antiatibus cepit. Dū eq uolſciqꝫ romanos exercitus tenēt: ſabini uſqꝫ ad portas urbis populātes inceſſe-
re deinde ipſi paucis poſt biebus a duobus exercitibus: utroqꝫ ꝑ iram conſule ingreſſo infines: plus cla-
dium: q̃ ītulerāt: acceperunt. Extremo anno pacis aliqd fuit: ſed ut ſemꝑ alias ſollicitæ pacis certamine
patrū: & plebis: irata plebsītereſſe cōſularibus comitiis noluit ꝑ p̄res cliēteſqꝫ patrum cōſules creati. P.
Quītius & Quintius Seruilis: ſimilē annū priori cōſules habent: ſeditioſa initia bello deinde externo
trāqlla Sabini cruſtuminos cāpos citato agmīe trāſgreſſi: cū cedes & īcēdiū circū Anienē flumē feciſ-
ſent: a porta ꝓpe collina mœnibuſqꝫ pulſi: īgētes tamē p̄das hoīum pecudūqꝫ egere: quos Seruilius cō
ſul īfeſto exercitu īſecutus: ipſum qdē agmē adipiſci æqs locis nō potuit: populationē adeo affuſa fecit
ut nihil bello īctatū relinqueret: multipliciqꝫ capta p̄da rediret. Et ī Volſcis reſpublica egregie geſta: tū
ducis: tū mulitū opa: primū æquo cāpo ſignis collatis pugnatū: īgenti cæde utrinqꝫ plurimo ſanguine:
& romani quia paucitas dāno ſentiendo ꝓprior erat gradū retuliſſent ni ſalubri mēdatio cōſul fugere
hoſtes a cornu altero clamitās cōcitaſſet aciē: īpetu facto: dū ſe putāt uinci: uicere. Cōſul metuens ne ni-
mis īſtādo renouaret certamē: ſignū receptui dedit. Interceſſere pauci dies uelut tacitis īduciis utrinqꝫ
qete ſūpta: ꝑ quos īgēs uis hoīuꝫ ex oībus uolſcis: eqſqꝫ populis ī caſtra uēit: hađ dubitās: ſi ſēſerit roma
nos nocte abituros: itaqꝫ tertia fere uigilia ad caſtra oppugnāda ueniūt. Quītiꝰ: ſedato tumultu: quē ter
ror ſubitꝰ exciuerat: cū māere ī tētoriis qetū militē iuſſiſſet: hernicoꝝ cohotē ī ſtationē educit: cōnicīes
tibiciſqꝫ ī equos ī poſitos caneꝛ āte uallū iubet: ſolicitūqꝫ hoſtē ad lucē teneꝛ: reliquū noctis adeo trāql
la oīa ī caſtris fuere: ut ſōni quoqꝫ romāis copia eēt. Volſcos ſpēs armatoꝝ peditū: quos & plures eē: &
ormāos putabāt: fremitus hinnituſqꝫ equoꝝ: q īſueto ſedēte eqte: & īſup aures agitāte ſonitu ſcæuie
bāt: ītētos uelut ad īpetū hoſtiū tenuit. Vbi illuxit: romāus īteger: ſatiatuſqꝫ ſōno: ꝓductus ī aciē feſſū
ſtādo & uigiliis uolſcū prīo īpetu ꝑculit q̃q̃ ceſſere magis: q̃ pulſi hoſtes ſūt: qa a rergo erāt cliui: ī quos
poſt prīcipia ītegris ordinibus tutus receptus fuit. Cōſul ubi ad iniquū locū uentū eſt: ſiſtit aciē miles
ægre teneri: clamare & poſcere ut ꝑculſis īſtare liceat: ferocius agūt equites circūfuſi duci: uociferāť ſe
ante ſigna ituros: Dū cūctať conſul uirtute militū fretus: loco paꝝ fidēs conclamat ſe ituros: clamo-
rēqꝫ res eſt ſecuta: fixis ī terrā pilis: quo leuiores ardua euaderēt: curſu ſubeūt: uolſcus effuſis ad primū
īpetū miſſilibus telis: ſaxa obiacentia pedibus ingerit in ſubeuntes turbatoſqꝫ ictibus crebris urget ex
ſuperiore loco: ſic prope oneratū eſt ſiniſtrū romāis cornu: ni referētibus gradū cōſul īcrepādo ſimul te
meritatē: ſimul ignauiā: pudore metū excuſſiſſet: reſtitere primo obſtinatis aīs: deīde ut obtinētes lo-
cū uires ferebāt: audēt ultro: gradū inferre: & clamoꝛ renouato cōmouēt aciē: tū rurſus īpetu capto eni
tuntur: atqꝫ exuperāt iniqtatē loci: iā ꝓpe erat: ut ī ſummū cliui iugū euaderēt: cū terga hoſtes dedere
effuſoqꝫ curſu pene agmine uno fugiētes ſequēteſqꝫ caſtris īcidere: in eo pauore caſtra capiūtur: q uol-
ſcoꝝ effugere potuerunt. Antium petūt Antiū & romanus exercitus ductus: paucos circūſeſſum dies
dediť nulla oppgnātiū ui noua: ſed quod iam inde ab infelici pugna caſtris amiſſis ceciderant animi.

Atť. A. Claudii rei cōtumacis ſpiritus Eiuſdē mors

Plebei ſtudii uariatō

T. Nūitius Priſcus. A. Verginiꝰ cōſ.

P. Quītius Quītiꝰ Seruiliꝰ cōſul.

Quītii ſtata gema cōſ.

Atť. ro. miſero ciam

Antiū capitur a ro.

TITI LIVII PATAVINI HISTORICI AB VRBE CONDITA.LIBER TERTIVS.

T.Ae/mylius Quītiꝰ Fabius conſul.

ANTIO CAPTO.T.Aemylius:& Quintius Fabius cōſules fiūt:hic erat
Fabius Quintius:q unus extinctæ ad cremerá gēti ſupſuerat.Iam prio
re cōſulatu Aemylius dandi agri plebi fuerat auctor:itaqꝫ ſecūdo quoqꝫ
cōſulatu eius & agrarii ſe in ſpem legis erexerát:& tribuni ré cōtra con
ſules ſæpe téptatá adiutore utiqꝫ cōſule obtineri poſſe rati ſuſcipiunt:&

Coloni Antiú miſſi

cōſul manebat in ſnia ſua.Poſſeſſores & magna pars patrū tribuniciis ſe
iactare actionibus principé ciuitatis:& largiédo de alieno popularé fieri
ꝗrentes:totius inuidiá rei a tribunis in cōſulé auerterát: Atrox certamé
aderat: ni Fabius conſilio neutri parciū acerbo ré expediſſet.L.Quintii
ductu & auſpicio agri capti priore anno aliquátulū a uolſcis eé:Antium
ꝓpinquá opportuná: & maritimá urbem coloniá reduci poſſe:ita ſine
ꝗrelis poſſeſſoꝝ plebé in agros iturá:ciuitaté in cōcordia fore. Hæc ſnia
accepta é:triūuiros agro dádo creat.T.Quintiū.A.Verginiū.P.Furium:

Quin. Seruiuſ Sp.poſthumiꝰ conſul.

iuſſi noia dare:q agrū accipe uellét.Fecit ſtatim:ut fit:faſtidiū copia:adeoqꝫ pauci noia dedere:ut ad ex
plendū numeꝝ coloni uolſci adderent̃:cætera multitudo poſcere Romæ agrū malle:quá alibi accipe

Quin. Fabius T.Quītius

Equi a Quintio Fabio:is eo cū exercitu uenerat:pacé petiere:irritáqꝫ eá ipſi ſubita īcurſiōe in agrū lati
num fecere.Q.Seruilius in ſequéti áno:(is enim cū.Sp.Poſthumio cōſul fuit)in equos miſſus:in lati/
no agro ſtatiua habuit:quies neceſſaria morbo īplicitū exercitū tenuit.Extractū ī tertiū ánū bellū eſt
Q.Fabio:&.T.Quītio cōſulibꝰ:Fabio extra ordiné:qa is uictor pacé eqs ꝺderat:ea ꝓuicia data q haud
dubia ſpe ꝓfectus famá nois ſui pacaturá equos legatos in cōciliū gétis miſſos nūciare iuſſit.Q.Fabiū
conſulé dicere ſe ex eqs romá pacé tuliſſe:ab Roma eqs bellū afferre eadé dextra armata: ꝙ pacatá illis
átea dederat:quoꝝ id ꝑiurio & ꝑfidia fiat deos nūc teſtes eé:mox fore ultores:ſe tū:utcunqꝫ ſit: ét nūc
pœnitere ſua ſpōte equos:ꝙ pati hoſtilia malle:ſi pœniteat tutū receptū ad expertá clæmétiá fore:ſin ꝑ

Vincūt̃ ī algido equi

iurio gaudeá diis magis iratis:ꝙ hoſtibꝰ geſturos bellū.hæc dicta adeo nihil mouerūt quéꝗ ut legati ꝓ
pe uiolati ſint:exercituſqꝫ ī Algidū aduerſus romáos miſſus.Quæ ubi romá ſūt nūciata: īdignitas rei
magis ꝙ ꝑiculū cōſulé alteꝝ ab urbe exciuit:ita duo conſulares exercitus ad hoſté acceſſere acie īſtru/
cta:ut cōfeſtī dimicarét:ſed cū forte haud multū diei ſupeſſet:unus ab ſtatiōe hoſtiū exclamat:oſtétar̃
hoc é romani nō gerere bellū:ī nocté īminété acié inſtruitis:lōgiore luce ad id certamé:qđ īſtat nobis
opus é:craſtīo die oriéte ſole redite ī acié:erit copia pugnádi:ne timete.His uocibꝰ irritatus miles ī dié
poſteꝝ ī caſtra reducit̃:lōgá uenire nocté ratus:ꝙ morá certamini faceret:tū qdé corpa cibo ſōnoqꝫ cu

Att̃ trepidationé ex in equorū incurſatione

rát.Vbi illuxit poſtero die prior aliqto cōſtitit romana acies:tádé & eq ꝓceſſere: ꝓliū fuit utriqꝫ uæhe
més:qđ & romáus ira odioqꝫ pugnabat:& equos cōſciétia cōtracti culpa ꝑiculi:& diſpatio futuræ ſi/
bi poſtea fidei ultīa audere & experiri cogebat:nō tamé ſuſtīuere acié romaná eq:pulſiqꝫ cū ī fines ſuos
ſe recepiſſent:nihilo īclinatoribus ad pacé aīs ferox multitudo īcrepare:duces qđ ī acié.ꝙ pugnádi arte
romanus excellat:cōmiſſa res ſit.Equos populationibus īcurſionibuſqꝫ moliores eé:& multas paſſim
manus:ꝙ magná mole unius exercitus rectius bella gerere.Relicto itaqꝫ caſtris ꝑſidio egreſſi táto cum
tumultu inuaſere fines romanos:ut ad urbé quoqꝫ terrorem ꝑtulerint:nec opinata ét res plus trepidà
tiōis fecit:qđ nihil minus.ꝙ ne uictus ac ꝓpe ī caſtris obſeſſus hoſtis memor populationis eſſe:timeri
poterat agreſteſqꝫ pauidi īcidétes portis nō populatiōem nec ꝑdonū ꝑuas manus : ſed oía uáo augétes
timore:exercitus & legiones adeſſe hoſtiū:& īfeſto agmine ruere ad urbé clamabát.Ab his ꝓxime au/
dita:īcerta:eoqꝫ uaniora ferre ad alios:curſus clamorqꝫ uocátiū ad arma:haud multum a pauore captæ
urbis abeſſe.Forte ab algido Quintitus cōſul redierat Romá:id remediū timori fuit:tumultuqꝫ ſeda/
to uictos timeri īcrepás hoſtes ꝑſidia:portis īpoſuit:uocato deide ſenatu cū ex auctoritate patrū iuſti
cio īdicto ꝓfectus ad tutádos fines eét.Qu.Seruilio ꝑfecto urbis relicto:hoſté in agris non inuenit.Ab
altero cōſule res geſta egregie é:q qua uetuꝝ hoſté ſciebat graué ꝑda:eoqꝫ īpeditori agmine īcedétem
agreſſus:fenuſtá ei populationé fecit:pauci hoſtiū euaſere ex īſidiis ꝑda:ois recepta eſt:ſic finem iuſtitio
quod quatriduum fuit:reditus Quintii conſulis in urbem fecit.Cenſus deinde actus:& conditum a
Quintio luſtrū cenſa ciuiū capita cétū quattuor &.xx.milia.ccxiiii.dicunt̃ ꝑter orbos orbaſqꝫ.In equis

Cenſus Sp. Fu/rius poſthūius albus conſul. Vide ne Fabius ut qdá ſcripſer̃ ſit legé/dum

nihil deinde memorabile actū:ī oppida ſua ſe recepre: uri ſua populariqꝫ peſſi Cōſul cū aliquotiés per
oém hoſtiū agrū īfeſto agmīe populabūdus iſſet:cū īgéti laude ꝑdaqꝫ Romá rediit.Cōſules īde Poſthu
mius albus SP·Furius ſiue Fuſius.Fuſios.Furios Fabius &qdá:ſcripſere id admoneo ne qs īmutationé
ipſoꝝ uiroꝝ eé:quæ noíum é:putet.Haud dubiū erat:qn cū eqs alter cōſulū bellū gereret:itaqꝫ equi ab
ecetranis uolſcis ꝑſidiū petiere:quo cupide oblato(adeo ciuitates hæ ꝑpetuo ī romanos odio certaue
re)bellū ſūma ui parabat̃.Sentiūt hernici:& ꝑdicunt romáis.Ecetranum ad equos deſciſſe:ſuſpecta &
colonia Antiū fuit:qđ magna uis hoíum īde:cū oppidū captū eſſet:cōfugiſſet ad equos:iſqꝫ miles ꝑ bel
lū eqtū uel accerrimus fuit.Cōpulſis deíde ī oppida eqs:multitudo dilapſa:cū Antiū rediſſet:ſua ſpon
te iá īſidos colonos romanis abalienauit.Nec dū maturare : cū defectioné parari delatū ad ſenatū eſſet
datū negotiū eſt cōſulibus:ut principibus coloniæ romam excitis quærerent : qdná rei eét:q cū haud
grauate ueniſſent:ītroducti a cōſulibus ad ſenatū ita reſponderūt ad īterrogata:ut magis ſuſpecti:quá
uenerát:dimitterent̃.Bellū īde haud dubiū haberi.Sp.furius cōſulū alter:cui ea ꝓuincia euenerat:ꝓfe

ctus in equos hernicoꝝ ī agro populabūdū hoſtē īuenit:ignaruſqꝫ multitudinis:qa nuſq̄ uniuerſa cō
ſpecta fuerat:īparē copiis exercitū temere pugnæ cōmiſit.Prīo cōcurſu pulſus ſe ī caſtra recepit. Neqꝫ
is finis ꝑiculi fuit:nāqꝫ & ꝓxima nocte:& poſtero die tāta ui caſtra ſunt circūceſſa atqꝫ oppugnata: ut
ne nuncius qdē īde Romā mitti poſſet.Hernici & male pugnatū:& cōſulē exercitūqꝫ obſideri nūcia
uerūt:tantūqꝫ terrorē īcuſſere pr̄ibus:ut q̄ forma ſenatuſcōſulti:ultime ſemꝑ neceſſitatis habita ē:Po
ſthumio alteri cōſulū negociū dareť:uideret:neqd detrimēti reſp.capet.Ipm̄ conſulē Romæ manere
ad cōſcribēdos oēs:q arma ferre poſſent:optimū uiſum ē ꝓconſulē.T.Quintiū ſubſidio caſtris cū ſo
ciali exercitu mitti:ad eū explēdū latini hernicíqꝫ & colonia Antiū dare Quintio ſubitarios milites:ita
tum repētina auxilia appellabāt iuſſi.Multi ꝑ eos dies motus:multiqꝫ īpetus hinc atqꝫ illinc facti:qa ſu
perāte multitudine hoſtes capere multifariā uires romanas ut nō ſuffecturas ad oīa aggreſſi ſunt. Si
mul caſtra oppugnabanť:ſimul ps exercitus ad populādū agrū Ro.miſſa:urbēqꝫ ipſam:ſiq̄ fortūa da
ret:tēptādā.L.Valerius ad p̄ſidiū urbis relictus.Cōſul Poſthūius ad arcēdas populatiōes finiū miſſus.
nihil remiſſum ab ulla ꝑte curæ aut laboris:uigiliæ ī urbe:ſtatiōes ante portas:p̄ſidiaqꝫ in muris diſpo
ſita:& qđ neceſſe erat in tāto tumultu:iuſticiū ꝑ aliquot dies ſeruatū.Interim ī caſtris Furius cōſul: cū
primo qetus obſidionē paſſus eēt:ī īcautū hoſtē decumana porta erupit:& cū ꝑſequi poſſet metu ſub
ſtitit:neq̄ ex ꝑte in caſtra uis fieret.Furiū legatū:frater idē cōſulis erat:lōgius extulit curſus:nec ſuos il
le redeūtes ꝑſeq̄ndi ſtudio:neqꝫ hoſtiū a tergo īcurſum uidit:ita excluſus multis ſæpe fruſtra cōatibus
captis:ut uiā ſibi ad caſtra faceret:acriter dimicā̄ cecidit.Et cōſul nūcio circūuēti fratris cōuerſus ad pu
gnādū ſe temere magis:q̄ ſatis caute in mediā dimicationē īfert.Vulnere accepto ægre a circūſtātibus
ereptus:& ſuoꝝ aīos turbauit:& ferociores hoſtes fecit:q cæde legati:& cōſulis uulneř accēſi nulla de
inde ui ſuſtineri potuere.Cū cōpulſi ī caſtra romāi rurſus obſidereť:nec ſpe: nec uiribus pares: uenif
ſetqꝫ ī ꝑiculū ſūma reꝝ:ni.T.Quin.ꝑegrinis copiis cū latīo hernicoqꝫ exercitu ſubuēiſſet.is ītētos ī ca
ſtra roma.equos legatiqꝫ caput ferociter oſtētātes a tergo adortus:ſimul ad ſignū a ſe ꝓcul æditū ex ca
ſtris eruptōe facta:magnā ui hoſtiū circūuenit Mīor cædes:fuga effuſior equoꝝ ī agro fuit romano:ī
quos palātes p̄dā agētes Poſthūius aliquot locis:qbus oportūa īpoſuerat p̄ſidia.īpetū dedit ii uagi diſſi
pato agmīe fugiētes ī Quītiū uictorē a ſaucio cōſule reuertētē īcidere.Tū cōſularis exercitus egregia
pugna cōſulis uulnus:legati & cohortiū ultus ē cæde.Magnæ clades ultro citroqꝫ illis diebus & illatæ
& acceptæ:difficile ad fidē ē ī tā antiq̄ re:quot pugnauerīt ceciderītue:exacto affirmaŕ nūero audet tū
antias Valerius cōcipe ſūmas:romanos cecidiſſe ī hernico agro mille &.ccc ex p̄datoribus equoꝝ:q po
pulabūdi ī finibus romanis uagabāť:ab cōſule Poſthumio.cccc.cæſos :cæterā multitudinē p̄dā agētē:
q̄ īciderit ī Quintiū:nequaquā pari defunctā eſſe cæde:īterfecta īde quattuor millia:& exequēdo ſubti
liter numeꝝ.cc ait &.xxx.Vt Romā reditū ē:iuſtitiū remiſſū eſt.Cælū uiſū ē ardere plurimo igni:por
tētaqꝫ alia aut obuerſata oculis:aut uanas exterritis oſtētauere ſpecies.His auertēdis terroribus in tri
duū feriæ īdictæ:ꝑ quas oīa delubra pacē deū expoſcētiū uiroꝝ mulieꝝqꝫ turba īplebanť.Cohortes ī
de latinæ hernicæqꝫ ab ſenatu gratiis:ob īpigrā militiā:actis remiſſæ donos.Antiates mille milites:qa
ſerū auxiliū poſt p̄liu uenerāt:ꝓpe cū ignominia dimiſſi Comitia īde habita:creati cōſules L.Ebutius:
P.Seruilius Kalēdis ſextilibus:ut tūc pricipiū āni agebať cōſulatū īeūt.Graue tp̄s & forte ānus peſtilēs
erat urbi agriſqꝫ:nec hoībus magis:q̄ pecori:& auxeř uim morbi terrores populatiōis:pecoribus agre
ſtibuſqꝫ ī urbē acceptis:ea colluuiōe mixtoꝝ oīs generis aīantiū ex odore īſolito urbanos: & agreſtem
cōfertū ī arcta tecta æſtu ac uigiliis āgebat:miſteriaqꝫ īuicē ac cōtagio īpa uulgabāt morbos.Vix inſtā
tes ſuſtinentibus clades repente legati hernici nūciāt ī agro ſuo equos uolſcoſqꝫ cōiunctis copiis caſtra
poſuiſſe.īde ingēti exercitu fines ſuos depopulari:p̄ter quā qđ infreq̄ns ſenatus īdicio erat ſociis affli
ctā ciuitatē peſtilētia eē:mœſtū ēt reſpōſum tulere:ut ꝑ ſe ipſi hernici cū latinis res ſuas tutarenť:urbē
Ro.ſubita deū ira morbo populari:ſiqua eiūs mali qes ueniat:ut āno ante:ut ſemꝑ alias:ſociis opē latu
ros.Diſceſſere ſocii ꝓ triſti nūcio triſtiorē domū referētes:qppe qbus ꝑ ſe bellū ſuſtinendū erat:qđ uix
romani fulcti uiribus ſuſtinuiſſent.Nō diutius ſe ī hernico hoſtis cōtinuit:ꝑgit inde īfeſtus ī agros ro
manos ēt ſine belli iniuria uaſtatos.Vbi cū obuius nemo ne inermis qdē fieret:pqꝫ oīa non p̄ſidiis mō
deſerta:ſed ēt cultu agreſti trāſirēt:uenere ad tertiū lapidē gabina uia.Mortuus Ebutius erat romāus
cōſul cū collega eius Seruilius exigua in ſpe trahebat aīam:affecti plærīqꝫ pricipū:patꝝ maior ps: mili
taris fere ætas oīs:ut nō mō ad expeditiōes:q̄s in tanto tumultu res poſcebat:ſed uix ad qetas ſtatiōes
uiribus ſufficerēt:munꝯ uigiliaꝝ ſenatores:q ꝑ ætatē ac ualitudinē poterāt:ꝑ ſe ipſi obibāt:circūitio ac
cura ædiliū plebis erat ad eos ſūma reꝝ ac maieſtas cōſularis īperii uenerat.Deſerta oīa ſine capite:ſine
uiribꝯ:dii p̄ſides ac fortūa urbis tutatā ē:q̄ uolſcis:eqſqꝫ p̄donū potius mētē q̄ hoſtiū đdit:adeo n.nulla
ſpes nō potiūdi mō: ſed ne adeūdi qdē romana mœnia aīos eoꝝ cepit:tectaqꝫ ꝓcul uiſa atqꝫ īminētes
tumuli auertere mētes eoꝝ:ut totis paſſim caſtris fremitu orto:qđ ī uaſto ac deſerto agro iter tabem
pecoꝝ hoīumqꝫ deſides ſine p̄da tēpus tererēt:cū īterga loca tuſculanū agrū opimū copiis petere poſ
ſent:ſigna repēte cōuellerēt:trāſuerſiſqꝫ itineribus ꝑ lauicanos agros ī tuſculanos colles trāſirēt:eo uis
oīs tēpeſtaſqꝫ belli cōuerſa eſt.Interim hernici latiniqꝫ pudore ēt nō miſericordia ſolū moti:ſi nec ob
ſtitiſſent cōibus hoſtibus īfeſto agmine romanā urbē petētibus:nec opē ullā obſeſſis ſociis ferrēt: con
iuncto exercitu Romā ꝑgunt:ubi cū hoſtes nō īueniſſent:ſecuti famā ac ueſtigia obuiā fiūt deſcēdēti
bus a tuſculano in albanā uallē:ibi haud q̄q̄ æquo p̄lio pugnatū eſt fides ſua ſociis parū fœlix in p̄ſen
tia fuit Haud minor & Romæ ſtrages:q̄ q̄ta ferro ſocioꝝ facta erat.Cōſul:q unus ſuperat: moritur:

Ro.uicti ab eqs ī caſtris obſidenť

Quid ſint ſubitarii milites

De cumana porta pricipalis ſeu oīum maxia

Ro.clades & hoſtiū illatæ & acceptæ

Cælū ardere uiſū prīcipium anni.L.Ebutiꝯ &.P.Seruilius cōſ.

Ebutiꝯ conſul. moriť

Seruiliꝰ conſul. morit

mortui & alii clari uiri. M. Valerius. T. Vergiuius Rutilius augures Seruius Sulpitius curio maximus
& ꝑ ignota capita late uagata eſt uis morbi. Inops ſenatus auxilii hũani ad deos populũ: ac uota uertit:
iuſſi cũ cõiugibus ac liberis ſupplicatũ ire: pacẽq; ex poſcerẽ deũ ad id: qđ ſua quẽq; mala cogebãt: aucto
ritate publica euocati oĩa đlubra ĩplẽt: ſtrate paſſim mr̃es crinibus tẽpla uerrẽtes: ueniã iraꝝ cæleſtiũ fi
nẽq; peſti expoſcũt. Inde paulatĩ ſiue pace deũ ĩpetrata: ſeu grauiorẽ tp̃e ãni iã circũacto defũcta morbis
cropa ſalubriora eẽ ĩceperẽ: uerſiſq; aĩs iã ad publicã curã cũ aliquot ĩterregna exiſſent. P. Valetius Publi
cola tertio die: q̃ ĩterregnũ iniierat: cõſules creat. L. Lucretiũ trecipitinũ: &. T. Veturiũ gẽinũ: ſiue ille Ve
tuſius fuit ãte. iii. idus ſextilis cõſulatũ ĩeũt: iã ſatis ualida ciuitate ut nõ ſolũ arcerẽ bellũ: ſed ultro ẽt ĩfer

L. Lucretius T. Veturius conſul.

Igitẽ nunciãtibus hernicis: fines ſuos trãſcendiſſe hoſtes: ĩpigre ꝓmiſſum auxiliũ duo cõ (re poſſet.
ſulares exercitus ſcripti. Veturius miſſus in uolſcos ad bellũ ultro ĩferẽdum: Tricipitinus populationi
bus accẽdis ſocioꝝ agro oppoſitus nõ ultra: q̃ in hernicos ꝓcedit. Veturius primo ꝑlio hoſtes fundit.
Lucretium: dum in Hernicis ſedet: ꝑdonum agmen fefellit ſupra mõtes prænestinos ductũ: inde di
miſſum in cãpos uaſtauere agros prænestinũ gabinumq;: ex gabino in tuſculanos flexere colles: urbi
quoq; Romæ ingẽs præbitus terror: magis ĩ re ſubita: q̃ qđ ad arcẽdam uim paꝝ uiriũ eẽt. Q. Fabius
præerat urbi: is armata iuuẽtute: diſpoſitiſq; præſidiis: tuta oĩa ac trãquilla fecit. Itaq; hoſtes præda ex
ꝓximis locis rapta appropinquare urbi nõ auſi: cum circũacto agmĩe redirẽt: q̃to longius ab urbe ho
ſtiũ abſcedetẽt: eo ſolutiore cura in Lucretiũ ĩcidũt cõſulẽ: iã ante exploratis itineribus ſuis ĩſtructũ: &
ad certamẽ ĩtẽtũ. Igitẽ ꝑparatis aĩs repẽtino pauore ꝑculſos adorti aliq̃to pauciores multitudinẽ ĩgẽtẽ
fundũt fugãtq;: & cõpulſos in cauas ualles: cũ exitus aut in facili eẽt: circũueniũt: ibi uolſcũ nomẽ ꝓpe

Attur Volſcorũ ſtragem

deletum eſt: decẽmilia. cccclxx. cecidiſſe in acie ac fuga mille: &. ccl. captos uiuos: ſigna. xiiii. militaria
relata: in quibuſdam annalibus inuenio. Ibi; etſi adiectum numero aliquid eſt: magna certe cædes fuit
Victor cõſul ingẽti præda potitus eodẽ in ſtatiua rediit: tum cõſules caſtra cõiungũt: & uolſci: equiq;
afflictas uires ſuas ĩ unũ cõtulere: tertia illa pugna eo ãno fuit: eadẽ fortuna uictoriã dedit: fuſis hoſti
bus ẽt caſtra capta. Sic res romana in antiquum ſtatum rediit: ſecundæq; belli res extemplo urbanos
motus excitauerunt. G. Terentillus Arſa tribunus plebis eo anno fuit: is conſulibus abſentibus ratus
locum tribunitiis actionibus datum: per aliquot dies patrum ſuperbiam ad plebem criminatus: maxi

G. Terẽtillus tribu. pleb.

me in conſulare imperiũ tanquam nimium nec tolerabile liberæ ciuitati inuehebatur: nomine enim
tantum minus inuidioſum: re ipſa prope atrocius: q̃ regnum eſſe quippe duos pro uno dominos acce
ptos: immoderata infinita poteſtate: qui ſoluti atq; effrenati ipſi omnis metus legum: omniaq; ſuppli
cia uerterent in plebem: quæ ne æterna licentia ſit: legem ſe promulgaturum: ut quinque uiri creen
tur legibus de imperio conſulari ſcribendis: quod populus in ſe ius dederit eo conſulem uſurum non
ipſos libidinem ac licentiam ſuã ꝓ lege habituros. Qua ꝓmulgata lege cũ timerẽt pr̃es abſentibus cõ
ſulibus iugum accipere: ſenatus a p̃fecto urbis: Qu. Fabio uocatẽ: q adeo atrociter in rogationẽ latorẽq;
ipſum ẽ inuectus: ut nihil: ſi ãbo cõſules ĩfeſti circũſtarẽt tribunũ: relictũ minaꝝ atq; terroris ſit. ĩſidia
tũ eũ & tp̃e capto adortũ rẽp. ſiquẽ ſimilẽ eius priore ãno ĩter morbũ bellũq; irati dii tribunũ dediſſet
nõ potuiſſe ſiſti: mortuis duobus cõſulibus: iacente ægra ciuitate in colluuione omniũ reru ad tollen
dũ reipublicæ conſulare imperiũ laturum leges fuiſſe: ducem Volſcis Equiſque ad oppugnandam ur
bem futurum. Quid tandem illi non licere? ſiquid conſules ſuperbe in aliquem ciuium aut crudeliter
facerint: diem dicere accuſare his ipſis iudicibus: quorum in aliquem ſcæuitum ſit. non illud cõſulare
imperium: ſed tribunitiam poteſtatem inuiſam intolerandãq; facere: quã pacatã reconciliatãq; p̃ribus
de intregro in antiqua redigi mala neq; illum ſe deprecari: quo minus ꝑgat: ut cœperit. uos: inquit. Fa
bius: cæteri tribuni oramus: ut primum omnium cogitetis? poteſtatem iſtam ad ſungulorũ auxiliũ:
non ad pernicem uniuerſorum comparatam eſſe: tribunos plebis uos creatos: non hoſtes patribus
nobis miſerum: inuidioſum uobis eſt: daſertam rempublicam inuadi: non ius ueſtrum: ſed inuidiam
minueritis: agite cũ collega: ut rẽ integrã in aduentum cõſulũ differat: ne equi quidẽ ac uolſci morbo
aſſumptis priore anno conſulibus ſuperbo crudeliq; nobis bello inſtitere. Agunt cũ Terentillo tribu
ni: dilataq; in ſpeciem actione re ipſa ſublata: conſules extẽplo accerſiti. Lucretius cum ingenti præda
maiore multo gloria rediit: & auget gloriam adueniens expoſita omni in campo martio præda: ut ſu
um quiſq; ꝑ triduum cognitum abduceret: reliqua ueditã: quibus domini nõ extitere. Debebatẽ om
nium conſenſu conſuli triumphus: ſed dilata res eſt tribuno de lege agente: id antiquius conſuli fuit:

Triumphus lucretii đ eqs & uolſcis uictis

iactata ꝑ aliquot dies tũ ĩ ſenatu res: tũ ad populum eſt: ceſſit ad ultimum maieſtati cõſulis tribunus:
& deſtitit. Tũ ĩperatori exercituiq; honos ſuus redditus: triũphauit de Volſcis Equiſq;: triũphantẽ ſe
cutæ ſue legiones. Alteri cõſuli datũ: ut ouans ſine militibus urbẽ iniret. Anno deinde ſequenti lex ter
rentilla ab toto relata collegio nouos aggreſſa conſules eſt: erant conſules. P. Volumnius Seruius Sul

P. uolũnius Ser. ſulpinius ꝓdiſia conſul.

picius. Eo anno cælũ ardere uiſum: terra ingenti cõcuſſa motu eſt: bouẽ locutã: cui rei priore ãno fides
non fuerat: creditũ eſt. Inter alia ꝓdigia carne pluit: quem imbrem ingens numerus auium uolitãdo
rapuiſſe fertur: qđ intercidit ſparſum ita iacuiſſe ꝑ aliquot dies: ut nihil odor mutaret. libri ꝑ duumui
ros ſacrorum aditi: pericula a conuentu alienigenarum prædicta: ne qui in loca ſumma urbis impetus
cædeſq; inde fierent: inter cætera monitũ: ut ſeditionibus abſtineretur: id factum ad impediendã legẽ
tribuni criminabanẽ: ingenſq; aderat certamẽ. Ecce ut idẽ in ſingulos annos orbis uolueretur: hernici
nũciant Volſcos: & Equos: & ſi abſciſſæ res ſint reficere exercitus. Antiũ ſummã rei poſitã: cæteros an
tiates colonos palã concilia facere. id caput. eas uires belli eſſe. Vt hæc dicta in ſenatu ſunt: delectus edi

citur:cōſules belli adminiſtrationé inter ſe diſpertiri iuſſi:alteri ut Volſci:alteri ut Equi ꝓuincia eſſet.
Tribuni corá in foro ꝑſonare fabulá cōpoſitá uolſci belli:hernicos ad partes paratos.Iá ne uirtute qdé
premi libertaté Po.Ro.ſed arte ludi:qa occidione ꝓpe occiſos uolſcos:& Equos mouere ſua ſponte ar
ma poſſe:iá fides abierit:nouos hoſtes q̄ri:coloniá fidá:ꝓpinquá:infamé fieri:bellū īnoxiis anciatibus
indici:geri cū plebe Ro.quá oneratá armis ex urbe:ꝑcipiti agmine acturi eſſent:exilio & relegatiōe ci/
uium ulciſcētes tribunos:ſic neqd aliud actū putēt:uictá legé eſſe:niſi dū ī integro res ſit:dū domi : dū
togati ſunt:caueant:ne poſſeſſione urbis pellant̄:ne iugū accipiát:ſi aīus ſit nō defore auxiliū:cōſentire
oés tribunos nullū terroré externū:nullū periculū eé:cauiſſe deos priore anno:ut tuto libertas defen/
di poſſet:hæc tribuni.At ex parte altera cōſules ī cōſpectu eoꝝ poſitis ſellis delectū habebant:eo decur
rūt tribuni:cōcionemq; ſecū trahūt:citati pauci uelut rei experiundæ cá:& ſtatim uis coorta quécūq;
lictor iuſſu cōſulis ꝑhendiſſet:tribunus mitti iubebat:neq; ſuum cuiq; ius modū faciebat : ſed uirum
ſpe:ſed manu obtinendū erat:qđ ītenderes:quéadmodū tribuni geſſiſſent in ꝓhibédo delectu:ſic pa/
tres in lege:quæ ꝑ oés comitiales dies ferebat̄.īpedienda gerebát.Initium erat rixæ:cū diſcedete popu
lū iuſſiſſent tribuni:qđ patres ſe ſummoueri haud ſinebát:nec fere ſeniores rei ītererant:qppe quæ nō
cōſilio regenda:ſed ꝑmiſſa temeritati audaciæq; eét:multū & cōſules ſe abſtinebát:ne cui ī colluuione
reꝝ maieſtaté ſuá cōtumeliæ offerrent.Ceſo erat Quītius ferox iuuenis tá nobilitate gétis:quá corpo
ris magnitudīe ac uiribus:ad ea munera data a diis:& ipſe addiderat multa belli decora:facundiáq; ī fo
ro:ut nemo nō līgua:nō manu promptior ī ciuitate haberet̄:hic:cū in medio patrū agmine cōſtitiſſet
eminés inter alios:uelut oés dictaturas cōſulatuſq; gerés ī uoce ac uiribus ſuis:unus īpetus tribunicios
populareſq; ꝓcellas ſuſtinebat:hoc duce ſæpe pulſi foro tribuni:fuſa ac fugata plebs ē:q obuius fuerat
mulctatus nudatuſq; abibat:ut ſatis appareret:ſi ſic agi liceret:uictá legé eſſe.Tū prope iá perculſis aliis
tribunis.A.Verginius ex collegio unus Ceſoni capitis dié dicit:atrox īgeniū accéderat eo facto magis:
quá conterruerat:eo acrius obſtare legi agitare plebé:tribunos uelut iuſto ꝑſequi bello.Accuſator pati
reum ruere:īuidiæq; flamá ac materiá criminibus ſuis ſuggerere:legé īterim nō tá ad ſpem ꝑferendi:
quá ad laceſſendá Ceſonis temeritaté ferre.Ibi multa ſæpe a iuuétute inconſulto dicta factaq; in unius
Ceſonis ſuſpectū incidūt ingeniū:tamé legi reſiſtebat̄.A.Verginius idétidé plebi ecquid ſentitis uos q
rites Ceſoné ſimul ciuem:& legem:quam cupitis habere:nō poſſe? q̄q̄.qd ego legem loquor?libertati
obſtat:oés Tarqnios ſupbia exuperat:expectate:dū cōſul aut dictator fiat:qué priuatū uiribus:& auda
cia regnáté uidetis:aſſentiebát multi pulſatos ſe querétés:& tribunū ad rem peragendá incitabát. Iam
aderat iudicio dies:apparebatq; uulgo hoīes in dánatione Ceſonis libertaté agi credere:tum demū coa
ctus cum multa īdignitate ꝑhenſabat ſingulos:ſequebant̄ neceſſarii prīcipes ciuitatis.T.Quītius Ca/
pitolinus:q ter cōſul fuerat:cū multa referret ſua familiæq; decora affirmabat neq; in Quintia gente:
neq; ī ciuitate romana tantá indolé tam maturæ uirtutis unq̄ extitiſſe:ſuū primum milité fuiſſe:ſe ſæ
pe uidente pugnaſſe in hoſté.Sp.Furiū & ipſum miſſum ab Quītio Capitolino ſibi eū ī dubiis ſuis re
bus ueniſſe ſubſidio:neminé unū eé:cuius magis opa putet rempu.reſtitutá.P.Lucretius conſul anni
prioris recenti gloria nitens:ſuas laudes participare cū Ceſone:memorare pugnas:referre egregia faci
nora nunc ī expeditionibus:nūc in acie:ſuadere & monere iuuenem egregium inſtructū naturæ for/
tunæq; omnibus bonis:maximum momentū reꝝ eius ciuitatis in quácūq; ueniſſet:ſuum quá alienū
mallent:ciué eé:quod offendat in eo:feruoré & audaciam ætaté quottidie auferre:quod deſyderet̄ cō
ſiliū:id in dies creſcere:ſeneſcentibus uitiis:matureſcente uirtute:ſinerent tantū uiꝝ ſenem in ciuitate
fieri.Pater īter hos.L.Quintius:cui Cīcinato cognomen erat:nō iterando laudes:ne cumularet : inui/
diam:ſed ueniam errori atq; adoleſcentiæ petendo:ſibi qui nō dicto:qui nō facto quéquam offendiſ/
ſet:ut condonarent filiū orabat:ſed alii auerſabantur preces aut uerecūdia:aut metu:alii ſe ſuoſq; mul
ctatos querentes atroci reſpōſo iudiciū ſuū ꝑferebant:ꝓmebat reum præter uulgatam īuidiam crimé
unum:quod.M.Volſcius fictor:qui ante aliquot annos tribunus plebis fuerat:teſtis extiterat:ſe haud
multo:poſt:quá peſtilentia ī urbe fuerat:in iuuentuté graſſanté in ſuburra incidiſſe:ibi rixam natá eſ/
ſe:fratremq; ſuū maioré natu:nec dum ex morbo ſatis ualidum pugno ictum a Ceſone cecidiſſe ſemi
animem:inter manus domum allatum:mortuumq; inde arbitrari:nec ſibi rem exequi tam atrocem
per conſules ſuperioꝝ annoꝝ licuiſſe.Hæc Volſcio clamitante adeo concitati homines ſunt : ut haud
multū abfuerit:quin impetu populi Ceſo interiret.Verginius arripi iubet hominé:& in uincula duci
patricii ui cōtra uim reſiſtūt.T.Quintius clamitat:cui reo capitalis dies dicta ſit:& de quo futuꝝ ꝓpe/
diem iudiciū:eum indemnatum īdicta cauſa non debere uiolari:tribunus ſuppliciū negat ſumpturū
ſe de indemnato:ſeruatuꝝ tamen eſſe in uinculis ad iudicii dié:ut q hominé necauerit : de eo ſupplicii
ſumendi copia Po.Ro.fiat.Appellati tribuni:medio decreto ius auxilii ſui expediunt:in uincla coniici
uetant:ſiſti reum:pecuniamq; niſi ſiſtat̄:populo prompti placere ꝓnunciant:ſummam pecuniæ: quá
tam æquū eét ꝓmitti ueniebat in dubiū:id ad ſenatū reiicitur:reus dum cōſulerentur patres:retentus
in publico eſt:uades dare placuit.unum uadem triū millium æris obligarūt:quot darent̄ tribunis per
miſſum eſt:decem finierunt:tot uadibus accuſator uadatus eſt reum:hic primus uades publicos de/
dit:dimiſſus e foro nocte proxima iuſſu conſulum in tuſcos in exiliū abiit.Iudicii die cum excuſaret̄.
ſolū uertiſſe exilii cauſa:nihilominus Verginio comitia habente collegæ appellati dimiſere concilium
pecunia a patre exacta crudeliter:ut diuænditis omnibus bonis aliquádiu trans tyberim ueluti relega
tus agello quodá in tugurio uiueret.Hoc iudiciū & ꝓmulgata lex exercuit ciuitaté: ab externis armis

Et cū cōſuli/ bus tur bátes iu ra tri/ buni Cæſo/ nis lau/ des Cæſoni

Dies di citur

Hīc cre do ortá iudicia/ lé lauda tionem

Cæſo ī exiliū abit

Atť pa/ tritioꝝ artem

ociũ fuit:cũ uelut uictores tribuni perculſis patribus Ceſonis exilio ꝓpe perlata eẽ crederẽt legẽ:& qđ
ad ſeniores patrũ ꝑtineret:ceſſiſſent poſſeſſione reipu.iuniores:id maxĩe qđ Ceſonis ſodaliũ fuit:auxe
reiras ĩ plebẽ:non minuerũt aĩos ſed ibi plurimũ ꝓfectũ eſt:quod modo quodã tẽperauere ĩpetus ſu/
os.Cũ prĩo poſt Ceſonis exiliũ lex cœpta ferri eſt:ĩſtructi paratiq; cũ ingenti clientiũ exercitu:ſic tribu
nos:ubi primũ ſũmouentes ꝓbuere cãm:adorti ſunt:ut nemo unus ĩde ꝓcipuũ quicq̃ gloriæ domũ in
uidiæ ue ferret:mille ꝓ uno Ceſones extitiſſe plebes q̃reref. Mediis diebus:qbus tribuni de lege non
agerent:nihil eiſdẽ illis placidius:aut qetius erat:benigne ſalutare:alloq plebis hoĩes:domũ ĩuitare:ad/
eſſe ĩ foro:tribunos ipſos cætera pati ſine ĩterpellatiõe cõcilia habere:nunq̃ ulli neq; publice:neq; priua
tim truces eẽ:niſi cũ de lege agi cœptũ eẽt:alibi popularis iuuentus erat. Nec cætera modo tribuni trã/
quille ꝑegere:ſed refecti quoq; ĩ ſeq̃nte annũ:ne uoce qdẽ in cõmoda:nedũ ut ulla uis fieret: paulatim
ꝑmulcẽdo tractãdoq; mãſuefecerãt plebẽ. His ꝑ totũ ãnũ artibus lex eluſa eſt. Accipiunt ciuitatẽ placi/

G. Claudius P. Valeri/us con/ſul.

diorẽ cõſules. C. Claudius Appii filius:& Publius Valerius Publicola. Nihil noui nouus annus attule/
rat:legis ferẽdæ:aut accipiẽdæ cura ciuitatẽ tenebat. Quãtũ iuniores patrũ plebi ſe magis ĩſinuabant:
eo acrius cõtra tribuni tẽdebãt:ut plebi ſuſpectos eos criminãdo facerãt:cõiurationẽ factã. Ceſonẽ Ro
mæ eſſe:ĩterficiendoꝝ tribunoꝝ:trucidãdæ plebis cõſilia inita:id negotiũ datũ ab ſenioribus patrũ:ut
iuuẽtus tribuniciã poteſtatẽ e republica pelleret:formaq; eadẽ eẽt ciuitatis:quæ ante ſacrũ montẽ oc/
cupatũ fuerat:& ab uolſcis & Equis ſtatutũ iã & prope ſolemne ĩ ſingulos annos bellũ timebaf. Pro/
piuſq; aliud nouũ malũ nec opinato exortũ. Exules ſeruiq; ad q̃ttuormilia & qngẽti hoĩum:duce Ap.
Herdonio ſabino:nocte capitoliũ atq; arcẽ occupauerũt:cõfeſtim ĩ arce facta cædes eoꝝ:q cõiurare &
ſimul capere arma noluerãt:alii ĩter tumultũ ꝓcipites pauore in foꝝ deuolant:alternæ uoces ad arma:
& hoſtes ĩ urbe ſunt:audiebanf: Cõſules & armare plebẽ:& inermem eſſe pati timebãt:incerti:qđ ma
lũ repentinũ:externũ:an ĩteſtinũ:ab odio plebis:an a ſeruili fraude urbẽ ĩuaſiſſet:ſedabãt tumultus:ſe/
dãdo interdũ mouebãt:nec.n.poterat pauida & cõſternata multitudo regni ĩperio:dant tamen arma
nõ uulgo:tantũ ut ĩcerto hoſte ꝓſidiũ ſatis fidũ ad oĩa eẽt. Sollicití reliquũ noctis ĩcertiq;:q hoĩes:q̃tus
numerus hoſtiũ eſſet:ĩ ſtationibus diſponẽdis ad opportuna oĩs urbis loca egere:Lux deinde aperuit

Ars & capitolium ab exulibꝰ occupã tur

bellũ duceq; belli:ſeruus ad libertatẽ Ap. Herdonius ex capitolio uocabat:ſe miſerrimi cuiuſq; ſuſce/
piſſe cãm:ut exules iniuria pulſos in patriã reduceret:& ſeruitutis graue iugũ demeret:id malle Popu.
Ro. auctore fieri:ſi ibi ſpes nõ ſit:ſe uolſcos:& equos:& oĩa extrema temptatuꝝ & cõcitatuꝝ. Diluce/
re res magis patribus atq; cõſulibus:ꝑter ea tamẽ:q̃ denunciarenf:ne ueiẽtiũ:neu ſabinoꝝ id cõſilium
eſſet:timere:& cũ tantũ in urbe hoſtiũ eſſet:mox ſabinæ ethruſcæq; legiões excõpoſito adeſſent: tum
æterni hoſtes uolſci:& equi nõ ad populãdos ut ante fines:ſed ad urbẽ ut ex parte captã uenirẽt. Multi
& uarii timores:ĩter cæteros eminebat terror ſeruilis:ne ſuus cuiq; domi eſſet hoſtis:cui nec credere:
nec nõ credendo:ne infeſtior fieret fieret:abrogare ſatis erat tutum:uixq; cõcordia ſiſti uidebaf poſſe
tantũ ſuꝑantibus aliis ac emergẽtibus malis nemo tribunos ac plebẽ timebat:manſuetũ id malũ:& ꝑ
alioꝝ quietẽ maloꝝ ſemꝑ exoriens:tumq; eſſe ꝑegrino terrore ſopitũ uidebaf:ad id prope unũ maxi
me ĩclinatis rebus incubuit:tãtus.n.tribunos furor tenuit:ut nõ bellũ:ſed uanã imaginẽ belli ad auer
tẽdos ab legis cura plebis aĩos capitoliũ ĩſediſſe cõtenderẽt patricioꝝ hoſpites clienteſq;:ſi perlata lege
fruſtra tumultuatos ſe ſentiãt:maiore:quã uenerĩt:ſilẽtio abituros:cõciliũ inde legi ꝑferendæ habere
aduocato populo ab armis. Senatũ interim cõſules habẽt alio ſe maiore a tribunis metu oſtẽdẽte:quã
quẽ nocturnus hoſtis ĩtulerat. Poſteaq̃ arma poni:& diſcedere hoĩes a ſtationibus nũciatũ eſt. P. Vale/
rius:collega ſenatũ retinẽte ſe ex curia proripit:ĩde ĩ tẽplũ ad tribunos uenit. Quid hoc rei ẽ:inqt:tribu
ni? Ap. Herdonii ductu & auſpitio rẽpublicã auerſuri eſtis? tã felix uobis corrũpendis fuit:qui ſeruitia
nõ cõmouit:auctor? cũ hoſtes ſupra caput ſint:diſcedi ab armis legeſq; ferri placet? Inde ad multitudi
nẽ oratiõe cõuerſa:ſi uos urbiſq;:ſi ueſtri nulla cura tãgit:at uos ueremini deos ueſtros ab hoſtibus ca
ptos:Iuppiter optimus maximus:Iuno regina:& Minerua:alii dii:deæq; obſidẽtur:caſtra ſeruoꝝ pu/
blicos noſtros penates tenẽt:hæc uobis forma ſane ciuitatis uidetur? tãtũ hoſtiũ nõ ſolũ ĩtra muros:
ſed ĩ arce ſupra foꝝ curiãq;:comitia ĩterim in foro ſunt:ſenatus in curia ẽ:uelut cũ ociũ ſuꝑat: ſenator
ſententiã dicit:alii quirites ſuffragiũ ĩeunt:nõ qcqd patrum plebiſq; eſt:cõſules:tribunos deos:homi/
neſq; omnes armatos opem ferre ĩ capitolium currere:liberare ac pacare auguſtiſſimam illam domũ
Iouis optimi maximi decuit? Romule pater tu mentem tuam:qua quondam arcem ab his iiſdem ſa/
binis auro captam recepiſti:da ſtirpi tuæ:iube hanc ingredi uiam:quam tu dux:quam tuus ingreſſus

Atť fe/rociſſi/mi Vale rii conſ. oroné Attur Tuſcu/lanoꝝ ĩ ro. offi/cium

exercitus eſt:primus en ego conſul:quantum mortalis deum poſſum:te ac tua ueſtigia ſequar. Vlti/
mum orationis fuit ſe arma capere:uocare omnes quirites ad arma:ſi quis impediat:iam ſe conſularis
imperii:iam tribuniciæ poteſtatis ſacrarumq; legum oblitum:quiſquis ille ſit:ubicunq; ſit:in capito/
lio:in foro pro hoſte habiturum:iuberent tribuni.quoniam in Ap. Herdonium uetarent in. P. Valeriũ
conſulem ſumi arma.auſuꝝ ſe in tribunis:quod princeps familiæ ſuæ auſus in regibus eſſet:Vim ulti
mã apparebat futurã:ſpectaculoq; ſeditionem romanã hoſtibus fore:nec lex tamen ferri:nec ire in ca/
pitolium cõſul potuit:nox certamina cœpta oppreſſit:tribuni ceſſere nocti timentes conſulum arma:
amotis inde ſeditionis auctoribus patres circũire plebem inſerenteſq; ſe in circulos:ſermones tempori
aptos ſerere:admonere:ut uiderẽt:in quod diſcrimen rempublicã adducerent:nõ inter patres & plebẽ
certamen eſſe:ſed ſimul patres:plebemq;:arcem urbis:templa deoꝝ:penates publicos: priuatoſq; ho/
ſtibus dedi. Dum hæc in foro ſedandæ diſcordiæ cauſa aguntur: conſules interim:ne ſabini:ne ue/

iens hoſtis moueret͛ circa portas muroſq;:diſceſſerát.Eadé nocte & Tuſculú de arce capta: capitolioq;
occupato:& alio turbatæ urbis ſtatu núcii ueniút.L.Manilius Tuſculi tú dictator erat:is cóſeſtim con
uocato ſenatu:atq; ítroductis núciis:magnope céſet:ne expectent:dú ab Roma legati auxiliú petentes
ueniant:periculú ipſum diſcriméq; ac ſociales deos fidem fœderum id poſcere:demerédi beneficio tá
potenté:tá ꝓpinquá ciuitaté nunq̃ parem occaſionem daturos deos.Placet ferri auxiliú:iuuentus con
ſcribitur:arma dantur.Romam prima luce uenientes procul ſpecié hoſtium pbuere.Equi aut uolſci
uenire uiſi ſunt:deíde ubi uanus terror abiit:accepti í urbem agmine in forum deſcendunt:ibi iam.P.
Valerius relicto ad portaꝝ pſidia collega inſtruebat acié:auctoritas uiri mouerat affirmantis capitolio
recuperato & urbe pacata:ſi ſe doceri ſiuiſſent:quæ fraus ab tribunis occulta í lege ferret͛: memorem
ſe maioꝝ ſuoꝝ:memoré cognominis:qđ populi colendi uelut hæreditaria cura ſibi a maioribus tra/
dita eſſet:cócilium plebis nó ípedituꝝ:hunc ducé ſecuti neqcq̃ reclamátibus tribunis in cliuum capi/
tolinú erigunt acié:adiungitur & tuſculana legio : certare ſocii ciueſq;:utri recupatæ arcis ſuú decus ſa
cerét:dux uterq; ſuos adhortat͛.Trepidare tú hoſtes:nec ulli ſatis rei pterq̃ loco fidere:trepidátibus íſe
runt ſigna romani ſociiq;.Iá í ueſtibulú perrupant tépli:cú.P.Valerius íter primores pugná ciens íter
ficitur.P.Volumnius coſularis uidit cadenté:is dato negotio ſuis ut corpus ob:egerét:ipe í locú uicéq;
cóſulis ꝓuolat:p ardore ípetuq; táte rei ſenſus nó puenit ad milité:prius uicit:quá ſe pugnare ſine du/
ce ſentiret multi exulú cæde ſuá fœdauere téplú:multi uiui capti.Herdonius íterfectus:ita capitolium
recupatum.De captiuis ut qſq; liber:aut ſeruus eét:ſuæ fortunæ a quoq; ſumptú ſuppliciú é. Tuſcula
nis gratiæ actæ.Capitoliú purgatú atq; luſtratú.In cóſulis domú plebes q̃drátes:ut funere ampliore ef
ferret͛:iactaſſe fert͛.Pace parta íſtare tú tribuni pribus:ut.P.Valerii fidé exoluerét.Inſtare: Claudio : ut
collegæ deos manes fraude liberaret:agi de lege ſineret.Cóſul anteq̃ collegá ſibi ſubrogaſſet:negaŕ paſ
ſuꝝ agi de lege hæ tenuere cótentióes uſq; ad comitia cóſulis ſubrogádi.Decébri méſe ſúmo patrum
ſtudio.L.Quítius Cícinatuſ pŕ Ceſonis cóſul creat͛:q mgr̃atú ſtatí occipet.pculſa erat plebes cóſulé ha
bitura iratú:potenté fauore patꝝ uirtute ſua:tribus liberis quoꝝ nemo Ceſoni cedebat magnitudine
aí cóſiliú & modú adhibédo:ubi res poſceret:priores erát.Is ut magiſtratú iniit:aſſiduis cócionibus ꝓ
tribunali nó í plebe coercéda:quá ſenatu caſtigádo uæhemétior fuit:cuius ordinis lágore ppetuo iam
tribuni plebis:nó ut í republica Po.Ro.ſed ut í pdita domo lígua criminibuſq; regnarét:cú Ceſone fi/
lio ſuo uirtuté:cóſtantiá:oía iuuétutis:belli domiq; decora pulſa ex urbe romana & fugata:eé loq̃ces.
ſeditioſos ſemina diſcordiaꝝ iteꝝ ac tertio tribunos peſſimis artibus regia licentia uiuere.A.inqt:ille
Verginius:qa í capitolio nó fuit:minus ſupplicii:quá Ap.Herdonius meruit͛:plus hercule:aliqto:q ue
re ré æſtimare uelit Herdonius:ſi nihil aliud hoſté ſe fatédo ꝓpe denúciauit:ut arma caperetis:hic ne
gádo bella eſſe arma uobis ademit:nudoſq; ſeruis ueſtris & exulibus obiecit:& uos (cú.C.Claudii pa/
ce &.P.Valerii mortui loquar)prius í cliuú capitolinú ſigna ítuliſtis:quá hos hoſtes de foro tolleretis:
pudet deoꝝ hoíumq; cú hoſtes í arce:í capitolio eſſent:exulú & ſeruoꝝ dux ꝓfanatis oíbus í cella Io/
uis optimi maximi hítaret.Tuſculi anteq̃ Romæ ſumpta ſunt arma:í dubiú:fuit utrú.L.Manilius tu
ſculanus dux.an.P.Valerius:&.C.Claudius cóſules romaná arcé liberarét.& q ante latinos ne ꝓ ſe q/
dé ipſis cú í finibus hoſté haberét:attingere arma paſſi ſumus:latini núc niſi ſua ſpóte arma ſumpſiſ/
ſent:capti & deleti eramus:hoc é tribuni auxiliú plebi ferre inermé eá hoſti trucidádá obiicere: ſcilicet
ſiqs uobis humillimus hó de ueſtra plebe:quá parté ueluti abruptá a cætero populo ueſtrá patriá pe/
culiaréq; républicá feciſtis:ſiqs ex his domú ſuá obſeſſam a familia armata núciaret:ferendú auxilium
putaretis.Iuppiter Opti.Maxi.exulú atq; ſeruoꝝ ſeptus armis nulla humana ope dignus erat͛:& hi po
ſtulát:ut ſacro ſancti habeant͛:qbus ipſi dii neq; ſacri:neq; ſancti ſunt.Et.n.diuinis:humaniſq; obruti
ſceleribus legé uos hoc anno platuros dictitatis͛:tum hercule illo die:quo ego cóſul ſum creatus: male
geſta reſp.é:peius multo:quá cú.P.Valerius cóſul periit:ſi tuleritis.Iá primú oíum:iqt:qrites í uolſcos
& equos mihi atq; collegæ legióes ducere í aío é:neſcio.quo fato magis bellátes:quá pacati ꝓpicios ha
beamus deos:q̃tú piculú ab illis fuerit:ſi capitoliú ab exulibus obſeſſum ſciſſent:ſuſpicari:q̃ re ipſa ex/
periri é melius.Mouerat pſebé oro cóſulis:erecti pres reſtitutá credebát répu.conſul alter comes aío/
ſior:quá auctor ſuſcepiſſe collegá prioré actióné tá grauis rei faciie paſſus:í pagendis conſularis officii
parté ad ſe uendicabat.Tum tribuni eludétes uelut uana dicta perſequi quærendo quoná modo exer
citum educturi conſules eſſent:quos delectú habere nemo paſſurus ſit.Nobis uero:inquit Quintius:
nihil delectu opus eſt:cum quo tépore.P.Valerius ad recipiendum capitolium arma plebi dedit:oés í
uerba iurauerint:conuenturos ſe iuſſu conſulis nec iniuſſu abituros : edicimus itaq; omnes qui in uer
ba iuraſtis:craſtina die armati ad lacum regillum adſitis.Cauillari tum tribuni:& populum exoluere
religione uelle:priuatum eo tempore.Quintium fuiſſe cum ſacramento adacti ſunt:ſed nondú hæc:
quæ nunc tenet:ſæculú negligétia deum uenerat:nec íterpretando ſibi quiſq; iuſiurádú & leges aptas
faciebat:ſed ſuos potius mores ad eas accómodabat.Igitur tribuni:ut impediendæ rei nulla ſpes erat
de proferédo exercitu agere:eo magis quod & augures iuſſos adeſſe ad regillú lacum fama exierat:lo/
cumq; inaugurari:ubi auſpicato cum populo agi poſſet:ut quicquid Romæ ui tribunicia rogatum
eſſet:id comitiis ibi abrogaretur:omnes id iuſſuros:quod conſules uellent:neq; enim ꝓuocationé eé
longius ab urbe mille paſſuum:& tribunos:ſi eo ueniant:in alia turba quiritium ſubiectos fore conſu
lari imperio.Terrebant hæc:ſed ille maximus terror aíos agitabat:quod ſæpius Quintius dictitabat
ſe conſulú comitia:nó habituꝝ non ita ciuitaté ægram eſſe:ut cóſuetis remediis ſiſti poſſet : dictatore

Valeri/
us í capi
tolii ue
ſtibulo
íterficit͛

Capito
liú recu
parat͛

L.Quí/
tius Cí/
cínatus
cóſul ua
lerio ſi
rogatu

Attéde
ueteré
religio/
nem

opus eſſe reip.ut q ſe mouerit ad ſollicitádū ſtatū ciuitatis ſentiat ſine ꝓuocatiōe dictaturá eé. Senatus
in capitolio erat:eo tribūi cū ꝑterita plebe ueniūt:multitudo clamore īgéti nūc conſulū:nūc patrū fidé
implorát:nec ante mouerūt de ſnía conſulé:quá tribuni ſe ī auctoritate ꝗatrū futuros eé polliciti ſunt.
Tūc referéte cōſule de tribunoꝝ & plebis poſtulatis ſenatuſcōſulta fiunt:ut neq; tribuni legé eo anno
ferrét:neq; cōſules ab urbe exercitū educerét:in reliquū mgr̃atus cōtinuari:& eos tribunos refici iudi/
care ſenatū cōtra Répu.eſſe:cōſules fuere in patrum ꝑtáte tribuni reclamátibus cōſulibus refecti: pr̃es
quoq; neqd cederent plebi & ipſi.L.Quintiū cōſulé reficiebát. Nulla toto anno uæhemétior actio con
ſulis fuit.Mirer:inquit:ſi uana ueſtra patres cōſcripti ad plebé auctoritas eſt:uos eleuatis eá:qppe quia
plebs ſenatuſcōſultū ī cōtinuádis mgr̃atibus ſoluit:ipſi quoq; ſolutū uultis:ne temeritati multitudi/
nis cedatis:tanq̄ id ſit plus poſſe ī:ciuitate:plus leuitatis ac licétiæ babere:leuius.n. uaniuſq; eſt ꝑfecto
ſua decreta & cōſulta tollere:q̄ alioꝝ.Imitamini pr̃es cōſcripti turbá incōſultam:& q aliis exéplo eé de
betis:alioꝝ exéplo peccatis potius:quá alii ueſtro recte faciant:dū ego ne imiter tribunos:nec me con/
tra ſenatuſcōſultū conſulé renūciari patiar.Te uero.C.Claudi adhortor:ut ipſe populū romanū hac li
centia arceas & de me hoc tibi ꝑſuadeas me ita acceptuꝝ:ut non honoré meū a te impeditū:ſed gloriá
ſpreti honoris auctá:inuidiamq;:quæ ex cōtinuato eo īpenderet:leuatá puté.Cōmuniter inde edicunt
nequis.L.Quintiū conſulé faceret:ſiqs feciſſet:ſe id ſuffragiū nō obſeruaturos.Conſules creati.Q.Fa/
bius terti.&.L.Cornelius Maluginenſis.Céſus auctus eo anno luſtrū ꝑꝑ capitoliū captū conſulé occi/
ſum condi religioſum fuit.Q.Fabio.&.L.Cornelio cōſulibus prīcipio anni ſtatim res turbulentæ:in
ſtigabant plebé tribuni:bellū ingens a uolſcis & equis latini atq; hernici nunciabant.Iá Antii uolſcoꝝ
legiōes eé:& ipſam coloniá ingens metus erat defecturá:ægreq; impetratū a tribunis:ut bellū p̄uerti
ſineret:Cōſules inde partiti ꝓuincias:Fabio:ut Antiū legiōes duceret:datū.Cornelius:ut Romæ p̄ſi/
dio eſſet:ne qua pars hoſtiū:q equis mos erat:ad populandū ueniret.Hernici & latini iuſſi milites da/
re ex fœdere:duæq; partes ſocioꝝ in exercitu:tertia ciuiū fuit.Poſteaquá ad diem præſtitutū uenerūt
ſocii:cōſul extra portá capenam caſtra locat:inde luſtrato exercitu Antium profectus:haud procul op
pido ſtatiuiſq; hoſtiū cōſedit.Vbi cū uolſci:quia nondum ab eqs ueniſſet exercitus : dimicare nō auſi:
quéadmodū q̄eti uallo ſe tutarent̃:parerét:poſtero die Fabius nō ꝑmixtá uná ſocioꝝ ciuiūq;:ſed triū
populoꝝ tres ſeparatim acies circa uallū hoſtiū īſtruxit:ipſe erat medius cū legiōibus romanis: īde ſi/
gnum óbſeruare iuſſit:ut pariter & ſocii ré inciperét:referrentq; pedé:ſi receptui cecinifſet:eqtes item
ſuæ cuiq; parti poſt prīcipia collocat.Ita trifariá adortus caſtra circūuenit:& cū undiq; īſtaret nō ſuſti/
nétes īpetū uolſcos uallo deturbat tráſgreſſus īde munitiones pauidá turbá inclinantéq; in parté uná
caſtris expellit:inde effuſe fugientes eques:cui ſuperare uallū haud facile fuerat:cū ad id ſpectator pu/
gnæ aſtitiſſet:libero cápo adeptus parte uictoriæ fruit̃:territos cædendo.Magna ī caſtris & extra mu/
nimenta cædes fugientiū fuit:ſed p̄da maior:qa uix arma ſecū efferre hoſtis potuit:deletuſq; exercitus
foret:ni fugiétes ſiluæ texiſſent.Dum ad Antiū hæc gerūtur:īterim equi robore iuuétutis p̄miſſo ar/
cé tuſculaná īprouiſo nocte capiūt:reliquo exercitu haud ꝓcul mœnibus Tuſculi cōſidunt:ut diſtéde
rét hoſtiū copias.Hæc celeriter Romá:ab Roma ī caſtra Antiū ꝑlata mouét romanos aut ſecus:quá ſi
capitoliū captū nunciaret̃:adeo & recés erat tuſculanoꝝ meritū:& ſimilitudo ipſa ꝑiculi repoſcere da/
tū auxilium uidebat̃.Fabius:omiſſis oībus p̄dam ex caſtris raptim.Antiū cōuehit ibi:modico p̄ſidio
relicto citatū agmen.Tuſculū rapit:nihil p̄ter arma:& qđ cocti ad manum fuit cybi:ferre militi licuit.
Cōmeatū ab Roma cōſul Cornelius ſubuehit.Aliquot méſes Tuſculi bellatū:parte exercitus cōſul ca
ſtra equoꝝ oppugnabat:parté tuſculanis dederat ad arcé recuperandá:ui nunq̄ eos ſubigere potuit:fa/
mes poſtremo īde detraxit hoſté:quo poſteaq̄ uentū ad extremū é:iermes undiq; oés ſub iugū ab tu/
ſculanis miſſi:hos ignominioſa fuga domū ſe recipiétes romáus cōſul ī Algido cōſecutus ad unū oés
occidit.Victor ad Columé:id loco nomé é:exercitu relicto caſtra locat:& alter cōſul poſteaq̄ mœnibus
romanis iá pulſo hoſte ꝑiculū eé deſierat:& ipſe ab Roma ꝓfectus:ita bifariá conſules īgreſſi hoſtiū fi
nes īgenti certamīe hīc uolſcos hīc equos populant̃.Eodé anno deſciſſe antiates apud plæroſq; aucto/
res īuenio.L.Corneliū cōſulé id bellū geſſiſſe:oppidūq; cepiſſe:certū affirmare:qa nulla apud uetuſtio
res ſcriptores eius rei métio é:nō auſim.Hoc bello ꝑfecto tribuniciū domi bellū pr̃es irritat : clamant
feaude fieri:qđ foris teneat̃ exercitus:fruſtrationé eá legis tollédæ eé:ſe nihilomius ré ſuſceptá pactu/
ros:obtinuit tamé.P.Lucretius p̄fectus urbis:ut actiōes tribuniciæ ī aduétū cōſulū differrent̃.Erat &
noua exorta cá motus.A.Cornelius atq; Seruilius q̄ſtores.M.Volſcio qđ falſus haud dubie teſtis ī Ce
ſoné extitiſſet:dié dixerát:multis.n.emanabat īdiciis:neq; fratré Volſcii ex quo ſemel fuerit æger: unq̄
nō mō uiſum ī publico:ſed ne aſſurrexiſſe qdé ex morbo:multorūq; tabe méſiū mortuū:nec his tp̄o
ribus:ī quæ teſtis crimé cōieciſſet.Ceſoné Romæ uiſum:affirmátibus:q una meruerūt ſecū eū tū fre/
quétéq; ad ſigna ſine ullo cōmeatu,fuiſſe:niſi ita eét:multi priuatim ferebát Volſcio iudices:cū ad iudi
ciū ire nō auderet:oés eæ res ī unū cōgruentes haud magis dubiá damnationé Volſcii:quam Ceſonis
Volſcio teſte fuerat:faciebát.In mora tribuni erant:q comitia:q̄ſtores habere de reo:niſi prius habita
de lege eſſent:paſſuros negabát:ita extracta utraq; res in conſulū aduentū eſt:qui ubi:triumphantes ui
ctore cum exercitu urbem inierunt:quia ſilentium de lege erat:perculſos magna pars credebat tribu/
nos:at illi & enim extremum anni iam erat:quartum affectantes tribunatū in comitioꝝ diſceptatio/
nem ab lege certamé auerterant:& cū cōſules nihilominus aduerſus continuationem tribunatus:quá
ſi lex minuendæ ſuæ maieſtatis cá promulgata ferretur:tetédiſſent:uictoria certaminis penes tribuos

Cōten/ tio Pl. & ꝑatrū ī repmé dis ma/ giſtrati bus qn/ tii uehe mésoío

Qu.Fa bius.L. Corne/ lius con ſul.

Fabii conſu. ſtratage ma

Tuſcu/ lane ars capitur

Vide ne diſtine/ rét ſit potius legédū

Vide ne reliquo ſit potiꝰ legédū

Indues libétius legerim

fuit. Eodem anño equis pax eſt petentibus data. Céſus res priore anno inchoata perficitur:idq́ʒ luſtrũ
ab origine urbis decimũ conditũ ferunt:cenſa ciuiũ capita centũ triginta duo millia.cccc xix:Conſulũ
magna domi belliq́ʒ eo áno gloria fuit:qđ & foris pacé ꝑperere & domi:& ſi nõ cõcors:minus tamé q̃
alias íſeſta ciuitas fuit.L.Minutius ide & Lucius Nautius cõſules facti:duas reſiduas anni prioris cau/
ſas exceperũt:eodé modo cõſules legé:tribũi iudiciũ de Volſcio ípediebát:ſed in q̃ſtoribus nouis ma/
ior auctoritas erat.Cũ.M.Valerio Valerii filio Voleſi nepote quæſtor erat.T.Quintius Capitolinus:
q ter cõſul fuerat:is quoniá neq́ʒ quītiæ familiæ Ceſo:neq́ʒ reipu.maximus iuuenũ reſtitui poſſet:fal/
ſum teſté:q dicendæ cauſæ innoxio poteſtaté ademiſſet:iuſto ac pio bello ꝓſequebatur:cũ Verginius
maxime ex tribunis de lege ageret:duum menſiũ ſpatium conſulibus datũ eſt ab inſpiciendá legé:ut
cũ edocuiſſent populũ:qđ fraudis occultæ ferreť:ſineréť deíde ſuffragium inire:hoc íteruallũ datũ res
tranqllas in urbe fecit.Nec diuturná quieté equi dederunt:qui rupto fœdere:quod ictum erat priore
anno cũ romanis:imperiũ ad Gracchum Chloeliũ deferunt:is tũ lõge príceps in equis erat. Graccho
duce in latinũ agrum:íde í tuſculanũ hoſtili populatiõe ueniunt:plenīq́ʒ prædæ in Algido caſtra locát
in ea caſtra.Q.Fabius.P.Volumnius.A.Poſthumius legati ab Roma ueniũt q̃ſtum iniurias : & ex eo
fœdere res repitũ:eos equoꝝ íperator:quæ mádata habeát ab ſenatu Romano:ad quercũ iubet dicere
ſe alia interí acturũ:q̃rcus ígens arbor ꝑtorio íminebat:cuius umbra opaca ſedes erat . Tum ex legatis
unus abiens:& hæc:inq̃t:ſacrata quercus & q̃cq̃d deoꝝ eſt:audiant fœdus a uobis ruptũ nr̃iſq́ʒ & nũc
querelis adſunt:& mox armis cũ deoꝝ hoíumq́ʒ ſimul uiolata iura exequemur.Romá rediere legati.
Senatus iuſſit alterũ cõſulé contra Gracchũ in Algidũ exercitũ ducere:alteri populationé finiũ equoꝝ
prouinciá dedit.Tribuni ſuo more ípedire delectũ:& forſitan ad ultimũ impediſſent:ſed nouus ſubi/
to additus terror eſt:uis ſabinoꝝ ingens prope ad mœnia urbis infeſta populatione uenit:fœdati agri
terror iniectus urbi eſt:tũ plebes benigne arma cepit:reclamátibus fruſtra tribunis magni duo exerci/
tus ſcripti alteꝝ.Nautius cõtra ſabinos duxit:caſtriſq́ʒ ad Eretum poſitis per expeditiões paruas plæ/
runq́ʒ nocturnis incurſionibus:tantá uaſtitatem in ſabino agro reddidit:ut comparati ad eam : prope
intacti bello fines Ro.uiderentur.Minutio neq́ʒ fortuna:neq́ʒ uis animi eadem in gerendo negotio fu
it:nam cum haud procul ab hoſte caſtra poſuiſſet:nulla magnopere clade accepta caſtris ſe pauidus te
nebat;qđ ubi ſenſerũt hoſtes:creuit ex metu alieno:ut fit:audacia:& nocte adorti caſtra : poſteaquam
parum uis aperta profecerat:munitiones poſtero die circundant.Quæ prius:quam undiq́ʒ uallo obie
ctæ clauderent exitus:quiq́ʒ equites inter ſtationes hoſtiũ emiſſi:Romá pertulere conſulé : exercitũq́ʒ
obſideri.Nihil tam nec inopinatũ:nec íſperatũ accidere potuit:itaq́ʒ tantus pauor:tanta trepidatio fuit
quáta ſi urbé non caſtra hoſtes obſiderent.Nautiũ conſulé accerſũt in quo cũ paꝝ præſidii uidereť
dictatoréq́ʒ dici placeret:qui ré ꝑculſam reſtitueret.L. Quintius Cincinatus cõſenſu oíum diciť.Ope/
pretiũ é audire:q oía præ diuitiis humana ſpernunt:neq́ʒ honori magno locum: neq́ʒ uirtuti putát eé:
niſi effuſe affluant opes.Spes unica íperii Po.Ro.L. Quĩtius trans tyberim cõtra eũ ipſum locum:ubi
nunc naualia ſunt:q̃ttuor iugerum colebat agrũ:quæ patra quintia uocátur:ibi a legatis ſeu forſan fo
diens palo innixus:ſeu cũ araret:operi certe id quod conſtat:agreſti intentus:ſalute data inuicé reddi/
taq́ʒ:rogatus:ut qđ beneuerteret:ipſi reiq́ʒ pu.mádata ſenatus audiret:admiratus rogitáſq́ʒ ſatis ne ſal
ua eént:oía:togam propere e tugurio proferre uxorem Raciliá iubet:qua ſimul abſterſo puluere ac ſu/
dore uelatus proceſſit:dictatorem eũ legati gratulantes conſalutát:in urbé uocát:qui terror ſit in exer
citu:exponũt.Nauis Quintio publice parata fuit:tráſuectumq́ʒ tres obuiá egreſſi filii excipiunt:íde alii
propinqui atq́ʒ amici:tũ patrũ maior pars:ea frequentia ſtipatus antecedétibus lictoribus deductus é
domũ:& plebis cõcurſus ingés fuit ſed ea nequaq̃ tam læta.Quintiũ uidit:& imperii nimiũ:& uiꝝ in
ipſo imperio uehæmentioré rata.Et illa q̃dem nocte nihil præterq̃ uigilatũ eſt in urbe:poſtero díe di
ctator cũ ante lucé in forum ueniſſet:magiſtrũ equitũ dicit.L.Tarquiniũ patriciæ gentis:ſed qui tum
ſtipendia pedibus ꝓpter paupertaté feciſſet:bello tamé primus longe romanæ iuuentutis habitus eét.
Cũ magiſtro eq̃tũ í concioné uenit:iuſticiũ edicit:claudi tabernas tota urbe iubet:uetat quéquá priua
tæ q̃cq̃ rei agere.Tũ q̃cunq́ʒ ætate militari eént:armati cũ cibariis in dies q̃nq́ʒ coctis:ualliſq́ʒ duodenis
ante ſolis occaſum martio í cápo adeént:q̃bus ætas ad militádũ grauior eét:uicio militi:dũ is arma pa
raret:uallũq́ʒ peteret:cibaria coq̃re iuſſit.Sic iuuétus diſcurrit ad uallũ petédũ:ſumpſere unde:cuiq́ʒ ꝓ
ximũ fuit:ꝓhibitus nemo eſt:ipigreq́ʒ oés ad edictũ dictatoris p̄ſto fuere.Inde cõpoſito agmie nõ iti/
neri magis apto:q̃ p̄lio:ſi res ita tuliſſet:legiões ipe dictator:magiſter eq̃tũ ſuos eq̃tes ducit.í utroq́ʒ ag/
mie:q̃s tp̃s ip̄m poſſebat:adhortatiões erant:ut adderent gradũ maturato opus eé:ut nocte ad hoſté ꝑ
uenire poſſent:cõſulũ exercitũq́ʒ romanũ obſideri:tertiũ dié iá clauſos eé:qđ q̄q́ʒ nox:aut dies ferat:in/
certum eſſe:puncto ſæpe temporis maximaꝝ reꝝ momenta uerti accelera ſignifer:ſequere miles:iter
ſe gratificantes ducibus clamabát:media nocte í Algidũ ꝑueniũt:ut ſenſere ſe iam prope hoſtes eſſe:ſi
gna cõſtituũt.Ibi dictator q̃tum nocte ꝓſpici poterat:equo circũuectus:cõtéplatuſq́ʒ:q tractus caſtro/
rũ:quæ forma eſſet:tribunis militũ íperauit:ut ſarcinas in unũ coniici iubeát:milité cũ armis: ualloq́ʒ
rediere í ordíes ſuos:facta quæ imperauit.Tũ quo ordíe fuerát í uia:exercitũ oém lõgo agmine circun
dat hoſtium caſtris:& ubi ſignũ datum:ſit clamoré omnes tollere iubet:clamore ſublato ante ſe qué/
que ducere foſſam:& iacere uallum.Aedito imperio ſignũ ſecutum eſt:iuſſa miles exequitur clamor
hoſtes circumſonat:ſuperat inde caſtra hoſtium:& in caſtra conſulis uenit:alibi pauorem alibi gaudi/
um ingens facit.Romani ciuilem eſſe clamorem atq́ʒ auxiliũ adeſſe íter ſe gratulátes:ultro ex ſtationi

Idé tri/buni Pl.q̃rto reficiũt

céſa ro. cxxxii. millia ciuium ccccxix.

L.Miu/tius L. Nauti/uſ cõſul

Equitũ bellum

Sabinorum in curſus

Minutius Conſul cum exerci/tu ab eq̃s obſidetur

Quintius agreſti opi í tẽtus dictator ſalutaẽ

L.Tarqniuſ magiſter equitũ

Atť hortatiões í q̃ntia/no exercitu

bus ac uigiliis territāt hoſtem:cōſul differēdū negat:illo clamore nō aduentū modo ſignificari:ſed rē
ad ſuis cœptā.mirumq; eſſe:ni iam exteriori parte caſtra hoſtium oppugnentur:itaq; arma ſuos cape/
re:& ſe ſubſequi iubet.Nocte initū prælīū eſt:legionibus dictatoris clamore ſignificātibus ab ea quoq;
parte rem in diſcrimine eſſe.Iam ſe ad prohibenda circūdari opera equi parabāt:cū ab interiore hoſte
prælio cœpto:ne ꝑ media ſua caſtra fieret eruptio:a munīetibus ad pugnātes ītrorſum uerſi uacuam
noctē operi dedere:pugnatūq; cū cōſule ad lucē eſt:luce prima iā circūuallati ab dictatore erant:& uix
aduerſum unū exercitū pugnā ſuſtinebāt:tū a quintiano exercitu: qui confeſtim a perfecto opere ad
arma rediit:inuaditur uallum:hic inſtabat noua pugna:illa nihil remiſerat prior:tum ancipiti malo
urgente a prælio ad preces uerſi:hinc dictatorem:hinc conſulem ōrare:ne in occidione uictoriā pone/
rent:ut inermes ſe inde abire ſinerent.Ab conſule ad dictatorē ire iuſſis ignominiam incenſus addidit
Gracchum Chloelium ducē prīcipeſq; alios uictos ad ſe adduci iubet:oppido Corbiōe decedi: ſangui
nis ſe equorꝫ non egere:licere abire:ſed ut exprimatꝰ tandē confeſſio ſubactam domitamq; eē gentem
ſub iugū abituros.Tribus haſtis iugū fit:humi fixis duabus ſuperq; eas una trāſuerſa deligata:ſub hoc
iugo dictator equos miſit.Caſtris hoſtium receptis plenis omniū rerum:nudos.n.emiſerat: prædam
omnē ſuo tantū militi dedit:cōſularem exercitū conſulemq; ipſum īcrepans:carebis:inquit:ꝑdæ par/
te miles ex eo hoſte:cui prope ꝑdæ fuiſti:& tu.L.Minuti:donec conſularē aīum incipias habere : lega/
tus ſis:legionibus præ eris.Ita ſe Minutius abdicat conſulatu:iuſſuſq; ad exercitū manet. Sed adeo tū
imperio meliori aīs māſuete obediēs erat:ut beneficii magis:quam ignominiæ hic exercitus memor:
& coronam aureā dictatori libræ pōdo decreuerit:& proficiſcentem eū patronū ſalutauerit.Romæ a
Q.Fabio præfecto urbis ſenatus habitus triumphantem.Quintium:quo ueniebat agmine : urbē in/
gredi iuſſit:ducti ante currum hoſtiū duces:militaria ſigna prælata:ſecutus exercitus præda honuſtus
epulæ inſtructæ dicuntur fuiſſe ante omniū domos:epulanteſq; cū carmīe triumphali:& ſolemnibus
iocis comeſſantiū modo currū ſecuti ſunt.Eo die.L.Manilio Tuſculano:approbātibus cūctis : ciuitas
data ē:confeſtimq; ſe dictator mḡratu abdicaſſet:ni comitia.M.Volſcii falſi teſtis tenuiſſent:ea ne īpe/
dirēt:tribuni dictatoris obſtitit metus.Volſcius dānatus Lanuuium exulatū abiit.Quintius ſextodeci
mo die dictatura in ſex mēſes accepta ſe abdicauit.Per eos dies cōſul Nautius ad Eretū cū ſabinis egre/
gie pugnat:ad uaſtatos agros ea quoq; clades acceſſit ſabinis.Minutio Fabius Quintius ſucceſſor ī Al
gidum miſſus.Extremo anno agitatum de lege ab tribunis ē:ſed quia duo exercitus aberant:neqd fer
retur ad populū patres tenuere:plebes uicit:ut quinto eoſdem tribunos crearent:Lupos uiſos in capi/
tolio ferunt a canibus fugatos:ob id prodigium luſtratum capitolium eſſe.Hæc eo anno geſta.Sequū
tur conſules Quintius Minutius.M.Horatius Puluillus:cuius initio anni cum foris ocium eſſet : do/
mi ſeditiones idem tribuni eadem lex faciebat ulteriuſq; foret uentum:adeo exarſerant animis:ni ue/
lut dedita opa Nocturno impetu equorꝫ Corbione amiſſum præſidium nunciatum eſſet.Senatū cō/
ſules uocant:iubentur ſubitariū ſcribere exercitum:atq; in Algidum ducere.Inde poſito legis certami
ne noua de delectu cōtentio exorta:uincebaturq; cōſulare imperium tribunicio auxilio:cumalius ter/
ror additur ſabinum exercitum prædatum deſcendiſſe in agros Romanos:īde ad urbē uenire:is me/
tus perculit:ut ſcribi militē tribuni ſinerent non ſine pactione tamen:ut quoniā ipſi quinquenniū elu
ſi eſſent:parumq; id plebi præſidium foret:decem deīde tribūi plebis crearentur.Expreſſit hoc neceſſi
tas patribus:id modo excepere:ne poſtea eoſdem tribunos iuberent.Tribunicia comitia : ne id quoq;
poſt bellum ut cætera uanum eſſet extemplo habita trigeſimo ſexto anno a primis tribunis plebis de/
cem creati ſunt:bini ex ſingulis claſſibus:itaq; cautum eſt:ut poſtea crearentur:Delectu deinde habito
Minutius contra ſabinos profectus non inuenit hoſtem.Horatius:cum iam equi Corbione interfe/
cto præſidio Hortanam etiam cepiſſent:in Algido pugnat:multos mortale occidit:fugat hoſtem nō
ex Algido modo:ſed a Corbione Hortanaq;:Corbionem etiam diruit propter proditum præſidium
Deinde.M.Valerius Sp.Verginius conſules facti:domi foriſq; ocium fuit:annona propter aquarum
intemperiem laboratū eſt.De auentino publicando lata lex eſt.Tribuni plebis iidem refecti.Hi ſequē
te anno.T.Romulio &.C.Veturio cōſulibus legē oībus concionibus ſuis celebrāt : Pudere ſe numeri
ſui nequicq̄ aucti:ſi ea res æque ſuo biēnio iaceret:ac toto ſuperiore luſtro iacuiſſet.Cū maxīe hæc age
rent:trepidi nuncii a Tuſculo ueniūt equos ī agro Tuſculano eē.Fecit pudorē recens eius populi meri
tū morādi auxilii ambo cōſules cū exercitu miſſi:hoſtē ī ſua ſede ī Algido īueniūt: ibi pugnatū ſupra
qttuormillia hoſtiū cæſa:alii fugati præda parta ingens:eā ꝑꝑ inopiam ærarii cōſules uændiderūt:in
uidiæ tamē ad exercitū fuit:ea deniq; tribunis materiā crimīādi ad plebē cōſules præbuit.Ita ergo ut
mḡratu abiere. Sp.Tarpeio &.A.Aternio cōſulibus:dies dicta Romulio ab.C.Claudio Cicerone tri/
buno plebis.Veturio ab.L.Halieno ædili plebis:uterq; magna patrum indignatione damnatus. Ro/
mulius decemmillibus æris. Veturius.xii.millibus.Nec hæc priorum calamitas conſulum ſegniores
nouos fecerat conſules:& ſe damnari poſſe aiebant:& plebem & tribunos legem ferre non poſſe tum
abiecta lege:quæ promulgata conſenuerat:tribuni lenius agere cum patribus:finem tandem certami
num facerent:ſi plebeiæ leges diſplicerent:at illi communiter legū latores & ex plebe: & ex patribus:
q utriſq; utilia ferrent:quæq; æquandæ libertatis eſſent:ſinerent creari.Rem nō aſpernabantur p̄res:
daturum legē neminē niſi ex pateibus aiebant.Cum de legibus conueniret:de latore tāntum diſcrepa
rent:miſſi legati Athenas Sr.Poſthumins Albus.P.Sulpicius Camerinus.A.Manlius iuſſiq; īclytas le
ges Solonis deſcribere:& aliarꝫ Græciæ ciuitatiū īſtituta:mores iuraq; noſcere. Ab externis bellis qē

Fit ex caſtris erupto
Quibꝯ cōditio nibus ſint eq/ ex algi/ do miſ/ ſi iugi forma eq iugo a roma miſſubii ciuntur
Quītii trium/ phus
Dānatꝰ uolſciꝯ
Eretū unus ſa binorū
Fabius mīutii loco ī al gidum mittitꝰ
Q.Mi/ nutius M.Ho/ ratius conſul.
X.tribu ni pleb. creantꝰ
M.Va/ leriꝯSp. Vergi/ nius cō ſul.
T. Romu lius G.Ve/ turius conſul.
S.Tar/ peiꝯ. A. aterius conſul.

tus annus fuit.quietior inſeqns.P.Curiatio &Sex.Quintilio conſulibus ꝑpetuo ſilentio tribunorum
qđ primo legatoꝝ:qui Athenas ierant:legumqꝫ peregrinaꝝ expectatio ꝑbuit:deinde duo ſimul mala
ingẽtia exorta:fames peſtilentiaqꝫ fœda homini:fœda pecori:uaſtati agri ſunt:urbs aſſiduis exhauſta
funeribus multæ & claræ lugubres domus.Flamen qrinalis Ser.Cornelius mortuus augur.C.Hora
tius Puluillus incuius locum.C.Veturiũ eo cupidius:qa dãnatus a plebe erat:augures legere:mortuus
conſul Quintilius:tres tribuni plebis:multiplici clade fœdatus annus:ab hoſte ocium fuit:domi mo/
tus orti.Iã redierant legati cũ atticis legibus:eo intentius inſtabant tribuni:ut tandem ſcribendaꝝ le/
gum initiũ fieret.Placet creari decẽuiros ſine ꝓuocatione:& ne qs eo anno alius mgſtatus eſſet:ne ad/
miſcerent plebei:cõtrouerſia aliqdiu fuit:poſtremo cõceſſum patribus:modo ne lex acilia de auenti/
no:aliæqꝫ ſacratæ leges abrogarent.Anno trigẽteſimo altero:quã cõdita Roma erat:iterꝝ mutat for/
ma ciuitatis ab cõſulibus ab decẽuiros:quẽadmodũ a regibus ante ad cõſules uenerat.Trãſlato ĩperio
minus inſignis:qa nõ diuturna mutatio fuit:læta.n.principia mgſtatus eius nimis luxuriauere:eo ci/
tius lapſa res eſt:repetitũqꝫ duobus uti mandaret conſulũ nomẽ ĩperiumqꝫ.Decẽuiri creati Ap.Clau/
dius.T.Genutius.P.Seſtius.L.Veturius.C.Iulius.A.Manlius.P.Sulpicius.P.Curiatius.T.Romulius
Sp.Poſthumius Claudio & Genutio:q deſignati cõſules ĩ eũ annũ fuerãt:ꝓ honore honor redditus:
& Seſtio alteri conſulũ prioris anni:qđ eã rẽ collega inuito ad patres rettulerat:his ꝓximi legati tres
habiti:q Athenas ierãt:ſimul ut ꝓ legatione tam longinqua præmio eſſet honos:ſimul ꝑitos legum
ꝑegrinaꝝ ad cõdenda noua iura uſui fore credebãt:ſuppleuere cæteri numeꝝ graues quoqꝫ ætate ele
ctos nouiſſimis ſuffragiis ferunt:quo minus ferociter alioꝝ ſcitis aduerſarent.Regimen totius mgſta
tus penes Appiũ erat fauore plebis:adeoqꝫ nouũ ſibi ĩgeniũ ĩduerat:ut plebicola repẽte oĩſqꝫ auræ po/
pularis captator euaderet ꝓ truci ſæuoqꝫ ĩſectatore plebis.Decimo die ius populo ſinguli reddebant:
eo die penes ꝑfectũ iuris faſces duodecĩ erãt:collegis nouẽ ſinguli accẽſi apparebãt:& unica cõcordia ĩ/
ter ipſos:q cõſenſus in priuatis interdũ ĩutilis eẽt:ſumma aduerſus alios æqtas erat.Moderatiõis eoꝝ
argumẽtũ exemplo unius rei notaſſe ſatis erit:cũ ſine ꝓuocatione creati eẽnt defoſſo cadauere domi
apud.P.Seſtiũ patriciæ gẽtis uiꝝ ĩuento ꝓlatoqꝫ ĩ cõcionẽ:ĩ re iuxta manifeſta atqꝫ atroci.C.Iulius de
cẽuir diem Sextio dixit:& accuſator ad populum extitit:cuius rei iudex legitimus erat:deceſſitqꝫ iure
ſuo:ut dẽptũ de ui mgſtatus populi libertati adiiceret.Cum ꝓmptũ hoc ius uelut ex oraculo ĩcorru/
ptũ pariter ab his ſummi ĩſimiqꝫ ferrẽt:tũ legibus cõdendis opa dabat:ingẽtiqꝫ hoĩum expectatiõe ꝓ
poſitis decẽ tabulis populũ ad concionẽ aduocauerũt:& qđ bonũ fauſtũ felixqꝫ Reip.ipſis liberiſqꝫ eo/
rũ eſſet:ire & legere leges ꝓpoſitas iuſſere:ſe qtũ decẽ hoĩum ingeniis ꝓuideri potuerit:oĩbus ſũmis
ĩſimiſqꝫ iura æquaſſe:plus pollere multoꝝ ĩgenia cõſiliaqꝫ:uerſarent ĩ aĩs ſecũ unamquãqꝫ rẽ:agitarẽt
deĩde ſermonibus:atqꝫ ĩ mediũ qd in quaqꝫ re plus minuſue eſſet:cõferrẽt:eas leges habituꝝ Po.Ro.
quas cõſenſus oĩum nõ iuſſiſſe latas magis:quã tuliſſe uideri poſſet.Cum ad rumores hoĩum de uno
quoqꝫ legũ capite ædito ſatis correctæ uiderent:centuriatis comitiis.x.tabulaꝝ leges ꝑlatæ ſunt:quæ
nunc quoqꝫ ĩ hoc ĩmenſo aliaꝝ ſuper alias aceruataꝝ legũ cumulo:fons oĩs publici priuatiqꝫ eſt iuris.
Vulgatur deĩde rumor duas deeſſe tabulas:qbus adiectis abſolui poſſe uelut corpus oĩs romani iuris.
Ea expectatio cũ dies comitioꝝ appropinqret:deſyderiũ decẽuiros iterꝝ creandi fecit.Iã plebs:ꝑterquã
qđ conſulũ nomen haud ſecus quã regũ peroſa erat:ne tribuniciũ qdẽ auxilium:cedentibus inuicem
appellatione decẽuiris:quærebat.Poſteaq̃ uero comitia decemuiris creandis in trinũdinũ indicta ſunt
tanta exarſit ambitio:ut primores quoqꝫ ciuitatis:metu credo:ne tãti poſſeſſio imperii uacuo ab ſe re
licto loco haud ſatis dignis pateret:præhenſarent homines:honorem ſumma ope ab ſe impugnatum
ab ea plebe:cum qua contenderant:ſuppliciter petentes.Dimiſſa iam in diſcrimen dignitas ea ætate:
hiſqꝫ honoribus actis:ſtimulabat Ap.Claudium:ne ſcires utrum inter ducemuiros:an inter candida/
tos numerares:propior interdum petendo:quam gerendo magiſtratui erat:criminari optimates:ex/
tollere candidatorum leuiſſimum quemqꝫ humillũqꝫ ipſe medius inter tribunicios duillios Iciliosqꝫ
in foro uolitare:per illos ſe plebi uendicare:donec collegæ:quoqꝫ:qui unice illi dediti fuerant ad id tẽ/
pus:coniecere in eum oculos:mirantes quid ſibi uellet:apparere nihil ſyncæri eſſe:profecto haud gra/
tuitam in tanta ſuperbia comitatem fore:nimium in ordinem ſeipſum cogere:& uulgari cum priua/
tis non tam properantis abire magiſtratu:quam uiam ad continuandum magiſtratũ quærentis eſſe.
Propalam obuiam ire:cupiditati parum auſi:obſecũ dando mollire impetum aggrediuntur:comitio
rũ illi habendorum quando minimus natu ſit:munus conſenſu iniungunt:ars hæc erat:ne ſemetipſe
creare poſſet:qđ præter tribunos plebis & idipſum peſſimo exemplo nemo unquam feciſſet.Ille enĩ
uero:quod bene uertat:habiturum ſe comitia profeſſus impedimentum pro occaſione arripuit deie/
ctiſqꝫ honore per concionem duobus Quintiis Capitolino & Cincĩnato & patruo ſuo.C.Claudio cõ/
ſtantiſſimo uiro in optimatium cauſa & aliis eiuſdem faſtigii ciuibus:nequaquam ſplendore uitæ pa
res decemuiros creat:ſe in primis:quod haud ſecus factum improbant boni:quam nemo facere auſu
rum crediderat.Creati cum eo.M.Cornelius Maluginenſis.M.Sergius Lucius Minutius.Q.Fabius
Vibulanus.Q.Petilius.T.Antonius Merenda Ceſo Duillius Sp.Oppius Cornicem.Marcus Robule/
ius.Ille finis alienæ perſonæ ferendæ Appio fuit:ſuo iam inde uiuere ingenio cœpit:nouoſque col
egas iam priuſquam iniret magiſtratum:in ſuos mores formare.Quottidie coibant:remotis ar/
bitris:inde impotentibus inſtructi conſiliis:quæ ſecreto ab aliis coquebant:iam haud diſſimulando
ſuperbiam:rari additus colloquentibus difficiles iam ad idus Maias rem perduxere.Idus tum maiæ

Legati adſcri/bendas leges athenas mittũt

P.Curi/atius & Sex qn/tilius conſul.

Nouæ admini ſtratio/nis rõ.

Decẽuiri ad ſcriben das le/ges

Accenſi uide Tarqllũ ĩ cæſare

X.tabu le

Ap.cla/udii ãbi tus

Decéuiri ad tyrānidē deſci-ſcunt

ſolemnes ineundis magiſtratibus erant.Initio igitur magiſtratus primū honoris dié denūciatione ī-
gentis terroris inſigné fecere:ná cū ita priores decéuiri ſeruaſſent:ut unus faſces haberet:& hoc īſigne
regium in orbé ſuá cuiuſq; uicé per omnes iret:ſubito oés cum duodenis faſcibus prodiere: centū ui-
ginti lictores foꝝ īplerant:& cum faſcibus ſecures illigatæ præferebant:nec attinuiſſe demi ſecurim:
cū ſine prouocatione creati eént:interp̄tabantur:decé regum ſpecies erat.Multiplicatus terror nō infi
mis:ſolū ſeb primoribus patrū:ratis cædis cám ac p̄ricipiū q̄ri:ut ſi quis memoré libertatis uocé aut ī
ſenatu:aut ī populo miſiſſet:ſtatim uirgæ ſecureſq; etiá ad cæteroꝝ metū expedirent:ná p̄terq̄ qđ in
populo nihil erat p̄ſidii ſublata ꝓuocatione:interceſſioné quoq; cōſenſus ſuſtulerat:cū priores decé-
uiri appellatiōe collegæ corrigi:reddita ab ſe iura tuliſſent:& q̄dá:quæ ſui iudicii uideri poſſent:ad po-
pulū reieciſſent.Aliq̄diu æquatus inter oés terror fuit:paulatim totus uertere in plebé cœpit:abſtine-
batur a patribus:in humiliores libidinoſe crudeliterq; conſulebat:hoīum nō cauſarum toti erant:ut
apud quos gr̄a uim æqui haberet:iudicia domi cōflabant:ꝓnunciabant in foro:ſi qs collegá appellaſ-

Att̄ rumoré

ſet:ab eo:ad qué uenerat:ita diſcedebat:ut pœniteret non prioris decreto ſtetiſſe.Opinio ét ſine aucto-
re exierat:nō ī p̄ſentis modo tp̄oris eos iniuriá cōſpiraſſe: ſed fœdus clandeſtinū iter ipſos iureiurádo
ictū ne comitia haberét:ꝑpetuoq; decéuiratu poſſeſſum ſemel obtinerent īperium.Circunſpectare tū
patricioꝝ uultus plebeii:& inde libertatis captare aurá:unde ſeruitutem timendo in eū ſtatū Rempu.
adduxerant.Primores patrū odiſſe decéuiros:odiſſe plebé:nec probare:quæ fierent:& credere haud ī-
dignis accidere:auide ruendo ad libertaté in ſeruituté elapſos:iuuare nolle:cumulare quoque iniurias:
ut tedio p̄ſentium conſules duo tandé & ſtatus priſtinus reꝝ ī deſyderium ueniant.Iá & ꝓceſſerat p̄s
maior anni:& duæ tabulæ legū ad prioris anni decé tabulas erant adiectæ:nec q̄cq̄ iam ſuperat : ſi hæ
quoq; leges centuriatis comitiis ꝑlatæ eént:cur eo magiſtratu Reip.opus eſſet.Expectabant:quá mox
cōſulibus creandis comitia edicerétur.Id modo plebs agitabat:quoná modo tribuniciá poteſtaté mu
nimétū libertatis ré ītermiſſam repararent:cū interim métio comitioꝝ nulla fieri:& decéuiri:qui pri
mo tribunicios hoīes:quia id populare habebatur:circū ſe obſtétarant plebi: patriciis iuuenibus ſepſe

Att̄ plebis ſupplicia

rant latera:eoꝝ cateruæ tribunalia obſederát.Hi fere agere plebem:plebiſq; res:cū fortūa qua:quicq̄d
cupitum foret:potentioris eſſet etiá ne tergo quidé abſtinebant:uirgis cædi alii:alii ſecuri ſubiici:& ne
gratuita crudelitas eét:bonoꝝ donatio ſequi domini ſuppliciū.Hac mercede iuuentus nobilis corru-
pta:non modo non ire obuiam iniuriæ:ſed ꝓpallam licentiam ſuam malle:quam oīum: libertatem.
Idus maiæ uenere nullis ſubrogatis magiſtratibus:priuati ꝓ decéuiris neq; aīs ad īperium īhibédū ī-
minutis:neq; ad ſpecié honoris īſignibus ꝓdeunt.Id uero regnū haud dubie uideri:deploratur in per
petuum libertas nec uindex quiſquam exiſtit:aut futurus uidet.Nec ipſi ſolum deſpōderant aīos:ſed
contemni cœpti erant a finitimis populis:īperiumq; ibi eſſe:ubi nō eſſet libertas:indignabant. Sabini
manu magna incurſioné in agrū Romanū fecere:lateq; populati cū hoīum atq; pecudum multi p̄das
egiſſent:recepto ad Eretrum:quod paſſim uagatum erat:agmine:caſtra locát:ſpem in romana diſcor
dia ponentes:eam īpedimentū delectui fore.Non nuncii ſolum:ſed per urbem agreſtium fuga trepi-
dationem iniecit.Decéuiri conſultant:quid facto opus ſit:deſtitutis inter patrum & plebis odia addit
terroré inſuper alium fortuna.Equi alia ex parte caſtra in Algido locant:depopulanturq; inde excur-
ſionibus Tuſculanū agrum legatiq; ab Tuſculo præſidium orantes nunciant.Is perculit pauor decé-
uiros:ut ſenatum ſimul duobus circunſtantibus urbé bellis conſulerent:citari iubent in curiam p̄res
haud ignari quanta inuidiæ immineret tépeſtas:oés uaſtati agri periculorūq; īminentiū cás in ſe con-
geſturos:téptationemq; eam fore abolendi ſibi magiſtratus ni conſenſu reſiſterent:imperioq; inhibé
do acriter in paucos præferocis animi conatus alioꝝ cōprimerent.Poſteaq̄ audita in foro uox eſt præ
conis patres in curiam ad decéuiros uocantis:uelut noua res:quia intermiſerant iamdiu morem con-
ſulendi ſenatus mirabundá plebem conuertit:quid nam incidiſſet:cur ex tanto interuallo rem deſue
tam uſurparent:hoſtibus belloq; gratiam habendam:quod ſolitum quicquam liberæ ciuitatis fieret:
circunſpectare omnibus fori partibus ſenatorem:raroq; uſquam noſcitare:curiam inde ac ſolitudiné
circa decéuiros intueri:cum & ipſi conſenſu inuiſum imperiū:& plebs:quia priuatis ius non eſſet uo-
candi ſenatum:non conuenire patres interpretarentur:iam caput fieri libertatem repetétiū:ſi ſe plebs
comitem ſenatui det:& quemadmodum patres uocati nō coeant ī ſenatum:ſic plebs abnuat delectū:
hæc fremit plebs.Patrum haud fere q̄ſq̄ in foro in urbe rari erát:īdignitate rerum ceſſerant in agros:
ſuaꝝ reꝝ amiſſa publica tantū ſe abeſſe ab iniuria rati:quantū a cœtu cōgreſſuq; impotentiū domio-
rū ſe amouiſſent.Poſteaq̄ citati non cōueniebant:dimiſſi circa domos apparitores ſimul ad pignora
capienda:ſciſcitandūq; num cōſulto detrectarent:referūt ſenatū in agris eſſe.Lætius id decéuiris acci-
dit:quam ſi præſentes detrectare imperiū referrent:iubét acciri omnes:ſenatumq; in diem poſterum
edicunt:qui aliq̄to ſpe ipſoꝝ frequentior cōuenit.Quo facto proditá a patribus plebs libertatem rata:
quod iis:qui iam magiſtratu abiſſent:tanquá iure cogentibus ſenatus paruiſſet.Sed magis obediéter

Att̄ motū ī curia.M.Horatii ferox oratio

uentum in curiam eſt:quam obnoxie dictas ſententias accepimus.L.Valerium Potitum proditū me-
moriæ eſt poſt relationem Ap.Claudii:priuſquam ordine ſententiæ rogarentur:poſtulando ut de re-
pu.liceret dicere:prohibentibus minaciter decéuiris:proditurum ſe ad plebem denunciaté tumultū
exciuiſſe.Nec minus ferociter.M.Horatium Barbatum iſſe in certamen.x.Tarquinios appellantem:
admonentéq; Valeriis & Horatiis ducibus pulſos reges:nec nominis hoīes tum per teſum eſſe:quip-
pe quo Ioué appellari fas ſit:quo Romulū conditorem urbis deincepſq; reges appellatos: quod ſacris

etiam ut ſolẽne retẽtum ſit:ſupbiam uiolentiaq́ꝫ tum peroſos regis:q̃ ſi in rege tum eodẽ aut ĩ filio re/
gis ferẽda nõ fuerit:quẽ latuꝝ in tot priuatis?uiderẽt ne uetãdo in curia libere hoĩes loqui extra curiã
ẽt mouerẽt uocem:neq́ꝫ ſe uidere:q ſibi minus priuato ad cõcionem populũ uocare:quã illis ſenatum
cogere liceat:ubi uellẽt:experirent̃ q̃to fortior dolor in libertate ſua uindicãda:q̃ cupiditas in iuſta do/
minatione eẽt.De bello ſabino eos referre:tanq̃ maius ullum populo Ro.bellum ſit:quam in iis:q le/
gum ferendaꝝ cã creati:nihil iuris in ciuitate reliquerint:qui comitia:qui annuos magiſtratus:qui ui
ciſſitudinẽ imperitãdi:qđ unum exequãdæ ſit libertatis:ſuſtulerint:qui priuati faſces & regium impe
rium habeant.Fuiſſe regibus exactis patricios magiſtratus creatos:poſtea poſt ſeceſſionem plebis ple/
beios:cuius illi partis eẽnt rogitare:populares?quid enim eos p populum egiſſe:optimates:qui anno
prope iam ſenatum nõ habuerint:tũc ita habeãt:ut de republica loqui ꝓhibeant:ne nimium in metu
alieno ſpei ponerent:grauiora:q̃ patiant̃:uideri iam hoĩbus:quã quæ metuãt.Hæc uociferante Hora/
tio cum decẽuiri:nec iræ.nec ignoſcendi modũ reperirent:nec quo euaſura res eẽt:cernerẽt.C. Claudii C.Claudii orõ
qui patruus Appii decẽuiri erat:oratio fuit p̃cibus.q̃ iurgio ſimilis:perorãtis p ſui fratris parẽtiſq́ꝫ eius
manes:ut ciuilis potius ſocietatis:in qua natus eẽt:quam fœderis nefarie icti cum collegis meminiſ/
ſet.Multo id magis ſe illius cauſa orare:q̃ reipublice quippe rempu.ſi a uolentibus nequeat ab inui
tis ius expetiturã:ſed ex magno certamine magnas excitari ferme iras:eaꝝ euentũ ſe horrere. Cum
aliud:p̃terq̃ de quo rettuliſſent:decẽuiri dicere ꝓhiberent.Claudiũ:interpellãdi uerecũdia fuit:ſniam
igitur peregit.Nullum placere ſenatuſcõſultum fieri:omneſq́ꝫ ita accipiebãt priuatos eos a Claudio iu
dicatos:multiq́ꝫ ex cõſularibus uerbo aſſenſi ſunt.Alia ſententia aſperior in ſpeciem:uim minorẽ ali/
quanto habuit:quæ patricios coire ad prodendũ interregem iubebat:cẽſendo enim quoſcũq́ꝫ magi/
ſtratus eẽ:q ſenatũ haberent:iudicabat:quos priuatos fecerat auctor nullius ſenatuſconſulti faciendi. L. Cornelii ſnĩa

Ita labente iam cã decẽuiroꝝ.L.Cornelius Malugineñſis.M.Cornelii decẽuiri frater:cũ ex cõſulari/
bus ad ultimũ dicẽdi locũ cõſulto ſeruatus eẽt:ſimulãdo curã belli fratrẽ collegaſq́ꝫ eius tuebat̃.Quo/
nam fato ĩcidiſſet:mirari ſe dictitãs:ut decẽuiros:q decẽuiratũ petiſſent aut ſocii:aut hi maxime oppu
gnarent:aut qđ ita p tot menſes uacua ciuitate nemo iuſti ne mgr̃atus ſũmæ reꝝ p̃eſſent: cõtrouerſiã
fecerĩt:demũ cũ hoſtes ꝓpe ad portas ſint:ciuiles diſcordias ferãt:niſi qđ in turbido minus pſpicuũ fo
re putẽt qđ agat̃.Ceteꝝ neminẽ:maiore cura occupatis aĩs:ueꝝ eẽ p̃iudiciũ rei tãtæ afferre.Sibi place/
re de eo:qđ Valerius Horatiuſq́ꝫ ante idus maias decem uiros abiſſe magiſtratu ĩſimulent:bellis:q̃ im
mineant:pfectis:republica in trãquillũ redacta ſenatu diſcrepãte agi:ẽt nunc ita ſe parare. Ap. Claudiũ
ut comitioꝝ:q̃ decẽuiris creãdis decẽuir ipſe habuit:ſciat ſibi rationem reddẽdã eſſe:utrum in unum
annum creati ſint:an donec leges:quæ deeſſent: perferant̃:in p̃ſentia oĩa p̃ter bellum mitti placere cu
ius ſi falſo famam uulgatam uanamq́ꝫ nõ nuncios ſolum:ſed tuſculanoꝝ ẽt legatos attuliſſe putẽt:ſpe
culatores mittendos cenſere:qui certius explorata referant:ſin fides & nunciis:& legatis habeat̃: dele/
ctum quoq́ꝫ primo tp̃e haberi:& decẽuiros:quo cuiq́ꝫ eoꝝ uideat̃:exercitus ducere:nec rẽ aliam p̃uer
ti.In hãc ſniam ut diſcederet̃:iuuenes patꝝ euincebãt:ferocioreſq́ꝫ iterũ cohorti Valerius Horatiuſq́ꝫ
uociferari ut de republica liceret dicere:dicturos ad populum ſi in ſenatu p factionem non liceat: neq́ꝫ
enim ſibi priuatos aut in curia:aut in concione poſſe obſtare.neq́ꝫ ſe imaginariis faſcibus eoꝝ ceſſuros Vis ab
eſſe.Tum Ap.iã ꝓpe eẽ ratus:ut ni uiolẽtiæ eoꝝ pari reſiſteret̃ audacia uictũ imperiũ eẽt:nõ erit me/ Appio
lius:inqt niſi de quo cõſulimus:uocem miſiſſe:& ad Valeriũ negantẽ ſe priuato reticere:lictorẽ accede ĩtendit̃
re iuſſit.Iã q̃ritiũ fidẽ ĩplorãte Valerio a curiæ limine.L.Cornelius cõplexus Appiũ·non qđ ſimulabat Hora/
cõſulendo:diremit certamẽ:factaq́ꝫ p Corneliũ Valerio dicendi gr̃a:quæ uellet:cũ libertas nõ ultra uo tio
cem exceſſiſſet:decẽuiri ꝓpoſitum tenuere:Cõſulares quoq́ꝫ ac ſeniores:ab reſiduo tribuniciæ p̃tãtis
odio:cuius deſideriũ plebi multo acrius:q̃ cõſularis ĩperii rebãtur eſſe:ꝓpe:malebãt : poſtmodũ ipſos
decẽuiros uoluntate abire magiſtratu:q̃ inuidia eoꝝ exurgere:rurſus plebem ſi leniter ducta res ſine
populari ſtrepitu ad conſules rediſſet:aut bellis interpoſitis:aut moderatione cõſulum in imperiis ex/
ercendis poſſe in obliuionem tribunorum adduci.Silentio patrum edicitur delectus : iuniores cũ ſine
ꝓuocatione imperium eſſet:ad nomina reſpondent.Legionibus ſcriptis inter ſe decẽuiri cõparabant
quos ire ad bellum:quos præeſſe exercitibus oporteret.Principes inter decẽuiros erãt.Qu. Fabius &
AP.Claudius bellũ maius domi:q̃ foris apparebat:Appii uiolentiã aptiorẽ rati ad cõprimendos urba/
nos motus.In fabio minus:in bono cũſtans q̃ ignauũ ĩgeniũ in malitia eſſe:hunc enim uirũ egregium
olim domi militiæq́ꝫ decẽuiratus collegæq́ꝫ ita mutauerant:ut Appii:q̃ ſui ſimilis mallet eſſe:huic bel/
lum in ſabinis.M.Rabuleio:&.Qu.Petilio:additis collegis: mandatũ.M.Cornelius in algidum miſ/ Xuri ĩ/
ſus cũ.L.Minutio:& Ceſone Duillio:&.T.Antonio:&.M.Sergio . SP . Oppiũ . Ap.Claudio adiutorẽ pii ad/
ad urbẽ tuendã æquo oĩum decẽuirorum imperio decernunt.Nihilo militiæ:q̃ domi melius reſp.ad miſtra/
miniſtrata eſt illa modo in ducibus culpa:quod:ut odio eẽnt ciuibus : fecerãt alia omnis penes milites tõe iter
noxa erat:q nequid ductu atq́ꝫ auſpitio decẽuirorum ꝓſpere uſq̃ gereretur:uinci ſe per ſuum atq́ꝫ illo ſe cõpa/
rum dedecus patiebantur.Fuſi & ab ſabinis ad Eretum:& in Algido ab equis exercitus erant.Ab Ere rant
to per ſilentiũ noctis ꝓfugi:ꝓpius urbẽ ĩter Fidẽas Cruſtumeriaq́ꝫ loco ædito caſtra cõmunierãt:pſe/ Aduer/
cutis hoſtis: nuſq̃ ſe æquo certãmine committentes natura loci ac uallo non uirtute aut armis tutabã ſæ utra
tur Maius flagitiũ ĩ Algido:maior ẽt clades accepta:caſtra quoq́ꝫ amiſſa erant :exutuſq́ꝫ oĩbus utenſili ꝗ ꝓui/
bus miles.Tuſculũ ſe fide miſericordiaq́ꝫ uicturus hoſpitũ:quæ tamen nõ fefellerũt : cõtulerãt. Romã cia ro.
tanti erãt terrores allati:ut poſito iã decẽuirali odio:pr̃es uigilias in urbe habẽdas cẽſerẽt:oẽs q p ætatẽ res

arma ferre poſſent:cuſtodire mœnia:ac pro portis ſtationes agere iuberét:arma Tuſculũ ad ſupplemẽ
tum decernerét:decéuiroſqꝫ ab arce Tuſculi digreſſos in caſtris militẽ habere caſtra alia a Fidenis ĩ ſabi
num agrũ trãſferri:belloqꝫ ultro ĩferẽdo deterreri hoſtes a cõſilio urbis oppugnãdæ. Ad clades ab ho/
ſtibus acceptas:duo nefanda facinora decéuiri belli domiqꝫ addiiciũt. L. Sicciũ in ſabinis ꝑ ĩuidiã decẽ/
uiralẽ tribunoꝝ creandoꝝ:ſeceſſioniſqꝫ mẽtiones ad uulgus militũ ſermonibus occultis ferentẽ: ſpe/
culatũ ad locũ caſtris capiẽdum mittũt:dat̃ negociũ militibus:quos miſerãt expeditiõis eius comites
ut eũ opportuno adorti loco ĩterficerẽt:haud inultũ ĩterfecere:nã circa repugnantẽ aliquot ĩſidiatores
cecidere:cũ ipſe ſe ꝑualidus pari uiribus aĩo circũuentus tutaret̃:Nũciant ĩ caſtra cæteri ꝑcipitatũ in ĩſi
dias eẽ Sicciũ egregie pugnãtẽ:militeſqꝫ quoſdã cũ eo amiſſos. Primo fides nũciãtibus fuit:ꝓfecta de/

Siccii cædes

inde cohors ad ſepeliendos:q ceciderãt.decéuiroꝝ ꝑmiſſu poſteaq̃ nullũ ſpoliatũ ibi corpus. Sicciũqꝫ ĩ
medio iacentẽ armatũqꝫ oĩbus in eũ uerſis corpibus uidere:hoſtiũ neqꝫ corpus ullũ:nec ueſtigia abeũ/
tium:ꝓfecto a ſuis ĩterfectũ memorãtes rettulere corpus inuidiæqꝫ plena caſtra erãt:& Romam ferri
Sicciũ ꝓtinus placebat:niſi decéuiri funus militare ei publica ĩpenſa facere maturaſſent. Sepultus ĩgẽ/
ti militũ mœſticia:peſſima decéuiroꝝ in uulgus fama eſt. Sequit̃ aliud in urbe nefas ab libidine ortũ:

Att̃ temerariũ appii cõſiliũ ĩ uirginia ſtuprãda

haud minus fœdo euentu:q̃ qđ ꝑ ſtuprũ cædẽqꝫ Lucretiæ urbe regnoqꝫ Tarquinios expulerat:ut non
finis ſolũ idẽ decéuiris:qui regibus:ſed cã ẽt eadẽ ĩperii amittẽdi eẽt Ap. Claudiũ uirginis plebeiæ ſtu/
prãdæ libido cepit:pater uirginis. L. Virginius honeſtũ ordinẽ in Algido ducebat:uir exẽpli recti mili
tiæ domiqꝫ:ꝑinde uxor ĩſtituta fuerat liberiqꝫ ĩſtituebant̃:deſpõderat filiã. L. Icilio tribũicio uiro acri:
& ꝓ cã plebis expertæ uirtutis. Hãc uirginẽ adultã:forma excellẽtem:Appius amore amẽs ꝑtio:ac ſpe
pellicere ad ortus:poſteaq̃ oĩa pudore ſepta aĩaduerterat:ad crudelẽ ſuperbãqꝫ ui aĩum conuertit. Mar.
Claudio cliẽti negociũ dedit:ut uirginẽ in ſeruitutẽ aſſereret:neqꝫ cederet ſecundũ libertatẽ poſtulan
tibus uindicias:qđ pater puellæ abeſſet:locũ iniuriæ eẽ ratus. Virginii ueniẽti ĩ foꝝ (ibi nãqꝫ ĩ tabernis
lĩaꝝ ludi erãt) miniſter decéuiri libidinis manũ iniecit:ſerua ſua natã: ſeruãqꝫ appellãs ſequi iubebat:
cunctãtem ui abſtractuꝝ. Pauida puella ſtupẽte ad clamorẽ nutricis fidem q̃ritium ĩplorãtis fit cõcur
ſus. Virginii patris:ſpõſiqꝫ Icilii populare nomẽ celebrat̃:notos gratia eoꝝ:turbã ĩdignitas rei: Virgi/
ni cõciliat. Iam a ui tuta erat:cum aſſertor nihil opus eſſe multitudĩe cõcitata ait:ſe iure graſſari: nõ ui.
uocat puellã ĩ ius:auctoribus q aderãt:ut ſequeret̃:ad tribunal Appii peruẽtum ẽ. Notam iudici fabu/
lam petitor:quippe apud ipm auctorem argumẽti:peragit:puellã domi ſuæ natã:furtoqꝫ ĩde trãſlatã
in domũ Virginii ſuppoſitã ei eẽ:id ſe ĩdicio compertum afferre. ꝓbaturumqꝫ uel ipſo Virginio iudi/
cem:ad quẽ maior pars iniuriæ eius pertineat:ĩterim dominum ſequi ancillã æquũ eẽ. Aduocati pu/
ellæ cũ Virginium reip. cauſa abeſſe dixiſſent:biduo abfutuꝝ:ſi nũciatum ei ſit:iniquũ eſſe abſentem
de liberis dimicare:poſtulant:ut rem ĩtegram in patris aduẽtum differat:lege ab ipſo lata uĩdicias det
ſecũdum libertatem:neu patiatur uirginem adultam:famæ priuſquã libertatis periculum adire. Ap/
pius decreto præfatus:quam libertati fauerit eam ipſam legem declarare quã Virginii amici poſtula/
tioni ſuæ prætendãt:cæterũ ita ĩ ea libertatis fore præſidium: ſi nec cauſis: nec perſonis uariet:in his
enim qui aſſerantur in libettatem. q̃a quiuis lege agere poſſit:id iuris eſſe:In ea quæ ĩ patris manu ſit:
neminẽ eẽ alium:cui dominus poſſeſſione cedat:placere itaqꝫ patrem acceſſiri:interea iuris ſui iacturã
aſſertorẽ nõ facere:q̃n ducat puellã:ſiſtendãqꝫ ĩ aduentũ eius:q pater dicat̃:ꝓmittat. Aduerſus iniuriã
decreti cũ multi magis fremerẽt: q̃ quiſquã unus recuſare auderet. P. Numitorius puellæ auũculus:&
ſponſus Icilius interueniũt:dataqꝫ iter turbã uia:cũ multitudo Icilii maxime ĩteruẽtu reſiſti poſſe Ap/
pio crederet:lictor decreſſe ait:uociferantẽqꝫ Iciliũ ſummouet. Placidũ quoqꝫ ĩgeniũ tã atrox iniuria ac
cẽdiſſet:ferro tibi hinc ſummouẽdus ſum Appi:inq̃t:ut tacitũ feras:qđ celari uis: uirginẽ ego hãc ſum
ducturus nuptã pudicã habiturus:proinde oẽs collegaꝝ quoqꝫ lictores cõuoca:expediri uirgas & ſecu
res iube:nõ manebit extra domũ patris ſponſa Icilii. Nõ ſi tribunitium auxiliũ & ꝓuocationẽ plebi ro
manæ:duas arces libertatis tuendæ ademiſtis:ideo ĩ liberos quoqꝫ noſtros cõiugeſqꝫ regnũ ueſtræ libi
dini datũ eſt:ſæuite in tergum & in ceruices noſtras:pudicitia ſaltẽ in tuto ſit Huic ſi uis afferetur: ego
ꝑſentiũ q̃ritiũ pro ſpõſa. Virginius militũ ꝓ unica filia oẽs deoꝝ hominũqꝫ ĩplorabimus fidẽ neqꝫ tu
iſtud unq̃ decretũ ſine cæde noſtra referes poſtulo Appi ẽt atqꝫ ẽt conſideres:quo ꝓgrediare: Virginius
uiderit de filia:ubi uenerit:q̃d agat:hoc tantũ ſciat:ſi ipſe huius uindiciis ceſſerit: conditionẽ filiæ que/
rendã eſſe:me uindicantẽ ſponſam in libertatẽ uita citius deſeret:q̃ fides. Cõcitata multitudo erat:cer/
tamẽqꝫ ĩſtare uidebat̃:lictores Icilium circũſteterant:nec ultra minas tamen ꝓceſſum ẽ:cũ Appius uir
ginẽ nõ defendi ab Icilio ſed inquietũ hoĩem & ad tribunatũ etiã nũc ſpirantẽ locũ ſeditionis quærere
diceret:nõ præbituꝝ ſe illi eo die materiã:ſed ut iã ſciret nõ id petulãtiæ ſuæ:ſed Virginio abſenti & pa
trio nomini & libertati datũ:ius eo die ſe nõ dicturum:neqꝫ decretũ interpoſiturum:a. M. Claudio pe/
tituꝝ:ut decederet iure ſuo:uindicariqꝫ puellã in poſterũ diẽ pateret̃:quod niſi pater poſtero die affuiſ
ſet:denunciare ſe Icilio ſimilibuſqꝫ Icilii:neqꝫ legi ſuæ latorem:neqꝫ decemuiro conſtãtiã defore:nec ſe
utiqꝫ collegaꝝ lictores cõuocaturũ ad coercendos ſeditionis auctores:cõtentum ſe ſuis lictoribus fore
Cũ dilatum tempus iniuriæ eſſet:ſeceſſiſſentqꝫ aduocati puellæ:placuit ominũ ꝑimũ fratrem Icilii:fi/
liumqꝫ Numitorii imprigros iuuenes pergere inde recta ad portam:& quantum accelerari poſſet Vir/
ginium acciri e caſtris:in eo uerti puellæ ſalutem:ſi poſtero die uindex iniuriæ ad tp̃s præſto eſſet. Iuſſi
pergunt:citatiſqꝫ equis nunciũ ad patrem perferunt. Cum inſtatet aſſertor Puellæ:ut uindicaret:ſpon
ſor eſſqꝫdaret:atqꝫ idipſum agi diceret Icilius:ſedulo tempus terens dũ præriperent iter nũcii miſſi in ca

ſtra:manus tollere undiq; multitudo:& ſe quiſq; paratū ad ſpondedum Icilio oſtēdere atq; ille lachry-
mabūdus gratū ē: inqt.craſtino die ueſtra opa utar:ſponſoꝝ nūc ſatis ē.Ita uidicatur Vurginia ſpondē
tibus ꝓpinqs:Appius pauliſp moratus ne eius cā ſediſſe uideret̄:poſteaq̄ omiſſis redus aliis præ cura
unius nemo eū adibat domū ſe recepit:collegiſq; ī caſtra ſcribit:ne Virginio cōmeatū dēt:atq ēt ī cuſto
dia habeant:Improbū cōſiliū ſerū:ut debuit:fuit:& iam cōmeatu ſumpto ꝓfectus Virginius prima ui
gilia erat:cū poſtero die mane de retinēdo eo neqcq̄ litteræ reddūt̄.At ī urbe prima luce cū ciuitas ī fo
ro expectatione erecta ſtaret:Virginius ſordidatus filiā ſecum obſoleta ueſte:comitātibus aliquot ma-
tronis:cū īgēti aduocatiōe ī foꝝ adducit:circūire ibi:& ꝓhēſare hoīes cepit: & non orare ſolum ꝓcariā
opē:ſed ꝓ debita petere:ſe ꝓ liberis eorū ac cōiugibus quottidie ī acie ſtare: nec aliū uiꝝ eē:cuius ſtre-
nue ac ferociter facta in bello plura memorari poſſent:quid ꝓdeſſe:ſi īcolumi urbe:quæ capta ultima
timeantur:liberis ſuis ſint patiēda? Hæc ꝓpe cōcionabūdus circuibat hoīes.Similia his ab Icilio iacta-
bātur comitatus mulibris plus tacito fletu: q̄ ulla uox mouebat. Aduerſus quæ oīa obſtinato animo
Appius (tanta uis amētiæ uerius q̄ amoris mētē turbauerat) ī tribunal aſcēdit:& ultro querente pauca
petitore:qđ ius ſibi pridie ꝑ ambitionē dictū nō eēt:priuſq̄ ille poſtulatū ꝑageret:aut Virginio reſpon-
dendi daret̄ locus. Appius interfat̄.Quē decreto ſermonē ꝓtenderit:forſan aliquē uerū auctores antiq Decre-
tradiderit:qa nuſq̄ ullum in tanta fæditate decreti uerīſimilem īuenio:id:qđ cōſtat:nudū uidet̄ ꝓpo- tæ uin-
nēdum:decreuiſſe uindicias ſecūdum ſeruitutem.Primo ſtupor oēs admiratiōe rei atrocis defixit. Si- ciæ ſecū
lentium īde aliquādiu tenuit:deinde cum.M.Claudius circūſtantibus matronis iret ad comprehen- dū ſer-
dēdam uirginem:lametabiliſq; eoū, mulieꝝ cōploratio excepiſſet:Virginius intētans in Appium ma uitutē
nus:Icilio:īquit:Appi nō tibi filiam deſpōdi:& ad nuptias nō ad ſtuprum educaui:placet pecudū fera
rumq; ritu ꝓmiſcue in concubitus ruere? paſſuri ne hoc iſti ſint:neſcio:nō ſpero eſſe paſſuros illos:q
arma habēt. Cum repelleret̄ aſſertor uirginis a globo mulieꝝ circūſtātium aduocatoꝝ:ſilentium fa-
ctum per ꝓconem.Decēuir:alienato ad libidinem aīo:negat heſterno tātum cōuicio Icilii: uiolentiaq;
Virginii cuius teſtē romanū populum habeat:ſed certis quoq; indiciis cōpertum ſe habere:nocte tota
cœtus in urbe factos eſſe admouendam ſeditionem: itaq; ſe haud inſcium eius dimicationis cum ar-
matis deſcēdiſſe:nō ut quēquā qetum uiolaret:ſed ut turbantes ciuitatis otium ꝓ maieſtate īperii co-
herceret:ꝓinde qes erit melius:īquit lictor ſummoue turbā:& da uiā domīo ad ꝓhēdēdū mancipiū.

Cum hæc ītonuiſſet plenus iræ:multitudo ipſa ſe ſua ſpōte dimouit:deſertaq; ꝓda iīurie puella ſta
bat.Tum Virginius:ubi nihil uſquā auxilii uidit quæſo inqt Appi primū ignoſce patrio dolori.ſi qd
inclæmētius in te ſum īuectus deīde ſinas hic coram uirgine nutricē percūctari:qd hoc rei ſit:ut ſi fal-
ſo pater dictus ſum æquiore hīc aīo diſcedā:data uenia ſeducit filiā ac nutricem ꝓpe Cloacinæ ad ta-
bernas:qbus nūc nouis eſt nomē:atq; ibi ab lanio cultro arrepto:hoc te uno:quo poſſum ait mō filia ī
libertatem uēdico pectus deīde puellæ trāſfigit:reſpectanſq; ad tribunal te:inqt Appi tuūq; caput ſan- Tranſſi
guine hoc cōſecro.Clamore ad tam atrox facinus orto:excitus Appius cōprehēdi Virginiū iubet:ille git Vir-
ferro:quacūq; ibat:uiā facere:donec multitudīe ēt ꝓſequentium iuuenū tuēte ad portā ꝓrexit. Icilius ginius
Numitoriuſq; exāgue corpus ſublatū oſtētāt populo:ſcelus Appi puellæ īfœlicē formā neceſſitatē ꝑīs filiam
deplorāt:ſequētes clamitāt matronæ:eam ne liberoꝝ ꝓcreādoꝝ cōditionē:ea pudicitiæ præmia eſſe?
cæteraq;:q in tali re muliebris dolor:quo eſt mœſtior imbecillo aīo:eo miſerabilia magis q̄rentibus
ſubiicit. Viroꝝ & maxīe Icilii uox tota tribuniciæ ꝑtātis ac ꝓuocationis ad populū ereptæ publicarūq;
īdignationū erat.Cōcitat̄ multitudo partim atrocitate ſceleris: partim ſpe ꝑ occaſionē repetēdæ liber
tatis. Appius nūc uocari Iciliū nūc retractātem arripi:poſtremo cū locus adeūdi apparitoribus nō da-
ret̄:ipſe cum agmīe patricioꝝ iuuenū ꝑ turbā uadēs in uincla duci iubet.Iam circa Iciliū nō ſolū mul-
titudo:ſed duces quoq; multitudinis erāt.L.Valerius.M.Horatius:q repulſo lictore:ſi iure agerēt:uin
dicare ſe a priuato Iciliam aiebāt:ſi uim afferre conarent̄:ibi quoq; ſe haud īpares fore.Hinc trox rixa
orit̄.Valeriū Horatiūq; lictor decēuiri īuadit:frāgūt̄ a multitudīe faſces.In cōcionē Appius aſcēdit:ſe
qūt̄ Horatius Valeriuſq; eos cōcio audit:decēuiro obſtrepit̄.Ia ꝓ īperio Valerius diſcedere a priuato
lictores uibebat:cū fractis aīs Appius uitæ metuēs ī domū ſe ꝓpinq̄ foro īſciis aduerſariis:capite obuo Eiicit̄
luto recepit.SP. Oppius:ut auxilio collegæ eēt ī foꝝ ex altera ꝑte irrūpit:uidet īperiū ui uictū. Agita- foro ap
tus deīde cōſiliis:atq; ex oī ꝑte aſſētiēdo multis auctoribus trepidus:ſenatū poſtrēo uocari iuſſit:ea res pius
qđ magnæ ꝑti patrū diſpicere acta decēuiroꝝ uidebāt̄:ſpe ꝑ ſenatū finiendæ ꝑtātis eius: multitudinē
ſedauit:ſenatus nec plebē irritādā cenſuit:multo magis ꝓuidēdū:ne qd Virginii aduētus ī exercitu mo
tus faceret:itaq; miſſi iuniores patrū ī caſtra:q̄ tū in mōte Vecilio erāt nūciāt decēuiris:ut oī ope ab ſe-
ditiōe milites cōtineāt ubi Virginius maiorē:q̄ reliq̄rat ī urbe:motū exciuit. Nā ꝓterq̄ qđ agmīe ꝓpe
q̄dringētoꝝ hoīum ueniēs:q ab urbe īdignitate rei accēſi comites ei ſe dederāt:conſpectus ē:ſtrictū ēt
tælū:reſpſuſq; īpe cruore:tota ī ſe caſtra cōuertit:& togæ multifariā ī caſtris uiſæ maioris aliq̄to:q̄ erat
ſpeciē urbanæ multitudinis fecerāt. Quærētibus qd rei eēt:flens diu uocē nō emiſit:tādē ut iā ex trepi
datiōe cōcurrētiū turba cōſtitit:ac ſilētiū fuit:ordīe cūcta:ut geſta erāt:expoſuit ſupinas deīde tendens
manus cōmilitones appellās orabat:ne qđ ſcelus. Ap.Claudii eēt:ſibi attribuerēt:neu ſe ut parricidā li
berū auerſarent̄:ſibi uitā filiæ ſua cariorē fuiſſe:ſi libere ac pudice uiuere licitū fuiſſet:cū uelut ſeruā ad
ſtuprū rapi uideret:morte amitti melius ratū:q̄ cōtumelia liberos:miſericordia ſe ī ſpeciē crudelitatis
lapſum:nec ſupſtitē filiæ futuꝝ fuiſſe:niſi ſpē ulciſcēdæ mortis eius ī auxilio cōmilitonū habuiſſet:il-
lis quoq; filias ſorores cōiuges eē:nec cū filia ſua libidinē. Ap.Claudii extinctā eē:ſed quo īpunitior ſit:

AtťVerginii cõcioné í caſtris

eo effrenatioré fore:aliena calamitate documẽtũ datũ illis cauẽdæ ſimilis íiuriæ:qđ ad ſe attineat uxo
ré ſibi fato raptá:filiá qa nõ ultra uictura pudica fuerit:miſera:ſed honeſta morte occubuiſſe:non eé iá
Appii libidini locũ í domo ſua:ab alia uiolétia eius eodé ſe aío corpus uídicatuꝝ:quo uídicauerit filiæ
cæteri ſibi:ac liberis ſuis cõſulerét.Hæc Virginio uociferáti ſucclamabat multitudo: nec illius dolori:
nec ſue libertati ſe defuturos.Et ímixti turbæ militũ togati cũ eadé illa q̃rédo docédoq; q̃to uiſa:q̃ au-
dita ídigniora potuerint uideri:ſimul ꝓfligatá ré iá nũciando Romæ eé:íſecutoſq; q Appiũ ꝓpe inte-
réptũ í exiliũ abiſſe dicerét: ꝓpulerũt:ut ad arma cõclamareť:uellerétq; ſigna: & Romá ꝓficiſcerenť.
Decéuiri ſimul iis:q̃ uidebát:iiſq;:q̃ acta Romæ audierát:ꝑturbati:alius in aliá ꝑtem caſtroꝝ ad ſe dá-

ſeceſſio militũ a decé uiris

dos motus diſcurrit:& leniter agétibus reſpõſum nõ reddiť:íperiũ ſi qs inhiberet:& uiros:&armatos
ſe eé reſpõdeť:eunt agmie ad urbé:& auentinũ íſidũt:ut quiſq; occurrerat blebé ad repetédá libertaté
creádoſq; tribunos plebis adhortátes:nulla alia uox uioléta audita eſt.Senatũ.Sp.Oppius habet: nihil
placet aſpe agi:qppe ab ipſis datũ locũ ſeditiõis eé:mittunť tres legati cõſulares.C. Iulius.P. Sulpitius.
Sp.Tarpeius:q q̃rerét ſenatus uerbis:cuius iuſſu caſtra deſeruiſſent?aut qd ſibi uellent:q armati auéti
num obſediſſent?belloq; auerſo ab hoſtibus:patriá ſuá cepiſſent?nõ defuit:qd reſpõdereť:deerat:q da
ret reſpõſum:nullo dũ certo duce nec ſatis audentibus ſingulis inuidiæ ſe offerre:id mõ a multitudíe

Auétinũ milites occupant

cõclamatũ é:ut.L.Valeriũ:&.M.Horatiũ ad ſe mitterét:his ſe daturos reſpõſum.Dimiſſis legatis ad-
monet milites Virginius in re nõ maxia pauloáte trepidatũ eé:qa ſine capite multitudo fuerit reſpon
ſumq; q̃q nõ inutiliter:fortuito tamé magis cõſenſu:q̃ cõi cõſilio eé:placere decé creari: q ſummæ rei
ꝑeſſent:m ilitariq; honore tribunos militũ appellare.Cũ ad eũ ipm primũ his honos deferreť:meliori
bus meis:ueſtriſq; rebus reſeruate íquit iſta de me iudicia:nec mihi filia í uita honoré ullũ iucũdũ eé
patiť:nec in ꝑturbata re eos utile eſt ꝑeſſe uobis:q ꝓximi íuidiæ ſint:ſiqs uſus mei é: nihilo minor ex

ſeceſſio í ſabiniſ a decé uiris reiectio

priuato capieť.Ita decé numero tribunos militares creát.Neq; í ſabinis qeuit exrcitus:ibi quoq; auctu
re Icilio Numitorioq; ſeceſſio a decéuiris facta eſt:nõ minore motu aíorum Sicci cædis memoria re-
nouata:q̃ q noua fama de uirgine adeo fœde ad libidiné petita accéderat.Icilius ubi audiuit tribunos
militũ in auétino creatos:ne comitioꝝ militariũ ꝑrogatiuá urbana comitia iiſdé tribunis plebis creá-
dis ſequerenť:peritus reꝝ popularium:íminéſq; poteſtati & ipſe priuſquá iretur ad urbem:pari pote
ſtate eũdem numeꝝ ab ſuis creádũ curat.Porta collina urbé ítrauere ſub ſignis mediaq; urbe agmine
in auétinum pergũt:ibi cõiuncti alteri exercitui.xx.tribunis militũ negociũ dederũt:ut ex ſuo nume-
ro duos crearent:q ſummæ reꝝ ꝑeſſent.M.Oppiũ.Sex.Maniliũ creáť:pr̃es ſolliciti de ſumma reꝝ: cũ
ſenatus quottidie eét:iurgiis ſæpius terũt tps:q̃ cõſiliis.Siccii cædes decéuiris & Appiana libido:& de-
decora militiæ obiiciebanť:placebatq; Valeriũ:Horatiũq; ire in auétinũ:illi negabát ſe aliter ituros:q̃
ſi decéuiri deponerent inſignia magiſtratus eius:quo áno iam ante abiſſent:decéuiri quærentes ſe in
ordinem cogi:nõ ante quá perlatis legibus:quaꝝ cauſa creati eſſent:depoſituros imperium ſe aiebát.
Per Marcũ Duilliũ:qui tribunus plebis fuerat certior facta plebs:cõtentionibus aſſiduis nihil tráſigi: í
ſacrũ monté ex auentino tranſit:affirmáte Duillio:non priuſquá deſeri urbem uideát curá í aíos patrũ
deſcenſurá:admonituꝝ ſacrũ monté conſtantiæ plebis:ſcituros qđ ſine reſtituta poteſtate redigi í cõ-
cordiá res nequeant.Via nomẽtana:cui tũ ficulenſi nomé fuit:profecti:caſtra in monte ſacro locauere:
modeſtiam patrũ ſuoꝝ nihil uiolãdo imitati.Secuta exercitũ plebs:nullo:qui per ætatem ire poſſet:re

Plebs í ſacrum monté ſecedit

tractáte:ꝓſequũtur cõiuges liberiq;:cuinam ſe relinquerét í ea urbe:í qua nec pudicitia:nec libertas fa-
cta eſſet:miſerabiliter rogitátes:Cũ uaſta oía Romæ inſueta ſolitudo feciſſet í foro præter paucos ſeni
orũ nemo eſſet uocatis utiq; in ſenatũ patribus: deſertum apparuiſſet foꝝ:pluréſq; iam:q̃ Horatius:&
Valerius:uociferabanť:qd expectabitis pr̃es cõſulti:ſi:decéuiri finé pertinaciæ nõ faciũt:ruere & defla-
grare oía paſſuri eſtis?Quod aũt iſtud imperiũ é decemuiri:quod amplexi tenetis: rectis ac parietibus
iura diſturi eſtis?nõ pudet lictoꝝ ueſtroꝝ maiorem ꝓpe numeꝝ í foro cõſpici:q̃ togatoꝝ aliorumq;
Quid ſi hoſtes ad urbé ueniant:facturi eſtis?quid ſi ples mox ubi paꝝ ſeceſſione moueamur:armata
ueniat?occaſu ne urbis uultis finire imperiũ?atqui aut plebs nõ eſt hábéda:aut habédi ſũt tribuni ple-

Decéuiri í ordiné ſe redigunt

bis nos citius caruerimus patritiis magiſtratibus:q̃ illi plebeis nouá inexpertá eá ꝑtáté eripuere patri-
bus noſtris:ne nũc dulcedíe ſemel capti ferant deſideriũ?cũ præſertim nec nos téperemus íperiis quo
minus illi auxilii egeát.Cũ hæc ex oí parte iactarenť:uicti cõſenſu decéuiri:futuros ſe:quando ita uide
atur:í poteſtate patrũ affirmát:id mõ ſimul orant ac monét:ut ipſis ab inuidia caueať:ne ſuo ſanguine
ad ſuplicia patrũ plebé aſſuefaciát.Tũ Valerius:Horatiuſq; miſſi ad plebem conditionibus: quibus ui
dereť:reuocandá cõponédaſq; res:decéuiris quoq; ab ira & ípetu multitudinis præcauere iubenť:Pro-
fecti gaudio ingenti plebis accipiunť in caſtra:quippe liberatores haud dubie:& motus initio:& exitu
rei: ob hæc iis aduenïétibus gratiæ actæ.Icilius ꝓ multitudine uerba facit:idé cũ de cõditionibus agi-
tareť:querétibus legatis.quæ poſtulata plebis eént:cõpoſito iá ante aduentũ legatoꝝ cõſilio: ea poſtu
lauit:ut appareret in æquitate reꝝ pluſq̃ in armis reponi ſpei:ꝑtátem.n.tribunitiá:ꝓuocationéq; repe
tebát:quæ ante decéuiros creatos auxilia plebis fuerát:& necui fraudi eét conciſſe milites: aut plebé ad
repetendá ꝑ ſeceſſioné libertaté.De decenuiroꝝ mõ ſupplicio atrox poſtulatũ fuit:dedi qppe eos equũ

Plebis poſtulata

cenſebát:uiuoſq; igni crematuros minabanť.Legati ad ea:quæ cõſilii fuerunt:adeo æqua poſtulaſtis:
ut ultro deferéda fuerint:libertati.n.ea ꝑſidia petitis:nõ licétiæ ad ípugnandũ alios iræ ueſtræ magis
ignoſcendũ:q̃ ídulgendũ eſt:quippe qui crudelitatis odio in crudelitaté ruitis:& prius pene:q̃ ipſi libe-
ri ſitis:dominari iá in aduerſarios uultis.Nunquá ne quieſcet ciuitas noſtra a ſuppliciis:aut patrũ í ple-

bem romanã:aut plebis ĩ patres? Scuto magis uobis:q̃ gladio opus eſt:ſatis ſupꝗ humilis eſt:qui iure æquo in ciuitate uiuit:nec inferendo iniuriã:nec patiendo etiã:ſi quãdo metuẽdos uos præbituri eſtis cũ recuperatis magiſtratibus legibuſꝗ ueſtris:iudicia penes uos erũt:de capite noſtro fortuniſꝗ tunc ut quæꝗ cauſa erit:ſtatuetis:nunc libertatem repeti ſatis eſt.Facerent:ut uellent permittentibus cunctis:mox redituros ſe:lagati rebus perfectis affirmãt.Profecti cũ mãdata plebis patribus expoſuiſſent alii deceuiri quãdo quidẽ præter ſpem ipſoꝝ ſupplicii ſui nulla mentio fieret:haud quicquã abnuere. Appius truci ĩgenio & inuidia pcipua:odiũ in ſe alioꝝ ſuo ĩ eos metiẽs odio:haud ignaro:inquit:ĩminet fortuna:uideo:donec arma aduerſariis tradanť differri aduerſus nos certamẽ:dãdus ĩuidiæ eſt ſanguis:nihil ne ego quidẽ moror:quo minus deceuiratu abeã.Factum ſenatuſcõſultũ ut deceuiri ſe primo quoꝗ tp̃e magiſtratu abdicarẽt:& necui fraudi eẽt ſeceſſio militum plebiſꝗ.His ſenatuſconſultis pfectis:dimiſſo ſenatu:deceuiri ꝓdeũt in cõcionẽ:abdicãtꝗ ſe magiſtratu ĩgẽti hoĩum lætitia.Nũciantur hæc plebi ꝑ legatos:quicquid in urbe hoĩum ſuperat:ꝓſeqtur:huic multitudini læta alia turba ex caſtris occurrit:gratulanť libertatẽ cõcordiãꝗ ciuitati reſtitutã.Legati ꝓ contione:qđ bonum fælix fauſtũꝗ ſit uobis:reiꝗ publicæ:redite in patriã ad penates coniuges liberoſꝗ ueſtros: ſed qua hic modeſtia fuiſtis ubi nullus ager in tot uſu reꝝ neceſſario tãtæ multitudini ẽ uiolatus.eã modeſtiã ferte ĩ urbẽ in Auẽtinũ ite:unde ꝓfecti eſtis:ibi fœlici loco:ubi prĩa initia inchoaſtis:libertatis ueſtræ tribunos plebis creabitis:pſto erit põtifex maximus:q̃ comitia habeat:Ingẽs aſſenſus alacritaſꝗ cũcta approbãtiũ fuit:cõuellũt inde ſigna:ꝓfectiꝗ Romã certãt cũ obuiis gaudio:armati ꝑ urbẽ ſilẽtio ĩ auẽtinũ perueniũt:ibi extẽplo:põtifice comitia habẽte tribunos plebis creauerunt primũ oĩum. A.Virginiũ:inde.L. Iciliũ:&.P.Numitoriũ auunculũ Virginiæ auctores ſeceſſionis:tũ.C.Siciniũ ꝓgeniẽ eius quem primũ tribunũ plebis creatũ in ſacro mõte ꝓditũ memoriæ ẽ:&.M.Duilliũ:q̃ tribunatũ inſignẽ ante deceuiros creatos geſſerat:nec ĩ deceuiralibus certaminibus plebi defuerat:ſpe deinde magis: q̃ meritis electi M.Titinius.M.Põponius.C.Apronius.Ap.Iulius.C.Oppius.Tribunato inito.L.Icilius extẽplo plebẽ rogauit:& plebs ſciuit:necui fraudi eẽt:ſeſſio a deceuiris facta cõfeſtim de cõſulibus creãdis cũ ꝓuocatione.M.Duillius rogationẽ ꝓtulit:ea oĩa in Pratis flaminiis cõcilio plebis acta:quẽ nunc circũ flaminiũ appellãt.Per interregẽ deĩde cõſules creati.L. Valerius:&.M. Horatius:q̃ extẽplo magiſtratũ acceperũt:quoꝝ cõſulatus popularis ſine ulla patrũ iniuria nec ſine offenſione fuit:qcq̃d enim libertati plebis caueretur:id ſuis decedere opibus credebãt. Oĩum primũ:cum ueluti ĩ cõtrouerſo iure eẽt:tenerenť ne pr̃es plebiſcitis:legẽ cẽturiatis comitiis tulere:ut qđ tribuni plebis iuſſiſſent:populus teneret:q̃ lege tribunitiis rogatiõbus telũ acerrimũ datũ eſt.Aliam deĩde cõſularẽ legẽ de ꝓuocatiõe unicũ pſidium libertatis deceuirali ptãte euerſam nõ reſtituũt mõ:ſed ẽt in poſteꝝ muniũt:ſanciẽdo nouã legẽ: neqꝫ ullum magiſtratũ ſine ꝓuocatiõe crearet:q creaſſet:eũ ius faſꝗ eẽt occidi:neue ea cædes capitali noxæ haberetur:& cũ plebẽ hinc ꝓuocatiõe hinc tribunitio auxilio ſatis firmaſſent:ipſis quoꝗ tribunis ut ſacroſancti uiderenť:cuius rei ꝓpe iam memoria aboleuerat:relatis qbuſdã ex magno ĩteruallo cerimoniis renouarũt:& cũ religiõe ĩuiolatos eos tũ lege ẽt fecerũt:ſanciẽdo ut q̃ tribunis ple.ædilibus: iudicibus deceuĩs nocuiſſet:eius caput Ioui ſacrũ eẽt familia ad ædẽ Cereris liberi liberæꝗ uænũ irent. Hac lege iuris ĩterpretes negãt quẽq̃ ſacroſanctũ eẽ:ſed eũ:q̃ deoꝝ quẽq̃ nocuerit:id ſacrũ ſanciri:itaꝗ ædilem ꝑhendi duciꝗ a maioribus magiſtratibus:qđ & ſi nõ iure fiat:noceri.n.cũ hac lege nõ liceat:tamẽ argumẽtũ eſt nõ haberi ꝓ ſacroſancto ædilẽ:tribunos ueteres iureiurãdo plebis cũ primũ eã ptãtem creauit ſacroſanctos eẽ.Fuerũt q̃ ĩterp̃tarenť eadẽ hac horatia lege cõſulibus quoꝗ & p̃toribus q̃a eiſdem auſpiciis:qbus cõſules crearenť:cautũ eẽ:iudicẽ enim cõſulẽ appellari:q̃ refellit ĩterp̃tatio: qđ his tp̃ibus nõdum cõſulẽ iudicẽ:ſed p̃torẽ appellari mos fuerit.Hæ cõſulares leges fuere.Inſtitutum ẽt ab iiſdẽ conſulibus ut ſenatus cõſulta in ædẽ Cereris ad ædiles plebis deferrẽtur.quæ ante arbitrio cõſulũ ſupprimebatur:nũciabãturꝗ.M.Duillius deinde tribunus plebis plebẽ rogauit:plebeſꝗ ſciuit:qui plebẽ ſine tribunis reliquiſſet:quiꝗ magiſtratum ſine ꝓuocatione creaſſet:tergo ac capite puniretur. Hæc oĩa ut inuitis:ita nõ auerſantibus patritiis tranſacta:quia nondum in quẽq̃ unum ſæuiebatur.

Decẽ uiri ſe ĩ ordinẽ redigunt

Noui Tri.ple.

L.Valerius cõſulatus M.Horatius cũ ꝓuocatione

Ecce quo pacto magiſtratuũ ſanctitas Sanciebat ꝑtor oli conſul.

Fundata deinde & ptãte tribunicia & plebis libertate:cũ tribuni aggredi ſingulos tutũ maturũꝗ iã rati:accuſatorẽ primũ Virginiũ & Appiũ reũ deligũt.Cũ diẽ Appio Virginius dixiſſet:& appius ſtipatus patriciis iuuenibus in foꝝ deſcẽdiſſet:reditegrata eſt extẽplo oĩs mẽoria fœdiſſimæ ptãtis:cũ ipm ſatelliteſꝗ eius uidiſſent.Tum Virginius orõ:iqt:rebus dubiis ĩuenta ẽ.Itaꝗ neꝗ ego accuſando apđ uos eũ tp̃s terrã:a cuius crudelitate uoſmetipſi armis uindicaſtis:nec iſtũ ad cætera ſcelera ĩpudentiã ĩ defendẽdo ſe adiicere patiar:oĩum igiť tibi Ap.Claudii:q̃ ĩpie nefarieꝗ ꝑ bienniũ alia ſup alia es auſus gratiã facio:unius tãtũ criminis:niſi te uidices ab libertate ĩ ſeruitutẽ cõtra leges uidicias nõ dediſſe:in uincula te duci iubeo.Nec in tribunitio auxilio Appius:nec ĩiudicio populi ullã ſpem hẽbat:attamẽ & tribunos appellauit:& nullo morãte arreptus a uiatore ꝓuoco:iquit:Audita uox una libertatis ex eo miſſa ore quo uidiciæ nuꝑ ab libertate dictæ erãt:ſilẽtiũ fecit.Et dũ ꝓ ſe qſꝗ deos & nõ negligere humana fremũt:& ſupbie crudelitatiꝗ:& ſi feras:nõ leues tamẽ ueniret pœnas: ꝓuocare: q ꝓuocationẽ ſuſtuliſſet:& ĩplorare pſidiũ populi:qui oĩa iura populi obtriſſet:rapiꝗ in uincula egẽtem iure libertatis:q̃ liberꝝ corpus in ſeruitutẽ addixiſſet.Ipſius Appii iter conciõis murmur fidẽ populi ro. ĩplorãtis uox audiebať:maioꝝ merita in rẽp.militiæꝗ cõmemorabat:ſuũ ĩfelix erga plebẽ romanã ſtudiũ coequãdaꝝ legũ cã:cũ maxima offenſiõe patrũ cõſulatu abiiſſet:ſuas leges:qbus manẽtibus : lator eaꝝ in uincula ducať.Cæteꝝ ſua propria bona malaꝗ cũ cauſæ dicẽdæ data facultas ſit:tum ſe expturum: in

præſentia ſe cõmuni iure ciuitatis ciuẽ romanũ dicta die poſtulare:ut dicere liceat:ut iudiciũ po.Ro. experiri nõ ita ſe inuidiam ꝑtimuiſſe:ut nihil in æqtate & miſericordia ciuiũ ſuoꝝ ſpei habeat.Quod ſi in dicta cã in uincula ducat̃:iteꝝ ſe tribunos plebis appellare & monere ne imitẽt̃:quos oderint:qd' ſi tribuni eodẽ fœdere obligatos ſe fateant̃:tollendæ appellationis cauſa:in quã conſpiraſſe deceuiros criminati ſint:ait ſe ꝓuocare ad populum:ĩplorare leges de ꝓuocatione & cõſulares & tribunicias eo ipſo anno latas:quem enim prouocaturum:ſi hoc indemnato in dicta cauſa non liceat:cui plebeio &

Atẽ Appii Claudii ꝓuocationem

humili præſidium in legibus fore:ſi.Ap.Claudio nõ ſit:ſe documẽto futurum utrum nouis legibus dominatio:an libertas firmata ſit:& appellatio prouocatioq; aduerſus iniuriam magiſtratuum oſtentata tantum inanibus litteris an uere data ſit:Contra ea Virginius unum.Ap.Claudiũ & legũ expertẽ & ciuilis & humani fœderis eſſe aiebat:reſpicerent tribunal homines caſtellum omniũ ſcelerum: ubi deceuir ille perpetuus bonis:tergo:ſanguini ciuium infeſtus uirgas ſecureſq; omnibus minitans: deorum hoĩumq; cõtemptor:carnificibus nõ lictoribus ſtipatus.iam ab rapinis:& cædibus animo ad libidinem uerſo:uirginem ingenuam ĩ oculis populi romani:uelut bello captam:a complexu patris abreptam:miniſtro cubiculi ſui cliẽti dono dederit:ubi crudeli iuditio nefandiſq; indiciis dextram patris in filiam armauerit:ubi tollentis corpus ſemianime uirginis ſponſum auũculũq; in carcerẽ duci iuſſerit:ſtupro interpollato magis:q̃ cæde motus:& illi carcerem ædificatum eſſe:qd' domiciliũ plebis romanæ uocare ſit ſolitus.Proinde ut ille iteꝝ ac ſæpius ꝓuocet:ſic ſe iteꝝ ac ſæpius iudicem illi ferre:ne

Appius Claudius ĩ carcerem

uindicias in ſeruitutẽ ab libertate dederit:ſi ac iudicẽ nõ eat:ꝓ dãnato in uincula duci iubere. Vt haud quoquã ĩprobatẽ:ſic magno motu aĩoꝝ:cũ tãti uiri ſupplicio ſua & plebi iam nimia libertas uideret̃:ĩ carcerẽ eſt cõiectus:tribunus ei diem ꝑdixit.Inter hæc latinis & hernicis legati gratulatũ de concordia patrũ:ac Plebis.Romã uenerunt:donũq; ob eã Ioui optimo maximo coronã aureã in capitolio tulere parui põderis:ꝓ ut res haud opulentæ erãt:colebanturq; legiões pie magis:q̃ magnifice.Iiſdẽ auctoribus cognitũ equos uolſcoſq; ſumma ui bellũ apparare.Itaq; partiri ꝓuincias cõſules iuſſi:Horatio Sabini.Valerio Equi euenere.Cũ ad ea bella delectũ edixiſſent:fauore plebis nõ iuniores mõ:ſed ẽt emeritis ſtipẽdiis pars magna uoluntarioꝝ ad noĩa dãda præſto fuere:eoq; nõ copia mõ:ſed genere etiam militum ueteranis admixtis firmior exercitus fuit.Priuſq̃ urbẽ egrederent̃:leges deceuirales:qbus tabulis duodecim ẽ nomẽ:in æs ĩciſas ĩ publico ꝓpoſuerũt:Sunt q iuſſu tribunoꝝ ædiles functos eo miniſterio ſcribant.

Leges ĩ æs inciſæ ĩ publico ꝓponũt

C.Claudius:qui peroſus deceuiroꝝ ſcelera:& ante oĩs fratris filii ſupbiæ ĩfeſtus:Regillũ antiq ĩ patriam ſe cõtulerat.Is magno iã natu cũ ad ꝑicula eius deprecanda rediſſẽt:cuius uitia fugerat:ſordidatus cũ gẽtilibus cliẽtibuſq; in foro prẽheſabat:ſingulos orabatq; ne claudiæ gẽti eã inuſtam maculam uellẽt:ut carcere & uinculis uiderent̃ digni:uirum honoratiſſimæ imaginis:futurum ad poſteros legũ latorẽ:cõditoremq; romani iuris iacere uinctũ ĩter fures nocturnos ac latrones: auerterẽt ab ira parũper ad cognitionẽ cogitationẽq; aĩos:& potius unum tot Claudiis deprecãtibus cõdonarẽt:q̃ ꝓpter unius odium multoꝝ preces aſpernarent̃:ſe quoq; id generi ac nomini dare: nec cum eo in gratiã rediſſe:cuius aduerſæ fortunæ uelit ſuccurſum:uirtute libertatẽ recupatam eẽ: clæmentia cõcordiam ordinũ ſtabiliri poſſe.Erãt quos moueret magis ſua pietate:q̃ eius: ꝓ quo agebat: cauſa:ſed Virginius ut ſui potius miſererentur:orabat:filiæq;:nec gentis claudiæ regnum: in plebe fortitæ:ſed neceſſarioꝝ Virginiæ trium tribunoꝝ preces audirent:qui ad auxilium plebis creati ipſi plebis fidem atq; auxilium implorarent.Iuſtiores hæ lachrymæ uidebant̃.Itaq; ſpe ĩciſa:priuſquã prædicta

Apius ĩ carcere ſibi mõtem cõſciuit

dies adeſſet:Appius ſibi mortẽ cõſciuit.Subinde arreptus a.P.Numitorio.Sp.Oppius inuidiæ proximus qd in urbe fuerat:cum iniuſtæ uindiciæ a collega dicerent̃:plus tamen facta iniuria Oppio: quã nõ prohibita inuidiæ fecit:teſtis ꝓductus:qui.vii.&.xx.enumeratis ſtipẽdiis.octies extra ordinẽ donatus:donaq;ea gerẽs in cõſpectu populi:ſciſſaq; ueſte tergũ laceratum uirgis oſtẽdit:nihilũ deprecãs:qn ſiquã ſuam noxam reus dicere poſſet:priuatus in ſe iteꝝ ſæuiret.

Oppius & ipſe ĩ carcere periit

Oppius quoq; ductus in uincula eſt: & ante iudicii idem finẽ ibi uitæ fecit:bona Claudii Oppiiq; tribuni publicauere:collegæ eoꝝ exilii cã ſolũ uerterũt:bona publicata ſunt:&.M.Claudius aſſertor Virginiæ die dicta damnatus:ipſo remittẽte Virginio ultimã pœnam:dimiſſus Tybur exulatũ abiit:maneſq; Virginiæ mortuæ quã uiuæ feliciores ꝑ tot pœnas uagati:nullo relicto ſonte:tãdem qeuerũt.Ingens metus ĩceſſerat patres: uultuſq; iam inde tribunoꝝ erãt:q deceuiroꝝ fuerãt:cũ.M.Duillius tribunus plebis inhibito ſalubriter mõ nimiæ poteſtatis:& libertatis ĩquit noſtræ:& pœnaꝝ ex inimicis ſatis ẽ:itaq; hoc ãno nec diem dici cuiq̃

M.Duillii tri.ple.ꝓnũciatõ

nec ĩ uincula duci quẽq̃ ſum paſſurus:nam neq; uetera peccata repeti iam obliterata placet:cum ẽt noua expiata ſint deceuiroꝝ ſuppliciis:& nihil admiſſum iri:qd uim tribuniciã deſyderet ſpõdet ꝑpetua cõſulum amboꝝ in libertate ueſtra tuẽda cura.Ea primũ moderatio tribuni metum patribus dẽpſit: eademq; auxit cõſulum ĩuidiã:qd adeo toti plebis fuiſſent:ut patrum ſalutis libertatiſq; prior plebeio magiſtratui:q̃ patricio cura fuiſſet:& ante inimicos ſatietas pœnaꝝ ſuaꝝ cepiſſet:q̃ obuiam ituros licentiæ eoꝝ cõſules appareret:multiq; erãt:q mollius cõſultum dicerẽt:qd legũ ab iis latarũ patres auctores fuiſſent:neq; erat dubiũ:qn turbato rĩpublicæ ſtatu:tẽpori ſuccubuiſſent.

Valerii cõſulis cõſiliũ

Cõſules rebus urbãis cõpoſitis:fundatoq; plebis ſtatu:ĩ ꝓuicias diuerſi abiere.Valerius aduerſus cõiũctos iam ĩ Algido exercitus equoꝝ:Volſcorũq; ſuſtinuit cõſilio bellum:quod ſi extemplo rem fortunæ cõmiſiſſet:haud ſcio an q tum animi ab deceuirorum ĩfelicibus auſpiciis romanis hoſtibuſq; erãt:magno detrimẽto certamen ſtaturum fuerit caſtris mille paſſuum ab hoſte poſitis:copias cõtinebat: hoſtes mediũ ĩter bina caſtra ſpatium acie ĩſtructa complebãt:ꝓuocantibuſq; ad ꝑlium reſpõſum romanus nemo reddebat